

گہرانہ وہ بڑی خدا

RETURN TO
THE SIDE OF GOD

1442 - 2021

عسکری باپیر

جایی

06

کہ انورہ جوتہا پیرہ کی کتابکاری
www.alibapir.com
اسی متن کو جو نوافل التوبہ کی کتابکاری

Alibapir

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net

انگریزی - عربی - گجراتی

عسکری باپیر/Alibapir

عسکری باپیر/Alibapir

کتابکاری
انگریزی - عربی - گجراتی

له تیره کوشنه پرمختیوه کله له کښانه
Stay in touch on social media
نن شکر پر موقعه انوشه اجتماعي

پاڅه پاندي مه کښه پي عامه سټا عله پاپير

AliBapir/عله پاپير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net
English - عربي - گوردي

عله پاپير/ AliBapir

کښه پي مه کښه پي عامه سټا عله پاپير

پاڅه پاندي مه کښه پي عامه سټا عله پاپير

که پانه وه
بولاى خواجه

گه پانه وه بو لای خوا

نووسینی: عهلی باپیر

مافی له چاپدانه وهی پارێزراوه بو نووسینگهی تهفسیر

چاپی شه شه م ۲۰۲۱ ز- ۱۴۴۲ ک

نووسینگهی تهفسیر

بو بلاوکردنه وه

هه ولێر- شه قامی 30 مه تری ته نیشته مناره ی چۆلی

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

f t g+ v i /TafseerOffice

ئاماده کردنی پپرست - نووسینگهی تهفسیر

گه پانه وه بو لای خوا

عهلی باپیر (نووسه ر)،

، ۲۲۹ لاپه ره ،

، ۲۴*۱۷ سم ،

بابهت ، ئایینی

ISBN: 978-9922-632-71.1

له به ریۆه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان - هه ریۆمی کوردستان

ژماره سپاردنی (۴۲۰) ی سالی ۲۰۰۱ ز پیدراوه.

"بیروبوچوونی ئەم کتیبه، مه رج نیه هه مان بیرو بوچوونی نووسینگهی تهفسیر بۆ"

خه تی به رگ : نه وزاد کۆیی

دیزاینی ناوه وه : زه رده شهت کاوانی

که پانه ده

بۆ لای خوا وَلَعَلَّاهُ

به رهو خوا وه چهرخان و، واز له گوناخ و سه ریچی هینان و،
گۆرانکاری ریشهیی به سه ره خۆدا هینان

نووسینی

عه لی باپیر

له نړۍ كومه نړۍ نه لږه لږه
Stay in touch on social media
نن ننم هم غږ موږغ الوتول اوسمهال

پاڼه ياندي مېکنه بې ماموستا علي بابېر

علي بابېر/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

علي بابېر/ AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردي

علي بابېر

پاڼه ياندي مېکنه بې ماموستا علي بابېر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ
اَللّٰهِ اِنَّ اَللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٣﴾ وَاَنْبِئُوْا
اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا
تُنصَرُوْنَ ﴿٥٤﴾ ﴾

پیشکشه

به هه موو ئه و که سانه ی که به ره و خوای به رزو
مه زن ده گه پینه وه:

۱- چ له کوفرو شیرک و نیفاقه وه، بۆ ئیمان و خوا
به یه کگرتن و ساغی و پاستی.

۲- چ له گوناح و تاوانه گه وره و گچکه کانه وه، بۆ
خوا په رستی و فه رمانبه ری.

۳- چ له بۆ ئاگایی و ته م و مژه کانی سه ر دۆ و
ده روونه وه، بۆ دۆ بیداری و صه فاو بۆ خه وشیی.

به ئومیدی ئه وه که مایه ی به رچاو پوونی
زیاتریان بۆ له و سه فه ره پر خێروبیره ی
ته مه نیاندا.

پێشهکی چاپی شه شه م

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ)

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ، وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا)

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا)

خوێنه‌ری به‌رپێڕو خۆشه‌وێست !

خوای به‌رزو مه‌زن و کاربه‌جی - سبحانه و تعالی - ئیمه‌ی مرۆف - هه‌روه‌ها جندیش - ی به‌بی و یستی خۆمان له‌م سه‌ره‌زه‌ویییه‌ داناوه‌، خستووینییه‌ تاقیکردنه‌وه‌وه‌، وه‌ك فه‌رمووویه‌تی:

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ (۲) الملك

واته: (خوا شه‌و كه‌سه‌یه‌ مردن و ژیا‌نی هه‌یناونه‌دی، تاكو تاقییتان بكاته‌وه‌، كامه‌تان كرده‌وی چاك‌ترو، شه‌ویش زالی لی‌بورده‌یه‌).

ئج‌جا خوای کارزان و زانا شی‌وه‌ی پیکه‌اته‌شمانی - به‌ ده‌روون و ر‌واله‌ته‌وه‌ - و هه‌ل‌خستوه‌ كه‌ بتوانین خۆمان پاك و چاك بكه‌ین و به‌رزبین، یاخود، خۆمان

پیس و خراپ بکهین و پهست و نزم بین، که دیاره له حاله تی یه کهمدا، خو شمان شادمان و سه رفراز ده بین و، خوی بهرزو بی وینیش رازی ده کهین و، له حاله تی دوو ده میشدا، خو شمان په شیمان و بیمراد ده بین و، خوی بهرزو بی هاوتاش تووړه ده کهین، وه خوی به به زه بی فهرموویه تی:

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۖ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۗ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ۝۹﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴿۱۰﴾ الشمس: ۷ - ۱۰

ئنجا له سۆنگه ی ته ووهه که هه می شه شهیتانی به د فەر، له مروّف و جند له بۆ سه دایه و، به رده وام سه رگه رمی فرت و فیّل و فریودان و کلا و له سه رنانیانه، خوی کارزانی میهره بان به به رده وامیی ده رگای په شیمانیی و بۆ لا گه پانه وه ی، بۆ ته و دوو دروستکراوه تاقیکراوه یه، خستۆ ته سه رپشت، بی ته وه ی پابه ندیان بکات به هیچ کات و شوین و حالیکه وه، به لکو وه ک پیغه مبه ری کو تاییی (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی: خوا به یانیان چا وەرپیی گه پانه وه ی گونا هکارانی شه وئ و، ئیوارانی ش چا وەرپیی گه پانه وه ی گونا هکارانی رپوژئ ده کات، تا کو لییان ببوورئ.

هه ربویه گه پانه وه بۆ لای خوا و داوای لیبوردن لی کردنی، گرنگترین و سه رده کیترین هوکارو نامرازی به رده ستی مروّف و جنده، بۆ به رده وام له خو وریابوون و خو پاک راگرتیان و له خوا نزیک بوونه وه یان.

شایانی باسی شه:

مروّف به ته ندازه ی خوا ناسینی و له خوا نزیک بوونی و بۆ خوا صولحانی، هه ست ده کات که پیو یسته هه رچی زیاتر بۆ لای بگه رپته وه و داوای لیبوردنی لی بکات، هه ربویه ش له قورئانی دا خوی بهرزو مه زن، ته و حاله ته ی له هه موو که س زیاتر له پیغه مبه رانه وه - علیهم الصلاة والسلام - گیرا و ته وه هه ر له ئاده مه وه هه تا خاته م.

ئهم كتيبهش - كه ئیستا چاپی شه شه می ده كهینه وه - گرنه گرتین كتیبهی بهندهیه لهو بواره داو، كاتی خۆی ورده كاریی زۆرم تیڤا كردوو، هیوادارم لهم چاپی شه شه مه دا - كه نووسینگه ی ته فسیر چاپی دهكات - له جاران پتر مایه ی به هره لیوه رگرتن بی، چونكه له رابردوودا هه ر پینچ چاپه كه ی هه ر جاره له شوینك كراون و، هه زاران نوسخه ی لی چاپ و بلاو بۆته وه، لهم چاپه شدا سی گۆرانكاریی گرنه گمان لهم كتیبه دا كردوون.

۱- دهقه كانی سوننه تمان وردترو به ژماره كانیانه وه (تخریج) كردوون.

۲- به وردی و وشه به وشه هه له چنییم بۆ كردوه.

۳- هه ندیک له په راویژه كانمان هیناونه نیو دهق (متن)ی كتیبه كه وه.

سبحان ربك رب العزة عما یصفون، وسلام علی المرسلین،

والحمد لله رب العالمین

ك ۱۴۴۲/۴/۹

ز ۲۰۲۰/۱۱/۲۴

پیشەکی چاپی پینجەم

الحمد لله وحده، و الصلاة والسلام على من لا نبي بعده، محمد وآله السالكين
دَرْبَه.

خوینەرانی سەنگین و شیرین!

ستایش و سوپاسگوزاری شایسته بۆ خوا - تبارك وتعالى -، ئەو ئەم
کتیبەى بەردەستتان بۆ جارى پینجەمین چاپ و بلأو دەکریتەو، ئەمجارەشیان
برایانی خۆشەویستم لە: (ناوەندی راگەیانندی ئارا) بەم شێوە جوان و دلگیرە
هەلساوان بە چاپکردنەو، خوا هینزوپینزی پتر بختە کاروباریانەو، هەر
سەلامەت و سەرفرازو گورج و گۆل و بەگور بن.

لە سۆنگەى ئەوەشەو کە لە پیشەکی چاپەکانی دیکەى ئەم کتیبەدا، شتی
زۆرمان لەبارەى (گەرانەوہ بۆلای خوا سبحانہ وتعالى) گوتو، لێردا بە
پۆیستی نازانم هیچ بلیم، جگە لە ئاماژەکردن بۆ مەسەلەیکەى گرنگ و
هەستیار، کە پیشتر قسەمان لەبارەو نەکردو، ئەویش بریتىە لە بەرپرسیاریتی
(مسؤولية)مان بەرانبەر بەوکەسانەى کە بەهەر ھۆیەکەوہ بوو، دلیان نەرم دەبى و
بریارى بۆلای خوا گەرانەوہ و، لە گەلیدا ئاشتبوونەو دەدەن:

کە ییگومان ئەو جۆرە کەسانە، وەك بابای تازە لە نەخۆشیی دەربازبووی
لەسەر جیگای نەخۆشیی هەلساوان و، پۆیستییان بە ھاوکاریی و چاودێریی و
مشوورخۆرییەکی تایبەت ھەبەو، ئەوەش ئەرکی شەرعیی کۆمەلگا و دەورووبەرە
بەگشتی، کە کاریک بکری ئەو جۆرە کەسانە دەستیان بگیرى و، بخوینە سەر
رێیەکی راست و ڕەوان و کاریان لەسەر بکری، کە دیندارییەکی ھاوسەنگ

پیشه کی چاپی چوارهم

الحمد لله حق حمده، وصلاته وسلامه وبركاته على عبده محمد النبي الخاتم المصطفى وآله المهتدين بهداه والسائرين على دربه.

خوینهری سهنگین و شیرین!

ستایش بۆ خوی تاك و پاك شهوه بۆ جاری چوارهم کتیبی: (گه پانهوه لای خوا) چاپ دهکریتهوه، تاكو ژماریه کی زیاتری خوینهران دهستیان لئی گیریی و لئی بههرمه ندبن، چونکه له میژ بههوی له کتیبخاناندا نهمانی، داواکاری له سههره له بهر سهرقال بوونم به بهره مه تازه کانهوه، دهرقه تی پیداچوونه ودم نه بوو بۆ سههرله نوی چاپ کردنه وهی و، هه زیشم نه ده کرد به بی چاوپیدا گیرانه وهی وردی خوّم، چاپ بکریته وه، وهك عاده تی خوّم له گهّل سههرجه م کتیب و نامیلکه کانهدا. شه وهی که له پیشه کی شه چاپه تازه شه دا به پیوستی ده زانم ئامار دی پیبدهم، شه وهیه که به راستیی له رۆژگاری ئیستاماندا، خه لک و کۆمه لگایه که مان به گشتیی و، به تاییه ت چینی گه نج و تازه پیگه یشتوو مان به ههر دوو ره گه زه که وه، فشاریکی زۆریان که وتۆته سههر، له پرووی شه خلاقیه وه، شه ویش له سۆنگه ی چه ند هۆکاری که وه که له هه مویان کاریگه رتر به خراپ و هه له، یان به مه به ست و ئامانجی گلاو و پیس، به کاره ینانی هۆیه کانی راگه یاندنه، به تاییه ت له لایه ن حیزیه هوکمران و هه موو شت بۆخو قۆرخکه ره کان و هه ندیک بلاو کراوه، که جیبه جیکه ری پرۆژه شه جیندایه کی نامۆ به زه رن بۆ خه لک و کۆمه لگایه که مان.

ئنج له ئاوا هه ل و مه رجیکدا، دیارده ی گونا باریی و خلیسکان به ره و زه لکاوی تاوان، رۆژ بۆ رۆژ له ته شه نه کردن دایه، به تاییه ت له نیو شه که سانه دا که به داخه وه خاوه نی مال و خیزانیکی مسوّل مان و توکمه و دامه زراوین و،

پەرۋەردىيەكى ۋا نەكران و ناكړين كه بهرگريى (مناعة)ى له گوناح و خلىسكان و هەلخەلەتانيان تيدا پەيدا بكات!

بەپراستى سەرىشم سورماۋە لەكەسانىك كه خاۋەن مەقام و پەلەي بەرپرسىاريين لەكۆمەلگاكەماندا، كەچى جاريك لەجاران هەر ئيشيان نابىنرى و نابىستى، كە لەرووى پەرۋش و دلسۆزىيەۋە بۆ خەلك و ولاتيان، هەنگاو و هەلۆستىك دەرپرەن لەوبارەۋە، ئەگەر تەنيا بە ھۆشياركردنەۋەي خەلك و ئاگاداركردنەۋەشيان بى، لەو ئاكام و سەرەنجامە مەترسىيدارەي كە كۆمەلگاكەمان بەرەو رووى دەچى، ئەگەر لەسەر ئەو رېتم و ھەوايە برۋا، كە ئىستا مىلى لىناۋە!

بەھەرھال ھىوادارم ئەم كتيبە كە لىكۆلئىنەۋەيەكى خەست و خۆلە لەبارەي تۆبەكردن و بەرەو خوا گەپنەھەۋە، رۆلئىكى باش لەوبارەدا بگىرئ و، بەھۆيەۋە ژمارەيەكى باش لەگەنج و تازە پىگەيشتوانمان لە لادان و خلىسكان بەرەو زەلكاو و ھەلدىرى گوناھ و تاوان پارىژراۋىن، يان بىتە ھۆكارى بادانەۋەو بەرەو خوا گەپنەھەيان و، خۆ لەچلك و چەپەرۋ ژەنگ و ژارى خراپەكارىي پاككردنەۋەيان و، خۆ بە طاعت و چاكەكارىي رازاندنەۋەيان. خواش سبھانە وتعالى بەچاكترىن شىۋە پاداشتى بەرزو نەبرۋەي ھەموو ئەو كەسانە بداتەۋە كە بەشىۋەيەك لەشىۋەكان ھاۋكارو دەستبارگري بەندەن، بۆ چاپ و بلاوكردنەۋەي كتيب و بەرھەمەكانم و، خۆيشم يەك دنيا لىيان مەمنوون و بۆيان سوپاسگوزارم.

سبحان ربك رب العزة عما يصفون، وسلامٌ على المرسلين، والحمد لله رب العالمين.

۲۸ جمادي الثانية ۱۴۳۱

۲۰۱۰/۶/۱۱

ھەولير

پیشەکی چاپی سییەم

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، محمد وآله المهتدين بهداه:

سوپاس بۆ خوا ئەوا بۆ جاری سییەم ئەم کتیبە (گه رانه وه لای خوا) چاپ دەکریته وه، ئەم چاپە سییەمیش لێ کاتی کدایە کە بە داخه وه میلله تی مسوڵمانی کوردستانمان، کەوتۆتە بەر لێشاوی هەولدانیککی سەخت و خەستی لێ خوا دوورخستنه وهی گەنج و لاوه کانمان بە کور و کچه وه.

کە بیگومان لێ خوا دوور کەوتنه وه لێ راستە ریی خوا پەرستی ترازان، مایه ی هەموو نەهامه تی و گرفتاری و ژینتایی و بێ حالیه کە بۆ تاک و کۆمەل.

ئەجا هیوادارم ئەم کتیبە بتوانی بەر بە بەشیک لێشاوه بگری و، لێ پووچەڵکردنه وهی ئەو هەولە گلاوه دا، رۆلێکی چاک بگری و، خوی بە بەزەیی و کاربەجیش بە لوتفی خۆی، گەلی مسوڵمانی کوردستانمان لێ سایه ی شه ریه ته کهیداو، به هۆی طاعات و دیندارییه وه، سه ره رزی دنیاو سه رفرازی دوا رۆژ بکا.

٢٧ی رەبیعی دووهم ١٤٢٦ک

ز ٢٠٠٥/٦/٤

سلیمانی

پېښه کي چاپي دوووم

الحمد لله التواب الرحيم، و على محمد وآله أجمعين أفضل الصلوات وأتم التسليم، إلى يوم يقوم الناس لرب العالمين، يوم لا ينفع مالٌ ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم.

خوێنه‌ره خۆشه‌ويسته‌كان! ستایشی بێ پایان بۆ خوای خاوه‌ن به‌خششی بێ سنوور، که له ماوه‌یه‌کی زۆر کورتدا کتیبی (گهړانه‌وه لای خوا) له کتیب‌خانه‌کاندا نه‌ما! دیاره ته‌مه‌ش موژده‌و دلخۆشییه‌کی گه‌وره‌ی بۆ ره‌وتی ئیسلامی (الإتجاه الإسلامی) تێدايه، که بریتیه له‌وه‌ی سوپاس بۆ خوا خه‌لك و میلله‌تمان به‌گشتی و گه‌نج و خوێنده‌وارانمان به‌تایبه‌ت، له گه‌رمه‌ی گهړانه‌وه لای خوادان، چ له کوفرده‌وه بۆ ئیسلام و^(۱)، چ له گوناح و لادان و تاوانه‌وه به‌ره‌و فه‌رمانبه‌ریی و پا‌به‌ندیی و چاکه‌کاریی.

بۆیه به‌ پێویستم زانی که ده‌ستبه‌جێ ته‌م کتیبه چاپ بکه‌ینه‌وه به‌ بێ که‌مو زیاده‌و بێ ده‌ستکاری، به‌لام خسته‌ته‌ رووی ته‌م چه‌ند خا‌له به‌ پێویست ده‌زانم:

۱- یی‌گومان هه‌موو ئینسانه‌كان به‌ کافرو مسو‌لمان و خراپه‌کارو چاکه‌کاره‌وه، پێویستییان به‌ گهړانه‌وه لای خوا هه‌یه، چونکه وه‌ك چو‌ن له خوا نزیک‌بونه‌وه چه‌ندان پله‌ی (درجات)ی هه‌یه، له خوا دور‌که‌وته‌وه‌ش چه‌ندان نرمیی (درکات)ی هه‌یه، ئنجا ته‌وه‌ی که خوا نه‌ناسی، گهړانه‌وه‌که‌ی بریتیه له ناسینی خوا (معرفة الله)، و ته‌وه‌ که‌سه‌ی خوا بناسی، به‌لام ئیمان و به‌ندایه‌تی به‌رانبه‌ری نه‌بی، گهړانه‌وه‌که‌ی، ئیمان پێهێنان و

(۱) میله‌تی ئیمه به‌گشتی مسو‌لمانان، به‌لام که‌م و زۆریش که‌سانێك به‌ره‌و کوفرو شیرک و نیفاق خلیس‌کاون و، له بازنه‌ی ئیمان و ئیسلامدا نه‌ماون.

به ندایه تیی ته نجامدان ده بی، به لام که سیك خواناس و خاودن ئیمان و خواپه رست بی، به لام که مته رخه میی و هه لهو په لهی هه بی، تۆبه و گه پانه وه که ی، به زیاد کردنی تا عهت و چاکه و خۆ بزار کردن له گوناح و خراپه و هه لهو په له ده بی.

که واته: سه رجه م ئینسانه کان ئاتاجی تۆبه و گه پانه وه لای خوان، هه ر بۆیه خوی تۆبه وهر گرو به خشنده فهرموویه تی:

﴿فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾^(۱)

واته: به رهو لای خوا رابکه ن، (ئه ی خه لکینه) بیگومان من له لایه ن ئه وه وه بۆ ئیوه وریا که ره وه یه کی ئاشکرام.

به لئ جۆرو چۆنیه تی تۆبه کردن و گه پانه وه لای خوی هه ر ئینسانیک، له قه ده ر خۆیه تی و پرپیستی ئه و ئاسته خواناسیی و ئیمانیی و پارێزکاریی و فهرمانبه ریه یه، که پێی گه یشتوه، بۆیه ده بی هۆشیارو بیداریی و، وانه زانیی که تۆبه و په شیمانیی و داوای لیبوردن کردن و گه پانه وه لای خوی پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) که له قورئانی دا باسکراوه، وه ک هی ئیمه و مانان بووه، ئاخه ر چۆن که سیك که له نیوان چاکترو چاکدا (چاک) هه لده بژێری، پاشان تۆبه له و هه لبژاردنه ی ده کا، وه ک که سیك وایه که له نیوان چاکه و خراپه دا، روو له خراپه ده کاو، پاشان تۆبه له و روو له خراپه کردنه ی ده کا؟! هه ر بۆیه ش گوتراوه: (حسنات الأبرار سيئات المقربين).

۲- ئینسان هه تا له خوا نزیکترو ئیمان کاملتر بی، زیاترو چاکتر هه ست به ئاتاجیی خۆی ده کا بۆ گه پانه وه لای خوا (التوبة إلى الله) و داوای لیبوردن لیکردنی، هه ر بۆیه ش ده بینین که پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) که بیگومان هه لبژێراوی ئینسانه کان له هه موو روویکه وه، هه ر له ئاده مه وه تا خاته م، ویردی سه رزمانیان بریتی بووه له تۆبه و په شیمانیی و داوای لیبوردن له خوا کردن و، دان به هه له و په له ی خۆدا هینان!

بۆ وێنه:

أ- خوا له‌سه‌ر زمانی ئاده‌م و هه‌وا عليه‌ما السلام فه‌رموویه‌تی:
﴿قَالَ رَبِّنا ظَلَمَنا أَنْفُسَنا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنا وَتَرْحَمَنا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾^(۱).

ب- هه‌روه‌ها خوا له‌سه‌ر زمانی (نوح) عليه السلام فه‌رموویه‌تی:
﴿وَالَا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمَنِي أَكُنْ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾^(۲).

ج- دیسان خوا له‌باردی (داود) هه‌ -عليه السلام- فه‌رموویه‌تی:
﴿وَلَوْ أَنَّ دَاوُدَ أَتَمَّ فَتْنَتَهُ فَاستَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾^(۳).

د- هه‌روه‌ها خوا له‌سه‌ر زمانی (سلیمان) -عليه السلام- فه‌رموویه‌تی:
﴿قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَبْغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾^(۴).

كه‌واته: با هه‌چ كه‌س وانه‌زانێ كه‌ تۆبه، ته‌نها له‌ گونا‌هه‌كانی وه‌ك قه‌تل و زه‌ناو دزی و جه‌رده‌یی ده‌كری و، ته‌نها گونا‌جباران پێویستی‌یان به‌ تۆبه‌و په‌شیمانی هه‌یه! چونكه‌ ئه‌م جو‌ره‌ تیگه‌یه‌شته‌ له‌ (توبه‌) تیگه‌یه‌شتنێکی زۆر سه‌ت‌حییانه‌و عه‌وامانه‌یه!

۳- زۆر كه‌س تۆبه‌ ته‌نها به‌ پا‌ك‌سازی (ت‌طه‌یر) ت‌یده‌گا، به‌لام راس‌تییه‌كه‌ی تۆبه‌و گه‌پانه‌وه لای خوا، چه‌نده‌ پا‌ك‌سازی و خو‌ب‌ژار‌كر‌دنه‌ له‌ خراپه‌و هه‌له‌و سه‌رپ‌چیه‌كان، هه‌نده‌و پ‌تریش چا‌ك‌سازی و خو‌را‌زان‌دنه‌وه‌یه به‌ طاعه‌ت و فه‌رمان‌به‌ری و چا‌كه‌كان، ده‌نا ئه‌ گه‌ر وانه‌بێ، ده‌بێ تۆبه‌و گه‌پانه‌وه لای خوا په‌شیمانی و، دا‌وای لێ‌بو‌ردن كر‌دنی پ‌یغه‌مبه‌ران به‌گشتی و، سه‌روه‌رو خاته‌میان به‌ تابه‌تی (علی نبینا وعلی

(۱) الأعراف: ۲۳.

(۲) هود: ۴۷.

(۳) ص: ۲۴.

(۴) ص: ۳۵.

الأنبياء جميعاً الصلوات والتسليمات) بۆچی بووبی، له حاله تیكددا كه له ههلهو گوناح پارێزراو بوون؟! سهرنج بده! چۆن خواى كاربه جى له كاتى گرتن و نازادكرانى شارى مهككه دا له لایهن پیغه مبهرى خوا (صلی الله علیه وسلم) و سوپای ئیمانه وه، كه له لووتكهى هه ره به رزی پارێزكاریدا بوون، به پیغه مبه ره كهى خۆى (صلی الله علیه وسلم) ده فه رموی:

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۖ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۖ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾^(۱)

سا خوا به كه رده و لوطفى بپوینهى خۆى، لهو كه سانه مان بگيری كه تۆ به كردن و گه ڤانه وه لای خوا، هو كاری پاكسازى و چاكسازى يانه و، په ژدى له خوانزىك بوونه وهى زياتريان و، به نديا به تىي كردنى چاكتریان و، ئيمانى كاملترو دامه زراوتریانه، ئامین.

۳ ذى الحجة ۱۴۲۲ - ۲۰۰۲/۲/۱۵

هه ورامان / ئه حمه د ئاوا

پیشه کی چاپی یه کهم

الحمد لله التواب الرحيم، والصلاة والسلام على حبيبنا و شفيعنا محمد المبعوث
رحمة للعالمين، وآله أجمعين، ومن دعى بدعوته و سار بسيرته إلى يوم الدين.

خوینهری بهر یز!

له سۆنگهی شه وه وه که شه کتیبه وتاریکی رۆژی جومعهیه که له مزگه وتی
گه وردهی شارۆچکهی (تهکیه) دراوه^(۱)، که به ناو ونیشانی: (تۆبه و گه پانه وه
لای خوا) بووه، ثایه تهکانی ژماره (۵۳، ۵۴، ۵۵) ی سورتهی (الزمر) هه وینیی
بوون، هه روهها هه ر شه سێ ثایه ته به هه مان شیوه، بوونه هه ناوو هه وینیی شه
کتیبه ش، بۆیه به په سه ندم زانی، که ته فسیرو توێژینه وهیه کی کورتیشیان بکه مه
پیشه کی شه کتیبه:

خوای به به زیدی و به خشنده فهرموویه تی: ﴿قُلْ يٰعِبَادِیَ الَّذِیْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰی
اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِیْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ
۵۳﴾ وَ اَنِیْبُوْا اِلٰی رَبِّکُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ مِنْ قَبْلِ اَنْ یَّاتِیَکُمْ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُوْنَ
۵۴﴾ وَ اتَّبِعُوْا اَحْسَنَ مَا اُنْزِلَ اِلَیْکُمْ مِنْ رَبِّکُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ یَّاتِیَکُمْ الْعَذَابُ
بَغْتَةً وَّاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿۷﴾

(۱) له سالی (۱۴۲۱ک) به رانه ر (۱۹۹۹ز) وه هه ردووک برای بهر یز (صلاح الدین)
تهکیهیی و (عبدالرحمان) شوانیی له سه ر کاسیته وه هینابوویانه سه ر کاغه ز، خوا پاداشتیان
بداته وه، چونکه هه رچۆن بی، نووسینه وه که ی شه وان هۆکاریکی گرنگ بوو بۆ گه لاله
بوونی بیروکه ی دانانی شه کتیبه.

(۲) الزمر: ۵۳-۵۵.

واته: (ئەى موحەممەد! بەناوى منەوه بەندەكانم بانگ بكەو) بلى: ئەى ئەو بەندانەم كە سەبارەت بە خۆتان سنوور بەزىنىيتان كردو! لە بەزەىى خوا ئاومىد مەبن، بىگومان خوا لە تىكرای گوناخان دەبوورئ، چونكە بىگومان ھەر ئەو لىبورددى بەخشندە.

بەرەو لای پەرەردگارى خۆشان بگەرپنەوهو گەردن كەچ بن، بەر لەوئى بازارى (دۆزەخ)تان بۆ بى، پاشان پشتىوانىيتان لى نەكرئ.

بشكەونە شوين چاكترين ئەوئى كە لە پەرەردگار تانەوه بۆتان نىراوئەتە خوارئ، بەر لەوئى كتوپر ئازارى (دۆزەخ)تان بۆ بى، بىئەوئى ھەستى پى بكنە).

ئىجا ئىستا با سەرنجى ئەم سى ئايەتە بەھىزو پىزە بدەين، داخۆ لە بارەى تۆبە كردن و بەرەو خواى بەخشەرو دادگەر گەرانەوه، چىيان تىدایە!

يەكەم: جارئ ئايەتى يەكەم كە زۆر لە توپزەرەوان (مفسرين) بە ئومىد بەخشتين ئايەت (أرجى آية)ى قورئانيان، داناوئى منىش قەناعەتم وایە كە بە تەكيدى ھەروايە، ئەم بەرەكەت و رۆشنایى و فەرەحنایانەى بۆ گوناخباران گرتووتە نىو خۆى:

۱- كە لە وشەى: (قُل) وەردەگيرئ، ئەوئى كە خواى بەخشندە، پىغەمبەرى خۆى (صلی اللہ علیہ وسلم) راسپاردو كە بۆى بانگى بەندە گوناخبارەكانى بكا، چونكە دەزانن كە پىغەمبەرئك (صلی اللہ علیہ وسلم) بە دەقى قورئان بە:

﴿... رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾^(۱)، و بە: ﴿... رَأَوْفٌ رَّحِيمٌ﴾^(۲)، وەسف كرابى و بەرەو: ﴿... أَرْحَمُ الرَّحِمِينَ﴾^(۳)، یش بانگیان بكا، ئەو بەخشان و چاوپۆشى لى كرانيان مسۆگەرەو، با بىخەم بن و خاترجەم بن!

(۱) الأنبياء: ۱۰۷.

(۲) التوبة: ۱۲۸.

(۳) يوسف: ۹۲.

۲- که له وشه‌ی: (یاعبادي) وهرده‌گیری، ټه‌ویه که خوی به به‌زمی به نازناوی (به‌نده‌کانم) دواندوونی، که ییگومان بۆ مه‌دحه، پاشان پالیداونه لای خوی، وهک ټه‌وی به‌رموی: هه‌رچه‌نده به‌نده‌ی لاسارو خراپیش بن، به‌لام مادام هی خو‌من، ټه‌گه‌ر بگه‌رپټه‌وه لام هه‌ر پټتان ږازیم!

ټهم وشه‌یه ټهو به‌رمووده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر خوا (صلی الله علیه وسلم) دټټټه‌وه یاد که به‌رموویه‌تی {عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ سَقَطَ عَلَى بَعِيرِهِ وَقَدْ أَضْلَهُ فِي أَرْضٍ فَلَاةٍ} ^(۱)، واته: (ییگومان خوا به گه‌ږانه‌وه‌ی به‌نده‌که‌ی بۆ لای شادمان تره له یه‌کیکتان که له کاتی‌کدا له دهشت و بیابانی‌کی چو‌ل و دووره ده‌ستدا خوشتره‌که‌ی بزر کردوه، له نه‌کاو ده‌یدو‌زټه‌وه).

۳- که له وشه‌ی: (أسرفوا) ده‌فامرټه‌وه، ټه‌ویه که ټهو به‌نده گونا‌حکارو خه‌تاباران‌ه‌ی، خوا بانگیان ده‌کا بۆ تۆبه‌کردن و گه‌ږانه‌وه لای خوا، ته‌نیا گونا‌حکارو تاوانبار‌کی ټاسایی نین! به‌لکو هه‌موو سنوور‌کی گونا‌ح و تاوانیان به‌زانده، چونکه وشه‌ی (إسراف) وهک (راغب الأصفهانی) گوتویه‌تی ^(۲)، بریتیه له: (تجاوز الحد في كل فعل يفعله الإنسان، وإن كان ذلك في الإنفاق أشهر)، ټپه‌ږاندن له سنوور له هه‌رکرده‌ویه‌کدا که ټینسان ټه‌نجامی ده‌دا، هه‌رچه‌نده له مال و سامان خه‌رج کرندندا باوتره.

که‌واته: با ټهو به‌نده و گونا‌حکارانه، هه‌ر که‌سی‌کی هه‌ن و، هه‌ر گونا‌ح و تاوان‌کیان هه‌یه، بی هیوا نه‌بن و، مه‌ترسی ټه‌ویه‌یان نه‌بی که لی‌بوردن و به‌زه‌ی خوا نایانگريټه‌وه.

۴- که له وشه‌ی: (على أنفسهم) ده‌فامرټه‌وه، ټه‌ویه که خوی که‌ږم و لوتف بی سنوور، ټاماره‌ی به‌رمووه به‌وه که گونا‌ح و هه‌له‌کان، خوا بۆیه پی‌ ناخو‌شه به‌نده توخنیان بکه‌وئ، چونکه وهک تفي به‌رهو سه‌رئ هه‌ر بۆ خو‌یان ده‌گه‌رپټه‌وه، به‌کورتی: خوا له‌به‌ر خو‌یان پی‌ ناخو‌شه گونا‌ح بکه‌ن، نه‌ک له‌به‌ر خوی.

(۱) أخرجه أحمد: ۱۸۵۱۵، ومسلم: ۲۷۴۶، والحاكم: ۷۶۱۱.

(۲) پروانه: (مفردات ألفاظ القرآن)، ص (۴۰۷، ۴۰۸).

۵- که له رستهی: (لا تقنطوا من رحمة الله) ودرده گیرئ، ئه وهیه که بی هیوا بوون و ته مابراو بوون له به زهیی و که رهمی خوا، قه دهغهیه، بۆیه خوا (نهی) یان لی دهکا، دیاره (نهی) یش له ئه سلدا نیشانهی قه دهغه بوون و چه رامیییهو، ئاشکراشه که (نهی) له هه رشتیک، فه رمان (أمر) به پیچه وانهو دژ دهکی، که لی رده ئومید دهواری و به ته مابونه.

۶- که له رستهی: (إن الله يغفر الذنوب جميعاً) ده فامریته وه، ئه وهیه که ئه م ته عبیره هه رچی ره گه ز (جنس) و جوړی گوناح و تاوانه دهیگر یته وه، چونکه هه م ته لیف و لام (أل) ی سه ر (ذنوب) بۆ ناساندنی (جنس) ده، هه م وشه ی (جميعاً) یش یه کجاریی گه سک له هه رچی گوناح و هه له و په لهیه دهکا، پیشتیش ئامرازی (إن) که بۆ داکوکیی و جهخت له سه ر کردن (تأکید) ده، لیبوردن و به خشینه که مسو گه ر دهکا!

۷- که رستهی: (إنه هو الغفور الرحيم) دهیگه یه نی، ئه وهیه به چه ندان شیوهی جهخت کردن خوا داکوکیی کردوه که به س ئه وه لیبوردو به خشن دهیه، چونکه هه م (إن) که ئامرازی داکوکیی (أداة التأكيد) یه وه، هه م راناوی (هو) که بۆ جهخت له سه ر کردن و کورت هه له یان (حصر) ده، هه م وشه کانی (غفور و رحيم) که هه ردووکیان به شیوهی ریژگه ی زنده رویی (صيغة المبالغة) هاتوون و له ئه سلدا (غافر و راحم) ن، سه رجه میان هه تمیه تی لیبوردنی خواو به زهیی و به خشن دهیی نواندنی ده گه یه نن.

دووهم: ئایه تی دووه میس بریتیه له فه رمان کردن به گه پانه وه به ره و په ره ردگار، وشه ی (إنابة) هه رچهنده به مانای گه پانه وه دی، به لام زیاتر گه پانه وهی دهروونی و له ناخه وه دهگریته وه، دیاره وشه ی (إسلام) یش زیاتر روالهت دهگریته وه، به تابییهت که لی رده له گه ل (إنابة) دا هاتوه، ئه گه رنا هه م (إنابة) و هه م (إسلام) یش، ئه گه ر به موته قیی و به ته نیا بین، روالهت و په نهان (ظاهر و باطن) ده گرنه وه.

کهواته: ئه م ئایه ته چۆنیه تی و جه وهه ری تۆبه و گه پانه وه لای خوا مان بۆ درده خا، که بریتیه له گه پانه وه به دل و جهسته و په نهان و روالهت و دهروون و درده وه، بۆ لای خوا جل جلاله.

پاشان ترسی مهرگ و^(۱)، قیامت و دواروژ دهخاته بهرچاوی بابای گوناخبار، تاكو هه چى زووتر په له بكاو، دهست له گه پانهوه كهى بجوولئى و، به خهياڵ پلاوو شتى پووچ و بيچى نهيوه خريئى^(۲).

سييه م: سه رنه جام له ئايه تى سييه ميشدا خواى په روهردگار ريبازو شيواى به رهو خوا گه پانهوه له گه ل خوا ئاشت بوونه وه به رهو طاعات چوونه وه، دهخاته بهر چاوى باباى تۆبه كار، كه بريتيه له په پرهو پيكردن و شوينكه وتنى كتيبي خوا، چونكه ئينسان ته گهر بهرچاوى پروون نه بى، چۆن چۆنى و به كویدا به رهو خواو ربه زامه ندى خوا به چى!! هه رچه نده دلگه رمانه و دلسوزانه ش لى بخه فتى، به لام بى شاره زايى سه رنه جام سه رى لى تيكده چى. كه واته: ئه م سى ئايه ته هه رسيك پيكه ينه ره بنچينه ييه كان (المكونات الثلاثة الأساسية) تۆبه و به رهو خوا گه پانه وديان خستونه پروو، كه بريتين له:

يه ك: بانگ كردنى پر لوتف و خوشه ويستى و به زه يى و هاندان و، رى بۆ خوش كردن و ته ماعى لي بووردن و به خشين خستنه بهر، به شيوازيكى يه كجار دلنيار كه رو جه خت له سه ركراو و بيانو و بر و^(۳)، لى قه دهغه كردنى نا ئوميدى و بى هيوايى.

دوو: فه رمان پيكردن به گه پانه وديه كى راست و ساغ و، پروون كردنه ودى جه وه ره و كا كلى (تۆبه)، واته له ئايه تى پيشوودا بانگ كراون و دهعه وت كراون و راجله كينراون و هاندراون، له م ئايه ته شدا ته سللى مه به ستيان لى حالى كراوه فه رمانيشيان پيكراده و،

(۱) دهشگونجى مه به ست له (عذاب) ئازارو سزاو تۆله ي دنيايى بى.

(۲) نهيوه خريئى: دواى نه خا، وه خراندن: دواخستن (تاخير).

(۳) ۱- (ابن حاتم و ابن مردويه) له (أبي سعد) وه گيراويانه ته وه كه دواى شه ودى (وحشى) مسولمان بوو، كه پيشتر له جهنگى (ثوحد) دا (حمزة بن عبدالمطلب) ي مامى پيغه مبه رى خواى (صلى الله عليه وسلم) شه هيد كردبوو، كه نازناوى (سيد الشهداء) ي هه يه، خواى بهرز ئايه تى (۶۸) ي (الفرقان) ي ناره خوارى، وه حشى و هاوه له كانى گوتيان: ئيمه ئه م گوناخانه مان هه موو كردوون، پاشان خوا: ﴿قُلْ يَعْبادُ الَّذِينَ أَسْرَفُوا...﴾ (الزمر: ۵۳) ي ناره خوارى و، قه ناعه تيان هات كه خوا لييان خوش ده بى، بر وانه: (فتح القدير الجامع بين فني الرواية و الدراية من علم التفسير) للشوكاني، ج ۴، ص ۵۶۸.

بگره هه پشه شیان لی کراوه ترسیشیان وه به رنراوه، ته گهر بیته و فره مانى خوا جیبه جی نه کهن و، به دهنگیه وه نه چن و دهعوت و بانگه یشته کهى قبول نه کهن!

چ که رهم و به زهیی و به خششیکى عه جایه ب و نه دیتراو و نه بیستراو و نه زانراو!! بانگردن و دهعوت کردن له رپی نوینه ریکى به رجه ستهى به زهیی خوا (رحمة للعلمین) وه، پاشان قه دهغه کردنى نه هاتن و دهعوت قبول نه کردن، ئنجا له سه ر فره زکردنى دهعوت قبول کردن و به دهنگه وه هاتن!! ته مهش هه مووی بۆ جی؟! تاكو لیان خو ش بی و، به زهییان له گهل بنوینى و، بیانخاته به هه شتى خو یه وه!

سى: دیاریکردن و پیشاندانى ریبازو چۆنیه تی و شیوازی تهو گه پانه وهو باداناویه به رهو خوا، که شوینکه وتن و پابه ندیه به قورثانه وه، که چاکترین و گه وره ترین کتیبى هاتوه خواره وى خوی کاربه جی و دادگه رو به خشه ره.

به لئى خوی لیبوردو به خشه ر -تبارک و تعالی- پاش بانگکردنى به نده گونا جاره کانی، که هه موو جو ره به نده کانی خوا به مسو لمان و نا مسو لمانه وه ده گرته وهو، فره مان پیکردن و دا کو کى له سه ر کردیان که حه تمه ن ده بی به دهنگیه وه بین و، حالى کردنی شیان له مه به ست (مقصود) ی تهو بانگه یشته کردنه، تهو جار ریگا و چۆنیه تی چوون و گه یشتنى پیشان داو! واته: له م سى نایه ته به هیزو پیزدها، سى په رچ (مانع) ی گه وره ی سه ر رپی به رهو لای خوا گه پانه وه لا براون و، سى گرفتى گورچکبرى بابای تۆ به کار چاره سه ر کراون، که بریتین له:

۱- ده ست له خو شور دن و نا تو می دبوون له به زهیی و به خششى خوا، زور خو پی خراب و پیس بوون، که به هیه چ رهنگیک خوا نایه خشى! ئنجا ته م گرفته گه وره یه به نایه تی:

﴿قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾^(۱)، چاره سه ر کراوه.

۲- به ههله داچوون له چه مک و واتاو جه وهه ری تۆبه کردندا، یان هه ر پێ ئاشنا نه بوونی، که زۆر کهس پێ وایه گه پانه وه لای خوا، ته نیا شتیکی رواله تیه و به گوتهی چهند جارێک (أستغفر الله) مه داری ساز دهی! ئنجا ئایه تی:

﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ ۖ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾^(۱)

ئه و په رچه شی لابر دوه و، گرفتێ ئه و به هه له داچوونه شی چاره سه کردوه و، راپگه یاندوه که (تۆبه) وه رچه رخان (إنعطاف) و گو رانکاریه کی ریشه یی و قو له، که هه ر کام له ده روون و ده ر (باطن و ظاهر) ی ئینسان ده گرێته وه و. هتد.

۳- به رپگه نه زانین و ئاشناو شاره زا نه بوون له قو ناغی دوا ی گه پانه وه، که پێویسته چی و چو ن بکری و، چ ئه رکێک ئه نجام بدری؟ که به راستی ئه م گرفت و په رچه ش یه کجار مه تر سییدارو زیان به خشه، چونکه ده بینێ بابای سه رپێچیی کارو گونا هبار، گه را وه ته وه لای خوا و برپاری دا وه به نده ی چاک و پاک بی، به لام له سو نگی ئه وه وه که تۆبه و برپاره که ی له حا له تیکی ده روونی و هه لو یستیکی عاتیفیانه به ولا وه نیه، هیه چ گو رانکاری و وه رچه رخان یکی ئه و تو ی تیدا په یدا نابێ و، بگره جاری وایه له بهر بی زانستی و نه شاره زایی، رو و له شتی هه له و جو ره مسو لمانه تیه کی دا هینرا و (تدی ن مبتدع) یش ده کات و، ئه م حا له ته نه خو شیه ش، که بریتیه له دینداری کردنی دلگه رمانه و عاتیفیانه ی دوور له شاره زایی شه رعی، له نیوان سه رجه م چین و تو یژه ئیسلامیه کاند هیه، چ ئه هلی ته سه و و و و سه له فی ناو و، چ کو مه ل و لایه نه ئیسلامیه کانیش و، چ خه لکی عه وام به گشتی، ئنجا ئایه تی:

﴿وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ...﴾^(۲)

(۱) الزمر: ۵۴.

(۲) الزمر: ۵۵.

چاره سه ری ئه و گرفته کوشنده یه و ئه و په رچ و کۆ سپه ر پێ گره ده کات و لای ده بات و، یه کسه ر پاش (تۆ به کردن) پروو به بابای تۆ به کار ده کاته، شاره زایی له قورئان و زانسته شه رعیه کان، تا کو گه پانه وه که ی ته نیا سۆزو عاتیفه و هه لچوونیکێ کاتیی نه بی.

له کۆتایی ئه م پێ شه کییه شدا ده لیم: خوای کار به جی که مروقی له م سه ر خرۆ که ی زه وییه به مه به ستی تا قی کرد نه وه دانا وه:

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾^(۱).

سروش تی ئیسنانی وا هه لخستوه، که به به بی به ندایه تی بۆ خوا کردن و په یه ندیی له گه ل هه بوونی، ئارام نه گری و ئۆخرنی بۆ نه یه ت و به خه وه ر نه بی.

بۆیه گه پانه وه بۆ لای خوا و به ندایه تی بۆ کردن و په رستنی، مه رجی به نه رته یی و ریشه یی سه رفرازیی و به مرادو مه به ست گه یشتنی ئیسنانه و، به بی ئه وه، ژینتال و شپه زه حال و بی به ش و سه ره به هه ش ده بی!

خوای به خشنده ی به به زه یی فه رموویه تی: ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^(۲).

واته:.. ئه ی بر وادارینه! تیکرا بگه رینه وه بۆ لای خوا به لکو به مراد بگه ن، (راغب) گوتوویه تی: (الفلاح: الشق، و الفلاح: الأکار، والفلاح: الظفر و إدراك البغية..). پاشان (فلاح) ی دوا رۆژ به چوار شتان پیناسه ده کات: (بقاء بلا فناء، و غنى بلا فقر، و عز بلا ذل، و علم بلا جهل)، واته: مانه وه ی بی فه وتان و، ده وله مه ندیی بی نه داریی و، زالبوویی بی زه بوونی و، زانیاریی بی نه زانیی^(۳).

(۱) الملك: ۲.

(۲) النور: ۳۱.

(۳) مفردات ألفاظ القرآن، ص ۴۶۶.

به لئی ته نها پړی به مرادو مه به ست گه یشتنی ئینسانه کان، بۆ لای خوا - تبارک و تعالی - گه پانه وه یانه، ئنجا له سۆنگه ی نه وه وه که خوی پهره ورد گاری به خشه رو داد گهر، به تنگ به نده کانیه وه یه، به زه یی پیاندا دیته وه پهرۆشنی، له وه هه موو ئایه تانه ی قورئانداو، هینده به جه خت و داکۆکیی له سه رکردنه وه، سه ره پرای فه رمایشته کانی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم)، بانگی به نده کانی کردوه دلی خو ش کردوون و هانی داوون، بگره هه ندیک ترسی وه به رنان و هه ره شه شی لی کردوون، که هه رچی زووه بگره پینه وه لای و بیینه وه ژیر سایه ی فه رو به ره که تی به ندایه تی بۆ کردنی و، له بیابانی قاقرو فه وتینه ری گوناح و سه ره پیچی و لادان و تاوان خویان قوتار بکه ن!

له نۆزه کۆمه له نه به کان له کۆنایی

www.alibapir.com

ئێمه هه که عو مواعه الخاوه له نه به کان

عەل پاپیر/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

عەل پاپیر/ AliBapir

کەنالی

پاڤیاندی مه که به یی ماوێستا عه لی پاپیر

www.alibapir.com

ئێمه هه که عو مواعه الخاوه له نه به کان

پاڤیاندی مه که به یی ماوێستا عه لی پاپیر

رېښ خوځ کردن

خویننه ری به ریز!

ئهم کتیبه ی بهردهست له جهوت به شان پیکهاتوه و، بابهت و باسه کانی بهم جوړی خواره وه ریزکراون:

به شی یه کهم: پیناسه ی (توبه)، که له دوو خالدا پیناسه مان کردوه، له خالی یه کهمدا له روانگه ی زمانه وه، له خالی دووهمیشدا له روانگه ی شهرع و شهرعزانان (فقهاء) وه.

دیاره هرکام له وشه کانی (الإِنَابَة) و (الأُوبَة) و (الإِسْتِغْفَار) یشم به کورتیی پیناسه کردوون.

به شی دووهم: حوکمی توبه و گه پانه وه لای خوا، که ئهمیشیانمان له چوار خالاندا خستوته روو که ئهمانه:

یهك: توبه فهرزی عهینه.

دوو: پیوسته توبه گشتگیر (شامل) بی.

سی: دهبی بهردهوام نه پساو بی.

چوار: پیوسته دهستبه جی و زوو به زوو بی.

به شی سییه م: چونیته تی توبه کردن و پیناسه ی توبه ی راست و ساغ (التوبة النصوح)، که چهند تییینیه کی گرنگمان له باره ی چونیته تی توبه کردنه وه خستوونه روو و، پیناسه یه کی پوخت و کورتی توبه ی راست و ساغیشمان کردوه.

بهشی چوارهم: مهرجه کانی تۆبهی راست و ساغ و هوکارو فاکتیره کانی سهرگرنتی، له تهوهری یه کهم دا دوازده (۱۲) مهرجی گه ورهه گرنگمان، خستوونه پروو، که له هه مان کاتدا به لگه و نیشانه شن، بۆ تۆبهی راست و ساغ و وه گیرانی و، له تهوهری دوومیش دا ههوت (۷) مهرجی سهرو بهرگرنتی گه پانهوه لای خوامان خستوونه ته پروو، ئەم به شه به شیکی زۆر گرنگی ئەم کتیبهیه، پویسته بایه خیکی تایبه تیی پی بدری.

بهشی پینجه م: تۆبه له چی و چی ده کری؟!

له م به شه شدا له سی خالی سهره کییدا، هه م ناوی گوناح و تاوانه کان (ناوه گشتیه کانیا ن)، هه م پیناسه ی هه ر کام له گوناحی زل (الکبیره)، گوناحی بچووک (الصغیره)، هه م ئەو هو یانه ی که حوکی گوناحه گچکه کان ده گۆرپ بۆ هی گه وره، توێژاونه وه.

بهشی شه شه م: شوینه واری خراپ و شووم و زیانی گوناح و تاوان بۆ تاک و کۆمه ل.

له م به شه شدا له دوو خالی گشتییدا، باسی شوینه واره شووم و زیان و زه ره کانی گوناح و تاوان ده که ی ن، له خالی یه که م دا رۆلی خراپه کارانه ی گوناح و لادان له ژیا نی تاکدا و، پاشان کاریگه ری شووم و نه گبه تانه ی، سه ریچی و تاوان له ژیا ن و گوزه رانی کۆمه لگا دا ده خه ی نه پروو.

هه رچه نده زه رو زیان و شووم و نه گبه تیی خراپه و تاوان، به شیوه ی راسته قینه ی ته نه ا له قیامهت و دوا رۆژدا ئاشکرا ده پی.

بهشی هه وته م: به رهه م و شوینه واری گه پانهوه لای خوا، له سه ری نه وه ی گوناح و چاککردنی ئینساندا.

ئه م به شه که بهشی کۆتایی ئەم کتیبهیه، گه وره ترین و گرنگترین به شییه تی، چ له پرووی قه باره و پانتایی بۆ ته رخا نکراوی و، چ له پرووی گرنگی و بایه خ و جه وه ره و کاکلی باس و باب ته کانیه وه.

ئەم بەشە بە گشتیی لێ دوو تەوەر پێک هاتووە:

تەوەری یەکەم: کاریگەری و شوێنەواری تۆبە لێ سەپنەوێ و لابردنی گوناخدا.

تەوەری دووەم: کاریگەری و بەرهەمی گه پانه وه بۆ لای خوا لێ چاککردنی ئینساندا.

پاشان بە (دوا قسەم) کۆتایی بەم کتێبە هێنراوە، کە لێ خواي پەرەردگارم داواکارم پێش خوێنەرە خۆشەویستەکان، خۆمی لێ بەهرەمەند کردبێ و بکات و، یارمەتیی هەموو لایەکمان بدات، کە بەهۆی هەمیشە گه پانه وه بۆ لای و داوای لێبوردن کردنییەوه، ئەم ژيانە کورت و بایەخدارە ئێم سەرزدەوییەمان مسوڵمانانەو پارێزکارانە بگوزەڕێنین و، بتوانین لەولا کە مەزڵگای راستەقینەمانە، رەزامەندیی خواو بەهەشتی رازاوێ و نەبڕاوێ و دەدەست بێنین.

ئە تۆرە خوێندنییەکان لێکدانین
www.alibapir.com
ئێم مەشەر بێر مەشەر مەشەر مەشەر

AliBapir/عەلی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

AliBapir/عەلی بابیر

AliBapir

www.alibapir.com

پیناسه‌ی (تَوْبَة) گه‌رانه‌وه بۆ لای خوا

۱- له پوانگه‌ی زمانه‌وه.

۲- له پوانگه‌ی شه‌رعه‌وه.

خوینهری سه نگین!

ئهم به شه له دوو تهوهردا ده خهینه پروو:

تهوهری یه کهم:

پیناسهی (توبه) گه پانه وه بۆ لای خوا، له روانگهی زمانه وه

وشهی (تَوْبَة) و (تَوْب) یانی گه پانه وه (الرَّجُوع)، وهك (عَزْمَة) و (عَزَم)، رستهی (تاب إلى الله متاباً) واته: گه پاره وه بۆ لای خوا له گوناها وه گه پاره وه بۆ فه رمانبه ریی^(۱)، به رای (الْأَخْفَش) وشهی (تَوْب) کۆی (توبه) یه، به لام (المَبْرَد) به چاوگ (مصدری داده نی)، ههروه ها له رایه کیشیدا به کۆ (جمع) ی داده نی، وهك (كَوَز) که کۆی (كَوْزَة) یه.

(أبو منصور) گوتویه تی: (أَصْلُ تَاب، عاد إلى الله و رَجَعَ و أَنَابَ، و منه قوله عليه الصلاة والسلام: (رَبِّ تَقْبَلْ تَوْبَتِي و اغْسِلْ حَوْبَتِي)^(۲)، و تَابَ الله على فلان، أي عاد عليه بالمغفرة).

واته: ریشهی (تاب) یانی: گه پاره وه لای خوا په شیمان بووه وه، وهك پیغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) فه رموویه تی: (په روهر د گارم! گه پانه وه دم قبوول بکه و

(۱) برونه سه رجه م فه ره نه گه کانی زمان که له و باروه کۆکن، به تاییه ت (لسان العرب) ج ۱، ص ۲۳۳، و (المعجم الوسيط) ص ۹۰، و (مختار الصحاح)، ص ۸۰، و (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۱۸۹.

(۲) أخرجه الترمذي في سننه: ۳۶۲۱، و قال: حديث حسن صحيح.

گوناھم بشۆ)، پستەي: (تاب اللہ علی فلان) یانی: خوا بە لیبوردنەوہ گەپرایەوہ سەری.

هەرۆهە پەسپۆرانی زمان گوتویانە:

وشەي (توبّة) خۆي پەرۆردگارو بەندە تییدا بەشدان، ئنجا ئە گەر پالدرایە لای بەندە، ئەو مانای گەپانەوہ لای خوا واز لە سەرپێچیی (مَعْصِيَة) هینان و فرمانبەریي (طاعة) دەگەيەنێ و، ئە گەر پال درایە لای خواش، ئەوہ گەپانەوہي خوا بۆ لای بەندەکەي، بە بەزەيي و چاکەو لیبوردنییەوہ، دەگەيەنێ.

هەرۆهە کە خۆي لیبوردە بە (توآب)، وەسف کراو، مەبەست زۆر لیبوردنی خوا، زۆر تۆبە وەرگرتنی لە بەندەکانی و، زۆر گەپانەوہي و چاکەو چاپۆشییەتی لە گەلیاندا.

هۆي وەسف کرانی بەندەش بە (توآب)، ئەوہیە کە زۆر بۆ لای خوا دەگەپیتەوہو، زۆر لە هەڵو گوناح پەشیمان دەبییتەوہو، بۆ فرمانبەریي (طاعة) دەگەپیتەوہ.

هەرۆهە کۆمەڵایەتیەکان

ئەو کۆمەڵایەتیەکان کە لە لای خۆی وێستراوە، ئەو کۆمەڵایەتیەکان کە لە لای خۆی وێستراوە، ئەو کۆمەڵایەتیەکان کە لە لای خۆی وێستراوە.

AliBapir

هەرۆهە کۆمەڵایەتیەکان

archive.org/details/@alibapir

PDF

AliBapir

هەرۆهە کۆمەڵایەتیەکان

www.alibapir.net

هەرۆهە کۆمەڵایەتیەکان

AliBapir

هەرۆهە کۆمەڵایەتیەکان

ته‌وه‌ری دووهم:

پیناسه‌ی گه‌پانه‌وه بۆ لای خوا (توبه)

له‌ روانگه‌ی شه‌رعوه

گه‌پانه‌وه بۆ لای خوا (التوبة إلى الله) له‌ روانگه‌ی شه‌رعوه، بریتیه‌ له‌:

(دلته‌نگ بوون و په‌شیمان بوونه‌وه له‌ هه‌له‌و گوناچه‌کان له‌به‌ر خوا، ده‌ست لێ هه‌لگرتنیان و، بریاردان و عه‌زم و جه‌زم کردن له‌سه‌ر نه‌ گه‌پانه‌وه سه‌ریان و، هه‌ولدان بۆ پرکردنه‌وه‌و قه‌ره‌بوکردنه‌وه‌ی که‌لێنی رابردوو، هه‌موو ته‌مانه‌ش به‌ هاندهری له‌ خواترسان و شه‌رم لێکردنی و له‌خۆ رازیی کردنی و، دلنیا‌بوون له‌ زه‌رده‌رو زیانی گوناخ و سه‌رپێچیه‌کان و، سوودو قازانجی طاعت و چاکه‌کان).

۱- (ابن جریر الطبری) له‌ پیناسه‌ی (توبه‌) دا گوتویه‌تی: (معنی التوبة من العبد إلى ربه: إنابته إلى طاعته و أوبته إلى ما يرضيه، بتركه ما يسخطه، من الأمور التي كان عليها مقيماً مما يكرهه ربه^(۱))، واته‌: مانای گه‌پانه‌وه‌ی به‌نده بۆ لای په‌روه‌ردگاری، بادانه‌وه‌یه‌تی به‌ره‌و فره‌مانبه‌ریی وی و، گه‌پانه‌وه‌یه‌تی به‌ره‌و ته‌و شتانه‌ی پێیان رازی ده‌بێ، به‌هۆی وازه‌ینان و ده‌ست هه‌لگرتنی له‌و شتانه‌ی که‌ خوا پێی ناخۆش بوون و، ته‌ویش ته‌نجامی داو.

۲- (القرطبي) یش ئاوا پیناسه‌ی (توبه‌) ی کردوه^(۲): (هي الندم بالقلب، و ترك المعصية في الحال، و العزم على أن لا يعود إلى مثلها، و أن يكون ذلك حياءً من الله^(۳))، واته‌:

(۱) ب‌روانه: (تفسير الطبري) ج ۱، ص ۱۹۵.

(۲) ب‌روانه: (تفسير القرطبي) ج ۵، ص ۹۱.

(۳) ب‌روانه: (تفسير ابن كثير) ج ۴، ص ۳۹۲.

(توبه) بریتیه له وهی به دڵ په شیمان ببیته وه، دهستبه جی واز له سه ریچی بی و، دلیشی له سه ره شهوه چه سپاو بی که نه چیته وه سه ری و، به هاندهری شهرم له خواش بی.

۳- (ابن کثیر) یش له پیناسهی (توبه) دا گوتویه تی: (التوبة النصوح هو أن يُقْلَعَ عن الذنب في الحاضر، و يَنْدَمَ على ما سلف منه في الماضي، و يَعِزَّزَ على أن لا يفعل في المستقبل، ثم إن كان عليه الحق لآدمي رده إليه بطريقه) ^(۱)، واته: توبه نه صوح شهوه که ئیستا دهستبه جی واز له گوناحه کان بی و، بۆ شهوهش که رابردوه په شیمان بی و، برپاری پته ویش بدا که له داهاتوودا نه یکا، ئنجا نه گهر مافی که سیکیشی له سه ره بوو، به شیوازی خوی بۆی بگپیته وه.

۴- (راغب الأصفهانی) یش له وه بارده گوتویه تی: (التوبة ترك الذنب لقبه، والندم على ما فرط منه، والعزيمة على ترك المعاودة، و تدارك ما أمكنه أن يتدارك من الأعمال بالإعادة) ^(۲)، واته: توبه واز له گوناح هیئانه له بهر خراپی و، په شیمان بوونه وه له وهی که له دهستی چووه، دڵ دامه زانندن له سه ره نه گه پانه وهو چاککردن و، گپیته وهی شهوه کرده وانهش که فریایان ده که و.

۵- (الغزالي) یش له پیناسهی توبه دا گوتویه تی: (إنها عبارة عن معنى ينظم في ثلاثة أمور مرتبة: علم و حال و عمل، فالعلم هو معرفة الذنوب و عِظْمُ خَطَرِها، و الحال هو تألم النفس من ذلك الضرر، و هو ما يسمى بالندم، والعمل هو ترك الذنب و تدارك ما يمكن تداركه في المستقبل) ^(۳)، واته: توبه بریتیه له چه مک و مه به ستیک که له سی شتی به ریزدا خوی دهنویتی: زانین و حاله ت و کردار، ئنجا زانین بریتیه له ناسینی گوناحه کان و مه ترسی گه وه دیان، حاله تیش بریتیه له ناره ده تبوونی نه فس له وه زه ره رو زیانه، که په شیمانی بی ده گوتری، کرده وهش بریتیه له واز له گوناح هیئان و قه ره بوو کرده وهی شهوه ده گونجی له داهاتوودا.

(۱) پروانه: (تفسیر ابن کثیر) ج ۴، ص ۳۹۲.

(۲) پروانه: (مفردات ألفاظ القرآن).

(۳) پروانه: (إحياء علوم الدين) ج ۴، ص ۳.

۶- (ابن القيم) یش لایه نیکى گه وره و گرنكى تۆبه دهستیشان دهكا كه گوتوویه تی: ^(۱) (لايكون الإنسان بمجرد الإقلاع و العزم و الندم تائباً، حتى يوجد منه العزم الجازم على فعل الأمور و الإتيان به، وهذا حقيقة التوبة، وهي اسم لمجموع الأمرين..)، واته: ئینسان ته نیا به ورنده كه واز له گوناح و سه ریچی دیئی و بریار ددها كه نه یكاو په شیمان دهیته وه، نایته تۆبه کار (تائب)، ههتا بریاری پته ویش نه دات، بۆ کردن و نه جامدانی چاکه و طاعت، ته مه جه وه هری تۆبه یه وه، تۆبه به کۆی هه ردو وکیان (واته نه بوونی سه ریچی و هه بوونی فرمان به ری) ده گوتی.

دیاره ته م تیینییه ی (ابن قیم الجوزیه) اش له جیی خوی دایه، چونکه زۆر کهس پیی وایه که تۆبه ته نیا گوناح نه کردن و تووش نه بوونه وهی هه له و خراپه کانه! به لام بیگومان بهر له وه، تۆبه کردن گه پانه وهیه بۆ لای خوا به طاعت ته وه، بریار دانه بۆ جیه جیکردنی شه رک و فرمانه کان.

شایانی باسه که هه رکام له وشه کانی: (الأوبة) و (الإنبابة) اش له لای زۆربه ی پسپۆرانی زمان و شه رعزانان، هه مان چه مک و واتای (توبة) یان هه یه، که گه پانه وهیه ^(۲)، ته ورنده هه یه هه ندیک له زاناو شاره زایان رایان وایه که ته و دوو وشانه، و پرای گه پانه وه (الرجوع) مانای دیکه ی زیادیش ده گه یه نن، بۆ وینه (أبو هلال العسكري) ^(۳)، رای وایه که وشه ی: (إياب و أوبة) به مانای گه پانه وه دی بۆ کۆتایی مه به ست (الرجوع إلى منتهى القصد) و، ته م نایه ته ش به به لگه دییته وه: ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ﴾ ^(۴)، چونکه بیگومان قیامهت هیهچ مه نزلی دیکه ی له پشت ته وه نین، به لام راستیی هه که ته وه مانا زییدییه ی (أبو هلال) ره چاوی کرد وه له ته سلّی وشه ی (إياب) دا نیه و، نیشانه ی حال (قرينة الحال) ده یگه یه نی!

(۱) بر وانه: (مدارج السالکین) ج ۱، ص ۳۰۵-۳۰۶.

(۲) بر وانه: (لسان العرب) ج ۱، ص ۲۱۷-۲۱۸، و (مفردات: ألفاظ القرآن) ص ۹۷، و (لسان العرب) ج ۱، ص ۷۷۵، و (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۸۲۷.

(۳) بر وانه: (الفروق اللغویه) لأبي هلال العسكري، ص ۲۵۰.

(۴) الغاشیه: ۲۵.

ههروهها (ابن القيم) یش دهرباره ی وشه ی (إنابة) پای وایه که له وشه ی (توبة) تایه تیتره له پشت شه وه ده دی، واته: هه موو (منیب) یك (تائب)ه، به لام هه موو (تائب) یك (منیب) نه، ههروهها گوتویه تی: (إنابة) دوو جوړه: یهك: (إنابة) بۆ لای په روه رد گاریتی (ربوبية) خوا، که شه مه سه رجه م دروستکراوه کان تییدا به شدارن و، بر وادارو کافرو چاکه کارو خراپه کار تییدا هاویه شن، وهك خوی بهرز فهرموویه تی:

﴿وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ﴾^(١).

دوو: (إنابة) ی دووه میس (إنابة) ی دوسته کانی خویه، که (إنابة) یه بۆ لای په رستراویتی (إلهية) ی خوا، (إنابة) ی به ندایه تی و خوشه ویستنه و، چوار شتان ده گریته نیو خوی:

١- خوشه ویستی،

٢- گه ردن بۆ که چکردن،

٣- پرووتیکردن،

٤- پروو له غهیری وی ودرچه رخانندن، ههروهها ته نیا که سیک شایسته ی ناوی (منیب)ه که شه چواره تییدا کو بوونه وه.^(٢)

منیش وای بۆ ده چم که جیاوازی نیوان وشه ی (توبة) و (إنابة) شه وهیه که (توبة) زیاتر روالهت و حاله تی بهرچاوی گه پانه وه بۆ لای خوا، (إنابة) ش دیوی په نهان و شیردراوه ی گه پانه وه، له ناخ و دهر وونه وه گه پانه وه ی بۆ لای خوا ده گه یه نی.

(١) الروم: ٣٣.

(٢) پروانه: (مدارج السالکین) ج ١، ص (١٣٣-١٣٤).

وشه‌ی (إستغفار)یش که به مانای (داوای لیبوردن کردن) دی و، له قورئانیدا جار جار له گه‌ل (توبه)و، جاورباریش به جیا هاتره، زیاتر حاله‌تی زمانی و دهرپرینی گه پانهوه بو لای خوا ده‌گریته‌وه، وهک (إبن قیم الجوزیة) گوتویه‌تی^(١): (إستغفار) لابردنی زهره‌رو زیان و پاکسازیه، (توبه)ش وه‌ده‌ست هینانی قازانج و به‌رژه‌ه‌ندیی و چاکسازیه.

The banner is divided into several sections:

- Top Left:** Facebook icon and text: "پاکه‌پانډنی مه‌کته‌بی ماموستا عه‌لی بابیر".
- Top Right:** Facebook icon and text: "AliBapir/عەل بابیر".
- Middle Left:** Archive.org link: "archive.org/details/@alibapir" with a PDF icon.
- Middle Right:** YouTube icon and text: "AliBapir/بابیر".
- Center:** A portrait of a man with text above: "له نێره کۆمه‌ڵه‌یه‌یه‌که‌ی له‌مه‌تابێن" and "به‌کۆمه‌ڵه‌یه‌یه‌که‌ی له‌مه‌تابێن" and "به‌کۆمه‌ڵه‌یه‌یه‌که‌ی له‌مه‌تابێن". Below the portrait is "www.alibapir.net" and "English - عربي - کوردی".
- Bottom Left:** AliBapir logo with Google Play and App Store icons, and two QR codes.
- Bottom Right:** WhatsApp, Telegram, and Phone icons, and three QR codes.
- Bottom Center:** Text: "پاکه‌پانډنی مه‌کته‌بی ماموستا عه‌لی بابیر".

حوکمی

گهړانه وه بو لای خوا (توبه)

- ۱- پېوېستیه کی تاییه ټییه.
- ۲- پېوېسته گشتیر بی.
- ۳- ده بی به رده وام و نه پساوه بی.
- ۴- پېوېسته ده سته جی و زوو به زووبی.

خوینهری به پیرز!

ئهم به شه له چوار ته وهردا ده خهینه پروو:

ته وهری یهك: تۆبه فهرزی عهینه

گه پانهوه بۆ لای خوا، دهست هه لگرتن له گوناح و هه له و په له و سه ریچی، له سه ره هه موو مسو لمانیکی عاقل و بالغ پیویسته به شیوهی: پیویستی تایبه تی (فرض العین)، ئه مه ش چهند ده قیکی قورئانی خوی کاربه جی و سوننه تی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) له و بارده:

خوی لیبوره له چهندان ثایه تدا فه رمانی به به نده کانی کردوه، که تۆبه بکه ن و بگه ری نه وه بۆ لای خوا، بۆ وینه:

۱- ﴿ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾^(۱).

واته: تیکراتان ئه ی بر وادارینه! بگه ری نه وه بۆ لای خوا به لکو به مراد بگه ن.

۲- ﴿ وَأَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴾^(۲).

واته: داوای لیبوردن له په روه رد گارتان بکه ن، پاشان بگه ری نه وه لای، مسو گه ر په روه رد گارم به خشنده ی خوشیست (محّب)ه.

(۱) النور: ۳۱.

(۲) هود: ۹۰.

۳- ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾^(۱).

واته: ئەى ئەوانەى ئيماننتان هێناوه! بە گه پانه وهیه کى ساغ بگه پێنه وه لای خوا.

۴- پێغه مبه رى خواش (صلی الله علیه وسلم) فه رمویه تی: { يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوْبُوا إِلَى رَبِّكُمْ، فَإِنِّي أَنُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةً مَرَّةً }^(۲)، واته: ئەى خه لکینه! بگه پێنه وه بۆ لای خوا، چونکه من له رۆژیدا سه د جار ده گه پێمه وه بۆ لای خوا.

ئنجا هه رچه نده هه ر مه سه له یه ك به ده قى راست و راشكاو (نص صحيح و صريح) ی قورئان و سونه ت ئيسپات ببی، هه وجیی به هیه چ شتیکی دیکه نیه، به لام فه رزبونی تۆبه و گه پانه وه بۆ لای خوا، بۆ یه ك یه کى مسولمانان، و پراى ئەو به لگانه، یه كده نگى زانایان (إجماع العلماء) یشی له سه ره، بۆ وینه: (أبو حامد الغزالي) له و باره وه گوتویه تی: (و الإجماع منعقد على وجوب التوبة)^(۳).

هه روه ها (القرطبي) له و باره وه گوتویه تی: (و اتفقت الأمة على أن التوبة فرض على المؤمنين)^(۴).

هه روه ها گوتویه تی: (و هي فرض على الأعيان في كل الأحوال و كل الأزمان)^(۵).

دېسان (ابن تيمية) ش گوتویه تی: (و لابد لكل عبٍ من توبة و هي واجبة على الأولين و الآخرين)^(۶).

(۱) التحريم: ۸

(۲) أخرجه أحمد: ۱۷۸۸۱، وعبد بن حميد: ۳۶۴، ومسلم: ۲۷۰۲.

(۳) برپانه: (إحياء علوم الدين) ج ۴، ص ۵.

(۴) برپانه: (الجامع لأحكام القرآن) ج ۵، ص ۹۰.

(۵) برپانه: هه مان سه رچاوه، ج ۱۸، ص ۱۹۷.

(۶) برپانه: (مجموع الفتاوى)، ج ۱۰، ص ۳۱۰.

بەلّی خوینەری بەرپر!

لەسەر ھەر ئینسانێک پۆیستییهکی تایبەتییه که بگەرێتەوہ بۆلای خواو
بۆلای پەشیمان بێتەوہ، ئنجا ئەگەر ئیمانی نەهێنابی، یان گیرۆدە بووبی
بە شیرک و نیفاقەوہ، ئیمان بهێنی و واز لە شیرک و نیفاق بێنی و، ئەگەر
ئیمانیشی هێنابی، بەلام لاسارو گوناچار بی، واز لە گوناچارایی و لاساری
بێنی و، نیەتی فەرمانبەرییەکی ساغ و بێ خۆتەو خاڵ بێنی.

پاڤیرو/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

پاڤیرو/ AliBapir

www.alibapir.net

پاڤیرو/ AliBapir

AliBapir/

پاڤیرو/ AliBapir

پاڤیرو/ AliBapir

تهوهری دوو: تۆبه پێویسته گشتگیر بێ و تێکرای گوناچهکان بگریتهوه

ئەمیش زانیان لەسەری کۆک و یە کدەنگن، چونکە ئەو ئایەت و فەرماشتانە ی
کە لەوبارەوه هاتوون، گشتیی (عام)ین و، هەندیک لە گوناچهکانیان جیا
نەکردۆتەوه، تۆبه کە بە هەندیکیانەوه تاییەت نەکراوه.

خاوەنی کتێبی: (الفتوحات الإلهية) لەوبارەوه گوتویەتی: (قال العلماء:
التوبةُ واجبةٌ من كل معصية كبيرة أو صغيرة)^(١)، واتە: زانیان گوتویانە: تۆبه
کردن لە هەموو گوناخیکی گەورەو گچکە فەرزدە.

هەرودها (نووي)یش گوتویەتی: (التوبةُ من جميع المعاصي واجبة..سواء
كانت المعصية صغيرة أو كبيرة)^(٢)، واتە: تۆبه لە تێکرای گوناچهکان فەرزدە...
ئنجای گوناچه کە گەورە بێ، یان گچکە بێ.

لەوبارەوه کە ئایا پێویسته تۆبه کە هەر بە گشتیی و تێکرای (إجمالي) بێ،
یان پێویسته بەوردیی و درێژی (تفصيلي)، یەکی گوناچهکان بگریتهوه؟!

زانیان رایان جیاوازه، واش پێ دەچێ ئەو رایە لە هەموویان چاکتر بێ
کە دەڵێ: پێویسته تۆبه کردن لە گوناچهکان بە وردیی و درێژی بێ، بۆ ئەو
گوناچانە ی کە زانراون و، بۆ ئەو جوۆره گوناچانەش کە هەموویان زانراون و
نالوی یەکی یەکیان دیاری (تحديد) بکری، ئەو تۆبه ی تێکرای (إجمالي)

(١) برۆانە: (الفتوحات الإلهية بتوضيح تفسیر الجلالین للذائق الخفية) ج ٤، ص ٣٦٩، کە
بە (تفسیر الجمل) ناسراوه.

(٢) برۆانە: (صحيح مسلم بشرح النووي) ج ١٧، ص ٥٩.

به سه، (الالوسي) له وباردهوه گوتوويه تي: (إِنَّمَا تَصِحُّ التَّوْبَةُ إِجْمَالًا، وَأَمَّا مَا عُلِّمَ تَفْصِيلًا، فَإِنَّهُ لَا بُدَّ مِنَ التَّوْبَةِ مِنْهُ تَفْصِيلًا) ^(۱).

ههروهه له وباردهوه كه ئايا دروسته ئينسان تۆبه له به شيك له گوناچه كان بكاو، له سه ره به شيكيشيان بهردهوام بئ؟! ديسان زانايان راي جياجيايان هه ن، هه رچي زۆربه ي هه ره زۆريانن كه به (أهل السنة و الجماعة) ناسراون، ده ئين: دروست (جائزه)، هه رچه نده بئگومان فه رزو پيويست و په سه ند ئه وه يه كه تۆبه له هه موو جوړه كانى گوناخ و له وردو درشتيان بئ، به لام هه نديكيان كه له ژير ناوو نيشانى (معتزلة) دا خو يان ده بيننه وه، به دروستى نازانن و ده ئين: ده بئ تۆبه سه ره له به رى گوناچه كان بگريته وه، ئه گه رنا دروست نيه و ده رنا گيرئ! به لام بئگومان راي زۆربه و جه ماوه رى زانايان راست و به جييه و، گه ليك به لگه ش پشتگيرنى، بۆ ويته:

۱- خواي كار به جي له باره ي باباي دز (سارق) هوه، پاش روونكر دهنه وه ي حوكم و سزاي دزي، فه رموويه تي:

﴿مَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ^(۲)

واته: ئنجا هه ره كه سيك پاش سته مكر دنى تۆبه ي كردو چاكه ي كرد، ئه وه بئگومان خوا تۆبه ي لئ وهرده گري، چونكه خوا ليبورده ي به خشنديه.

ئنجا ئاشكرايه ليبور دنى خوا و به خشينى بۆ باباي (دز) تايبه ته به دزيه كه يه وه، كه تۆبه ي لئ كردوه، به لام گوناخى ديكه ي كه هه ينى و تۆبه ي لئ نه كردوون، ناكه ونه به ر ليبور دن و به خشينى خوا وه.

كه واته: ده گونج ئينسان تۆبه له به شيك له گوناچه كان بكاو، تۆبه كه يشى وهرده گيرئ.

(۱) بر وانه (روح المعاني في تفسير القرآن العظيم) ج ۲۸، ص ۱۵۹.

(۲) المائدة: ۳۹.

۲- ههروهها خوای دادگهر له بارهی سوود خۆریی (المُرَابَاة)یهوه، پاش راگه یاندنی حوکمه که ی، فهرموویه تی:

﴿وَإِنْ تُبْتِغُوا رُءُوسَ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾^(۱).

واته: ته گهر تۆبه تان کرد (له رِیبا خۆریی) تهوه سه رمایه کانی خۆتان هی خۆتان، نه سته م ده که ن و نه سته میشتان لی ده کری.

وهك ده بینین خوای به خشنده مافی تۆبه کردنی داوه به بابای سوود خۆر له گوناچه که ی: (وَإِنْ تُبْتِغُوا)، که واته: ده گونجی بابای گوناچار له گوناچیک یان چه ند گوناچی تاییه ت بگه رپته وهو لییشی قبول ده کری.

۳- پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) له باره ی (ماعز بن مالک) وه که هاته لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و دانی به زینا کردنی داوه، پاشان حوکمی به رد باران کردن (رجم) ی به سه ردا چه سپینراو مرد، فهرموویه تی: {لَقَدْ تَابَ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ أُمَّةٍ لَوُسِعَتْهُمْ}^(۲)، واته: به ته نکید تۆبه یه کی کردوه، ته گهر به سه ر تۆمه تی کدا دابه ش کرابایه به شی ده کردن.

ده جا ئاشکرایه که ته گهر تۆبه کردن له یه کی یان به شیک له گوناچه کان قبول نه کرابایه، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) به (ماعز) ی ده فه موو: که پیویسته له سه رجه م گوناچه کانی دیکه شت تۆبه بکه ی!

ئه مه ش چه ند قسه یه کی زانایان له وه باره وه:

۴- (إمام الحرمین الجوینی) گوتویه تی: (من احتجب أوزاراً و قارف ذنباً، صحَّ توبته عن بعضها مع الإصرار علی بعضها)^(۳)، واته: که سیک هه گبه ی هه لگرتبی و

(۱) البقرة: ۲۷۹.

(۲) أخرجه مسلم: ۱۶۹۵، عن سليمان بن بريدة عن أبيه.

(۳) بر وانه: (صحيح مسلم بشرح النووي)، ج ۱۷، ص ۶۰، وه (شرح المقاصد)، ص ۱۷۹.

تاوانی کردین، تۆبه کردنی له هه‌ندیکیان دروسته، هه‌رچه‌نده له‌سه‌ر هه‌ندیکی دیکه‌یان به‌رده‌وام بێ.

۵- (ابن تیمیه) ش گوتویه‌تی: (و تصح التوبة من ذنب مع إصراره على آخر عند السلف و الخلف)^(۱)، واته: له لای زانیانی پیشین و پاشین، تۆبه‌کردن له گوناخیک، وێرای به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر یه‌کیکی دیکه، دروسته.

۶- هه‌روه‌ها (ابن القيم)یش هه‌مان شتی گوتوه^(۲)، به‌لام مه‌رجیکی تێدا به مه‌رج گرتوه، که بریتیه له‌وه‌ی ئه‌و گوناخه‌ی که له‌سه‌ری به‌رده‌وامه، نابێ هه‌ر له‌ جو‌ری گوناخه تۆبه لێ‌کراوه‌که بێ، بۆ وێنه: که‌سیک زیناکه‌رو نێ‌ربازیش بێ، ده‌بی واز له هه‌ردووکیان به‌یخی، ئه‌گه‌رنا تۆبه له یه‌کیان له‌گه‌ڵ به‌رده‌وامی له‌سه‌ر ئه‌وی دیکه‌یان قه‌بوول نابێ، چونکه هه‌ردووکیان یه‌ک جو‌ره گوناخه.

Alibapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

Google Play

App Store

QR Code

PDF

Alibapir

www.alibapir.net

English

QR Code

(۱) پروانه: (مختصر الفتاوى المصرية)، ص ۱۳۷.

(۲) پروانه: (مدارج السالكين) ج ۱، ص (۲۷۵-۲۷۶).

ته وهری سښ: پښوښته تۆبه که بهردهوام بښ

ته مېش زانایان له سهری یه کده نګن، چونکه ټایه ته کانی قورښان و فهرمایشته کانی پښه مېهری سه روهرمان (صلی الله علیه وسلم) که پښتر هندیکیانمان به نمونه هیڼایه وه، ههر ته وه ده گه یه نن که پښوښته تۆبه بهردهوام بښ و بښ پسانه وه بښ، بۆ وښته: سهرنجی ته م فهرمودیه بده که حالته و ږه فتاری پښه مېهرمان (صلی الله علیه وسلم) له وبارده بۆ ږوون ده کاته وه: {عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كَانَ يُعَذُّ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَجْلِسِ الْوَاحِدِ مِائَةً مَرَّةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَقُومَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْعَفُورُ} ^(۱)، واته: پښه مېهری خوا (صلی الله علیه وسلم) له کورپکدا بهر له هه لسان، سه د جار ته م زیکره ی لښ ده ژمیررا: په روهرد گار! لښ ببووره تۆبه م لښ وهرگره، بښگومان به س توی زور تۆبه وهرگری لښورده ی.

تنجا بښگومان پښه مېهری خوا (صلی الله علیه وسلم) پښتړه و (أسوة) ی تۆممه ته که یه تی و ته گهر ته ویش له گهل ته و هه موو پایه بهرزییه یدا، پښوښتی به تۆبه و گه ږانه وه لای خوا بهردهوام بوو بښ، دیاره ټیمه ومانان هه و جار هه و جار ټاتاجی ته و دین، وده پښه مېهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی: ((کل بني آدم خطاء و خیر الخطائین التوابون)) ^(۲)، واته: ټیکرای ټاده مزادان زور خه تاکارن، چاکترین گونا جبارانیش تۆبه کارانن.

(ابن تیمیة) اش له وبارده که پښوښته ټینسان هه مېشه و بهردهوام سهر گهرمی تۆبه و گه ږانه وه لای خوا بښ گوتوویه تی: (فلیس لأحد أن یظن استغناءه من

(۱) أخرجه الترمذي: ۳۴۳۴، قال: هذا حديث حسن صحيح و غریب.

(۲) أخرجه الترمذي: في سننه: ۲۶۱۶، وقال هذا حديث غریب.

التوبة إلى الله والإستغفار من الذنوب، بل كل أحد محتاجٌ إلى ذلك دائماً^(۱)،
واته: جا هيچ كەسنىڭ بۆي نىيە پىيى وابى له تۆبەو گەپنەۋە لاي خواو داۋاي
ليبوردنكردى بۇ گوناخەكان بىي نيازە! ھەموو كەسنىڭ بەردەوام ئاتاجى ئەۋەيە.

The banner is divided into several sections. At the top, it says 'AliBapir.com' and 'www.alibapir.com'. Below this, there are two Facebook links: 'AliBapir/علي بابير' and 'علي بابير/علي بابير'. In the center, there is a portrait of a man with the text 'AliBapir' and 'www.alibapir.com'. To the left of the portrait, there is a link to 'archive.org/details/@alibapir' and a QR code. To the right, there is a link to 'علي بابير/علي بابير' and a QR code. At the bottom, there are links to 'Google Play' and 'App Store' with QR codes. The text 'علي بابير' is repeated in several places.

تهوهری چوار:

پێویسته دهستبهجێ تۆبه له گوناچهكان بکړی

ئه‌میش زۆریه‌ی هه‌ره‌زۆری زانیان له‌سه‌ری کۆکن و، ده‌گونجی ئه‌م به‌لگانه‌ش بۆ ئیساپاتی ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ به‌یترینه‌وه‌:

۱- خوای تاوانپۆش فهرمویه‌تی: ﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ﴾^(۱)،
واته‌: په‌له‌ش بکه‌ن به‌ره‌و لی‌بور دنیکی تایبه‌ت له‌ په‌رودرد گارتانه‌وه‌.

۲- خوای داد‌گه‌ر ده‌رباره‌ی سه‌جده‌ی رێزگرتن نه‌بردنی ئیبلیس بۆ ئاده‌م -علیه‌ السلام-،
فهرمویه‌تی:

﴿...ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ﴾^(۲)
﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾^(۳)،

واته‌: پاشان به‌ فریشه‌کانمان فهرموو: سه‌جده‌ بۆ ئاده‌م به‌ن! ئنجا یه‌کسه‌ر^(۳)،
سه‌جده‌یان برد، جگه‌ له‌ ئیبلیس له‌ کړنووش به‌ران نه‌بوو، (خوا) فهرموو: چ
شتیک پیشگیرت بوو که سه‌جده‌ به‌ی کاتی‌ک که ته‌رم پیکردی؟! گوتی: من
له‌و چاکترم، منت له‌ئاگر دروستکردوه‌و ته‌وت له‌ قور دروستکردوه‌.

که‌واته‌: مادام ئیبلیس له‌سه‌ر ته‌وه‌ سه‌ره‌زنشت کراوه‌ که ده‌ستبه‌جی (فوراً)
فه‌رمانی خوای جیبه‌جی نه‌کردوه‌، دیاره‌ فه‌رمان (أمر) بۆ ته‌وه‌یه‌ به‌ زوویی و

(۱) آل عمران: ۱۳۳.

(۲) الأعراف: ۱۱-۱۲.

(۳) چونکه‌ پیتی (ف) لی‌ره‌دا بۆ به‌دواداها‌تن (تعقیب)ه‌، وه‌ک شاره‌زاییانی زمان گوتوویانه‌.

دهستبه جی جیبه جی بکری، دهجا فرمانکردن به توبه ش ههروایه: ﴿يَتَائِبُهَا
الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾^(۱).

ئنجا ته گهر هات و به لگه و نیشانه یه کیش له سه ره شهوه هه بوو که فلانه
فرمان دهستبه جی بوون (فوریة) ی تیدا به مهرج نه گیراوه، شهوه هه لاواردن
(إستثناء) یکه لهو حوکه گشتیه.

۳- خوی میهره بان دهراره ی که سانیک که له سه ره گوناح و خراپه بهردهوام بوون،
فرموویه تی: ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^(۲).

واته: نا وانیه، به لکو کردوه خراپه کانیان ژهنگی له سه ره دلله کانیان پهیدا کردوه،
دیاره پیوستیشه ئینسان لی نه گهری که دل و دروونی به هووی گوناح و
تاوانه وه ژهنگای بیی و که مره هه لیینی، بویه دهستبه جی توبه کردن و گه پانه وه
بۆ لای خوا له ههر گوناحیک، فه رزو پیویسته.

۴- ئنجا شتیکی تاشکرایه که نقووم بوون له زه لکاوای گوناحدا، شتیکی یه کجار خراپ و
ناقولایه، گوناح و خراپه و تاوانه کان وه که ژههریکی فهوتینه ران و، خو لی پاراستنی
شهوه زه لکاو خنکیته رو ژههره فهوتینه رهش، فه رزه دهستبه جی و بی وه خران بی!

ئهمه ش چه ند قسه یه کی زاناو پیشه وایا هان له وباره وه:

۱- (أبو حامد الغزالي) گوتویه تی: (أما وجوبها على الفور فلا يُستتاب فيه، إذ معرفة كون
المعاصي مهلكاتٍ من نفس الإيمان، و هو واجب على الفور)^(۳)، واته: شهوه که پیویسته
دهستبه جی توبه بکری، گومانی تیدا نیه، چونکه زانینی شهوه که گوناحه کان
فهوتینه رن، له خودی ئیماننه و ئیمانیش پیویسته دهستبه جی و بی وه خران بی.

(۱) التحريم: ۸.

(۲) المطففين: ۱۴.

(۳) بر وانه: (إحياء علوم الدين) ج ۴، ص ۷.

۲- (النووي) یش گوتویه تی: (واتفقوا علی أن التوبة من جميع المعاصي واجبة، وأنها واجبة علی الفور لایجوز تأخيرها، سواء كانت المعصية صغيرة أو كبيرة) ^(۱)، واته: زانایان له سهر نه وه پێک که وتوون که تۆبه له هه موو گوناچه کان فه پزهو، پیویسته دهستبه جیش بی و، دروست نیه دوابخری، ئنجا گوناچه که چ گچکه بی چ گه وره.

۳- (ابن القيم) یش گوتویه تی: (إن المبادرة إلى التوبة من الذنب فرض علی الفور، لایجوز تأخيرها فمتی آخرها عصى بالتأخیر) ^(۲)، واته: خیرایی کردن له تۆبه دا له گوناچه کان، پیویسته یه کسه ر بی و دروست نیه دوابخری، ئنجا هه ر کات دوا ی خست، به وه خرا ندنه که ی گونا حبار ده بی.

لی ره شدا کو تایی به باسی (حوکمی تۆبه) دینین و دهچینه سهر به شی سییه م و، باسی چۆنیه تی تۆبه کردن و تۆبه ی ساغ و راست (التوبة النصوح) ده که یین.

له نۆزه كۆمهله بێ نهكهلان
Shawarba, Alibapir, Alibapir, Alibapir
بێ نهكهلان بێ نهكهلان

علي بابير/Alibapir

علي بابير/Alibapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - كوردی

علي بابير/Alibapir

علي بابير/Alibapir

علي بابير/Alibapir

(۱) پروانه (صحيح مسلم بشرح النووي) ج ۱۷، ص ۵۹.

(۲) پروانه: (مدارج السالكين شرح منازل السائرين) ج ۱، ص ۲۷۲.

چۆنییه تی تۆبه کردن و
تۆبه ی راست و ساغ
(التوبة النصوح)

- ۱- چۆنییه تی تۆبه کردن
- ۲- پیناسه ی تۆبه ی راست و ساغ

پاڳه پانڌني مهڪلبي مامونستا عهلي باپير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

پاڳه پانڌني مهڪلبي مامونستا عهلي باپير

www.alibapir.net

English عربي گزدي

پاڳه پانڌني مهڪلبي مامونستا عهلي باپير

نه ٿورو ڪونهلا پير بهڪان نهڪه ٿا ٿين
هه ٿورو ٿا ٿين نهڪه ٿا ٿين
نهڪه ٿا ٿين نهڪه ٿا ٿين

www.alibapir.net

English عربي گزدي

پاڳه پانڌني مهڪلبي مامونستا عهلي باپير

عہلي باپير AliBapir

عہلي باپير AliBapir

ڪهائي

پاڳه پانڌني مهڪلبي مامونستا عهلي باپير

پاڳه پانڌني مهڪلبي مامونستا عهلي باپير

خوینەری سەنگین!

ئەم بەشەش لە دوو تەوهردا پێشکەش دەکەین:

تەوهری یەكەم: چۆنیەتی تۆبەکردن^(۱)

پێغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فرمویەتی: {مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ} (۲)، واتە: هەركەسێك (۳) تاوانێك بکا، پاشان هەستی و خۆی پاک بکاتەو (واتە خۆی بشوات یان دەستنویژ بگری) ئنجا دوو رکات نوێژ بکا، دوایی داوی لیخۆشبوون لە خوا بکا، بێگومان خوا دەیبەخشی.

کەواتە: خوینەری شیرین! مسوڵمانی بەرپێر!

ئەگەر دەتەوێ رێگای صالح بوون و بەردەو خوا چوون بگری، هەنگاوی یەكەم ئەوەیە کە بە نیازی تۆبەکردن و گه‌رانه‌وه بۆ لای خواوە، خۆت بشۆی، یان ئەگەر بۆت رێ نەکەوت خۆت بشۆی، دەست نوێژیکی پوخت بگری، ئنجا دوو رکات نوێژی تۆبە بکە.

دوایی هەتا دەتوانی سوپاس و ستایشی خوا بکەو صەلات و سەلام بۆ پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) بنێرە، ئنجا چاو بە رابردووی خۆتدا

(۱) ئەم بایە لە کتێبی (رێگای صالح بوون...) وەرگیراوە، لاپەرە: (۳۳-۳۷)، چاپی سییەم.

(۲) أخرجه الترمذي: ۴۰۶، وقال: حديث حسن.

(۳) هەرچەندە (رجل) پیاو، بەلام لێردا مەبەست ئینسانە بە گشتی و لەبەر (تغليب) وشە (رجل) بەکارهاتووە، بۆیە من بە (هەركەسێك) مانام کردووە.

بگیره، هه موو ئه و تاوان و خراپانه ی که به دل و عقل و زمان و چاو و گوی و دهست و لاق و گه دهو... هتدت کردووتن، وه بیر خۆتیا ن بهینه وه به گهردنی که چ و پرووی زهردو چاوی فرمی سکاوی و دهنگیکی کزو به لالانه وه کپرو زانه وه فرمی سک باراندنه وه، دهست بهرز بکه وه بلی: خواجه! من هه موو ئه و تاوان و خراپانه و زۆری دیکه ش که من یان له یادم نه ماون، یان هه نه مزانیوه، کردوومن، لییان په شیمانم و دان به هه له و ناته واوی خۆمدا دینم، به لام لیم پروونه که تاوان و خراپه کانم هه رچه نده زۆر بن، لیبوردنی تۆ زۆرترو، هه رچه نده گه وره بن، به زهیی تۆ مه زن تره! ئنجا خواجه! داوی لیبوردن و چاوپۆشییت لی ده کم و، تۆش نا ئومیدم مه که و به لوتف و به زهیی خۆت بمبووره، چونکه ته گهر منیش شیای به خشران نه بم، تۆ شایسته ی لیبوردن و به خشیینی!

ئنجا پاش ئه وه جاریکی دیکه ش چاویکی ورد به لیستی گوناچه کانتدا بگیره وه، بزانه چه ندیان په یوه ندییان به خوا وه هیه، ئه وه ئومید وایه ته گهر بۆ لای خوا گه رانه وه که ت به راستیی بووی، خوا له هه قی خۆی بتبووری، به لام ئه و تاوان و گوناخانه ی که په یوه ندییان به خه لکه وه هیه، مافی خه لکیان خستویه سه ر، ئه و جوړه گوناخانه و یرای ئه وه ی گوتمان، چه ند شتیکی دیکه ش هه ن ده بی ره چاویان بکه ی، ته گهر به وئ خوی به خشر ئه وانیش ت لی بسپرته وه به یه که جاری ری رزگارت بی:

۱- چاو به رابردوی خۆتدا بگیره وه زۆر به وردیی سه رنج بده، بزانه داخۆ هه ر له کاتی با لگ بووتنه وه، هه تا ئه و سه عاته ی ئیستات که تۆ به ی تیدا ده که ی، چ که سیك مافیکی به سه رته وه هیه و زیانیکت پیگه یاندوه، ئنجا چ غه یبه تکرد بی، یان بوختانت پیوه کردبی، یان هه سوودییت پی بردبی، یان خۆت به سه ردا هه لکیشابی، یان دلت شکاندبی، یان گالته ت پیکردبی، یان مالت خواردبی، یان گومانی به دت پیی بردبی.. هتد.

ئنجا که هه موو ئه و که سانه ت وه بیر خۆت هیئانه وه، که مافیك یان چه ند مافیکیان له و جوړه مافانه له سه رته، به دلکی غه مگین و چاویکی به گریان و

رهنگیکی زهردو هه لبرزکاوهوه، دهست به رهو ئاسمان به رزبکهوهوه، بۆیان دهست بکه به پارانهوهی گهرم و به کوڵ و، ههول بده چاکترین دووعای دنیاو دۆرۆژیان بۆ بکهی، به تایبعت لهوبارهوه که خۆت به قهرزارداریان دهزانی، بۆ وینه: ته گهر بۆیه غهیبهتت کردبوون که له ئابروو (سمعة)یان کهم بکهیهوهوه، له پلهوپایهی نیو جهماوهریان داشکینی، داوا له خوای بهرزو مهزن بکه که ناوو پلهوپایهیان بهرز بکاتهوهوه، ریزو حورمهتیان زیاد بکات و، ته گهر بۆیه ههسوودیت پیی بردهوه، چونکه تیگهیشتنی له تو زیاترو رهوشت و خووی له هی تو بهرزترهوه جواتره، له خوا پیاپیوه که زانیاری و تیگهیشتنی پتر بکات و، رهوشت و ئاکاری پهسهند تر بکات و، ته گهر له بهر دهوله مهندی و دارایی رقت لیی بۆتهوهوه ههولێ زیان لیدانیت داوه، تهوه داوای بۆ له خوا بکه که رۆزی و مالی ههلالی بۆ زیاد بکا... ههروهها.

به لام گرنگ تهوهیه به دلێکی ساغ بۆ تهو خاوهن مافانه پیاپییهوهوه، له قوولایی دلهوه ههز بکهی خوا چی خیرو چاکهیه، بۆیان بکا، نهک له دهمی پارانهوهشدا، شهیطانی بهدو پیس فیلت لی بکات و، ههروا به سادهی و لام سهلالی دووعایان بۆ بکهی!

ئنجا دواي تهوه بیربکهوهوه بزانه کینی وا ههیهه بتهو غزینی، یان گومانی خراپت پی ببات، یان غهیبهتت بکا، یان ئازارت بدات، یان ههسوودیت پی ببات، یان..یان..هتد، دواي تهوهی یهک یهکی تهوانهت له ئاوینهی خهیاڵتدا ئامادهکردن، به دل و کوڵ بۆیان له خوای میهربان و بهخشنده پیاپیوهوه بلی: خوای پهروهردگار! تو لیبوردی و لیبوردنت خۆشهوی، بۆیه تهوه من له ههموو تهوه که سانه بوردم که به ههه جوړو شیوهیهک بووه، ئازاریان داوم و زانیان لیداوم، ئنجا داوات لی دهکهم، تۆش به لوتف و کهرهمی بی سنوورو بهزهی بی پایانت، بیانبهخشی و چاوپۆشیان لی بکهی^(۱)، دهجا خواجه! وهک

(۱) ههلبهت تهوه بهس بۆ مسوڵمانانه، چونکه بۆ نا مسوڵمان دروست نیه، مه گهر دووعای هیدایهت، وهک خوا فهرموویهتی: ﴿ مَا كَانَتْ لِلَّيْلِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ ... ﴾ التوبه: ۱۱۳.

چۆن مەن لە مافەكانى خۆم بوردم و گەردنى ئەوانەم ئازادكرد، كە ئازارو زيانيان تووش كردووم، تۆش بە مېھربانىيى و بەخشنەيى خۆت بىم بەخشەو، مافى خەلكىم لەسەر لایەردەو، لە چەك و چەپەرى ئەو جۆرە خراپەو گوناھانە قوتارم بكە!

۲- دوايى ھەول بە ھەركەسىك^(۱)، كە بە ھەرشێوەك زىانت لێداوێ دلت ئازارداو، داواي لیبوردن و گەردن ئازادىي لى بكەى و، ئەگەر بگۆنچى و بزانی زيانى پتر نابى، دەقى ئەو ئازارو زىانەيشى بۆ بگێرەو، ئەگەرنا پىويست ناكات.

۳- ھەول بە مالى ھەر خاوەن مافىكى زىندووت بەلاوێ، بىدەيەو، ئەگەر مردبىش، بىدەو بە ميراتگرەكانى، ئەگەر نەشگۆنجاو مسولمانانىش (بيت المال) يان ھەبوو، بەلام ھى راستەقىنە، بۆى بخە (بيت المال)دەو، ئەگەر نەشبوو، بۆى بكە بە چاكەو خىر بۆى ببەخشە.

ئىجا مسولمانى بەرێز!

ئەگەر ئەو شتانەي گوتران، ھەمويان يەك بە يەك و موو بە موو جىبەجى بكەى، ئەو زۆر مسوگەر و دلىابە، ئەگەر بىت و بە دلىكى راست و ساغ ئەو تۆبەيەت كەردبى و، بىجگە لە رازىيەكردنى خواو لە خوا نيزىك بوونەو، ھىچى دىكەت لە دل نەگرتبى، ئەو ئومىدوايە كە خراپەو تاوانەكانت ھەرچۆنىكى و ھەرچەندىكى بن، خواي مېھربان و بەخشنە بە ئاوو تەرزەو بەفرى بەزەيى و بەخشى خۆي لىت بشوات و، وەك قوماشىكى سپى چاك شۆراو پاك ببیتەو، چونكە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرموويەتى: {النَّائِبُ مِنْ

(۱) ئەگەر دەتەوئ بە تىروەسەلىي لەم مەسەلەي (حق الناس) رەتكردنەوێ چۆنەتى خۆرژگار كردن لەو مافانە حالى بى، بەوردى سەرنجى: (الزواج عن إقتراف الكبارى) (ابن حجر الهيتمى) بدە، ج ۲، ص ۱۸۱، (الكبيرة) ۴۶۳ (ترك التوبة من الكبيرة)، ديارە خۆشمان لە باسەكانى داھاتوودا شتىكى ھەر لىوہ باس دەكەين.

الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ^(١)، واتە: تۆبە کردوو له گوناح، وەك كەسیكە كە هەر گوناحی نه‌بێ.

ئێستاش به‌ر له‌وه‌ی ئەم ته‌وه‌ری یه‌كه‌مه‌ به‌جێ به‌یڵێن و به‌چینه‌ سه‌ر ته‌وه‌ری دووهم، كە پێناسه‌ی تۆبه‌ی راست و ساغ (التوبة النصوح)، به‌ پێویستی ده‌زانم چوار سه‌رنجی دیکه‌ش له‌ باره‌ی چۆنیه‌تی تۆبه‌کردنه‌وه‌ به‌خه‌مه‌روو:

١- گه‌پانه‌وه‌ بۆ لای خوا، مه‌رج نیه‌ ته‌نیا دوا‌ی قه‌تڵ و زیناو دزی و رێگری و هاو وینه‌کانیان بێ، به‌لكو ئینسانی مسوڵمان پێویسته‌ هه‌میشه‌و دايم هه‌ست به‌ كه‌م و كوورپی و گوناحباریی و قه‌رزداریی بكات، له‌ به‌رامبه‌ر خوا‌ی دادگه‌رو به‌خشه‌رداو، به‌رده‌وام سه‌رگه‌رمی گه‌پانه‌وه‌ لای و په‌شیمان بوونه‌وه‌و داوا‌ی لی‌بوردن لی‌کردنی بێ.

به‌ ته‌زموونی خۆشم بۆم ده‌ركه‌وتوه‌، كه‌ وەك چۆن جه‌سته‌ پێویستی به‌ پاك و خاوینی و شو‌ردن و خزمه‌ت هه‌یه‌، ر‌ووحیش هه‌روایه‌و، تۆبه‌ وەك گه‌رماو (حمام) یك‌ وایه‌، كه‌ ده‌بێته‌ مایه‌ی ساف و ساغ و پاك بوونه‌وه‌ی ر‌ووح، له‌ چل‌ك و چه‌په‌رو تۆزو خۆلی گوناح و هه‌له‌و په‌له‌و بێ تا‌گایه‌كان.

٢- تۆبه‌و گه‌پانه‌وه‌ بۆ لای خوا، بۆ هه‌ركه‌سیك‌ له‌ قه‌ده‌ر ئیمان و مسوڵمانه‌تی خۆیه‌تی و، ه‌ی هه‌موو كه‌س وەك یه‌ك نیه‌و، هه‌ركه‌سیك‌ به‌ جۆریك‌ تۆبه‌ ده‌كات و له‌ چه‌ند شتێك‌ تۆبه‌ ده‌كات، كه‌ له‌ گه‌ڵ ئاستی خۆیدا بگونجێ، كه‌واته‌ با ه‌یچ كه‌س وا گومان نه‌بات كه‌ (أستغفرالله و أتوب اليه) فه‌رموونی پێغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) وەك ه‌ی خه‌لكی دیکه‌ وایه‌، جوانیش گوتراوه‌: (حسنات الأبرار سيئات المُنْكَرِينَ)، به‌ل‌ئێ‌ ته‌وه‌ی كه‌ هه‌ندێك‌ كه‌س پادا‌شتی له‌سه‌ر وهرده‌گرن، خه‌لكێك‌ دیکه‌ی له‌سه‌ر سه‌ركۆنه‌ ده‌كرێن و سزا ده‌درێن!

٣- تۆبه‌کردن له‌ هه‌موو گوناحه‌كان وەك یه‌ك نیه‌و، گوناح هه‌تا گه‌وره‌ترو خراپ‌تر بێ، مه‌رجه‌كانی تۆبه‌ لی‌کردنیشی زیاترو قوورسترن، بۆ وینه‌:

(١) أخرجه ابن ماجه: ٤٢٥٠، وصححه الألباني.

سه رنج بده! چۆن خۆی په نهان بین بۆ تۆبه و گه پانهوه بۆ لای خۆی بابای دهغه (منافق)، چوار مهرجی گرنگی داناون و فهرموویه تی:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾ (١٤٥) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾.

وهك ده بینین خۆی کار به جی و یرای (تۆبه):

أ- چاکه کاری (إصلاح) و،

ب- دهست ده پرسیمانی خوا گرتن (الإعتصام بالله) و،

ج- دینداری بۆ خوا ساغ کردنهوه (إخلاص الدين لله) و، کردونه مهرجی تۆبه ی مونا فیک.

٤- وهك پشتریش ئامار هه مان پیکردوه، گه پانهوه بۆ لای خوا (التوبة إلى الله) تاییهت نیه به مسوڵمانانهوه، هه رچهنده زیاتر تهوان ده گه پینهوه، به لکو بابای کافرو بی دینیش، هه ر دهی تۆبه بکات و بگه پینهوه بۆ لای خوا، ته وهنده هه یه بابای مسوڵمان له گوناح و خراپه کاری، به لام کافر له کوفرو شیرک و دوور له خوایی، وهك خۆی به رزو مه زن فهرموویه تی:

﴿فَإِذَا أُنْسِلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْضَرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (٣).

واته: ئنجا هه ر کاتی که چوار مانگه کان (که وهك مؤلته دانراون) به سه ره چوون، ته وه هاو به ش بۆ خوا دانه ره کان له هه ر جیه که به ره پهلتهان که وتن بکوژن و،

(١) النساء: ١٤٦.

(٢) التوبة: ٥.

بيانيانگرن و ئابلووقەيان بدەن و، لە ھەر كەمىنگايەك بۆيان بچنە بۆسەو،
ئىنجا ئەگەر ھات و تۆبەيان كردو نوژريان بەرپاكدو زەكاتياندا، ئەو ەرييان
بەربەدەن، بىگومان خوا لىيوردەي بەخشنەدەيە.

ئىستاش با بچىنە سەر تەوهرى دووھ، كە روونكردنەو ە پىناسەكردنى تۆبەي
راست و ساغە:

The graphic is a promotional banner for AliBapir.com. It features a central portrait of a woman with the text "www.alibapir.net" and "English" below it. The banner is divided into several sections with different backgrounds and colors:

- Top Left:** A blue bar with the text "پاڭەياندى مەكتەپى مامۇستا ەلى باپىر" (Alibapir Teacher's Office) and a Facebook icon.
- Top Right:** A blue bar with the text "ەلى باپىر/ AliBapir" and a Facebook icon.
- Middle Left:** A red bar with the text "archive.org/details/@alibapir" and a PDF icon.
- Middle Right:** A red bar with the text "ەلى باپىر/ AliBapir" and a YouTube icon.
- Bottom Left:** A section with the text "AliBapir" and icons for Google Play and the App Store, with QR codes below.
- Bottom Right:** A section with the text "پاڭەياندى مەكتەپى مامۇستا ەلى باپىر" (Alibapir Teacher's Office) and icons for WhatsApp, Telegram, and a phone number, with QR codes below.

At the very bottom, there is a small line of text: "پاڭەياندى مەكتەپى مامۇستا ەلى باپىر".

تهوهری دووهم:

تۆبهی راست و ساغ (التوبة النصوح) یانی چی!!

خوای به خشندهو به به زدی بی فهرموویه تی: ﴿يَتَّيِبُهَا لِلَّيْنِ ءَامِنُونَ تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ تُوْبَةً نَّصُوحًا﴾^(١)، واته: ئەهێ ئهوانه ی ئیمانان هیناوه! به راست و ساغی بگه رینه وه لای خوا، وشه ی (توبة) بیشتەر پیناسه کراو، وشه ی (نصوح) یش زانیان چهند مانایه کیان بۆ هیناوه:

١- هه رچی (ابن منظور) و (الجوهري) ی، گوتوو یانه^(٢): به مانای (خالص) ساغ و بی خلته دی، (نصح الشيء: خلص، والنصح: نقيض الغش.. و رجل ناصح الجيب، نقي الصدر، ناصح القلب: لا غش فيه، كقولهم، طاهر الثوب)، واته: (نصح الشيء) یانی: ساغ بۆوه،: (نصح) پیچه وانه ی فیلله... (رجل ناصح الجيب، نقي الصدر، ناصح القلب) یانی: سینه ساف و بی خه وش، وده ده گوتری: پوشاك چاك.

٢- به لام (أبو زيد) رای وایه که رسته ی (نصحتُهُ) به مانای: (صَدَقْتُهُ) دی، واته: له گه لی راست بووم و، (التوبة النصوح) یانی: (الصادقة) گه پانه وه ی راست و دروست.^(٣)

٣- ههروهها (الجوهري)^(٤) رای وایه که رسته ی: (نصح الثوب و القميص ينصحهما نصحا وتنصحه خاطه)، که واته: (نصح) یانی: دروون و، (نصحت الثوب: خطئته) واته: پوشاکه م دروو.

(١) التحريم: ٨.

(٢) برپانه: (لسان العرب) ج ٢، ص (٦١٥، ٦١٧)، و: (الصالح) ج ١، ص (٤١٠-٤١١).

(٣) برپانه: (الصالح) للجوهري، ج ١، ص ٤١١.

(٤) برپانه: (الصالح) ج ١، ٤١١.

ئىنجى شىعرىزانان (الفقهاء) و تويژدهوان (المفسرون) يش هەر له بهر رۆشنىي
ماناي زمانىي (المعنى اللغوي) وشىي (نصوح) دا، پىناسه ي تۆبه ي راست و
ساغ (التوبة النصوح) يان كرده، بۆ وىنه:

* (ابن كثير) گوتويه تى: ((توبة نصوحاً: أى توبة صادقة جازمة تمحو
ما قبلها من السيئات و تَلُمُّ شَعَثَ التائب و تجمععه و تَكْفُهُ عما يتعاطاه من
الدناءات)^(١)، واته: تۆبه ي نه صوح يانى: تۆبه يه كى راست و پته وى وا، كه
هەر چى خراپه ي پيشووه بسپريته ووه، كاروبارى باباي تۆبه كارو حال و بالى
خرىكاته وه سه ريه ك و، له و كرده و نزم و په ستانه ي كه ده يكردن، بىگير پته ووه.

* (ابن قيم الجوزية) ش له پىناسه ي (التوبة النصوح) دا گوتويه تى:
(والنصح في التوبة تَخْلُصُهَا مِنْ كُلِّ غَشٍّ وَ نَقْصٍ وَ فساد، و إيقاعها على أكمل وجه
و النصح ضد الغش)^(٢)، واته: ساغىي و راستىي له تۆبه دا بريته له پالاوتنى و
پاك كرده وى له هەر خلته و ناتهو وىي و خراپه يه ك و، نه نجامدانى به چاكترين و
ته ووترين شيوه، (نصح) پىچه وانه ي خه ش (غش) ده.

* (الآلوسي) يش له باره ي هۆى ناوئرانى تۆبه ي تيزوته واده به (نصوح)،
گوتويه تى: (وجوز أن يكون المراد بالتوبة النصوح، توبة تنصح الناس أي تدعوهم
إلى مثلها، لظهور أثرها في صاحبها واستعمال الجد والعزيمة في العمل بمقتضاها)^(٣)،
واته: ده گونجى مبه ست له (التوبة النصوح) تۆبه يه كى بى كه بۆ خه لكى
ده يته دلسۆز (ناصح) يانى بانگيان ده كات بۆ تۆبه يه كى به و شيوه يه، چونكه
شوينه وارى له سه ر خاوه نه كه ي ده ركه وتوه، بانگيان ده كات بۆ به كارهيئانى
جيددييه ت و ئيراده ي پته و له كار كردندا به پىي داخوازىي ته و تۆبه يه.

(١) برپانه: (تفسير القرآن العظيم) ج ٤، ص ١٩١.

(٢) برپانه: (مدارج السالكين) ج ١، ص (٣٠٩-٣١٠).

(٣) برپانه: (روح المعاني في تفسير القرآن العظيم) ج ٢٨، ص ١٥٨.

* (ابو إسحاق) يش له وباريه وه گوتويه تى: (التوبة النصوح: أي بالغة في النصح، وهي الخياطة، كأن العصيان يَخْرِقُ والتوبة تُرْقِعُ) ^(١)، واته: تۆبه ی نه صوح یانی: زیاده رۆیی کردبی له (نصح) دا که دروون (خیاطه) ه، یانی: سه ریپچی پۆشاکى دین ده درینی و، تۆبه ش پینه ی ده کات و دهیدووریتته وه.

که واته: تۆبه ی راست و ساغ و ته واو (التوبة النصوح) بریتیه له جوړه گه پانه وه و ئاشتبوونه و ديه ك، له گه ل خواى به به زه یی و به خشه رو داد گه ردا، که په شیمانییه کی له قوولایی دل و دهروون و، دهست له گوناح و هه له هه لگرتنیکی دهست به جی و، بریارو عه زمیکی پۆلایین له سه ر طاعات و بانه دانه وه بۆ سه ریپچی تیدابن و، هه موو ته مانه ش به هاندرو پالنه ری ته نیاو بی خلتیه شهرم و شکۆ له خوا کردن و، سام و هه یبه ت لی کردنی و، گله یی نه هیشتنی و، رازیکردنی و، به دیداری بهرز شادبوونی بن ^(٢).

دیاره هه ر تۆبه یه کی ئاواش کۆمه لیک مه رج و نیشانه ی گه ورو گرنگی هه ن، که هه م نیشانه و به لگه ی بوونینی و، هه م مه رچی وەر گیرانیشتی و، به شی چواره میشمان بۆ تویرینه و دیان ته رخا ن کردوه.

(١) پروانه: (عمدة القاري شرح صحيح البخاري) ج ٢٢، ص ٢٨٠.

(٢) پروانه (الآداب الشرعية و المنح المرعية) لابن المفلح المقدسي، ج ١، (فصل: في حقيقة التوبة و شروطها) ص (١٣٦، ١٤٨).

دیاره من ئەم پیناسه یه بۆ (التوبة النصوح) له سه ر جه م ده قه کانی شه رع و قسه و پیناسه ی زاناو پینسه وایانه وه هه لپینجاوه، ته گه رنا (ابن المفلح) ده قی ته و پیناسه یه ی منی نه هیئاوه ته وهنده هه یه لییه وه نزیکه .

مەرجه كانى

تۆبەى راست و ساغ و ھۆكار و
فاكتەرەكانى سەر و بەرگرتنى

- ۱- مەرجه كانى تۆبەى راست و ساغ.
- ۲- ھۆكارو فاکتەرەكانى سەر و بەرگرتنى.

خوینهری خوشه ویستم!

ئهم به شه له دوو تهوهردا ده خهینه پروو:

تهوهری یه کهم: مهرجهکانی تۆبهی راست و ساغ

به پزان!

گه پانهوه بۆ لای خوا به شیویه کی راست و ساغ، به لای کهمهوه، دوازده (۱۲) مهرجی هه، که له هه مان کاتدا به لگه و نیشانه شینی، که ئه مانه:

۱- مسولمانییتی:

یه کهمین مهرجی تۆبهی راست و ساغ و وهرگیرانی له لایه خوی به به زهییوه، ئه ویه که خاوهنه کهی، خاوهن ئیمان و مسولمان بی، ئه گهرنا بابای کافرو هاوبه شدانه ر (الکافر والمشرک) هه تا واز له کوفرو شیرکه کهیان نه هیئن، که گه ورهترین گوناخن و، به بی تۆبهی تایبهت، مه حاله خوا قه له می لیبور دنیان به سه ردا بیئیی، ری تۆبه کردنیان له گوناخ و تاوانهکانی دیکه یان نیه و لیان وهرنا گیریی، خوی داد گهر له و باره وه فهرموویه تی:

﴿وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْإِيمَانَ وَلَا الَّذِينَ يُمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾^(۱).

واته: تۆبه بۆ ئەوانه نیه که کردهوه خراپه کان دهکهن، ههتا کاتیك که مه‌رگ یه‌خه‌ی به‌یه‌کینکیان گرت بلی: من ئیستا ده‌گه‌ریمه‌وه! هه‌روه‌ها بۆ که‌سانیکیش نیه که به‌کافریتی ده‌مرن، ئەوانه ئازاریکی به‌ئیشمان بۆیان ناماده‌کردوون.

هه‌روه‌ها فه‌رمویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ﴾^(۱)، واته: بیگومان خوا له‌وه نابووێ که هاوبه‌شی بۆ دابنری.

به‌لێ بابای کافرو موشریک، پیوسته به‌ر له‌هه‌ر گوناخ و تاوانیکیان، تۆبه له‌کوفرو شیرکه‌کیان بکه‌ن.

۲- ته‌نیا خوا پێ مه‌به‌ست بوون (الإخلاص):

خوا پێ مه‌به‌ست بوون (الإخلاص)، هه‌وینی هه‌ر کرده‌وه‌یه‌کی چاکه‌و مه‌رجی وه‌رگیرانیه‌تی، خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمویه‌تی:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَادِقًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

واته: ئنجا هه‌رکه‌سێک که به‌ئومیدی دیداری په‌روه‌ردگاریه‌تی، با کرده‌وی باش بکات و، له‌په‌رستنی په‌روه‌ردگاری دا، هیچ که‌س نه‌کاته هاوبه‌ش.

دیاره مه‌سه‌له‌ی قبوول نه‌کردنی هیچ کرده‌وه‌یه‌کی چاک، که تۆبه یه‌کێکانه، به‌بی نیازو مه‌به‌ست یه‌کلاکردنه‌وه بۆ خوا، یه‌کێکه له‌شته‌روون و ئاشکرایه‌کانی ئیسلام، که وێرای چه‌ندان ده‌قی قورئان و سوننه‌ت، یه‌کده‌نگی زانایان (إجماع العلماء) یشی له‌سه‌ره، وه‌ک (ابن حجر العسقلانی) له‌ (القرطبی) یه‌وه هیناویه‌تی که گوتویه‌تی: (ولا تصح التوبة الشرعية إلا بالإخلاص، و من ترك الذنب لغير الله لا يكون تائباً اتفاقاً)^(۲)، واته: تۆبه‌ی شه‌رعی به‌بی ئیخلاص دروست نابێ و،

(۱) النساء: ۱۱۶.

(۲) الکهف: ۱۱۰.

هەر کهسیک له بهر غهیری خوا واز له گوناخان بهیڤنی، ئهوه به یه کدهنگیی (زانایان) به تۆبه کار دانانری.

ههروهها (ملاً علي القاري) خاوهنی (شرح الفقه الأكبر) یش گوتویهتی: (فمن ندم على شرب الخمر مثلاً، لما فيه من الصرع و خفة العقل و كثرة النزاع والإخلال بالعِرض و المال، لم يكن تائباً شرعياً)^(۱)، واته: ئنجا کهسیک بۆ وینه: له خواردنهوهی مهی په شیمان بیتهوه، له سۆنگهی ئهوهوه که له خۆی دهچی و عهقلی پیی سووک دهی و، زۆر تووشی کیشهو ههرا دهبی و، زیان به ئابروو و که پامهت و سامانی دهگات، ئهوه له رووی شهعهوه به تۆبه کار دانانری.

۳- په شیمان بوونهوه (الندم):

ئه میش مه رجیکی دیکهی زۆر گهورهو بنه پتهیی تۆبهی راست و ساغهو، بگره کاکل و جهوه هه ریه تی، هه ر بۆیه ش پیغه مبه ری خوا (صلى الله عليه وسلم) وهک چۆن له بهر گرنگیی له عه رده فات وهستان (الوقوف بعرفة) فه رموویه تی: {الْحَجُّ عَرَفَةَ}^(۲)، به هه مان شیوه ش فه رموویه تی: {النَّدَمُ تَوْبَةٌ}^(۳)، واته: په شیمانیی تۆبه یه.

ئنجا (عبدالله بن مسعود) خوا لئی رازی بی، زۆر جوان چۆنیه تی په شیمانیی و داخ و هه سه رته ی بابای تۆبه کارمان پیشان ده دات، که گوتویه تی: {إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ، وَإِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ}^(۴)، واته: بیگومان بابای بر وادار گوناچه کانی وادهینی

-
- (۱) پروانه: (فتح الباري) ج ۱۱، ص ۱۰۳، که له (المفهم) ی (القرطبي) یه وه نه قلی کردوه.
- (۲) پروانه: أخرجه الترمذي: ۸۸۹، وأبو داود: ۱۴۴۹، والنسائي: (۲۵۶/۵) والحاكم في المستدرک (۲۷۸/۲) وصححه الألباني في سنن النسائي: ۲۸۲۲.
- (۳) أخرجه أحمد: ۱۸۷۹۶، وأبو داود: ۱۹۴۹، والترمذي: ۸۸۹، والنسائي: ۳۰۴۴، وابن ماجه: ۳۰۱۵، والحاكم: ۳۱۰۰، وقال الحاكم: صحيح.
- (۴) أخرجه أحمد: ۴۰۱۲، وابن ماجه: ۴۲۵۲، قال البوصيري (۲۴/۴): هذا إسناد صحيح رجاله ثقات.

که له بن شاخێک دانیشتوهو دهرسی به سه ریدا بر ووخێ، به لام بابای به دکار گوناحه کانێ وهک میشیکی ته ماشا دهکات، که به لای لوتیدا تیپه دهبی.

۴- دهست هه لگرتن و وازهینان له گوناح:

وهک چۆن په شیمانیی (ندم) مه رجی بنه رتهیی دیوی په نهان و دهروونیی تۆبهیه، دهست هه لگرتن و وازهینان (اقلاع) له گوناح و خراپه و تاوانیش، مه رجی رواله تی و ئاشکرای تۆبهیهو، له راستییدا تۆبه به بی واز له گوناح هینان، هه یچ مانایه کی نهو دهیته ناوی بی نیوهرۆک، چونکه وهک له پیناسه ی (تۆبه) دا گوتمان: بریتیه له گه رانه وه (رجوع)، و گه رانه وهش هه م له گوناح گه رانه وهو، هه م بۆلای خوا بادانه وهو، وهرچه رخانه وهش ده گریته وه.

۵- دان به گوناحدا هینان:

ئه مهش مه رچیکی دیکه ی وهر گیرانی تۆبهو، به راست و ساغ له قه له م درانیه تی و، ئه نجام و به ره مه می راسته وخۆی په شیمانیی (ندم) یشه، دیاره دان به گوناح و هه له دا هینان (الإعتراف بالذنب) یش، دهیته مایه ی گوناح پۆشران و لیبوردانی ئینسان، چونکه پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی: ((فَإِنْ الْعَبْدُ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبٍ، ثُمَّ تَابَ، تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ))^(۱)، واته: ییگومان بهنده هه رکاتیکی دانی به گوناحدا هینا، ئنجا تۆبه ی کرد، ئه وه خوا تۆبه ی لی وهرده گری.

۶- ئیراده ی پته و و دل دامه زران، له سه ر نه گه رانه وه سه ر گوناح:

ییگومان ئینسان له ئه نجامی بی هیزیی ئیراده و خۆپانه گرییه وه، تووشی گوناح و لادان دهبی، وهک خوای زانا له باره ی (ئاده م) وه - علیه السلام - پاش خواردنی له دره خته قه دهغه کراوه کهو، له به هه شت دهر کرانی فهرموویه تی:

(۱) أخرجه أحمد: ۳۶۲۷، قال الشيخ شعيب الأرنؤوط: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

﴿ وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسَىٰ وَلَمْ يُحِذْ لَهُ عَزْمًا ۝ ﴾^(۱)

واته: ییگومان له مه وه بهر ئاده ممان راسپارد بوو (که له دره خته قه دهغه کراوه که نه خوات)، به لام له بیرى چوو و (لهو مه سه له یه دا) دل دامه زراوییمان پیوه نه بیینی، به لای دامه زراوییی نه له خشاوییی ئیراده ی قایم و پۆلاییین، بۆ بانه دانه وه سه ر گوناح و سه ریچیجی، یه کیکی دیکه یه له نیشانه کانی تۆبه ی راست و ساغ و، مه رجیکه له مه رجه کانی وه رگیرانی.

۷- چاکه کاریی و قه ره بوو کردنه وه ی رابردوو:

هه رکه سیك به راستیی و ساغیی گه راییته وه بۆ لای خوا (تبارک وتعالی)، ییگومان هه ول ددهات و کۆشش دهکات، که لینی رابردوو پر بکاته وه زیانی تیپه ریو قه ره بوو بکاته وه، بۆیه چاکه کاریی (اصلاح) یش مه رجیکی دیکه ی تۆبه ی راست و ساغه، خوی به رزو مه زنیش له وه باره وه فه رموویه تی:

﴿ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهْلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ ﴾^(۲)

واته: هه رکا تیک تهو که سانهت هاتنه لا، که بروایان به ئایه ته کانمان هه یه، پییان بلای: سه لامتان لی بی، په روه رد گارتان به زهیی هاتنه وه ی له سه ر خوی نووسیوه، که هه رکا میکتان به نه فامیی خراپه یه ک بکات، پاشان دوی ته وه تۆبه بکات و چاکه کاریی بکات، ییگومان (خوا له گه لیدا) لیبوردی میه ره بانه.

(۱) طه: ۱۱۵.

(۲) الأنعام: ۵۴.

۸- گێرانه وهی مافی خاوهن مافان و بۆ قه ره بوو کوردنه وه یان:

ته مېش مه رجیکى دیکه ی گه و ره و گرنکی و ه ر گیرانی تۆ به و، به راست و ساغ دانرانیه تی، ئنجا ته و هه ق و مافانه ش به گشتیی دوو جوړن:

یه ک: مافه ماددییه کان.

دوو: مافه مه عنه و ییه کان.

جارى بۆ مافه ماددییه کان، ته وه پێویسته به زووترین کات، بیانگێریته وه بۆ خاوهنه کانیا، یان بۆ میراتگه رکانیا، ته گه ر خۆیا ن نه مابوون، ته گه ر میراتگه ر خزم و خویشیشیا ن نه بوو، مافه کانیا ن بۆ بخاته خه زیته ی ده ولته (بیت المال) ده و، ته گه ر مسو لمانان بوویان، ته گه ر نا بۆیا ن بکاته خیر.^(۱)

دیاره ته گه ر توانای دانه وه ی ته و هه ق و مافانه شی نه بوو، ده بی هه رچو ن بی خاوه نه کانیا ن رازیی بکات و، گه ر دنی خۆیا ن پی ئازاد بکات، ته گه ر نا وه ک (حق الناس) هه ر له سه ری ده مین بۆ قیامه ت.

به لام ته گه ر مافه کان مه عنه و یی بوون، ته وه پێویسته بابای تۆ به کار، داوا ی لیبوردن له خاوه نه کانیا ن بکات و، گه ر دنی خۆیا ن پی ئازاد بکات و، هه رچو ن بووه رازیان بکات، ته گه ر به خۆ خسته به ر ده ست و ئاماده یی ده ربړینی تۆ له لى ستاندنه وه ش بی.

ئنجا ته گه ر هات و هه ق و مافه کان به جوړیک بوون، که ته گه ر بابای خاوه ن ماف پیا ن بزانی، زیاتر دلی پیا ن نا ره حه ت بی، بۆ وینه: بابای تۆ به کار جوړه بوختانیکی بۆ کړدبی، که هه تا ته و کاته نه یزانیبی و، به بیستنی زۆر نا ره حه ت

(۱) (ابن المفلح) له (ابن عقيل) وه نه قلی کړدوه که له کتیبی (الإرشاد) دا گووتویه تی: (ومن شرط صحتها رد المظلمة إلى مالکها إن كان باقياً، أو التصدق بها، إن كان معدوماً و ليس له ورثة). بړوانه: (الأداب الشرعية) ج ۱، ص ۱۲۹، واته: له مه رجه کانی دامه زرانی تۆ به و دروستبوونی، ته وه یه که:

که مافه زه و ترکرا وه که بگێریته وه بۆ خاوه نی ته گه ر مابی، یان کورنه خیری، ته گه ر نه مابی و میراتگړیشی نه بن.

بی، ته وه چاکتر وایه هر پی نه لی و، له جیاتنی ته وه له ملاولا مه دخی بکات و باسی چاکه کانی بکات و، له نیوان خوئی و خواشدا، بوئی پیاپیته وه دووعای خیری بو بکات^(۱).

پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) له باره ی گپرا نه وه ی هه ق و مافی خاوه ن مافه کانه وه فهرموویه تی: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهَا، فَإِنَّهُ لَيْسَ تَمَّ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يُؤْخَذَ لِأَخِيهِ مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ، أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ أَخِيهِ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ}^(۲). واته: هه رکه سیك سته می له برایه کی کرد وه هه قیکی له سه ری هه تی، با ئیستا گه ردنی خوئی لیی ئازاد بکات، چونکه له وئی (له قیامه تی) هیچ زیرو زیویک نیه، له چاکه کانی وی ددریته برایه که ی (له جیاتنی هه قه که ی)، ته گه ر چاکه شی نه بوون، له خراپه کانی برایه که ی ورده گیرین و، فری ددرینه سه ری!

۹- راست راوه ستاویی و به ملاولادا، لانه دان:

ته میش مه رج و نیشانه یه کی دیکه ی توبه ی راست و ساغ و ته واوه، دیاره مه به ستیش له راست راوه ستاویی (الاستقامة) ته وه یه که بابای بو لای خوا

(۱) بروانه: (الآداب الشرعية) لابن المفلح المقدسي، ج ۱، ص (۱۱۴ - ۱۱۶)، تنجا (ابن المفلح) له باره وه که باش نیه له و جوړه حاله تانه دا بابای خاوه ن ماف ئاگادار بکاته وه، سی هوئی هیناونه وه:

أ - ته گه ر ئاگاداری بکاته وه ده یته مایه ی پتر ئازاردانی.
ب - ده گونجی بابای خاوه ن ماف، زور به زیاده وه تو له له کابرای قه رزدار بکاته وه سته می لی بکات.

ج - ده گونجی که بیته مایه ی نه مانی خوشه ویستی و دوستایه تی نیوان و، په یدابوونی بوغزو کینه و دوژمنایه تی.

(۲) أخرجه البخاري: ۶۱۶۹

گه پاره (التائب إلى الله) رېك و راست له سهر جادهی شهرع بروات، به بې به زایه دان و زۆر تینووسان (تفریط و إفراط).

خوای کاربه جی و به به زهیی فهرموویه تی: ﴿فَأَسْتَقِمَّ كَمَا أُمِرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾^(۱).

واته: ئنجا (ئهی موحه ممه د) وهك فهرمانت پی کراره، خوټ و ئهوانه ش که له گه لندا گه پاره نهوه (لای خوا) راست پاره و ستاو بن و له سنوور دهرمه چن، بیگومان شهوا (خوا) بینهری شهویه که دهی کهن.

(سید قطب) ی شهید له ته فسیری ئهم ئایه ته دا گوتوویه تی: (فهرمان کردن به (توبه) و شهوی که لییه وه پهیدا ده بی، له بی داریی و یژدان و سه غله تی، زۆر جار ان سه رده کیشی بۆ تییه پارانن و زیاده پوویی، که ئهم ئایینه له ئاسانییه وه ده گورپی بۆ زهحه مه ت، دیاره خواش دهیه وی ئایینه که ی وهك نادوویه ته خواری بمیته وه، دهیه وی ئینسان له سهری پاره و ستاو بی، به بی تییه پارانن و سه رکیشی، چونکه تییه پارانن و سه رکیشی ش، وهك که مه ته رخه میی و به زایه دان، ئهم ئایینه له سروشتی خوئی ده با ته ده ری) (۲).

به لی ئهم مه رجه ش یه کی که له مه رجه گرن گ و بنه رده تییه کانی گه پاره وه ی راست و ساغ، چونکه لادان له شهرع و ئایینی خوا، ههر لادانه به ههر باریکیاندا بی و، بابای گه پاره (تائب) یش، ئه گه ر له خوئی وریا نه بی، به تاییه ت له سه رده تاوه، رهنگه دوو چاری ده ردی تییه پارانن (إفراط) بی، به حیسایی خوئی بۆ قه ره بوو کردنه وه ی و تییه له ی نانه وه، به لام بیگومان له میشیاندا وهك حاله تی پیشو - که به زایه دان (تفریط) بوو - ههر به دۆراوو زیانبار (خاسر) و گونا حبار دادهری و، له جوړه گونا حبار ییه که وه بۆ جوړیکی دی که ی گواستوته وه! من بۆ خوّم له و جوړه که سانه م دیون، که کاتی خوئی له نه فامیی و دوور له خوایی و

(۱) هود: ۱۱۲.

(۲) في ظلال القرآن ج ۴ ص ۱۹۳۱.

که مته ر خه مییدا گوزهراندوو یانهو، پاشان که خوا ره حمی پییان کردوهو بیدارو هوشیار بوونهوه، شه و جار هینده به ولادا تینووساون، تا کو له سنووره کانی شه رعیان تییه راندوهو، هی واشم تیدا بینیون که پاشان له سونگهی شه و زیاد تینووسان و خو شه زیهت دان و سنووری شه رع به زانندن و لادانه دا، دووباره گه رانه وه سه ر گومراییه که ی پیشوو!! دیاره فیتره ت و سروشتی ئینسانیش ته نیا تهحه ممولی شه رع و برپاره راست و دروست و پر به پیسته کانی دهکات و، له شه رع لادان هه رچۆن بی و، به هه ر باریکدا بی، هه ر دژو پیچه وانهی فیتره ته:

﴿ فَأَقْمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (۱)

واته: دهجا رووی خو ت راست رابگره به رهو ئایینی پاک و بی هه له، که به پیی شه و سروشته یه، خوا خه لکی له سه ر خو لقاندهو، گو رانی ش به سه ر دروست کراوی خودادا نایه ت، ئا شه وه یه ئایینی ریک و راست، به لام زۆربه ی خه لکی نازان.

۱۰- ده رخستن و ئاشکرا کردنی تۆبه، له و گوناخانه ی که به ئاشکرا کردوونی:

شه میش که مه رج و نیشانه یه کی دیکه ی تۆبه ی راست و ساغه و، یه کی که له مه رجه گه و ره و بنه ر ته ییه کانی قبو ل کرانی گه رانه وه بۆ لای خوا.

چونکه گوناخ و تاوانه کان له رووی په نهان و ئاشکراییه وه دوو جو رن:

أ- جو ریکیان ئینسان به شاراویدی کردوونی و، له نیوان خو ی و خوادان و خه لکی پییان نازانن، ئنجا شه جو ره ته نیا شه مه رجانیه که رابردن به سنی بۆ تۆبه لی کردنیان،

ب- به لام جو ری دووه میان که به ئاشکرا کراون و خه لک و دهو ربه ر پییان زانیون، شه وه بیگومان و پرای مه رجه رابردووه کان، شه مه رجی ده یه مه شیان پیوسته، بۆ تۆبه ی راست و ساغ لی کرانیان.

بۆ وێنه: بابایهك كه به دزیی كردن و ڕیگریی، یان مهیخۆریی، یان داوین پیسیی، یان بانگهوازکردن بۆ کوفرو شیرك و دژایهتیی کردنی ئیسلام، یان.. هتد، ناسراوه به ئاشکرا ئه و گوناح و تاوانه ی ئه نجام داوه، ئه وه بیگومان کاتیك تۆبه که ی به راست و ساغ داده نری و لی وهرده گیری، که وێرای مه رجه پیشووه کان، ئه م مه رجه ش جیبه جی بکات و، به ئاشکرا و پروونی و راشکاوی و بی منگه منگ، په شیمانیی خۆی بخته پروو و رایبگه یه نی که: هه تا ئیستا له سه ره هله و تاوان بووه، ئیستاش په شیمانه و به کرده وه حال و وتاریش پیشانی بدات و، ئیسپاتی بکات که راست ده کات، سه رنج بده! چۆن خوی په روه ردگارو کاربه جی دهرباردی ئه و زانیانه ی که ئایه ته کانی خویان شار دۆته وه به نرخیکی که م به طاغووته کانیان فروشتۆته وه، خه لک و میلله تیان بۆ چه واشه کردوون و هه لخه له تاندوون، وێرای تۆبه و چاکه کاریی (التوبه و الإصلاح)، پروونکردنه و دی هه ق و راگه یاندنیشی بۆ به مه رج گرتوون:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّاهُمْ فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾﴾

واته: بیگومان ئه و که سانه ی ئه وه ده شارنه وه که ناردوو مانه ته خواری، له به لگه کان و ڕیپروونیی پاش ئه وه ی له کتیبی خو ماندا بۆ خه لکیمان پروون کردۆته وه، ئا ئه وانه خوا له عه نه تیان لی ده کات و، هه رچی نه فرین که ره نه فرینیان لی ده کات، بیجگه له و که سانه ی که تۆبه یان کردوه و چاکه کارییان کردوه (هه قیان) پروونکردۆته وه، ئا ئه وانه مسو گه ر تۆبه یان لی قبول ده که م و، من زۆر تۆبه وهر گری به به زه دییم.

به لای كه سیك، بۆ وینه: سهركردو كادری یه كيك له رژی مه طاغووتیه كان و حیزب و ریک خراوه عه لمانییه كان^(۱) کاتیك ده عوای مسولمانه تی و گه پانهوه بۆ لای خوای لی ده سه لمینری، كه به قسه و تارو نووسین و کردوو ره فتاری رۆشن و بی پیچ و په ناو راشکاو، به هه له داچوونی پیشووی و گه پانهوه سه ره قی ئیستاشی رابگه یه نی، تاكو كه پیشتر به هوی ته ووه خه لکیك کافرو گونا حبار بووو رییان لی بزر بووه، له مه و دوا ته و خه لکه و خه لکی دیکه ش بزانه و دلنیا بن، كه ته و کابرایه پیشتر سه رگه ردان و ری لی ون بوو بووو، گیرۆده ی ریکجه یه کی پووچ بووه.

ته و ده (۱۰) مه رجانیه ی رابردن، تیکریان به خودی تۆبه که وه په یه دست بوون، به لام تۆبه ی راست و ساغ، دوو مه رجی دیکه شی پیوستن كه په یه وندیان به کاتی تۆبه تیدا وهر گیرانه وه هیه، ته مانیش:

۱۱- ده بی تۆبه کردن بهر له کاتی سه ره مه رگ بی:

خوای په روهر د گارو داد گهر ته مه رجه ی بۆ وهر گیرانی تۆبه، زۆر جوان روو نکر دۆته وو
 فەرموویه تی: ﴿ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهْلَةٍ ثُمَّ يُبْشِرُونَ
 قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝۱۷ ۝ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ
 لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَقًّا إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْكُفْرَ
 وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝۱۸ ۝﴾.

(۱) له کتیی: (سۆزی نه ته وایه تی و بیری ناسیۆنالیزم) دا، له به شی چواردم: (مسولمانه تی و کوردایه تی له نیوان ئیسلامیه کان و عه لمانییه کاند) پێناسه ی وشه و زاروه ی عه لمانییه ت (سیکۆلاریزم) مان کردو، هه روها له کتیی: (چهند مه سه له یه کی باوی سه رده م) یشدا به هه مان شیوه، بر وانه: چاپی شه شه م- نووسینگه ی ته فسیر. تیینی: به لام پیوسته بزانه ی كه عه لمانییه کان هه موویان یه ك جوړ نین و، هه یانه هه ره له رووی عاتیفی و لاسایکردنه ووه، یان به هوی ناچار یی ژیان و گوژه رانه وه، خو ی ناوانه عه لمانیی و مه رج نیه وه كه عه قیده وه ی گرتبی.

واته: بێگومان ته نیا تۆبه وهر گیرانی کهسانی که له سههر خوايه (که بۆ خۆی له سههر خۆی پێویستی کردوه) که به نه فامیی (۱) خراپه ده کهن و، پاشان زوو (۲) ده گهر پێنه وه، ئنجا ئه وانه خوالییان خۆش ده بی و خواش زانای کار به جییه، به لام کهسانی که بهردهوام خراپه کان ده کهن، ههتا کاتی که مه رگ گه یشته سه ریه کیکیان ده لی: من ئیستا تۆبه ده کهم، ههروهها کهسانی که به کافر یی ده مرن، ئه وانه تۆبه یان بۆ نیه، ئه وانه ئازاریکی به ئیسمان بۆ یان ئاماده کردوه.

ههروهها خوای داد گهر ده رباره ی چۆنیه تی تۆبه کردنی فیرعه ون و هۆی تۆبه لی وهر نه گیرانی، فه رموویه تی:

﴿وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدُوًّا حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ ءَأَمِنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي ءَأَمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَءِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ؕ ءَأَلْكَنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ (۳)

(۱) توێژ ده وانی قورشان له باره ی مانای وشه ی (بجهالة) چه ند رایه کیان هیه، به لام شه و ی که رۆچوه کان (الراسخون) له سه ر ی ریککه وتوون، شه ویه که (ابن جریر) گوتویه تی و هه ر کام له: (الرازي) و (ابن کثیر) و (أبو حیان) یش پشتگیریان کردوه، (ابن جریر) گوتویه تی: (المراد بالجهالة كل من عصى الله خطأ أو عمداً، فهو جاهل حتى ينزع عن الذنب)، واته: مه به ست له (به نه فامیی): هه رکه سی که به هه له یان نه نقه ست سه ر پێچی خوا بکات، نه فامه هه تا ده گهر پێنه وه، بر وانه: (جامع البيان) ج ۴، ص (۲۰۲-۲۰۳)، و (مفاتيح الغيب) ج ۱، ص ۴، و (تفسير القرآن العظيم) ج ۱، ص ۴۶۳، و (البحر المحیط) ج ۳، ص (۱۹۷-۱۹۸).

(۲) مه به ست له (من قریب) یش به رای زۆریه ی زانا و توێژ ده وان، پێش سه ره مه رگ (احتضار)، وه ک هه ر کام له (الطبري) و (القرطبي) و (ابن الجوزي) و (أبي السعود) گوتویه نه: بر وانه (جامع البيان) ج ۴، ص ۲۰۴، و (تفسير القرطبي) ج ۵، ص ۹۲، و (زاد المسير في علم التفسير) ج ۲، ص ۳۷، و (تفسير أبي السعود) ج ۲، ص ۱۵۶، به لام بێگومانم تۆبه و گه رانه وه له گوناه، هه تا زووتر بی و به په له تر بیت، چاکتر و مسو گه رتر قبو ل ده کری، بۆیه ش هه ندیک له زانیان (من قریب) یان به (في حال الصحة) لیکدا وه ته وه، (القرطبي) له و بار وه گوتویه تی: (إنما صحت التوبة في هذا الوقت لأن الرجاء باق.. بر وانه (تفسير القرطبي) ج ۵، ص ۹۲، واته: بۆیه له کاتی ساغییدا تۆبه که ی ته و او لێی وهر ده گیر ی، چونکه ئومید و هیوای زیانی ما وه..

واته: وهجهی یه عقوویمان له دهريای -سوور- په پاندهوه، ئنجا فیرعه ون و سه ربازه کانی له پرووی سته م و دوژمنایه تییه وه، شوینیان که وتن، هه تا کاتی که خه ریک بوو (فیرعه ون) بخنکی، گوتی: بروام هیئا که هیچ په رستراویک نیه جگه له و زاته ی وهجه ی ئیسرا ئیل ئیمانیان پیی هه یه و، من له مسو لمانانم، (خوا پیی فهرموو) ئنجا ئیستا که بروا دینی (که چاره ت نه ماوه) له حالیکدا که له وه پیش سه ریچییت ده کردو له تیکده ران بووی؟!

پیغه مبه ری خواش (صلی الله علیه وسلم) له و باره وه که تۆبه له کاتی گیانه لا و سه ره مه رگدا قبول نیه، فهرمو یه تی: {عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يَغْرُغْ^(۱)، واته: ییگومان خوا تۆبه ی به نده که ی قبول ده کات، مادام گیانی هه ر له نیو جه سته یدا بی و نه گه یشتیته حاله تی غه رغه ره کردن {مه به ست روو ح گه یشتنه گه روو و کاتی گیان کیشرا نه}.

۱۲- پیویسته بهر له کاتی خۆر گه پانه وه وه له هاتی له پۆژه لاته وه بی:

ئه میش مه رجیکی دیکه ی ودر گیرانی تۆبه یه وه، هه رکاتی که خۆر له پۆژئاوا وه هه له ات، ئه مه یه کی که له نیشانه گه وره کانی کو تای ی هاتنی ژیا نی دنیا و ده ست پیکردنی هاتنی قیامه ت و، تۆبه ی هیچ که س ودر نا گیر ی، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) له و باره وه فهرمو یه تی: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ^(۲)، واته: هه رکه سی که بهر له وه ی خۆر له پۆژئاوا هه لبی تۆبه بکات، خوا لیی خو ش ده بی.

(۱) أخرجه أحمد: ۶۴۰۸، والترمذي: ۳۵۳۷، وقال: حسن غريب، وابن ماجه: ۴۲۵۳، وابن حبان: ۶۲۸.

(۲) أخرجه مسلم: ۲۷۰۳، وابن حبان: ۶۲۹.

دیاره حیکمه تی شه وهش که تۆبه کردن و گه پانه وهی کاتی گیانه لاو ده می خۆر له رۆژئاواوه هه لهاتن، وه رناگیرئ، شه وهیه که ژیا نی دنیا تاقی گای ئینسانه وه در فته تی ئیمان هی نان و نه هی نان و چاکه کاری و خراپه کاری، هه یه، به لام له کاتی روه و در چوون و له ده می خۆر گه پانه وه دا، شه هه ل و در فته تی تاقی کردنه وه (امتحان) یه به سه ر ده چی، له حاله تی گیانه لا دا، هی شه ئینسانه که خه ریکی گیان سپاردنه و، له حاله تی خۆر گه پانه وه شدا، هی سه ر جه م مرو فایه تی!

له راستیدا ئیمان هی نان و گه پانه وه بۆ لای خوا، له و دوو حاله ته دا، هه چ نازایه تی نیه وه ده بیته شتیکی نا چاری، وه ک پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمویه تی: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ} (۱)، واته: قیامه ت نایه ت هه تا خۆر له رۆژئاواوه هه ل نه یه ت، ئنجا شه گه ر هه لهات و خه لکی بینیان، تی کرا ئیمان دین.

ئنجا له کو تای نی شه ته وه ری یه که مه ی به شی چواره م دا - که وه ک پی شتر گو تمان به شی کی گرنگی با سی تۆبه و گه پانه وه بۆ لای خوا یه - به پیویستی ده زانم، وه لامی پر سیاری کی گرنگ بده مه وه که بری ته له:

تایا نه گه پانه وه سه ر گوناح، مه رجه بۆ وه ر گیرانی تۆبه؟!

زانایان له وه لامی شه پر سیاره دا، دوو رایان هه یه:

هه ندیکیان که (معتزلة) شیان له نیودان ده لێن: نه گه پانه وه سه ر گوناح مه رجه کی دیکه ی وه ر گیرانی تۆبه یه و، هه رکه سی ک پاش تۆبه که ی گه پرایه وه و بایدایه وه سه ر شه گوناح و خراپانه ی که تۆبه ی لیان کردوه، شه وه سه ر جه م شه گوناح و خراپه و تاوانانه ی پی شووش، که تۆبه لی کردنه که یانی شکانده و،

(۱) أخرجه البخاري: ۶۱۴۱، ومسلم: ۱۵۷.

دووباره له لیستهی کردوه خراپه کانییدا تۆمار دهکړینهوه، ئنجا خاوهنی ئهم رایه به گشتی دوو به لگان بۆ ئیسهپاتی رایه که یان دیننه وه:

یهك: دهلین: تۆبه له گوناخان، وهك مسوڵمان بوونی بابای کافر وایه، که کوفره که ی و ئهو گوناخ و تاوانانهی که به رهه می بوون له کۆلی دهبنه وه، هه ر کاتیك کافر بۆ دوو هه لگه رایه وه، ئیمانه که یشی هه لده وه شتته وه کردوه چاکه کانیشی به تال دهبنه وه، بابای تۆبه کاریش به هه مان شیویه وه به تۆبه که ی گوناخه کانی دهسپینه وه، به شکاندنی تۆبه که یشی دووباره له سه ری که له که دهبنه وه.

دوو: ئهم فهرمودیه ش به به لگه دیننه وه^(۱): {عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ أَنْوَاحُ مَا عَمِلْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ قَالَ مَنْ أَحْسَنَ فِي الْإِسْلَامِ لَمْ يُؤَاخِذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَمَنْ أَسَاءَ فِي الْإِسْلَامِ أُخِذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ^(۲)، واته: پیاویك گوتی: ئهی پیغه مبه ری خوا! ئایا به ودی که له نه فامیتیدا کردو ومانه، سزا ده دریین؟ فهرمووی: هه رکه سیك له ئیسلامه تییدا چاکه کار بی، له سه ر کردو ودی نه فامیتیی لی ناپرسیتته وه، به لام هه رکه سیك له ئیسلامه تییدا خراپه بکات، ئه وه له سه ر گوناخه کانی پیشوو و دواپی سزا ده دری.

به لام زۆربه ی هه ره زۆری زانایان که به جه ماوهری مسوڵمانان ناسراون، دهلین: نه گه پانه وه سه ر گوناخ، مه رجی وه رگیرانی تۆبه و سه رپانه ودی ئهو گوناخ و خراپه وه هه لانه نیه، که تۆبه یان لی کراوه، به لکو هه ر تۆبه یه که ئهو مه رجانیه ی که رابردن، تییدا بن، خوا وه ری ده گری و، ئهم دوو به لگه یه ش بۆ ئیسهپاتی رایه که یان دیننه وه:

(۱) بر وانه: (فتح الباری شرح صحیح البخاری) ج ۱۲، ص ۲۶۵، کتاب: إستتابة المرتدين و المعاندين وقتالهم.

(۲) أخرجه أحمد: ۳۸۸۶، قال الشيخ شعيب الأرناؤوط: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

یه که م: هه موو ئه و ئایه ت و فه رموو دانه ی که باسی تۆ به وەر گیران ده که ن، هه یچ کامیان ئه و مه رجه ی تیدا نیه که نابێ بابای تۆ به کار پاش تۆ به که ی دو چاری هه له و گونا ح ببیته وه، به لکو به مو ته له قیی گفت و به لینی لی بو ردن و تۆ به وەر گرتنی بابای تۆ به کاریان تیدا یه، بۆ وینه سه رنجی ئه م ده قانه بده:

۱- ﴿ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ ﴾^(۱)، واته: (خوا) گونا ح پۆش و تۆ به وەر گره، دیا ره هه ر کام له وشه ی (غا فر) و (قاب ل) یش، ده لاله ت له سه ر به رده و امیی ده که ن، چون که ناوی بکه ر (إِسْمُ الْفَاعِلِ) ن.

۲- ﴿ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى ﴾^(۲)، واته: بێ گومان من زۆر لی بو رده م بۆ هه ر که سی ک بگه ر پیته وه و ئیمان به ینی و کر ده و ی باش ئه نجام بدات و، پاشان به ر پێ راستدا به روات.

۳- ﴿وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَن تَابَ﴾^(۳)، واته: هه ر که سی ک بگه ر پیته وه بۆ لای خوا، ده گه ر پیته وه سه ری (به به زه یی و لی بو رده نیه وه).

۴- {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَحْكِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْبًا فَقَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: عَبْدِي أَذْنَبَ ذَنْبًا، فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، اَعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ} ^(۴)، واته: به نده یه ک گونا ح ی کرد ئنجا گو تی: ئه ی خوا یه! له گونا حه که م ببو ورده، خوا ی پایه دارو به رزی ش فه رمو ی: به نده که م گونا ح ی کی کر دو زانی

(۱) غافر: ۳.

(۲) طه: ۸۲.

(۳) أخرجه البخاري: ۶۰۷۲، ومسلم: ۱۰۴۹.

(۴) أخرجه مسلم: ۲۷۵۴.

که پهرودرد گاریکی ههیه له گوناخ دهبووری و، له سهر گوناخیش سزا ددات، پاشان دووباره گه پرایه وه گوناخی کردو گوتی: ئەی پهرودرد گارم! له گوناخه کهم خۆشبه، خوای پایه دارو بهرزیش، فهرمووی: بهنده کهم گوناخی کردو زانیشی که پهرودرد گاریکی ههیه له گوناخ دهبووری و، له سهر گوناخیش سزای ههیه، ئنجا دیسان بایدایه وه گوناخی کردو گوتی: ئەی پهرودرد گارم! له گوناخه کهم ببووره، خوای پایه دارو بهرزیش فهرمووی: بهنده کهم گوناخی کردو زانی که پهرودرد گاریکی ههیه، له گوناخ خۆش دهی و، له سهر گوناخیش سزا ددات، چی ددهوی بیکه (مادام هه میسه تۆبه بکهی) ئەوه لیت خۆش بووم.

(النووي) له شهرحی ئەم فەرمايشته قودسییه دا نووسیویه تی: (الحديث ظاهر الدلالة أنه لو تكرر الذنب مائة مرة أو ألف مرة، أو أكثر وتاب في كل مرة، قبل توبته وسقطت ذنوبه، ولو تاب عن الجميع توبة واحدة بعد جميعها صحت توبته) ^(۱) واته: ئەم فەرموودیه به ئاشکرا ئەوه ده گهیه نی که ئە گهر گوناخ سه د (۱۰۰) جار، یان هه زار (۱۰۰۰) جار یان زیاتریش دووباره بیته وه، هه موو جاریکیش تۆبه بکات، ئەوه تۆبه که ی وهرده گیرئ و گوناخه کانیشی لاده چن، هه رووها ئە گهر له جیاتى هه موو جاره کانیش و، بۆ هه موو گوناخه کان یه ک تۆبه ش بکات، ئەوه تۆبه که ی هه ر دروست و ته واوه.

دووهم: ئنجا بۆ وه لامی ئەو دوو به لگه یه ش که (معتزلة) و هاو بیره کانیان بۆ ئیسیاتی ده عوای خۆیان یان هی ناو، ده لیین:

یه ک: بیگومان ئیمان هی نا و تۆبه کردن له لایه ک و، هه لگه پانه وه (ارتداد) و تۆبه شکاندن له لایه کی دیکه وه، له یه ک جیان و، ناگونجی و قیاس بکری نه سهر یه کدی، چونکه ده قی قورئان و سوننه ت له سهر ئەوه هه ن، که ئیمان کو فر ده سپرته وه تۆبه ش گوناخ لادبات و، ده قیش هه ن، که کو فرو شیرک و هه لگه پانه وه ش، ئیمان و چاکه کان

لادەبات و هەڵدەوشییتەوه! بەلام هیچ دەقیك نیه لەسەر ئەوه که تۆبە شکاندن و گەرانه وه سەرگوناح، چاکەکان هەڵدەوشییتەوه، گوناحەکانیش دووبارە دینیتەوه!

بە کورتیی: خۆی دادگەر و بەخشەر فەرموویەتی: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ۖ﴾^(۱)

واتە: بێگومان چاکەکان خراپەکان دەسڕنەوه و لادەبن، بەلام (إن السيئات يذهبن الحسنات) نیه و نه هاتو^(۲).

دوو: ئەو فەرموودیەش که هیناویانەتەوه، هەرچەندە راست و ڕەوانە و هیچ نیشکالی تیدا نیه، بەلام مەبەست پێی هەلگەرانه وه (ارتداد) و کافر بوونەوهیه، نهک گوناحباریی، چونکەوشە (أساء في الاسلام) هەرچەندە بە مۆتەقی هاتو، بەلام سیاقی فەرموودەکو گەلیك دەقی دیکە قورئان و سوننەتیش ناچارمان دەکەن که بڵین: مەبەست له (أساء) کافر بوونەوهیه، که بێگومان (السيئة المطلقة) ش هەر ئەوهیه! دیارە هەر بۆیەش (بخاري) ڕەحمەتی خۆی لیبیت ئەو فەرموودیەیه له ژێر ئەم ناو و نیشانەدا هیناوه:

(كتاب إستتابة المرتدين والمعاندين وقتالهم، و إثم من أشرك بالله وعقوبته في الدنيا والآخرة)^(۳).

سێ: ئنجا ئەگەر هاتباو گوناح نه کردنەوه، مەرجی وەرگیرانی تۆبە بووایه، دەبوایه بڵین: هەرکەسیك تۆبە کرد، دەبی پاش تۆبە کردنەکهی پارێزراو (معصوم) بی!!

(۱) هود: ۱۱۴.

(۲) (ابن عقيل) گوتویەتی: (لا تحبط طاعة بمعصية إلا ما ورد في الاحاديث الصحيحة فيتوقف الإحباط على الموضوع الذي ورد فيه ولا نقيس عليه) بڕوانه (الآداب الشرعية) ج ۱، ص ۱۸۰، واتە: چاکە بە گوناح لا ناچی، مەگەر چەند شتیك که له فەرموودە راستەکاندا هاتوون، ئنجا هەلۆشانه وهی کردووی چاک بە گوناح، تەنیا تاییەتە بهو حالەتانه وه که دەقیان دەربارە هاتوو نابێ حالەتی دیکەیان قیاس بکریتە سەر.

(۳) بڕوانه: (فتح الباري) ج ۱۲، ص ۲۶۵، رقم الحديث: ۶۹۲۱.

به لّام ناشكرايه كه زانايان له سه رهوه يه كدهنگن كه جگه له پيغه مبه ران -عليهم الصلاة والسلام- هيچ كهس له هه له و گوناخ پاريزراو نيه.

چوار: پاشان ده لّين: ته گه گريمان ده قه كانى ديكه قورپان و سوونه تيش راجيايى (اختلاف) و مشت و مري زاناو پيشه وايان هه لّ بگرن، نه وه بيگومان فهرمووده قودسيه كهى كه رابردو (مسلم) له (أبو هريرة) وه هيناويه تى، هيچ ئيشكاليك له و رووه وه ناهيلّ و، دهق (نص) له جيگاي تيك گيراندا (نص في محل النزاع)، چونكه خواي په روه ردگارو به خشنده به روونى و راشكاويى له جارى^(۱) سييه يان چواره مدا، به بهنده گوناخ باره تۆ به كاره كهى خوى فهرمووده: (اعمل ماشئت فقد غفرت لك) دياره دواي فهرمايشتى خواو پيغه مبه ركهيشى (صلى الله عليه وسلم) هيچ كهس قسه ي ناميني.

پاڤاپاندى مەكتەبى مامۇستا عەلى بابىر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play App Store

له ئۆره كۆمەلەپەيەكان لەمەكتەبين

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - گۆزى

عەلى بابىر/ AliBapir

عەلى بابىر/ AliBapir

كەساي

پاڤاپاندى مەكتەبى مامۇستا عەلى بابىر

(۱) (عبد الأعلى) كه به كيكه له راوييه كانى ئەم قسه يه كردوه.

(١) الذرات: ٥٠-٥١.

ئىنجا وەك چۆن پلىتەى چرا بەهۆى نەوت و سووتەمەنىيەك كە تىكراودە، دەگرى و شوعەلى ھەيە، ئىمانىش بەهۆى بەندايەتتى بۆ خواو فەرمانبەرى بۆ کردنى و، پابەندى بە ئايىن و شەرىعەتەكەيەودە، گەشەو زیاد دەكات و بە پىچەوانەشەودە، وەك چرای بى نەوت، دەكەوئتە پلتە پلت و خەفەو بى شەوق دەبى و... ھتد^(۱).

۲- دوورە پەريزىي لە برادەرى خراپ و، دوورکەوتنەو لە شوپىنى تىدا گوناحبار بوون:

ھەم دۆست و برادەرى خراپ و، ھەم ژینگەو دەوروبەرى خراپ و گەندەل، گەورەترىن کارىگەرييان ھەيە لەسەر پەلکىش کردنى مروۆف بەرەو گوناح و خراپە، ديارە دۆست و ھاوئل و دەوروبەرى چاک و پاکىش، بە پىچەوانەو بەشتىن ھۆکارو دەستبارگرى ئىنسانن بۆ خواپەرستىي و چاکەکارىي.

يىگومان باباى تازەگەراو بەرەو خواو، دەست لە خراپە ھەلگرتوو و دەست بە چاکەو طاعەت کردووش، وەك نەخۆشى تازە ھەلساودە، دەبى زۆر ھۆشيارو بىدار بى و خۆى پيارىزى، چونکە رەنگە بە پشوو بەيەكى شوبەيەك و بە کزە بەيەكى شەھەتەك، وەزەى تىك بچى و رىسى تۆبەكەى بىتەو بە خورىي!

خوای بەرزو مەزن دەربارەى کارىگەريى سەلبىي دۆست و برادەرى شووم و بەدەفەر، دەفەرەموى: ﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلَيْتَنِي أَخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ (۲۷) ﴿يَوَلِّيَ لَيْتَنِي لِمَ أَخَذْتُ فَلَانًا خَلِيلًا﴾ (۲۸) ﴿لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا﴾ (۲۹)

(۱) لە كتيبي: (رينگای صالح بوون و بەرەو خوا چوون) دا بەشيكي سەربەخۆمان بۆ ئەو بابەتە تەرخان کردووە بەناوی: (تویشووی رینگا: بە چى بەرەو خوا بچین؟)، بڕوانە: چاپى شەشەم، نووسینگەى تەفسیر.

واته: ئەو رۆژە (بێنە بەرچاوا) کە بابای سەتەمکارو گوناچار هەردوو ک دەستی خۆی دەگەزی، دەلی: خۆزگە لە گەڵ پیغەمبەردا رینگام گرتبایەبەر، هەمی هاوار بۆ من! بریا فلانە کەسم بە دۆست نە گرتبایە، چونکە بێگومان لە (یاد و، کتییی خوا) لایدام، پاش ئەوەی بۆم هات، شەیطانیش زۆر پشتی مروڤ بەرەدەت لە تەنگانەدا.

هەروەها پیغەمبەری خواش (صلی اللہ علیہ وسلم) لەو فەرموودەیەدا کە (بخاری) و (مسلم) لە (أبو موسى الأشعري) یەو دەیگێرنەووە برادەری چاک، وەک میسک فرۆش و، هی خراپیش، وەک ئاسنگەر و کوورەچی دادەنی، کە ئەمە دەقە کەییەتی: (إنما مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّ، كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلِ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحاً طَيِّبَةً، وَنَافِخِ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحاً خَبِيثَةً)، بخاری: ۵۵۳۴، مسلم: ۲۶۲۸.

لەبارە بە جیھێشتنی ژینگەو دەوروبەری خراپیشەو، ئەو فەرموودەیە زۆر باوە کە البخاری: ۵۴، و مسلم: ۳۴۷۰، لە (أبو سعيد الخدري) یەو گێراویەتەو، باسی پیاویک دەکات کە نەوودو نو (۹۹) کەسی کوشتو، دەیەوی تۆبە بکات و سەرەتا دەجیتە لای راھیبیک و پێی دەلی: ئایا ریی تۆبەم هەییە؟! ئەویش دەلی: نە! کابرا ئەویش دەکوژێ و سەد (۱۰۰) تەواو دەکات! پاشان دەجیتە لای زانیەک و پاش ئەو زانیە کە بۆی روون دەکاتەو، کە دەرفەتی تۆبەیی هەییە، تۆبە دەکات، زانیە کە ئامۆژگاری دەکات و پێی دەلی: (انطلق إلى أرض كذا وكذا فإن بها أناساً يعبدون الله، فاعبد الله معهم ولا ترجع إلى أرضك فإنها أرض سوء)، واتە: بچۆ بۆ فلانە سەرزمینە ئاوا ئاوا، چونکە کەسانیکی لی هەن خوا دەپەرستن، تۆش خویان لە گەڵ بپەرستە، بەلام نە گەرپیەو شوینی خۆت، چونکە شوینیکی خراپە^(۱).

(۱) پروانە: (الأداب الشرعية) لابن المفلح، ج ۱، ص (۱۱۹-۱۲۰)، (فصل: فيما على التائب من فعل العبادات ومفارقة قرين سوء ومواضع الذنوب).

۳- له شهیتان وریابوون و له خو پرسینه وه:

ته میس هوکارو فاکته ریکی یه کجار پیویست و گرنگه، بو پارێزرانی بابای تۆبه کار له خلیسکان و دووباره گیرۆده بوونه وهی گوناح و تاوان، جاری شهیتانی به دهنه پ، بیگومان وهجهی ئادهم، له شهیتان دوژمنی سه رسه خهتریان نیه، خوای میهره بان فه رموویه تی:

﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾^(۱)

واته: بیگومان شهیطان دوژمن تانه، دهجا ئیوهش به دوژمنی بزانی و دژایه تی بکه، بیگومان تهو پیپه که ی بو ته وه بانگ دهکات که بینه خاوهنی کلپه (دۆزهخ) ی.

بو شهرو خراپه و مه ترسی نه فسیش، ته وهنده به سه که پیغه مه به ریکی پاک و چاکی وهک (یوسف بن یعقوب بن إسحاق بن إبراهيم) -عليهم الصلاة والسلام- له وبارده ده فه موی:

﴿وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^(۲)

واته: نه فسی خوشم به بی هه له و په له ناگرم، چونکه بیگومان نه فس زور فه رمان به خراپه دهکات، مه گهر که سیك په روه رد گارم به به زهیی خو ی له خراپه ی چه پاله ی بدات.

تنجا هه رچی شهیتانه، ته نها چه کیك که بتوانین پیی له گه لی به ره نگار ببینه وه، چاک بهنده ی خوابوون و، هاناو په نا برده بهر خواو خو پی لی پاراستنی خوتخوته و دنه دانی پیس و به دیه تی، وهک خوای به خشنده فه رموویه تی:

﴿وَمَا يَنْزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^(۳)

(۱) فاطر: ۶.

(۲) یوسف: ۵۳.

(۳) الأعراف: ۲۰۰.

واته: هەر کاتیك له شهیتانه وه نقورچكه ی خوتخوتهیه كت لیگیرا، شه وه یه كسه ر په نا به ره بهر خوا، بیگومان شه بیسه ری زانیه^(۱).

بۆ نه فسیش کاریگه رترین چهك: سه ركۆنه كردن و لیپرسینه وه مه رزم كردن و جله و توند كردنیه تی و، خوای په روهر دگار گف و به لینی داوه به هه ركه سیك كه نه فسی له ئاره زوو و داخواییه ناره واکانی بگپرتیه وه، له جوغزی شه رعدا کوئتر پۆل (ضبط) ی بکات و، له سه ر جاده ی هیدایه ت راوه ستاوی بکات و، به به هه شتی رازاوه نه براوه ی شاد بکات:

﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾^(۲)

واته: به لام هه ركه سیك له پله و پایه ی په روهر دگار بترسی و، نه فسی له ئاره زوو کان بگپرتیه وه، شه مسو گه به هه شت جیگا و مه نزلگایه تی^(۳).

۴- به رده وام بوون له سه ر په شیمانیی و داوای لیبوردن له خوا کردن:

شه میش دهسته بهر کهر (ضامن) یکی یه کجار گه ورده بنه رته ییه، بۆ له سه ر جاده ی هه ق مانه وه ی بابای بۆ لای خوا گه راوه (التائب إلى الله) و نه خلیسکانی و لانه دانی، ئنجا نیشانه ی به رده وام بوون له سه ر شه په شیمانیی هه ش، بریتیه له داوای لیبوردن له خوا کردنی بی پسانه وه، چونکه ئینسان که هه سته ی کرد گوناچار و خه تابه ره، دیاره داوای لیبوردنیش دهکات، خوای گوناچۆش فه رموویه تی:

(۱) له کتیی یه که می مه وسووعه ی: (خوا په رستی ئیسلامیی) دا، جوان باسی چۆنیه تی به ره له ستیی کردنی خوتخوته و فیل و پیلانی شه یتانمان کردوه، برپانه: چاپی دوهم/ نووسینگه ی ته فسیر.

(۲) النازعات: ۴۰-۴۱.

(۳) له (رپگای صالح بوون.. دا به تیرو ته سه لیی، باسی چۆنیه تی و هوکاره کانن ته زکیه ی نه فسمان کردوه.

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ اللَّهُ يُبْرَأْ لَهُ مَا فَعَلُوا وَلَهُمْ يَوْمَئِذٍ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (۱)

واته: ئەو کەسانەى کە هەر کاتیك کارێكى دزیویان کرد، یان سته میان له خویان کرد، خویان دیته وه یادو داواى لیبوردن بۆ گوناچه کانیان دهکهن، کى ههیه جگه له خوا له گوناخان ببوورئ! له کاتیکدا کە دهزانن سه ریپچیی فه رمانی خوا، چهند خراب و شوومه و، له سه ر ئه وى کە کردوویانه به رده وام نه بوون.

شایانی باسیشه کە ئینسان به هوی ده وامکردنی له سه ر داواى لیبوردن له خوا کردن (استغفار الله) هه، ئەم پینچ به رهه مانه ی ده ستگیر ده بن:

یه ک: هەر کە سێک به راستیی داواى لیبوردن له خوا بکات، خوا لێى خوش ده بی، وه ک له چهندان ده قی قورئان و سونه تدا ده رده که وئ، بۆ ویننه:

۱- نوح -عليه السلام- وه ک خواى داد گه ر لێى گیراوه ته وه، فه رموویه تی:

﴿قُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا﴾ (۲)، واته: ئنجا گوتم (به گه له که م) داواى لیبوردن له په ره رده گارتان بکه ن، بیگومان ئە و زۆر لیبوردیه.

۲- ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ قَالَ: وَعِزَّتْكَ يَا رَبِّ لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ قَالَ الرَّبُّ وَعِزِّي وَجَلَالِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي﴾ (۳)، واته: پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی: شه یتان گو توویه تی: ئە ی په ره رده گارم! وه چه ی ئاده م هه تا گیانه کانیان له جه سته کانیاندا بن، خه ریکی گو مر اکر دنیان ده ب، [پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رمووی: په ره رده گاری زال و پایه داریش فه رمووی: منیش هه تا داواى لیبوردنم لێ بکه ن هه ر لییان خوش ده ب.

(۱) آل عمران: ۱۳۵.

(۲) نوح: ۱۰.

(۳) أخرجه أحمد: ۱۱۲۵۵، وعبد بن حميد: ۹۳۲، وأبو يعلى: ۱۳۹۹، والحاكم: ۷۶۷۲، وقال: صحيح الإسناد.

دوو: به هۆی داوای لیبوردن له خوا کردنه وه، خوا به لای و تازارو گرفتارییه کان لاده دات، وهك فەرموویه تی: ﴿وَمَا كَانَتْ أَلَلَةٌ مَّعَهُمْ وَلَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾^(۱)، واته: له كاتیكدای داوای لیبوردنی لی بکه، خوا سزاو تازاریان نادات.

س: به هۆی داوای لیبوردن له خوا کردنه وه، نازو نیعمه تی ماددی و مه عه وه یی پروو له مروقه کان ده که و، تووشی خیرو خوشیی ده بن:

﴿وَأَنْ أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمْنِعْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ﴾^(۲).

واته: که داوای لیبوردن له په روه رد گارتان بکه و، پاشان بگه پینه وه لای، مسوگر ته وه تا کاتی دیارییکراو، له گوزه رانیکی خوش به هره مه ندتان ده کات و هه ر خاوه ن چاکه یه (پادا شته) چاکه که ی پیده دات و، ته گه ر پشتیش هه لبکه ن من له سزای پروژیککی گه وره ترسم له سه رتان هه یه.

هه روه ها (هود) یش - علیه السلام - هه مان موژده ی به گه له که ی داوه:

﴿وَيَقَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ﴾^(۳)

واته: ته ی گه له که م! داوای لیبوردن له په روه رد گارتان بکه و پاشان بگه پینه وه لای، ییگومان بارانی به خورزه متان بۆ ده نیتری و، هیئو پیئزی دیکه ش ده خاته گه ل هیئو پیترتان.

چوار: داوای لیبوردن له خوا کردن، مایه ی کار ئاسانی و ده رووی خیر لی کردنه وه یه، وهك پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فەرموویه تی: {عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ

(۱) الأنفال: ۳۳

(۲) هود: ۳.

(۳) هود: ۵۲.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ، جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا، وَمِنْ كُلِّ ضِيقٍ مَخْرَجًا، وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ^(۱)، واته: هه ركه سىك له سهر داواى لىبوردن له خوا كردن بهردهوام بى، خوا بۆ ههر خه مىك فەراحييهك و، بۆ ههر سه غله تيبهك دهروويه كى بۆ دهردەخسینى، به جورىك كه بۆ خوى چاوهروانىى ناكات رۆزى دى دى داتى.

پىنج: پاشان داواى لىبوردن له خوا كردن، دهيتته مايه هه مېشه و دايم گهش و پروون و پاك و خاوين مانه وهى دل و دهروون و، چلكن نه بوونى و ژهنگ و ژار نه گرتنى، وهك پىغه مبهرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرموويه تى: {إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَذْنَبَ كَانَتْ نُكْتَةٌ سَوْدَاءٌ فِي قَلْبِهِ، فَإِنْ تَابَ وَتَزَعَّ وَاسْتَغْفَرَ، ضَمِلَ قَلْبُهُ، فَإِنْ زَادَ زَادَتْ، فَذَلِكَ الرَّأْيُ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي (كِتَابِهِ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)}^(۲)، واته: بر وادار كه گوناخى كرد، خالىكى رهش له دلدا پيدا دهكات، ئنجا ته گهر گهرايه وه دهستى هه لگرت و داواى لىبوردنى كرد، دلى سپى و ساف دهيتته وه، به لام ته گهر گوناخى زياد كردن، خاله رهشه كانيش زور دهن، ههتا دهيتته تهو ژهنگه كى كه خوا له كتبه كهيدا باسى كردوه: (نه خير، به لكو كردوه خراپه كانيان ژهنگى له سهر دليان پيدا كردوه).

به كورتى و به كوردى: هه مېشه و دايم په شىمانى و گوناخ و خراپه له بىروون و له بهر چاوبوون، دهيتته مايه بهردهوام داواى لىبوردن (استغفار) له خوا كردن، ته مېش بۆ چاوى تۆبه و گه پانه وه لای خوا، وهك تهو برژانگ و پىلوو و فرمى سكانه وایه، كه چاوى سهر دپارىزن و، ناهيلن دوو چارى ته و تانه و لىلى بى.

(۱) أخرجه أحمد: ۲۲۳۴، والحاكم: ۷۶۷۷، وقال: صحيح الإسناد، والبيهقي في شعب الإيمان: ۶۴۵.

(۲) أخرجه ابن ماجه: ۴۲۴۴.

۵- سه رگه رم بوون به کرده وهی چاک و زیکرو پاپانه وه وه:

ئه مێش هوکارو فاکته ریکی دیکه ی گرنگی تۆبه بردنه سه رو، پاشه کشه نه کردن و به ره و گوناح و بانه دانه وهیه به ره و خراپه .

هه ر بۆیه ش خوای کاربه جی له گه لێک ئایه تاندا، که باسی تۆبه ی کرده و، باسی کرده وه ی چاکیشی له گه ل کرده و، بو وینه .

- ﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ﴾^(۱).

- ﴿إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا﴾^(۲).

- ﴿فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَن يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ﴾^(۳).

(سید قطب) له ته فسیری ئایه تی: ﴿وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا﴾^(۴) دا گوتویه تی: (بێگومان کرده وه ی چاک (العمل الصالح) ده یسه لمینی که تۆبه که راسته و به هیند گیراوه و، له هه مان کاتیشدا قه ره بوو کردنه وه و که لێن پر کردنه وه یه کی یه کجار کاریگه ریشه بو نه فس، که ده ست له گوناح و سه ریچی هه لبگری، چونکه بێگومان سه ریچی کردن (المعصية) کرده وه جم و جو لیکه، پیوسته به کارو جووله یه کی دژ، که لێن و بۆشاییه که ی پر بکریته وه، ئه گه رنا نه فس به هو ی ئه و بۆشاییه وه، که پاش ده ست له گوناح هه لگرتن هه ستی پی ده کات، دووباره به لای گوناخدا ده چیته وه^(۵).

(۱) طه: ۸۲ .

(۲) مریم: ۶۰.

(۳) القصص: ۶۷.

(۴) الفرقان: ۷۱.

(۵) برپانه: (في ظلال القرآن) ج ۵، ص ۲۵۸۰.

ئىنجا له نىو طاعت و كردهوه چاكه كاندا زىكرى خواو پارانهوه (ذكر الله و الدعاء)^(۱)، كارىگه رىبه كى تايبه تىيان ههيه، بۆ راوهستاوى و نهله خشاوى باباى تۆبه كارو بهردو خواو چاكه وەرچه رخاو.

جارى هه رچى زىكرو يادى خوايه، شهوه خواى به خشهرو خاوهن كهردم و لوطف، خۆى رايگه ياندوه، كه مايهى ئارامىي و ئۆخژن و تهسكىنى دلانه:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾^(۲).

ئىنجا بىگومان دل و دهروونى باباى گوناخ بارو سه رىپچىكار، به هووى گوناح و خراپه وه، رهدش و برش و رهدق و تهق و نه خووش و بيهوش بووهو، پيوسته به مهلحه مى زىكرو يادى خوا دووباره سپى و ساف و نه رم و گهرم و ساغ و هوشيار بىته وه، ههروه ها پارانه وهش رۆلئكى يه كجار گه ووهو گرنگى ههيه، له توندوتۆل و گهرم و گوڤ راگرتنى، په يوه ندى نىوان بهندهو خواى به ته نهها په رستراو و په نا پى براوو داوالىكاروداو، هوكارىكى گه ووهى زياتر دابه زىنى به خشش و هيدايه تى خواو كهردم و لوطف و به زىي بى سنووريه تى، وده فهرموويه تى:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾^(۳).

واته: په روهرد گارتان فهرموويه تى: لىم بپارىنه وه به دهنگتانه وه دىم...

له فهرموودهيه كى قودسىيدا فهرموويه تى: {يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ صَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ}^(۴)، واته: شهى بهنده كانم! هه مووتان سه رگهردانن، مه گهر شهو كه سهى من هيدايه تىم دابى، دهجا داواى هيدايه تىم لى بكهن، رىروونىيتان دهكه م.

(۱) له كىيى چواره مى مه و سوووعه: (خواپه رستى ئىسلامى) دا، دروشمى پىنجهم: (زىكرى خوا)، به درىژىي باسى شه بابته مان كرده، برپاوه: چاپى دووهم / نووسىنگه تى فسىر.

(۲) الرعد: ۲۸.

(۳) غافر: ۶۰.

(۴) أخرجه مسلم: ۲۵۷۷، وابن حبان: ۶۱۹.

۶- گه شیبینی و ئومید و هیوای پته و به ره حمهت و به خشندهیی خوا بوون:

خواناسان گوتویانه: شهیتان بۆ یه کیك له دوو شتان له مرۆفدا ههول دهدات، ههركامیکیانی چهنگ بکهوئ رازییه:

أ- له خۆبایی بوون (الغرور) له کاتی سهركهوتن و ههبووندا.

ب- بیهیوابوون (الیأس) له کاتی کهوتن و نهبووندا.

ئجایه کی دیکه له هوکاره گرنگهکانی سهرگرتنی تۆبهی بابای بهرهو خوا گهراوه، ئهوهیه که وریا بی و بههوئی هینانه پیش چاوی گوناح و خراپهکانیهوه، گیرۆدهی دهردی کوشندهی نا ئومیدی و دهست له خۆشۆردن نهبی و، یه کیك له دوو ئامانجه گرنگهکانی شهیتان نههینیتته دی.

دیاره هاندانی ئینسانیش بۆ گه شیبینی و، ئومیدو هیوای زۆر به رهحمهت و بهخششی خوا بوون، له قورئان و سونهتدا، زۆر دیتته بهرچاو، بۆ ویتنه:

۱- ﴿قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾^(۱).

واته: (ئهی موحهممهد!) بهو بهندانهم بلی که بهرانبهر به خۆیان زیادهپروییان کردوه! له بهزهیی خوا نا ئومید مهبن، بیگومان خوا له تیکرای گوناحهکان دهپووری، مسوگهر ههر ئهوه لیپوردهی به بهزهیی.

۲- ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ حِينَ يَذْكُرُنِي، إِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ هُمْ خَيْرٌ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شَبْرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ

مِنْهُ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي، أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً^(۱)، واته: خوی بالادهست و پایه بهرز ده فهرموئ: من به گورهری بۆ چوونی بهنده که مم به رانهرم و، من له گه لای دام کاتیک یادم دهکات، ئنجا نه گهر له دلای خۆیداو له بهر خۆیه وه یادم بکات، منیش له لای خۆمه وه یادی ده که م و، نه گهر له نیو کۆمه لیکدا یادم بکات، منیش له نیو کۆمه لیککی له وان چاکتردا یادی ده که م، نه گهر بستیک لیم نزیک بیته وه، باسکیک لیمی نزیک ده بهمه وه، نه گهر باسکیک لیم نزیک بیته وه، من بالیک لیمی نزیک ده که ومه وه، نه گهر بهر ویشتن بۆ لام بی، به راکردن ده چمه لای.

(النووي) له رافه ی ئه م فهرمايشته بهرزو پیرۆزه دا گوتویه تی: (ومعنی أنا عند ظن عبدي بي: أي بالغفران له إذا استغفر، والقبول إذا تاب، والإجابة إذا دعى، والكفاية إذا طلب، وقيل: المراد به الرجاء وتأميل العفو وهذا أصح)^(۲)، واته: مانای: من به گورهری بۆ چوونی بهنده که مم به رانهرم، یانی: به لیبوردن نه گهر داوای لیبوردنی کردو، وه به وه رگرتن، نه گهر گه رایه وه، به دهنگه وه چوون، نه گهر پارایه وه، به مشوور لی خواردن، نه گهر داوای کرد، گوتراوه: مه به ست پیی ئومیدو هیوای لیبوردن خستنه بهرچاوه، ئه مه ش راستره.

Alibapir/عەلی بابیر

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - فارسی

له تۆره کۆمه لایه ئه مانی

www.alibapir.net

English - عربي - فارسی

Alibapir

Google Play

App Store

Alibapir/عەلی بابیر

YouTube

Alibapir/عەلی بابیر

Telegram

WhatsApp

Facebook

(۱) أخرجه مسلم: ۲۶۷۵.

(۲) (صحيح مسلم بشرح النووي) ج ۱۷، ص ۲.

۷- نه به زین و کول نه بوون و کۆلنه دان، به هوئی دوو باره لادان و خلیسکانه وه:

ئه مێش هوکارو فاکته ریکی دیکه ی گه وره ی سه رو به رگرتنی تۆ به و گه پانه وه بۆ لای خوا ی به به زه ییه و، زاده و به ره مه می هوکار ی پێشه وه شییه تی.

خوا ی به خشنده و پێغه مبه ره که یشی (صلی الله علیه وسلم) له چه ندان ده قی قورپان و سوننه تدا، مرۆقیان هانداوه هه لئاوه بۆ نه به زین و پاشه کشه نه کردن و چه ک فرینه دان و سه نگه ر چۆل نه کردن، له به رانه ر شه یتان و پیلان و فیل و ته له و داوه کانیداو، رایانگه یانده و که هه مێشه و دايم ده رگای تۆ به لی و ده رگیران و به خشران، ئاوه لا و له سه ر پشته و، ئینسان هه رچه نده زۆر گونا جبارو ناله بار بی و یه کجاری خو ی پیس و چلکن و لیخن کردبی، دیسان ره حمه ت و به زه یی و لیبوردن و به خشش و که ره می خوا، گه وره ترو فراوانتره! با سه رنجی ئه م چه ند ده قه بده ین:

۱- ﴿وَرَحِمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾^(۱)، واته: به زه یی من هه موو شتیکی گرتۆ ته وه.

که واته: به زه یی و لیبوردن و به خشینی خوا، له هه موو که س و هه موو دروست کراویک گه وره ترو فراوانتره، به و پێیه، روو له هه ر گونا حیك بکات، هه رچه نده زۆر زل و ناقۆ لاش بی، دایده پۆشی.

۲- ﴿وَهَلْ يُجْزَىٰ إِلَّا الْكُفُورُ﴾^(۲)، واته: ئایا جگه له سپله و ناسوپاس، سزای هیه کس دیکه ده ده ین؟!

که واته: ئینسان مه گه ر سپله و پی نه زان و بی ئه مه گ بی، ئه گه رنا خوا ده یبه خشی و ده یخاته ژیر سایه ی به زه یی و به خشنده یی خو یه وه.

(۱) الأعراف: ۱۵۶.

(۲) سبأ: ۱۷.

۳- (لما خلق الله الخلق، كتب في كتاب فهو عنده فوق العرش: إن رحمتي سبقت غضبي)^(۱)،
واته: کاتیک خوا دروستکراوه کانی خو لقانندن، له نووسراویک که له سه ر باره گا له
لایه تی نووسی: ییگومان به زه دییه که م پش توور دییه که م که وتوته وه.

۴- {وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذِنْبُوا، لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ، وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ
اللَّهَ، فَيَغْفِرُ لَهُمْ}^(۲)، واته: سویند به و که سه ی گیانی منی به دهسته، شه گه ر هاتباو
گوناحتان نه کردبایه، خوا ئیوهی لاده بردو کۆمه ئیکی دهینان گوناح بکه ن و، داوای
لیبوردن بکه ن و، شه ویش لییان ببووری!

که واته: با هیچ که س به هو ی خلیسکان و هه له نگوتنی چه ند باره وه، بی
هیوا نه بی و نه به ز ی و کول نه بی و کۆل نه دات و، دلنیاو مسۆگه ریش بی که
مادام له سه ر جاده ی شه ر بی و، ریسمانی به ندایه تی بۆ خوا کردن و تۆبه و
داوای لیبوردن لیکردنی، هه ر له گه ردندا بی، خوای بی سنوور به به زدی و
به خشنده و میهره بان، هه ر به چاوی ره حمه تی خو ی ته ماشای ده کات!

با کو تای ی شه ته وه ری دو وه مه ش، به م فه رمایشته به رزو دلخۆشکه ری خوای
په روه ردگار بیین، که پیغه مبه ری دلنه رم و میهره بانی لی ده گیر یته وه:

{عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ قَالَ
اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي، غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ
فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ، ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ
وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا، ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تَشْرِكُ بِي شَيْئًا
لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً}^(۳)، واته: خوای به رز فه رمو یه تی: شه نادمه زاد! ییگومان
هه تا تو لیم وه پار ی و ئومیده وارم بی، هه ر لیته ده بوورم، هه رچییه کت کردبی

(۱) أخرجه البخاري: ۶۹۶۹، ومسلم: ۲۷۵۱.

(۲) أخرجه أحمد: ۸۰۶۸، ومسلم: ۲۷۴۹.

(۳) أخرجه الترمذي ۳۵۴۰، وقال: حديث حسن.

به لامه وه گرنگ نیه! ئەى ئاده مزاد! ئە گەر گوناحه کانت بگه نه چهشمه ندازی ئاسمانی، پاشان داواى لیبوردنم لی بکهى، لیّت خوښ دهیم! ئەى ئاده مزاد! مسو گه ربه ئە گەر تو پراوپری زه مین گوناحانم بۆ له گه ل خو ت به ینى، به مه رجیک که ده مگه یه هاوبه شم بۆ دانه نیی، منیش لیواو لیوی زه مین لیبوردنت بۆ دینم!

پیشم وایه موژده له مه گه وره ترو دلخو شکه رتر، بۆ بابای تۆبه کارى له سه ر داواى لیبوردن کردن به رده وام، نیه و نابى.

بیگومان مه به ستیش له م ده قانه، ریگرتن و پیشگیری کردنه له به زین و تیکشکان و ناو می د بوون و، خو له به رچاو که وتن و خو له به رچاو بیزاران، به هوی گوناح و هه له و که م و کوو رییه کانه وه، نه ک ری بۆ گوناح کردنه وهو بیباک کردن، له تو له و سزای خوا! گوتراویشه: (الکل مقام مقال).

که سیکیش شاره زای عه قیده ی شیوینراوی نه صرانییه کان بی، له و باره وه که هه موو ئینسانه کان، هه ر به زگماک به گوناحبار ده زانن! پاشان بشزانى که ئەو جو ره بیروبو چوونه به ناو ئایینییه ئە فسانه و داهینراوه، خه لکی ئە و روپاو رپوژناوای تووشی چه ندان جو ره گری و نه خو شیی ده روو نیی (عقد و أمراض نفسیه) کرده، وه ک (فرۆید) و ده روو ناسه کانی دیکه، به هه له یان به راست ئاماژه یان پیکرده، زیاترو چاکتر هیکمه تی ئەم ده قه شه رعییانه ی بۆ ئاشکرا ده یی.

هه ل باپیر/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English

هه ل باپیر/ AliBapir

AliBapir

www.alibapir.net

English

تۆبە لەچی و چی دەکری؟!

- ۱- ناوہ گشتییەکانی گوناح و سەرپێچییهکان.
- ۲- گوناحەکان یە کسان نین، بەلام تۆبە لە ھەموویان پێویستە.
- ۳- ئەو ھۆیانە ی گوناحە گچکەکان لە حوکمدا، دەگۆڕن بۆ ھی گەورە.

پاڭه ياندى مەكتەپى مەۋىستە ئەلى بابىر

AliBapir/عەلى بابىر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English • عربى • ئوردى

پاڭه ياندى مەكتەپى مەۋىستە ئەلى بابىر

لە تۆرە كۆتەرلەيتىپەكەن لەكەتاتىن
ئەلى بابىر مەۋىستە ئەلى بابىر
ئەلى بابىر مەۋىستە ئەلى بابىر

كەتاتىن
پاڭه ياندى مەكتەپى مەۋىستە ئەلى بابىر

AliBapir/عەلى بابىر

پاڭه ياندى مەكتەپى مەۋىستە ئەلى بابىر

تهوه رى په كهه:

ناوه گشتييه كانى گوناح و سه رپيچييه كان^(۱)

گوناح و سه رپيچييه كان، وياړى ته وهى كه ههركاميان ناوى تاييه تى خوځى هيه، كه ينگومان سه رژميكرديان زور زهحه ته، به هه مووشيان چه نه ناوونيشاينكى گشتيان هيه، كه ههركام لهو ناوونيشانانه، هه موويان، يان زوربه يان ده گرنه وه.

بهندهش پاش سه رنجدان و تيوره پامانى قورښان، تهه حقه ده (۱۷) ناهه گشتييه كهوتنه بهرچاو، كه ته وه له خواره وه ريزيان ده كهه.

۱- اثم: كه له زمانى كوردييدا هه به (گوناح) ماناى ده كرى و (راغب الأصفهاني) یش گوتوويه تى: له ته سلدا له (المبطين عن الثواب) واته: دواخه له پادا شت، هاتوه^(۲).

۲- بغى: كه له كوردييدا (ياخى بوون) ى بۆ به كاردى و (راغب) یش به: (طلب تجاوز الاقتصاد) خواستنى ده رچوون له ميانه رپويى، پيناسه ى كرده^(۳).

۳- جناح: كه له كوردييدا هه به (گوناح) يان (تاوان) مانا كراوه و وهك (راغب) یش ده لى: له ته سلدا بريتييه له (الميل إلى الإثم) لادان به رهو گوناح^(۴).

(۱) دياره مهبه ستمان له ماناى گوناح و سه رپيچيى، مانا عورفى و فيقهيه كهيه تى، بويه ته نيا باسى تهو گوناخانه ده كهين كه له خوار (كفر و شرك و نفاق) وهن.

(۲) پروانه: (مفردات ألفاظ القرآن) ص (۶۳ - ۳۴).

(۳) پروانه: (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۱۳۶.

(۴) هه مان سه رچاوه، ص ۲۶۱.

(۶) هه‌مان سه‌رجاوه، ص (۴۴۱-۴۴۲).

۱۰- عصیان: که له کوردییدا (سه‌پێچی) ده‌گه‌یه‌نی و، له ئەسڵی زمانی عەرەبییدا وەك (راغب) گوتووێتی: (عصى: خرج عن الطاعة) له (التمنع بالعصى) وه هاتوه^(۱)، واته لاملێ و سه‌پێچی کردن به هۆی گۆچانهوه، که مه‌به‌ست زۆرو ده‌سته‌لاته.

۱۱- عَتُو: که ره‌نگه له زمانی کوردییدا (مل نه‌دان) یان (یاخیی بوون) بگه‌یه‌نی، (راغب) ده‌ڵی: بریتیه له (النُّبُو عن الطاعة) دوره‌په‌ریژی له فه‌رمانبه‌ری^(۲).

۱۲- طُغیان: که له کوردییدا (سنوور شکاندن) و (سه‌رکێشی) ده‌گه‌یه‌نی، (راغب) یش به (مجاوزه الحد في العصيان) سنوور به‌زاندن له سه‌پێچییدا، مانای کردوه^(۳).

۱۳- فجور: که له کوردییدا (بێ‌نامووسی) یان (بێ‌حه‌یایی) له به‌رانبه‌رهوه، له ئەسڵی زمانی عەرەبییدا، به مانای درپین و له‌کردن (شَقَّ)، (راغب) گوتووێتی: (الفجر: الشق والفجور: شق ستر الديانة) واته: درپینی په‌رده‌ی دیندارییه^(۴).

۱۴- فسوق: که له کوردییدا (له‌رێ ده‌رچوون) و (لارێ بوون) ده‌گه‌یه‌نی و، له ئەسڵی زمانی عەرەبییدا، له (فسق الرُّطْب عن قشرته، أي: خرج) {خورما له کێفه‌که‌ی هاته‌ ده‌ری} وه، هاتوه، که مه‌به‌ست نه‌و تووره‌که‌و کێفه‌یه هیشووه‌که‌ی تێدايه، به‌ر له‌وه‌ی گه‌وره‌بێ و پێ بگات، (راغب) یش له پێناسه‌ی وشه‌ی (فسق) دا گوتووێتی: (فسق: خرج عن حِجَر الشرع)، واته: (فسق) یانی: له‌ بازنه‌و جوغزی شه‌رع چووه‌ ده‌ری^(۵).

(۱) هه‌مان سه‌رچاوه، ص ۵۷۰.

(۲) هه‌مان سه‌رچاوه، ص ۵۴۶.

(۳) هه‌مان سه‌رچاوه، ص ۵۲۰.

(۴) هه‌مان سه‌رچاوه، ص ۶۲۶.

(۵) بره‌وه: (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۶۳۶.

۱۵- فساد: که له کوردیییدا (خراپه کاریی) و (تیکچوون) و (ناشووب) ده گه یه نێ و (راغب) یش به: (خروج الشيء عن الاعتدال) ده چوونی شت له حاله تی ئاسایی خوئی، مانای کردوه^(۱).

۱۶- لَمَم: که له کوردیییدا (لئ نزیک بوونه وه) و (له دهوره هه لاتن) ده گه یه نێ، (راغب) یش ده باره ی ئه سلّی واتایه که ی له عه ره بییدا، گوتویه تی: (الْمَمْتُ بكذا: قَارَبْتُه، وفلان يفعل كذا لَمَمًا، أي حيناً بعد حين، وفلان زیارته إلمام أي قليل، واللَّمَمُ: الصغیره)^(۲)، واته: (الَمَمْتُ بكذا: لئیی نزیک که وتمه وه.

(فلان يفعل كذا لَمَمًا): فلانکهس جاروبار ئه و شته ده کات. (فلان زیارته إلمام:): فلانکهس کهم کهم سه ردان ده کات. (لَمَم:): گوناحی گچکه.

که واته: ئیستا ده زانیین بۆچی زانیان وشه ی ((اللَّمَم)) یان که له ئایه تی ژماره (۳۲) سوڤه تی (النجم) دا هاتوه، به گوناحی گچکه (صغیره) ته فسیر کردوه.

۱۷- وزر: که له کوردیییدا هه ر وشه ی (گوناح) و (تاوان) ی له به رانبه ردایه و (راغب) یش گوتویه تی: له ئه سلّدا به مانای قورسیی (ثقل) دی و، پاشان کراوه به ناو بۆ گوناحه کان، چونکه باری شانی خاوه نیان گران ده که ن^(۳).

(۱) هه مان سه رچاوه، ص ۶۳۶.

(۲) هه مان سه رچاوه، ص ۷۴۶.

(۳) بېروانه: (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۸۶۷.

تهوهری دووهم:

گوناحه کان یه کسان نین، به لام تۆبه کردن له هه موویان فه رزه

گوناح و سه ریچی، که به گشتی ده توانین بلیین: بریتیه له (ته نامدانی هه ر جموجۆلیکی عه قلی و دهروونی و زمانی و جهستی که خوا قه دهغه کردوه، چواندنی هه ر جموجۆل و کرده ویه کی په نهان و ناشکرا، که خوا پیوستی کرده)، جۆراوجۆره به گشتی بۆ دوو جۆر:

أ- گه وره (کبیره).

ب- گچکه (صغیره)، دابهش دهی، که دواپی پیناسه یان ده کهین.

به لام ئه وهی زانیان له سه ری ریککه وتوون و، بهر له وهش دهقه کانی قورئان و سونهت دهیگه یه نن، ئه وهیه که تۆبه کردن له هه موو جۆره کانی گوناح له سه ر ئینسان فه رزه^(۱)، به هه موو جۆره کانی گوناح هه ر ناویکیان هه بی و، له هه ر ئاستیکدا بن، ئینسان کهم و زۆر، دوو چاری گوناحباری و گلهیی و سه رزه نشت و سزاو جه زره بهی خوی داد گه ر ده بی.

کهواته: تۆبه و گه پانه وهی راست و ساغ بۆ لای خوا، ئه وهیه که بابای تۆبه کار له هه رچی گوناح و خراپه ی ناشکرا و په نهان و، وردو^(۲) درشت و،

(۱) به لام سونهت و په سه ند وایه له هه ر شتیکی ناپه سه ندو له هه ر بی ناگایی (غفلة) یه کیش هه ر تۆبه بکات، با پیشیان گوناحبار نه بی، پروانه: (الأداب الشرعیة) لابن المفلح، ج ۱، ص ۱۶۴.

(۲) (الآلوسی) گوته یه تی: (التوبة من الصغائر واجبة على مانقل الأشعري، وحكى إمام الحرمين الإجماع عليه) پروانه: (روح المعاني). ۱۲، ص ۵۹، واته: تۆبه له گوناحه گچکه کان فه رزه، وه (أشعري) نه قلی کرده و (إمام الحرمين) یش یه کدهنگیی زانیانی

کۆن و تازەو، زانراو نەزانراوی هەیه، پەشیمان بێ و دەستیان لێ هەلگری و نەگەریتەوه سەریان و..هتد.

ئەجا با بیینهوه سەر جوړه کانی گوناخه کان:

هەندیك^(۱) لە زانیان رایان وایه، كه گوناح و سەرپێچیه كان هەموویان لەیهك ئاستدان و، سەرجه میان به گه و ره (كبریة) داده نرین! به لام له راستییدا وا نیهو، رای زۆربه و جه ماوهری زانیان راسته، كه گوتویانه: گوناخه كان له یهك ئاستدا نین و گه و رهو گچكه یان هیه^(۲).

ئەمەش چەند بەلگەیهك له و باره وه:

۱- ﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا نُهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا﴾^(۳).

واته: ئەگەر خۆتان لهو گوناخه گه و رانه بپاریزن كه لێتان قه دهغه كراون، خراپه كانتان لێ دەسپینه وهو، ده تانه یه نه جیگایه کی پر ریزو حورمه ته وه.

(القرطبي) له ته فسیری ئەم ئایه ته دا نووسیویه تی: (لما نهی الله تعالى في هذه السورة عن آثام هي كبائر، وَعَدَ على اجتنابها التخفيف من الصغائر، ودلّ هذا على أن في الذنوب كبائر وصغائر، وعلى هذا جماعة أهل التأويل وجماعة الفقهاء)^(۴)، واته: له بهر ئەوهی خوی بهرز له م سوورته دا چەند گوناخیه کی قه دهغه كردهون، كه گوناخه زله كانن، به لێنی داوه له سه ر دووره په ریزی لێان،

له سه ر نه قل كرده.

(۱) بڕوانه: (الزواج عن اقتراف الكبائر) ج ۱ ص ۸، ابن حجر الهيتمي.

(۲) بڕوانه: سه رچاوه ی پێشوو هه مان به رگ و لاپه ره، و: (التوبة في ضوء القرآن الكريم)، ص ۸۹.

(۳) النساء: ۳۱.

(۴) بڕوانه: (الجامع لأحكام القرآن) ج ۵، ص ۱۵۸.

که گوناچه گچکه کان لابه ری، ئنجا ئەمەش ئەوه دەگەیه نی که گوناچه کان گه ورده گچکه کەیان تیدان، ئەمەش رای کۆمەلی توێژەرەوانی قورئان و سەرجه م شەرەزانانیشە.

۲- ﴿الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ الْأَثْمِ وَالْفَوَحِشِ إِلَّا اللَّمَمَ﴾^(۱).

واتە: ئەو کەسانە ی که خۆیان لە گوناچه زلە کان و ناقولایە کان دەپاریزن، جگە لە ورده گوناچه کان (لییان دەبوورین).

واتە: ورده گوناچه کان ئە گەر خۆشیانیان لێ نەپاریزن، مادام دووره پەریزن بووبن لە گوناچه زلە کان، ئەوه هەر لییان خۆش دەبین.

۳- {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الصَّلَاةُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانَ إِلَى رَمَضَانَ، كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ، مَا لَمْ تُغَشَّ الْكَبَائِرُ}^(۲)، واتە: پینج نویژە (فەرزه) کان و، جومعه بۆ جومعه و، رەمەزان بۆ رەمەزان، (گوناچه کانی) نیوان خۆیان دەسپرنەوه، بە مەرچیک دووره پەریزیی لە گوناچه زلە کان کرابی.

کەواتە: (أبو حامد الغزالي) گوتەنی: (إنكار الفرق بين الكبائر والصغائر لا يليق وقد عُرِفَا من مدارك الشرع)^(۳)، واتە: نكوولی کردن لەوه که گوناچه زلە کان و گچکه کان جیاواز نین، قسەیه کی شیواو نیه، چونکه بە تەئکید لە بەلگه و سەرچاوه شەرعییه کان فامراونه وه، ئنجا با سەرئەج بەدین داخۆ پیناسە ی هەرکام لە گوناچی گه ورده گچکه چۆنە؟!

(۱) النجم: ۳۲.

(۲) أخرجه مسلم: ۲۳۳.

(۳) برهانه: (الزواجر عن اقتراف الكبائر) ج ۱، ص ۹.

گوناحی زل (الكبيرة):

زانایان له باره ی ناساندنی گوناحه گه وره کانه وه، بوونه دوو کۆمه ل:

أ- هه ندیکیان به دانانی پیناسه ی (تعریف) ده یانناسینن، واته: (بالحد).

ب- هه ندیکیشیان به سه رژمیرکردنی گوناحه زله کان ده یانناسینن، واته: (بالعد).

ئنجا له پیناسه کان، باشتیریانیان وهك (ابن حجر العسقلانی) و^(۱) (ابن حجر الهیتمی)^(۲) گوتویانه: پیناسه که ی (القرطبی) یه که له کتییی (المفهم شرح صحیح مسلم) دا هیناویه تی و^(۳) ئاویه: (کل ذنب أطلق علیه بنص کتاب أو سنة أو إجماع، أنه كبيرة أو عظیم، أو أخیر فیه بشدة عقاب، أو عُلّق علیه الحد، أو شُدّد النکیر علیه، فهو كبيرة)، واته: {هه ر گوناحیک که به ده قی قورئان، یان سوننه ت، یان ئیجماع، ناوی (گه وره) یان (مه زن) ی لیئرابی، یان له باره یه وه سزای توند راگه یه نرابی، یان سزاو تۆله (حد) ی شه رعیی بۆ دیاریی کرابی، یان زۆر ناره زایی له باره وه پیشان درابی، ئه وه گوناحی زله}.

بۆ سه رژمیر (إحصاء) یش پیموایه هه یج که س وهك (ابن حجر الهیتمی) سه رژمیری نه کردوون که له کتییی (الزواج عن إقتراف الكبائر) دا، چوارسه دو شه ست و هه وت (۴۶۷) گوناحی به ناوی گوناحه زله کانه وه ریز کردوون^(۴).

(۱) برۆانه: (فتح الباری) ج ۱۲، ص ۱۸۲.

(۲) برۆانه: (الزواج عن إقتراف الكبائر) ج ۱، ص ۹ تا ۱۳، به لام (الهیتمی) له (قرطبی) یه وه نه قلی کردوه و شیوه ی پیناسه که ی (قرطبی) له (ابن الصلاح الشهرزوری) یه وه ئه میش له (الجلال البلقینی) یه وه هیناویه تی و په سه ندیشی کرد، هه روه ها (الهیتمی) له (شیخ الاسلام البارزی) یشه وه هیناویه تی.

(۳) وهك (ابن حجر العسقلانی) لییه وه نه قلی کردوه، برۆانه: (فتح الباری) ج ۱۲، ۱۸۲.

(۴) برۆانه: هه ردوو ک به رگی (الزواج ..) له سه ره تایی به رگی یه که مه وه هه تا لاپه ره (۹۵۳) له به رگی دووه مدا.

هه رچه نده بیگومان هه ندیکیان بۆ وینه: پروانیی^(۱) هه رام (النظر الحرام) گه وره نین و گچکه، به لام به هه ر حال پیموایه گوناخی گه وره نه به وارد وه.

گوناخی گچکه (الصغيرة):

دهرباره ی پیناسه ی گوناخی گچکه (الصغيرة) یش زانایان راجیاییه کی که میان هه یه، به لام چاکترین و راستترین پیناسه، بۆ گوناخی گچکه ته مه یه^(۲).

(الصغيرة): هي كل ذنب لم يختم بلعنة أو غضب أو ناراً، واته: گوناخی گچکه: هه ر گوناخی که که له عنه، یان تو وره ی خوا، یان تاگری دۆزه خی له سه ر باس نه کرای.

شایانی باسه که (ابن تیمیة) ش ته م پیناسه یه ی هه لبار دوه، ته م به لگانه شی له سه ر هینا ونه وه^(۳):

یهك: ته م پیناسه یه له زانایانی پشین، وهك (ابن عباس) رضي الله عنهما و (أحمد بن حنبل) و غهیری ته وانیشه وه هاتوه.

دوو: خوی به خشه ر فه رمویه تی: ﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا﴾^(۴).

وهك ده بینین خوی فه رمایشت راست و داد گه ر، گفتی داوه به هه ر که سیك که خوی له گوناحه زله کان بهاریزی، ورده گوناخ و هه له کانی لی بسپرتیه وه، ده جا بیگومان که سانیك تهو گوناخ و تاوانانه بکه، که خوا به نه فرین و

(۱) پروانه: (الزواج ۱۰۰) ج ۲، ص (۵۳۳ تا ۵۳۶)، (الكبيرة ۲۴۲)، به لام خۆشی راجیایی تیدا باس کردوه.

(۲) پروانه: (شرح العقيدة الطحاوية) لابن أبي العز الحنفي، ص ۳۷۱.

(۳) پروانه: (الفتاوى الكبرى) لابن تیمیة ج ۴، ص ۲۹۷.

(۴) النساء ۳۱:

توورپیی و خهشمی خۆی و ئاگر، مۆری کردوون، یان سزاو تۆلەیی دنیاایی بۆ دیاری کردوون، ناگونجی بلێین: که ئەو جوړه کهسانه گفـت و بهـلێـنی خـوایـان بۆ هاتۆته دی، کهواته: دهـبی گـوناـحه گـچـکهـکان غـهـیری ئەو جوړه گوناـح و تاوانانه بن.

سێ: ئەو پێناسهیه ده گه پێته وه بۆ نایه ته کانی قورئان و فەرماشته کانی پێغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم).

چوار: به گۆڕه ی ئەم پێناسه یه، ده کړی گوناچه گه و رهو گچکه کان له یه ک جیا بکړینه وه، به لام به پێی بۆ چوون و پێناسه کانی دیکه، ئەو نامانجه نایه ته دی.

کهواته: به کورتیی: هه موو ئەو گوناـح و هه له وه پهلانه ی که به ده قیکی شه رعی راست و راشکاوو، بی راجیاییه کی ته وتۆ، گوناـح (ذنب، إثم، خطأ، سَیِّئَة، جُرْم) بوونیان ئیسپات بووه، پێناسه ی گوناچه زله کان (الکبائر) یشیان به سه ردا ناچه سپی، ئەوه به گوناـحی گچکه داده نرێن.

پاڤه پانډنی مهکتهبی عاوهیلا عهلی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

QR Codes

نه تۆره کۆمهله به بهکان نهکتهکان
Stay informed on your mobile
نص مفكر عبر مواقع التواصل الاجتماعي

www.alibapir.net

عهلی بابیر/ AliBapir

عهلی بابیر/ AliBapir

کەناڵی
پاڤه پانډنی مهکتهبی عاوهیلا عهلی بابیر

QR Codes

تهوهری سییه م:

ئهو هوپاکه ی که حوکمی گوناچه گچکه کان ده گۆرن بۆ هی گه وهره

له باسه کانی پیشوودا خستمانه روو، که به دووره په ریژی (اجتناب) له گوناخ و تاوانه زله کان، ورده گوناچه کانی ئینسان دهبه خشرین، به لام ئه مه له کاتی کدایه که ئهو گوناچه گچکه کانه، له ئه نجامی چه ند هو کاریکه وه حوکمه که یان نه گۆرایی بۆ هی گوناخی گه وهره، چونکه له و کاته دا ئه وانیش مه گهر به تۆبه یه کی راست و ساغ، ئه گهر نا ته نیا به ده ست لی هه لگرتنی گوناچه زله کان لاناچن و نابه خشرین، ئنجا گرنگترینی ئهو شتانه ی که حوکمی گوناچه گچکه کان ده گۆرن بۆ گه وهره، ئه مانه ن:

یه ک: به رده وام بوون (المواظبة):

به لی یه کینک له و هو کارانه ی که حوکمی گوناخی گچکه ده گۆرن بۆ گه وهره، بریتیه له دووباره کردنه وه به رده وام بوون له سه ری، وه ک ئایه تی:

﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^(۱).

هه روه ها فه رموده ی: {إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَذْنَبَ كَانَتْ نُكْتَةً سَوْدَاءَ فِي قَلْبِهِ، فَإِنْ تَابَ وَنَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ، صَقِلَ قَلْبُهُ، فَإِنْ زَادَ زَادَتْ، فَذَلِكَ الرَّأْيُ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ ((كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ))} (۲)، واته: بر وادار که گوناخی

(۱) المطففين: ۱۴.

(۲) أخرجه ابن ماجه: ۴۲۴۴، وصححه الألباني.

کرد، خالیکى رەش لە دڵیدا پەیدا دەکات، ئنجا ئە گەر گەراپەوهو دەستی هەلگرت و داواى ئیڤوردنى کرد، دلى سىپى و ساف دەیتەوه، بەلام ئە گەر گوناحى زیادکردن، خالە رەشەکانیش زۆر دەبن، هەتا دەیتە ئەو ژەنگەى که خوا لە کتیبەکیدە باسى کردووە: (نەخیر، بەلکو کردووە خراپەکانیان ژەنگى لەسەر دلیان پەیدا کردووە).

چونکه هەم ئایەتەکهو، هەم فەرمايشته که ش بە گشتى باسى گوناحیان کردووە، تايبەتیا نە کردووە بە هی گەورەو.

دوو: سووربوون (الإصرار) لەسەر کردنى:

ئەمیش ھۆیە کى دیکەى گەورەکردنى حوکمی گوناحى گچکەیهو، جیاوازیشى لە گەل بەردەوام بوون، ئەوێه که بەردەوام بوون حالەتى کردەى و، سووربوونیش حالەتى دەروونى و عەزم لەسەر دامەزراندن دەگرێتەوه، چونکه زانایان لە مانای (إصرار) دا گوتوویانە^(۱): (إن الإنسان یؤاخذ بما وطئن علیه ضمیره وعزم علیه بقلبه من المعصية)، واتە: بێگومان مەرووف لەسەر هەر جۆرە سەرپنجییه که دلى لەسەرکردنى چەسپاندووە، لە دەروونیدا رەگى داکوتاوه، سزا دەدرى.

یئەمبەریش (صلی الله علیه وسلم) لەویارەو فەرموویەتى: {ارْحَمُوا تُرْحَمُوا وَاعْفِرُوا يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ، وَيَلْ لِقَمَاعِ الْقَوْلِ، وَيَلْ لِلْمُصْرِينَ الَّذِينَ يُصِرُّونَ عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ}، واتە: بەزەبى بنوین بەزەبیتان بەرانبەر دەنوینرى (لەلایەن خواوە)، لە خەلکى ببوورن لیتان دەبووردرى، سزای سەخت بۆ قسەى خەلک هەلگەردان^(۳)، سزای سەخت بۆ سووربووان (لەسەر گوناح).

(۱) برۆانە: (الجامع لأحكام القرآن) ج ۴، ص ۲۱۵.

(۲) أخرجه أحمد: ۶۵۴۱، والبخاري في الأدب المفرد: ۳۸۰، وقال شعيب الأرنؤوط: إسناده حسن.

(۳) وشەى (أقماع) کووى (قمع، قمعة) یە که جۆرە میشیکی شینەو لە کۆل کەرو ئیسترو ئەو جۆرە ولأخانه نایتەوه، بە کوردیى (میشکەرە) و (کەرموژە - خەرەنگەزای پى دەلین، ئنجا کەسانیکیش که قسەى خەلکى هەلگەردووە دەیگیرنەوه، بەو جۆرە زیندەوەرە شوپهیتراوان، برۆانە: (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۶۸۴.

سى: به گچكه و كه م سه پر كردنى گوناح:

ئه مئيش هو كارىكى دىكهى گه ورده بوونى حوكمى گوناحه گچكه كانه، له و باره شه وه چه ند فه رمو ديه كه له پئغه مبه رى خوا وه (صلى الله عليه وسلم) هاتوون، بۆ وئنه:

۱- {عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا عَائِشَةُ! إِيَّاكَ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ طَلِبًا} ^(۱)، واته: ئهى عائشه! خو ت له گوناحه به كه م دانرا وه كان بپارىزه، چونكه له لايهن خواى زال و پايه به رزه وه داوا كه ريان هه يه.

۲- {إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ، فَإِنَّهُنَّ يَجْتَمِعْنَ عَلَى الرَّجُلِ حَتَّى يَهْلِكَنَّهُ} ^(۲)، واته: له گوناحه به كه م ژمير درا وه كان و ريان، چونكه له سه ر كا برا كه له كه ده بن، هه تا ديه وه وتينن.

{عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّكُمْ لَتَعْمَلُونَ أَعْمَالًا هِيَ أَدْقُ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعْرِ، إِنْ كُنَّا لَنَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُوبِقَاتِ} ^(۳)، واته: ئه نه سى كورى مالىك (خوا لى رازى بى) گو تويه تى: ئيو هه ندىك كر ده وان ده كه ن، له به رچا وتان له (موو) بارى كترن، ئيمه له رۆژ گارى پئغه مبه ردا (صلى الله عليه وسلم) له گوناحه فه وتيننه ره كانمان ده زانين.

چوار: پى دلخو شبوون:

دلخو شبوون به گوناحى گچكه ش، هو يه كى دىكهى زلبوونى حوكمه كه يه تى، چونكه باباى گوناحكار، ده بى به گوناح و هه له كانى دلته نگ و نار هه ت و خه فه تبار بى، مادام ده زانى كه خواى به رزو مه زن شه و ره فتاره ي پى ناخو شه،

(۱) أخرجه أحمد: ۲۲۸۶۰، قال شعيب الأرنؤوط: إسناده قوي.

(۲) أخرجه أحمد: ۳۸۱۸، والطبراني في الكبير: ۱۰۵۰۰، وفي الأوسط: ۲۵۲۹، قال الهيثمي (۱۸۹/۱۰): رجاله رجال الصحيح، وقال المناوي (۱۲/۳): قال الحافظ العراقي: إسناده جيد.

(۳) أخرجه البخاري: ۶۱۲۷.

به لگه ی ئیسپاتی ته هۆکاره ش، له کاتی خستنه پروی هۆکاری پینجه مدا باس ده کهین.

پینجه م: به ئاشکرا نه نجام دانی و نه شاردنه وهی:

ته میش هۆیه کی دیکه ی به گه وره دانانی حوکمی ورده گوناچه کانه و، ته م فره مووده یه ش به لگه یه تی و به لگه ی (پێ دلخۆش بوون)یشه، چونکه که سیک به گوناخ و هه له و خراپه یه که دلخۆش نه بی و شانازی پێوه نه کات، ئاشکرای ناکات!

{عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كُلُّ أُمَّتِي مُعَاقٍ إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الْمُجَاهِرَةِ أَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا، ثُمَّ يُصْبِحَ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَيَقُولُ: يَا قُلَانُ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا وَقَدْ بَاتَ يَسْتَرُهُ رَبُّهُ، وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ^(۱)، واته: هه مو ئۆممه تی من سه لامه ت ده بن بیجگه له به ئاشکرا گوناچاران و، له بی ئابروویه که کابرا به شه وی کردو ده یه که (مه به ست گوناچه) بکات، که چی به یانی که خوا بۆی پۆشیوه، هه لسی و بلی: هۆ فلانکه س! دوینی شه وی ئاواو ئاوام کرد! په روه رد گاری به شه وگار بۆی پۆشیوه، که چی به یانی په رده ی خوا له سه ر خۆی لاده بات!

دیاره له م فره مووده یه شدا پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) به گشتی ناوی گوناخی هی ناوه، گه وره و گچکه ی ده گریته وه.

شه ش: هه لئه تان به پۆشینى خوا:

ته میش هۆکاریکی دیکه ی گواستنه وه ی حوکمی ورده گوناچه کانه له گچکه وه بۆ گه وره، چونکه ئاشکرایه که دلنیا بوون (آمن) له نه خشه و پلان (مکرای خوای دادگه ر، یه کیکه له گوناچه زله کان، وه که خوا فره موویه تی:

(۱) أخرجه البخاري: ۵۷۲۱، ومسلم: ۲۹۹۰.

﴿ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴾^(۱)

دهجا بابای سه رگه رمی گوناحی گچکه ش، که خوا به لوتفی خوئی ماودیه ک بوئی پۆشیوه، ته گهر به و پۆشینهی خوا فریوی خواردو دَلْنیابوو، مانای وایه ته و خهسلته کوشنده و بیژ دهزایه تییدا هاتۆته دی.

(الزبيدي) لهوباره وه گوتوویه تی: (الإغترارُ بِسِتْرِ اللَّهِ والاستخفاف بِحِلْمِهِ وإن كان صغيرة، ولكنه يكبرُ، لأنه يتسببُ منه الأمنُ من مكر الله وهو كبيرة)^(۲)، واته: هه لّخه لّه تان به پۆشینهی خواو گوئی پی نه دانی هیډیی و مهندیی خوا، ته گهر گچکه ش بی، به لام له ته نجامی ته ودها که ته مین بوون له ته گبیری خوای لی دهکه ویتته وه، که گوناحی گه وریه، ته ویش گه وره دهییت.

حه وت: ته نجامد رانی گوناحی گچکه له لایه ن زانایه کی پێش ره و چاو لیکرا وه وه:

ته میش هۆکاریکی دیکه ی مه ترسییدارو کاریگه ری گه و ره بوونی حوکمی گوناحی گچکه یه، چونکه بابای زاناو پێشه و، خه لک سه رنجی ده دن و هه لال و هه رامی لی فی ر ده بن و وهر ده گرن و، گوناحیکی گچکه ی که زاناو پێشه وایه ک ده یكات، بۆ ویتته: ریش تاشین، جگه ره کیشان، پروانینی هه رام.. هتد، له ته نجامی ته ودها که خه لکی چاوی لی ده که ن و په ی ره ویی لی ده که ن، چه ندان که س ته و گوناخانه ده که ن و، ره نگه هه ر به گوناخیشیان دانه نی ن، چونکه له فلانه مه لاو مامۆستایان بینیه!!

(الإمام أبو حامد الغزالي) لهوباره وه گوتوویه تی: (أن تصدر الصغيرة عن عِلْمٍ يُقْتَدَى به، فذلك عظيم لأنه يبقى بعد موته)^(۳)، واته: گوناحی گچکه

(۱) الأعراف: ۹۹.

(۲) پروانه (إتحاف السادة المتقين...) ج ۸، ص ۵۷۲.

(۳) پروانه: (إحياء علوم الدين) ج ۴، ص ۳۳.

(٢) أخرجه مسلم: ١٦٧٧.

شۈيۈنەوارى خراپ و شووم و

زيانى گوناح و تاوان، بۆ

تاك و كۆمەل

۱- لە ژيانى تاكدا.

۲- لە ژيان و گوزەرانى كۆمەلدا.

پاڳه پانډني مهڳه بهي ماموڻستا عهلي باپير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

پاڳه پانډني مهڳه بهي ماموڻستا عهلي باپير

له توره څومره لږه پيښه نه ځي ځي

www.alibapir.com

نن مهگم غږ موږچ انټرنېټ اډمېنيټري

www.alibapir.net

پاڳه پانډني مهڳه بهي ماموڻستا عهلي باپير

عهلي باپير/ AliBapir

عهلي باپير/ AliBapir

ځه ځي

پاڳه پانډني مهڳه بهي ماموڻستا عهلي باپير

به پـزان!

خوای په روږدگار دهرباره ی پیغه مبهری کوټایی و نه خویندهواری خوئی (محمد بن عبدالله) (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی:

﴿يَا مُرَّهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾^(۱).

واته: فهرمانیان پی ددهکات به ههرچی چاک و په سه ندهو، له ههرچی شتی خراب و نا په سه نده دپانگړپته وهو، ههرچی شتی پاک و سوود به خشه بویان حه لال ددهکات و، ههرچی پیس و زیان به خشه لییان قه دهغه ددهکات و، باری قورسیان و نهو کوټ و زنجیرانه ی پیاندهو، لییان لاددهبات.

له م نایه ته وهو له چه ندان دهقی دیکه ی قورټان و سوننه ته وه ددهرو شپته وه، که خوای کار به جی ههرچی بۆ بنده کانی په سه ندی کردوه، سهر له بهر بهر ژه وه ندی و خپرو خوشی به بویان و، ههرچی پیشگیری لییان کردوه، زهررو زیانی پرووته و، شتی پاک و چاک و سوود به خشه نه بی، بوی حه لال نه کردوون و، جگه له شته پیس و خراب و زیان به خشه کانیشی، لی قه دهغه نه کردوون! دیاره نه م راستی به بی ټیمان و قه ناعه ت پی هیانی بی له ره لهر (بلا تذبذب) ی، ټینسان نایته مسولمان، به لام به زیاترو چاکتر ټیوهرامان و سهرنج دانی شه ریعت و پړساو یاساکانی، ده بیته قه ناعه ټکی پته وترو قوولتر، که واته: ههر به گشتی گوناح و تاوانه کان، ټیکرایان و پړای قیامه ت و دواپوژ، بۆ ژیانی دنیای تاک و کو مه لیش پیس و خراب و زیان به خشه و به زهر و، دره ختی ژه قنه مووتی بابای تهیری گول ټاساو به د فهرن، به لام با سهرنجی ژماره یه که له زهررو زیان به تاکی و کو مه لایه تی به کانیشیان بدین، بهر له وهش پیویسته نهو راستی به مان له بیر نه چی، که زیانی ههره گه ورو کوشنده ی گوناح و سه ریچی و خراپه کان، نه وهیه که له پوژی دوایدا دهرده که وی و، ده بیته مایه ی پرو زهردی ټینسان و، سه رشوپی و زه وونی و، گیروده ی سزاو جهر به زه ی دوزه خ بوون، خوا به که ره می خوئی په نامان بدات.

یه کهم: شوینه واری شومی گوناح له ژيانی تاکدا

یه که: بیهیزبوونی ئیراده:

وهك چۆن ئیرادهی ئینسان بههۆی طاعهت و چاکه کارییهوه بههیزو پتهو دهبی، له ئەنجامی گوناح و خراپه کاریی و تاوانیشدا بی هیزو لهرزۆك دهبی و، ئەمەش شتیكه تاقیکراوهتهوه و زانراوه^(۱)، بابای لاری و خراپه کارو گیرۆده بوو به گوناحهوه، له بهرانبهڕ نه فس و ئارهزووه نارهوايه کانیدا، یه کجار دهسته پاچهو کلۆلهو، هیچ جوړه بهرهلستیهکی بۆ ناکرێ و، به دهست شهیتان و نه فسهوه دیل و زهلیل بووه!

دوو: بوونه بازیچه و ئامرازی یاریی، به دهست شهیطانهوه:

دیاره گوناح و تاوانه کان توڕو تهلهو داوای شهیتان و، ئینسانه کانیاں پی راو دهکات! جا خوای داد گهر فهرموویهتی: که شهیتانه کان دهنه دۆست و هاوڕازی بیروایان و خراپه کاران:

﴿...إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ وَإِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا ۖ﴾^(۲)

واته: بیگومان ئیمه شهیتانه کانمان کردوونه دۆستی ئەوانه ی ئیمانیاں نیه، کاتیك کاریکی ناقلۆ دهکهن دهئین: باب و باپیرانمان بین یایان دهکرد..!

(۱) چهندان کهسی گیرۆده بووی گوناح و تاوان، سهری خوایان له سهرخویشی و رابوردن و له زهتهی روالهتی دروینهی شهو گوناحانه داناوه، خوایان به فتهارهت داوه!

(۲) الأعراف: ۲۷-۲۸.

﴿ وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفِضَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴾^(۱).

واته: هه رکه سیك له ئاست یادی (خوا) ی به خشندهدا کویری، شهیتانیکی بۆ ساز دهکەین که دهیته هاو پازی..

به لای وهك چۆن ئینسان ههتا خواپه رستترو چاکه کارتر بی، له لای خوا به پێزانی بالا (الملا الأعلى) خۆشه ویشتر ده بی و، زیاترو چاکتر هاوکاری خێرو چاکه ی ده کری، به هه مان شیوهش، ههتا کافرو بی دینترو خراپه کارتریش بی، له شهیتانه کان نزیکتر ده بی و، پتر دهیخه نه ژیر رکیف و کۆنترۆلی خۆپانه وه.

سی: نه مانی چاکه و خێرو خۆشیی و، گرفتار بوون به ژین تالیی و شیرزه حالیه وه:

ئه مێش یه کی دیکه یه له شوینه واره شووم و نه گبه ته کانی گوناح و تاوان له ژیا نی مرقوداو، دهقی قورئان و سونهت له و باره وه زۆر زۆرن، که به خته وه ری و خێرو خۆشیی مه عه وه یی و، هه رزانی و نازو نیعمهت و پیت و پیزی ماددی، زاده و به ره مه می ئیمان و پارێزگاری و چاکه کارییه و، پێچه وانه کانی شیان زاده و به ره مه می کوفرو خراپه کاری و تاوانبارین، بۆ وینه:

۱- ﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ﴾^(۲).

واته: هه رکه سیك ڕوو له به رنامه ی من وه ربگێری، ئه وه یی گومان گوزه رانیکی ته نگ و تالی ده بی.

۲- ﴿ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ﴾^(۳).

(۱) الزخرف: ۳۶.

(۲) طه: ۱۲۴.

(۳) الشوری: ۳۰.

واته: هەر به لایه کتان تووشی، بههوی (گوناهه کانی) کرده دی دهستی خۆتانه.

۳- {لا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبُرُّ، وَلَا يُرَدُّ الْقَدَرُ إِلَّا الدَّعَاءُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُحَرِّمَ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ} (۱)، واته: تهنه چاکه کاری ته من زیاد دهکات و، بهس پارانه وه قه ده ده گیریتته وه، جاری وایه کابرا رۆزییه کی لی ده گیریتته وه بههوی گوناهیکه وه که دهیکات.

شایانی باسیشه که نه خۆشی و گریه دهروونی و کۆمه لایه تییه کان، که ئیستا سه رتاپای جیهانی رۆژئاوا به تایبهت و دنیای کوفریان به گشتی گرتۆته وه، وهک به ته جربه وه له واقعدا دیاره وه، پزیشک و پسرپۆرانی دهروونناس و کۆمه لناسیش ده لێن: زاده وه به رههم و هه لقولاوی واقع و بارودۆخی کافرا نه و تاوانبارانه و خراپه کارانه ی، نه و کۆمه لگا لاری و سه رگهردانه به روالهت پیشکه وتوو و به خته وهرو، له راستیدا دواکه وتوو ژینتالانه!

پاڤه پاندنی مهکتبهی مامۆستا عهلی بابیر

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

پاڤه پاندنی مهکتبهی مامۆستا عهلی بابیر

www.alibapir.com

پاڤه پاندنی مهکتبهی مامۆستا عهلی بابیر

عهلی بابیر/Alibapir

عهلی بابیر/Alibapir

پاڤه پاندنی مهکتبهی مامۆستا عهلی بابیر

دوهم: له ژيانى كۆمه لگادا

خوينه رى به ريز!

وهه بهى گوناح و خراپه كارى ته نيا له ژيانى تاكدا، شوينه وارى شوومى هه بهى، به لكو زيان و مال ويرانى كه گوناح و تاوان پهيداى ده كه ن، كۆمه لگا و ميلله تيش ده گريته وه، وهك خوا فهرموويه تى:

﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً﴾^(۱)

واته: له به لايهك خوتان پيارين كه ته نيا ته وانه تان نا گريته وه كه سته ميان كرد وه... به لى سزادانى ميلله تان و كۆمه لگايه كان به هوى گوناح و تاوانه كانيان وه، به كيكه له ياسا (سنة) كانى خوا له ميژووى مروفايه تييدا، وهك فهرموويه تى:

﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَنْقُمُوا عِبَادُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾^(۳۶) فَكَذَّبُوهُ فَاخْتَذَتْهُمْ الرَّحْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَثِمِينَ^(۳۷) وَعَادًا وَثُمُودًا وَقَدْ بَيَّنَّا لَكُم مِّن مَّسْكِنِهِمْ وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ^(۳۸) وَقُرُوتَ وَفِرْعَوْنَ وَهَمَرَ^(۳۹) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُّوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَبِقِينَ^(۴۰) فَكُلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ^(۴۱)

(۱) الأنفال: ۲۵.

(۲) العنكبوت: ۳۶-۴۰.

وهك دهبنين پاش گيرانه وهو ئاماره پيكردى به سه رهاتى سه ره به تارەت چوونى
ژماره به كه له گهل و كۆمه له لاري و سه كه شه كان و طاغوتە خۆ به زلگه كان، فه رمويه تى:
(فكلاً اخذنا بذنبه)، ههركامى كيانمان به هوى گوناچه كه يه وه گرت و سزادا!!

ئىجا دهتوانين ئاماره به سى جوړه شوينه وارى شووم و به دى گوناخ و تاوان،
له ژيانى كۆمه لگاوه گهلاندا بكهين:

**يهك: په رته وازه و په راگه نده بوون، بۆ چه ند تاقم و پيپيكي پيكه وه دژو
ناكوک:**

دياره ئهم دهر دو نه خو شى دابر دابر بوون و په رته وازه بوونه، پيسترين و
كوشنده ترين و پير زاترين شوينه وارى شوومى خراپه كاريى و گوناچارى و
لاريى و لاساريى گهل و كۆمه لگايه وه، ههركهل و كۆمه ليك گيرۆدى ئهم
نه خو شيه گورچك بره بوو، له هيچ نازو نيعمه تيك به هه رمه ند نابى و، هيچ
خىرو خو شيه كه له خو ئى نابينى! هه ر بۆيه ش خواى داد گه رو كار به جى به
پيغه مبه رى خو ئى (صلى الله عليه وسلم) راگه يان دوه، كه هه ر كه سين بيه تە
مايه دابر دابر بوون له يهك پيچراندنى شيرازى ميلله ت و كۆمه ل، ئه وه فرى
به سه ر تۆوه نامينى و له باز نه ئى سلام ده چي ته دهرى:

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَّسَتْ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾^(۱)

هه روه ها خواى په روه ردگار وهك تۆله و سزاو جه زه به يه كه، هه رده شه به
په يدا كرى ناكو كى و دو به ركه يى (النزاع و الصراع) له ئۆمه ته ئى سلام كرده،
كه له ئه نجامى لادان و خراپه و تاوانه كانياندا، گيرۆدى دهن و فه رمويه تى:

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْسَكُمْ
شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ﴾^(۲)

(۱) الأنعام: ۱۵۹.

(۲) الأنعام: ۶۵.

واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د) بلی: (به ئۆمه‌ته‌که‌ت) که خوا توانا‌داره که له‌سه‌ره‌وه‌تانه‌وه به‌لاتان بۆ بنی‌ری، یان له ژێر پیتانه‌وه، یان بتان‌کاته چهن‌د پێ‌رو تا‌قی‌کی تی‌که‌ل و پیکه‌ل و، زه‌رتان پێ له یه‌ک‌دی بوه‌شی‌نی و به‌گ‌ژ یه‌ک‌دی‌تان‌دا ب‌کات.

دوو: گیرۆ‌ده‌بوون به‌ جو‌ره‌ها به‌ لا‌و‌گ‌رفتاریی و مه‌ینه‌تییه‌وه:

شوین‌ه‌وار‌یکی دی‌که‌ی شوومی به‌دره‌فتاریی و گونا‌حباریی و بی به‌ندوباریی، له ژیان و گو‌زه‌رانی می‌لله‌تان‌دا، بریتییه له گیرۆ‌ده‌بوون به به‌لا و مه‌ینه‌تییه جو‌را و جو‌ره‌کانه‌وه، ئه‌م راستییه‌ش زۆر له ده‌قه‌کانی قور‌تان و سوننه‌ت دا‌کو‌کی له‌سه‌ر ده‌که‌ن، بۆ وینه:

۱- ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^(۱).

واته: ئه‌گه‌ر ها‌ت‌با و خه‌ل‌کی ئاو‌ده‌انییه‌کان ئی‌مانیان هێ‌نا‌بایه و پارێز‌کاری‌یان کرد‌بایه، ئه‌وه مس‌و‌گه‌ر پیت و پێ‌زی ئاس‌مان و زه‌مین‌مان به‌سه‌ردا هه‌ل‌ده‌ر‌شتن، به‌لام (له جیاتی ئه‌وه) بپێ‌روا بوون، بۆیه به‌ه‌وی کرده‌وه (خراپه) کانیا‌نه‌وه، گرت‌مان و سزا‌مان دان.

۲- ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾^(۲).

واته: خوا وینه‌یه‌کی هێ‌نا‌یه‌وه: ئاو‌ده‌انییه‌کی بی ترس و ئارام (هه‌بوو) که له هه‌موو شوین‌یکه‌وه بژێ‌وی بۆ ده‌هات به فراوانیی، به‌لام (له جیاتی سوپاس‌گو‌زاریی) به‌ران‌به‌ر به چا‌که‌و نیعه‌ته‌کانی خوا، سپه‌یی کرد، خواش

(۱) الأعراف: ۹۶.

(۲) النحل: ۱۱۲.

پۆشاکى برسیه تیی و ترسی به بهرداکردن و پییانی چیرتن، له سۆنگه ی شه و
(گوناهان) ده که دهیانکردن.

۳- ((عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال: أقبل علينا رسول الله (صلى الله عليه وسلم)
فقال: يا معشر المهاجرين: خمسٌ إذا ابتليتم بهنَّ، وأعوذ بالله أن تدرُكوهنَّ:

أ- لم تظهَرِ الفاحشةُ في قومٍ قطُّ حتَّى يُعْلِنُوا بها، إلَّا فشافيهم الطاعون والأوجاعُ
الَّتِي لم تكن في أسلافِهِم الذين مَضَوْا.

ب- ولم يَنْقُضُوا المكيالَ والميزانَ، إلَّا أُخِذُوا بالسَّنينِ وشِدَّةِ المُوْنَةِ وجَوْرِ السُّلْطَانِ عليهم.

ج- ولم يَمْنَعُوا زكاةَ أموالِهِم، إلَّا مَنَعُوا القَطْرَ من السماء، ولولا البهائمُ لم يُمْطَرُوا.

د- ولم يَنْقُضُوا عَهْدَ الله وعَهْدَ رَسولِهِ، إلَّا سَلَّطَ الله عليهم عَدُوًّا من غيرِهِم، فَأَخَذُوا بَعْضُ
ما في أيديهِم.

هـ- وما لَمْ تَحْكَمْ أَمَّتُهُمْ بَكْتَابِ اللهِ، وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللهُ، إلَّا جَعَلَ اللهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ))^(۱).

واته: پیغمبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) پرووی تیکردین و فەرمووی:
ئە ی کۆمەڵی کۆچکەرەن! پینج (گوناح) هەركاتیک گیرۆدەیان بوون^(۲)، پەنا
دەبەمە بەر خوا که پییان رابگەن:

۱- بێ ئابرووی هەرگیز به شیۆدیهک که به ئاشکرا بیکەن، له نیو هیچ گەلێکدا
پەیدا نەبوو، مەگەر تاعوون و دەردو نەخۆشیی وا که له پیشووەکانیاندا نەبوون،
له نیویان بڵاوبۆتەوه.

(۱) أخرجه ابن ماجه: ۴۰۱۹، والحاكم: ۸۶۲۳، وقال: صحيح الإسناد، والبيهقي في شعب
الإيمان: ۳۳۱۵.

(۲) وەلامەکی قرتیئراو (محذوف)، چونکه سیاقی فەرماشته کەو دواپیه کە ی دیگە یه ن،
که بریتیه له تووشبوونی شه و پینج شتانه ی خراونه ته پروو: نەخۆشیی تازه، گرانیی و قات و
قریی... هتد.

۲- هیچ کاتیک (کۆمه لیک) کیشان و پیوانیان به ناته واویی نه کردوه، مه گهر گرانیی و قات و قری و سته می حوکم پانیان به ملدا هاتوه.

۳- ههرکاتیک (کۆمه لیک) زه کاتیان له مال و سامانیان نه دای، حه تمه ن بارانی ئاسمانیان لی گیراوه ته وه، ته گهر له بهر ئاژده ل نه بوایه، هیچیان بۆ نه ده باری.

۴- هیچ کاتیک (کۆمه لیک) په یمانی خوا و په یمانی پیغه مبه ره که یان نه شکاندوه، مه گهر خوا دوژمنیکی بیانی به سه ریاند زال کردوه، هه ندیک مال و سامانیانی به تالان برده.

۵- مادام حوکم پانیان به کتیبی خوا حوکم نه که ن و، گولبژیر بکه ن و به که یفی خویان هه لبژیرن له وه، که خوا ناردوو په ته خوار، ته وه بیگومان خوا به گزیه کدییان دا دهکا.

س: له ری راست هه له بوون و خو شویستنی کویره رییان:

ته می ش یه کی دیکه یه له میوه ژه قنه مووتیه کانی دره ختی گوناح و تاوان له ژیانی میلله ت و کۆمه لگادا، که له سۆنگه ی لادان و خراپه کانه وه، دوو چاری ریی راست نه دیتن و، هه ق له بهر چاو بیزان و، ناهه ق له بهر چاو شیرین کران ده بن! خوی په روهر دگار له وه بارده فه رموویه تی:

﴿ سَاَصْرِفُ عَنْ آيَتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ
آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَيِّلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَيِّلَ
الْعَنَى يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴾ (۱)

واته: بیگومان تهو که سانه ی که به ناهه ق له زه ویدا خویان به زل ده گرن له (تیگه یشتنی) ثایه ته کانمیان لاده دم و، ته گهر هه موو نیشانه یه ک ببینن، ئیمانی پی ناهینن و، ته گهر ریی راست به دی بکه ن، نایگر نه بهر، به لام

ئه گهر پێی چهوت و ههله ببینن، دهیکه نه رێبازیان، ئه وهش له سۆنگهی ئه وه وه
(سه ره پای خو به زلگرتن) که بر وایان به نیشانه کانمان نه هیئاو لیان یئا گابوون.
به ئی به هوی گوناح و تاوان و خراپه کاریی و به دره فتارییه وه، میللهت
دوو چاری زهین کویری و، دلر هه لگه پان و، له پێی هه ق وه رگه پان و،
به ره و رێچکان لادان، ده بن.

ئه تۆره کۆمه لایه تیه کان له کهلته یان
هه یه کهم عه ر موافق الزوهد الازمه تیه

پاڤه یالده ی مکه ته بی ماموستانه ی باپیر

هه ی باپیر/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

هه ی باپیر/ AliBapir

پاڤه یالده ی مکه ته بی ماموستانه ی باپیر

کاریگه‌ریی و به‌رهه‌م و شوینه‌واری
گه‌رانه‌وه بو لای خوا، له سرینه‌وه‌ی
گوناح و چاککردنی ئینساندا

- ۱- کاریگه‌ریی و به‌رهه‌م و شوینه‌واری گه‌رانه‌وه بو لای خوا، له
سرینه‌وه‌ی گوناحدا
- ۲- کاریگه‌ریی و به‌رهه‌م و شوینه‌واری گه‌رانه‌وه بو لای خوا،
له چاککردنی ئینساندا

خوینەری خۆشه‌ویست!

خوا پشتیوان بێ لێم بەشی حەوتەمەدا، لە دوو تەوهری سەرەکییدا، باسی بەرھەم و شوینەواری پێ خێرو یێری تۆبە و گه پانه وه بۆ لای خوا، دەکەین:

تەوهری یەكەم: شوینەواری تۆبە لە سێنەوهری گوناخدا.

تەوهری دووهم: بەرھەمی گه پانه وه بۆ لای خوا، لە چاککردنی ئینساندا.

پێویستە ئەوەش بگوترێ: کە شوینەواری پێروۆزو بەرھەمی بەرەکتدارو بە پێزی تۆبە و گه پانه وه بۆ لای خوای دادگەر و بەخشەر -تبارک و تعالی-، بە شیوهری راستەقینە، تەنیا لە قیامەت و دواوۆژدا دەزانرێ و ئاشکرا دەبێ، بەلام ییگومان کردەوه چاکەکان بەر لە قیامەت و دواوۆژیش، بەرھەم و خێرو بێریان هەر دەرەکەوێ و، ئینسان پێش ئەولا لەملا لیان بەرھەمەند دەبێ.

لە نۆزە کۆمەڵانییەکان بەکەڵاتیان
www.alibapir.com
بەسەن و بەسەن و بەسەن و بەسەن
بەسەن و بەسەن و بەسەن و بەسەن

لە نۆزە کۆمەڵانییەکان بەکەڵاتیان
www.alibapir.com
بەسەن و بەسەن و بەسەن و بەسەن
بەسەن و بەسەن و بەسەن و بەسەن

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

www.alibapir.net

AliBapir

AliBapir

AliBapir

AliBapir

AliBapir

تهوه ری به کهم:

کاریگه ری و شوینه واری تۆبه له سرینه وهی گوناخدا

ئهم تهوه ره له شهش باسان پیکهاته:

باسی به کهم: مانای سرینه وهی گوناخ به گشتیی:

له قورئانی به پیزو سوننه تی پیغه مبه ری به ریزدا (صلی الله علیه وسلم) چه ند وشه یه ک بۆ گه یاندنی لیبوردنی خواو پۆشین و سرینه وهی گوناخ و تاوانی به نده کان، پاش تۆبه کردن و داوای لیبوردن له خوا کردن، به کارهاتوون و زۆر دووباره بوونه وه، به تایبه ت ئهم سی وشه یه:

المَغْفِرَة: که (راغب) ئاوا مانای کردوه: (الْغُفْرَانُ وَالْمَغْفِرَة مِنْ اللّٰهِ: هُوَ أَنْ يَصُونََ اللّٰهُ عَبْدَهُ مِنْ أَنْ يَمْسَهُ الْعَذَابُ)، واته: (مَغْفِرَة وَغُفْرَان) که له خوا وه بن: ئه وه یه که خوا به نده که ی له وه پیاریزی که ئازارو ئه شکه نجه بدری، هه روه ها مانای پۆشین (سَتر) یش ده گه یه نی^(۱)، هه روه ها وشه ی ناوبراو، به هه موو شیوه به کاره یانه کانیه وه، دوو سه دو هه شت (۲۰۸) جار له قورئانی دا هاته.

التَّكْفِير: که (راغب) گوته یه تی: (الْكَفْرُ فِي اللُّغَةِ سَتْرُ الشَّيْءِ، وَوَصْفُ اللَّيْلِ بِالْكَفْرِ لِسِتْرِهِ الْأَشْخَاصَ، وَالزَّرْعَ لِسِتْرِهِ الْبَذَرِ فِي الْأَرْضِ..)^(۲)، واته: (کفر) له زماندا داپۆشینی شته، بۆیه شه وگار به (کافر) ناو نراوه، چونکه خه لکی داده پۆشی، جووتیاریش بۆیه به (کافر) وه سف کراوه، چونکه تۆو له زه ویدا په نهان ده کات.

(۱) پروانه: (مفردات ألفاظ القرآن)، ص ۶۰۹.

(۲) هه مان سه رچاوه: ص (۷۱۴-۷۱۷).

العفو: كه (راغب) له پێناسهیدا گوتویهتی: (عَفَوْتُ عَنْهُ: قصدت إزالة ذنبه صارفاً عنه، فالمفعول في الحقيقة متروك) یانی: (عفوت عنه) ویستم گوناچه که ی نه هیلم و لئی لابهرم، که واته: بهرکاره که له راستییدا (له رستهی: (عَفَوْتُ عَنْهُ) دا) لابراره^(۱). مه بهستی (راغب) ئه وهیه که رستهی (عفوت عنه) له تهسلدا (عفوت ذنبه عنه) بووه.

ئنجا زاناو توێژهرهوان لهوبارهوه که ئایا جیاوازی نیوان (مغفرة) و (تکفیر) که ههردووکیان واتای داپۆشین (ستر وتغطية) دهگهیهنن، چیه؟ راجیایان ههیه:

أ- بهشیکیان گوتویهانه: مادام له تهسلی زماندا، ههردووکیان یهك واتایان ههیه، له بهکاهینانی شهرعیشدا، ههروان و هیچ جیاوازیان نیه، ههراکام له (القرطبي) و (الخازن) و (النيسابوري) ئهم رایهیان له تهفسیرهکانیادا پهسهند کردوه^(۲).

ب- بهشیکیش له زانیان گوتویهانه: (تکفیر) بۆ دنیاویهو (مغفرة)ش بۆ رۆژی دواویه، واته: خوا له دنیادا گوناخ و خراپه ی برواداران دهپۆشی و، له دواپۆزیشدا دهیانبهخشی. (الآلوسي)یش یهکێکه لهو زاناو توێژهرهوانه ی قورئان که ئهم رایه ی ههلبژاردوه^(۳).

ج- بهشیکی دیکهشیان گوتویهانه: (مغفرة) بۆ گوناچه زلهکان و (تکفیر)یش بۆ ورده گوناچهکانه، (الطبري)یش ئهم رایه ی ههلبژاردوهو (رشید رضا)ش ئاماژهیهکی پێکردوه^(۴).

(۱) ههمان سهراچاوه: ص ۵۷۴.

(۲) بڕوانه: (الجامع لأحكام القرآن) ج ۴، ص ۳۱۷، و (الباب التأويل في معاني التنزيل)، ج ۱، ص ۳۴۲، و (غرائب القرآن ورغائب الفرقان) ج ۴، ص ۱۶۸.

(۳) بڕوانه: (روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسبع المثاني) ج ۹، ص ۱۹۶.

(۴) بڕوانه: (جامع البيان في تفسير القرآن) ج ۵، ص ۲۹، و (تفسير القرآن الحكيم) ج ۴، ص ۳۰۲.

د- هه ندیکیشیان گوتوو یانه: (مغفرة) تاییه ته به و گوناخانه وه که له نیوان بهنده و خوادان و، (تکفیر) یش تاییه ته به تاوانه کانی نیوان بهنده و خه لکيه وه^(۱).

دیاره هه رکام له خاوه نانی ئه م راو بۆ چوونانه ش، تارا دده یه ک توانیویه نه چهند به لگه یه ک له سه ر راستیی قسه و رایه کانیان بهینه وه، که دهر فه تمان نیه بیان خهینه پروو.

به لام بۆ جیاوازی و په یه ندیی نیوان (مغفرة) و (تکفیر) پیم وایه رای (ابن قیم الجوزیه) له هه موو رایه کانی دیکه به هیزتره، هه رچه نده رای ئه ویش (رشید رضا) چهند تیبینیه کی له سه ر خستونه پروو^(۲).

رایه که ی (ابن قیم) یش به کورتیی ئه ویه که^(۳): (مغفرة) و (تکفیر) جاری وا هه یه پیکه وه دین و، جاری واش هه یه هه رکامیان به ته نیا، ئنجا ئه گه ر پیکه وه بوون، ئه وه واتایان جیاوازه و (مغفرة) تاییه ته به گوناخه گه وره کانه وه و، (تکفیر) یش تاییه ته به ورده گوناخه کانه وه.

دیاره هه رکام له ئایه تی: ﴿إِنْ جَحْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا﴾^(۴)، و فه رموود ی: {الصلوات الخمس.. کفارات لما بینهن ما لم تغش الكبائر}^(۵)، پشتگیری رایه که ی (ابن قیم) ده که ن.

(۱) پروانه: (تفسیر القرآن الحکیم) ج ۴، ص ۳۰، ۳۰۳، که له (الشیخ محمد عبده) وه وه هیناویه تی.

(۲) هه مان سه رچاوه به رگ و لاپه ره.

(۳) پروانه: (مدارج السالکین) ج ۱، ص ۳۰۱، ۳۱۳.

(۴) النساء: ۳۱.

(۵) أخرجه أحمد: ۹۱۸۶، ومسلم: ۲۳۳، والترمذي: ۲۱۴.

به لām ده عوای: تابهت بوونی (ذنوب) به گوناچه زله کانه ووه (سیئات) یش به ورده گوناچه کانه ووه، هه رچه نده هه ندیک دهقی قورشان و سوننهت ده لاله تی له سه ر ده کهن، به لām به موته قیی سه لمینراو (مُسلّم) نیه، چونکه دهقی دیکه ش هه ن، شه وه ده گه یه نن که هه م وشه ی (ذنوب) گوناچی گچکه ^(۱) و، هه م (سیئة) ش ^(۲)، گوناچی گه ورده ده گر نه ووه.

تنجا یه که مین و گه وره ترین شوینه واری تۆ به - که مه به ستمان تۆ به ی راست و ساغ (التوبة النصوح) ه- شه ویه که: هه رچی گوناچ و تاوان و هه له و په له یه ده یان سه ر پته ووه لایان ده بات و، ئینسانیان لی پاک ده کاته ووه، وهک پۆشاک ی سپیی به ئاوی گه رم و تایت و صابوون شۆراو، خاوی ئی ده کاته ووه!

خوای لی بورد ووه به به زییی فه رموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ^(۳).

واته: شه ی شه وانه ی ئیماتتان هی ناوه! به گه پانه ویه کی راست و ساغ بگه پرینه ووه بۆ لای خوا، نزیکه په روه رد گارتان (له سۆنگه ی تۆ به یه کی شه و تۆ ووه) خراپه کانتان لی سه ر پته ووه.

دیاره وشه ی (عسی) له کوردیییدا له جیی (رهنگه) و (له وانه یه) و (نزیکه) یه و له زمانی عه ره بییشدا بۆ (ترجی و تطمیع) به کاردی، به لām بۆ یه لی رده دمانای مسۆگه ر بوون (قطعیة) ی لی خوشبوونی خواو سه رینه ووه، لاهردنی بۆ گوناچ و خراپه ی بۆ لای خوا گه راوه کان (التائبون إلى الله) ده گه یه نی، چونکه خوای

(۱) بۆ وینه: پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی: {من قام رمضان إيماناً واحتساباً غُفِرَ له ما تقدّم من ذنبه...} أخرجه البخاري: ۳۷، ومسلم: ۷۵۹. ئاشکرا شه که ته نیا گوناچه گچکه کان به هو ی طاعهت و کرده ووه چاکه کانه ووه ده سه ر پته ووه.

(۲) بۆ وینه: خوای بالاده ست فه رموویه تی: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَن يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ العنکبوت: ۴، ئاشکرایه که لی رده د (سیئات) ته نیا گوناچه گچکه کان نین.

(۳) التحريم: ۸.

په روهردگار خاوهنى ئهوپه پى به خشندهيهه و گوتراویشه: (مِنْ عَادَةِ الْكَرِيمِ أَنَّهُ إِذَا أَطْمَعَ أَعْطَى) واته: عادهتى به خشنده وايه، ئه گهر يه كيكي به ته ماو ئوميددهوار کرد، پيى ده به خشي.

دياره وشه (سيئات) يش ليره دا، سه رجه م جوړه كانى گوناح به گه وروه گچكه وه ده گريته وه، چونكه به موله قيسى هاتوه، پاش توبه كردنى راست و ساغ (التوبة النصوح) يش هاتوه، كه بيگومان گوناحه زله كان زياتر هه وجيى توبه ي راست و ساغن بو سپرانه ويان، ئه گه رنا ورده گوناحه كان، ته نيا به خو پاراستن له گوناحه زله كان و، به بيى توبه ش ده سپرینه وه.

﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا﴾^(۱).

له كو تاىي ئه م باسه ش ده لين: ئاشكرايه كه به شيكى گه وروه گوناحه زله كان، بریتیه له چواندنی فەرزەكان، كه واته: ئه نجام دانى فەرزەكان، مه رجه بو سپرینه وه وروه گوناحه كان

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Apple App Store

Google Play

AliBapir

YouTube

AliBapir

WhatsApp

Telegram

Facebook

AliBapir

باسی دووهم: تۆبه ئه و گوناخانه ش که سزای دیارییکراویان بۆ دانراوه،

دهسپێتهوه:

هه‌رچه‌نده ئه‌وه‌ی له‌ باسی پێش‌وودا هه‌ینامان، بێ نیازمان ده‌کات له‌م باسه‌و، دوو سی باسی دیکه‌ش که دین، به‌لام وه‌ک (ذکر الخاص بعد العام) ویستم بۆ به‌رچاو پروونی زیاتر، پاش راگه‌یانندی ئه‌و راستیه‌، که تۆبه‌ی راست و ساغ، سه‌رجه‌م و تیکرای گوناخانه‌کان ده‌سپێته‌وه، له‌ چهند باسیکی سه‌ربه‌خۆشدا سپینه‌وه‌ی تۆبه‌ به‌ لوتف و که‌رهمی خوا- بۆ گوناخ و تاوانه‌کان به‌خینه‌ پروو، به‌هه‌ر چوار جۆری:

۱- سزای شه‌رعیی دیارییکراو بۆ دانراو.

۲- سزای شه‌رعیی دیارییکراو بۆ داننه‌راو.

۳- که‌وره‌.

۴- گچکه‌.

ئجای ئیستا با سه‌رنج به‌دین! داخۆ سپینه‌وه‌و لایه‌رینی تۆبه‌ی راست و ساغ، بۆ ئه‌و گوناخ و تاوانانه‌ی که سزاو تۆله‌ی شه‌رعیی دنیایی دیارییکراویان بۆ دانراوه، چۆن چۆنییه‌؟!

سه‌ره‌تا پێسته‌ بزاین که ئه‌و گوناخ و تاوانانه‌یه سزاو تۆله‌ی شه‌رعیی دنیایی دیارییکراویان بۆ دانراوه، ئه‌م هه‌وتانه‌ن:

۱- له‌ ئایین هه‌لگه‌راونه‌وه (الردة)، هه‌رچه‌نده زانایان مشت و مپرو راجیایان له‌باری ته‌سلێ سزایه‌که‌وه هه‌یه‌.

۲- ریگری (الجرابة).

۳- کوشتنی به‌ ناحق (القتل بغير الحق).

۴- داوین پیسی (الزنا واللواط).

۵- دزی (السرقه).

۶- بوختانی داوین پیسی (القذف).

۷- خواردن و خواردنه وهی سهرخۆشکه (أكل و شرب المسكر)، هه چهنده لهبارهی چۆنیهتی سزایه که یه وه راجیایی ههیه.

به لام به په سهندی ده زانم بهر له وهی چاو به چۆنیهتی تۆبه کردن و گوناح لی سر پرانه وهی خاوه نه کانی، هه رکام لهم ههوت جوړه گوناحانه دا، بگێرین، وه لامی پرسیاریکی گرنه بدهینه وه، که سه ره جهم لهم ههوت گوناحه تییدا به شدارن و په یه ونه دییان پییه وه ههیه:

ئایا سزاو تۆله شه رعیه کان، ده بنه مایه ی سر پینه وهی گوناح و تاوانی خاوه نانی ئه و جوړه گوناح و تاوانانه؟!

هه لّبه ته مه به ست لهم پرسیاره ئه وهیه، که ئایا خاوه نی هه رکام لهم گوناح و تاوانانه، ئه گهر هات و بی ئه وهی تۆبه بکات، سزاو تۆله ی شه رعیه به سه ردا جیبه جی کرا، ئه و سزاو تۆله یه به ته نها ده بیته مایه ی پاک بوونه وهی ئه و که سه و سر پرانه وهی گوناح و تاوانه که ی، یان نا؟!

شایانی باسه: زاناو پی شه وایان هه ر له زووه وه له سه ر لهم مه سه له یه و، وه لامی ئه و پرسیاره، کیشه و مشت و مریان بووه و، به گشتی بوونه ته سی دهسته وه:

۱- دهسته یه کیان رایان وایه، که به لی سزای شه رعیه (الحد الشرعي) ده بیته مایه ی پاک کردنه وهی خاوه نه که ی، با تۆبه شی نه کردی، (ابن حجر العسقلانی) لهم رایه ی پالدا وه ته لای جه ماوه ری زانیان (جمهور العلماء) و گوتویه تی: (إن إقامة الحد كفارة للذنوب، ولو لم يتب المحدث، وهو قول الجمهور)^(۱).

(۱) پروانه: (فتح الباري) ج ۱، ص ۶۸، و: (شرح صحيح مسلم) ج ۱۱، ص ۲۲۴.

۲- دهسته یه کیشیان که ئەمان که مترن، رایان وایه که سزاو تۆله شه رعیه کان، ته نیا سلّه مینه ره وه (زواجان) و پاکه ره وه (جوابر) نین، به لکو ته وه ی که ئینسان له گوناخ پاک ده کاته وه، به س تۆ به یه ^(۱).

۳- دهسته یه کیشیان وه ستان (توقف) یان له م مه سه له یه دا هه لباردوه و، ئەم فەرمووده یه شیان کردۆته دهسته گیره ی خۆیان: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَدْرِي الْحُدُودَ كَفَّارَةً لِأَهْلِهَا أَمْ لَا؟} ^(۲)، واته: نازانم سزایه کان پاکه ره وه دن بۆ خاوه نه کانیان، یان نا؟! واش پیده چی رای راست که هه موو دهقه کانیش له سه ری کۆد به نه وه و پیکدین و تیک ناگیرین، ته وه بی که بگوتری: بابای مسو لمانی گوناخکار، که سزاو تۆله ی شه رعیه ی به سه ردا جی به جی ده کری، دوو حاله تی هه ن:

۱- یه کیکیان ته وه یه که به ره زامه ندیی و به پیی خۆی دی و، داوا ده کات که سزاو تۆله ی شه رعیه ی به سه ردا بدری، ئنجا بیگومان بابای وا، ته گهر وشه ی تۆ به شی به سه ر زاردا نه یه ت، سزاو تۆله شه رعیه یه که، ده بیته مایه ی پاکبوونه وه بگره زۆر له خوا نیزک بوونه ویشی! وهک له به سه رهات ی (الغامدية) دا که زینای کردبوو، پاش دان پیداهینان، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فەرمانی به ردباران (رجم) کرانی داو، پاشان له باریه وه فەرمووی: {لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ أُمَّةٍ لَوْسَعَتْهُمْ} ^(۳)، واته: به ته تکید تۆ به یه کی کردوه، ته گهر به سه ر تۆمه تیکدا دابه ش کرابایه به شی ده کردن.

۲- دووه میشیان ته وه یه که بۆ خۆی نایه ت و ده ستگیر ده کری و، هه زیش نه کات سزای شه رعیه ی به سه ردا بدری، ئنجا بیگومان ئەمه یان سزاو تۆله ی شه رعیه یه که ی به ته نیا

(۱) پروانه: (الأحكام السلطانية) للماوردي، ص (۲۷۵-۲۷۶)، و: (أحكام القرآن) لابن العربي، ج ۲، ص ۴۱۲، و: (نیل الأوطار للشوکانی)، ج ۹، ص ۲۰۸.

(۲) أخرجه البزار برقم: ۸۵۴۱، بإسنادین رجال أحمدهما رجال الصحيح غیر أحمد بن منصور الرمادي وهو ثقة، پروانه: (مجمع الزوائد) كتاب الحدود، باب: هل تكفر الحدود الذنوب أم لا؟ ج ۶، ص ۲۶۵.

(۳) أخرجه مسلم: ۱۶۹۵، عن سليمان بن بريدة عن أبيه.

نایته مایه پاکبونه وهی له گوناح و تاوانه که ی، مه گهر و پرای ته وه توبه ش بکات، ته گهرنا ته نیا له پرووی دنیا ییه وه، سزای گوناحه که ی وهر گرتوه له دواروژیشدا، ته گهر خوا به که ره می خوی نه ییه خشخ، دوو چاری سزاو جه زربه ده بی، ئاخر ههر ته سلیم نه بوونی به سزاو تو له ی شهرعی، له خویدا گوناح و تاوانیکی زلهو، پیوستیی به سزاو تو له ی تایبته هیه، سه ره پای گوناح و تاوانه که یشی^(۱).

به هیزترین به لگهی ته م رایه ش ته م فهرمووده یه:

{عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَكَانَ شَهِدَ بَدْرًا، وَهُوَ أَحَدُ النَّبَاءِ لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ، وَحَوْلَهُ عَصَابَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ: بَايَعُونِي عَلَى أَنْ لَا تَشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ وَلَا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتَرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ، وَلَا تَعْصُوا فِي مَعْرُوفٍ، فَمَنْ وَفَّى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَرَّهَ اللَّهُ، فَهُوَ إِلَى اللَّهِ، إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ، وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ فَبَايَعْنَاهُ عَلَى ذَلِكَ} (۳).

واته: پیغه مبه ری (صلی الله علیه وسلم) له حالیکدا که کومه لیک له هاو له کانی له دوره بوون فهرمووی: په یمانم له گهل بهستن که هیچ شتیک نه که نه هاو به شی خواو، دزیی نه کهن و زینا نه کهن و منداله کانتان نه کوژن و بوختانیك له نیوان دهست و پیتاندا، هه لمه بهستن (واته تومه تی زینا بو کهس مه کهن) و له چاکه دا سه ریچی مه کهن، ئنجا هه رکه سیکتان ته م په یماننه به ریته سه ری، ته وه پاداشتی له سه ر خوایه و هه رکه سیکیش شتیک له و گوناحانه بکات و، له دنیا دا سزا بدری، ته وه بو ی ده بیته پاککه ره وه، به لام که سینک دوو چاری گوناحیک له وانه ببی و خواش بو ی بیوشی (و خه لک پیی نه زانی و خوی نه بیاته لای دادگا) ته وه سزادانه که ی ده گه ریته وه بو خوا (له قیامه تدا)، ئنجا ته گهر ویستی لیی ده بووری و، ته گهر ویستیشی سزای ددهات، (عبادة بن الصامت: ده لی) ئنجا ئیمه ش له سه ر ته وه په یمانمان دایه.

(۱) بر وانه: (التوبة في ضوء القرآن الكريم)، ص ۳۲۵.

(۲) أخرجه البخاري: ۳۶۷۹.

تییینی: دیاره لیږدا که فەرموویه تی: (فعوقب في الدنيا) واتە: بەویست و ڕەزامەندیی خۆی، ئەک بە تۆزیی و دەستگیرکران.

ئەنجا زانیان بۆ وەلامی ئەو فەرموودەیەش، کە وەستاوەکان (متوقفین) بە بەلگەیان هیناوەتەوه، گوتویانە:

یەکەم: هەرچەندە ئەو فەرموودەیە راستە، بەلام ئەوەی (عبادة) راست (صحیح) ترە.

دووهم: دەگونجی فەرموودەی ناوبراو، بەرلەوه بووی کە پیغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) ناگادار بکریتەوه، کە سزا شەرعییەکان (بەومەرجهی گوتمان) پاککەرەوەن.

ئێستاش با سەرنجێکی خێرا لەو ھەوت جوۆرە گوناح و تاوانە بدین، داخۆ تۆبە ی راست و ساغ چیان لی دەکات؟!

۱- لە ئایین ھەلگەپانەوه (الردة):

لە لای زۆربە ی ھەرە زۆری نزیک بە یەکدەنگیی (إجماع) زانیان^(۱)، سزاو تۆلە ی کافر ی وون و لە ئیسلام ھەلگەپانەوه (الإرتداد عن الإسلام) بریتێە لە کوشتن، بە بەلگە ی فەرموودە ی پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم): {مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ،

(۱) پاش لیکۆلینەوه ی زیاتر بۆم دەرکەوتووە کە سزای ھەلگەپانەوه سزایەکی دیاریکراوی شەریعی نیە، بەلکو سزادانی ھەلگەپاوان لەدوولەتی ئیسلامیدا، مەسەلە یە کە لەبازنە ی سیاسەتی شەریعی و صەلاحیەتی ھوکمراندایەو، ھیچ بەلگە یە کە لەسەر ئەو نیە کە مەوۆف لەسەر خۆی ھەلگەپانەوه بکوژری، مەگەر ھالەتی دژایەتی کردن و سەنگەر گرتنی بچیتە پال و، من لەو زنجیرە وتاری کە بە ناوونیشان ی: (ئیسلام و دەولەتداری و ھوکمرانی) لەکەنالی ئاسمانی (پەیام) و لەبەرنامە ی (سەرنج) دا پیشکەش دەکری، لیکۆلینەوه یەکی تیروتەسەلم لەبارە ی ئەم مەسەلە یەو کردووە، کە دواتر بەشیوە ی کتیبیش بڵاودەکریتەوه خوا یاربی.

دوایی وەک نامیلکە یەکی سەربەخۆ چاپ کراو، لەنیو (مەوسووعە ی: ئیسلام و دەولەتداری) یش دا چاپ کرا.

فَاقْتُلُوهُ^(۱)، واته: هەر که سیک (له مسوڵمانان) ئایینی خۆی گوێری، بیکوژن، به لām بیگومان پاش داوای گه پانه وه لیکردنی (بعد استتابته)ی، که زۆریه زانیان ئەو داوای تۆبه لیکردنه، به فەرزو به شیکیشیان به پەسەندی دەزانن^(۲).

شایانی باسیشه که بابای هه لگه پاره (مرتد) کردوه، چاکه کانی هه لده وشینه وه، وهك خوای بالادهست فەرموویه تی:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾^(۳).

ههروهها هواسه ره که ی لپی جیا ده بیته وه، نه میراتی لی ده گیرئ و، نه میراتیش له کهس ده گیرئ و، مال و سامانه کهیشی به (قیء) داده نرئ و، ده خیرته خه زینه ی مسوڵمانان (بیت مال المسلمین) وه^(۴).

به لām ته گه تۆبه ی کرد، ئەوه ئەو شتانه هیچیان نامینن و ده چیتته وه سه ر دۆخی جارن، هه رچه نده هه ندیک له زانیانی ش گوتوویانه: پێویسته خواجه رستییه کان (عبادات) ی بگیریتته وه^(۵)، به لām بیگومان رای ئەوانه به هیزتره که گوتوویانه^(۶): نایانگیریتته وه، چونکه هه ر به شیوه ی کاتیی (موقت) هه لده شابوونه وه، یان راستتر بلین: هه لده شانده وه (هپوط) ی کرده وه کانی هه لواسراو (معلق) بووه، به مردنی له سه ر کوفه وه، مادام له سه ر کوفر نه مردوه، هه لده وشاونه وه.

(۱) أخرجه البخاري: ۲۸۵۴.

(۲) شافعییه کان و مالیکییه کان و (أحمد) له قسه یه کیدا به فەرزو (أبو حنیفة) به پەسەندی دەزانن، برپانه: (التوبة في ضوء القرآن الكريم)، ص (۳۶۹-۳۷۳).

(۳) المائدة: ۵.

(۴) برپانه: (أحكام القرآن) ج ۱، ص ۱۴۹، و: (الجامع الأحكام) ج ۶، ص (۱۶۰-۱۶۱)، و (المغني) ج ۸، ص (۱۲۸-۱۳۰).

(۵) ئەمه رای (أحمد)، له یه کیك له دوو قسه کانیدا، برپانه: (التوبة في ضوء القرآن الكريم)، ص ۳۲۸.

(۶) که رای (شافعی و أحمد) یشه له قسه یه کی دیکه یدا، سه رچاوه ی پێشو، ص (۳۸۲-۳۸۳).

ئنجا هه چهنده ئايه تي ژماره (۵) ی (المائدة) به موتله قی هه لوه شانه وه ی کردوه کانی بابای هه لگه پاره، ده گه یه نی:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾

به لام ئايه تي ژماره (۲۱۷) ی (البقرة) مهر جدار و به نندار (مشروط و مقید) ی کردوه به مردنه وه له سه ر کوفر:

﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾

واته: هه ر کامیختان له ئایینه که ی هه لگه پریته وه به کافری بمری، ته وانه کردوه کانیان له دنیا و دواړ ژدا هه لوه شانه وه، ئنجا بیگومان بنچینه یه کی (أصول الفقه) نیوان زانیانه که: (يُحْمَلُ الْمُطْلَقُ عَلَى الْمُقَيَّدِ)، واته: ته گه ر له باره ی مه سه له یه که وه، دوو ده ق (نص) ی په هاو به نندار (مطلق و مقید) هه بوون، پیویسته به ند (قید) ی سه ر به ننداره که، په چاو بکری و کاری پیبکری.

هه روه ها تی کرای زانیان رایان وایه، که هاوسه رو خیزانه که یشی ده گه پریته وه لای و، پیویستی به ماره کردن (عقد) وه ی تازه ش ناکات^(۱).

زۆربه شیان دهلین: مال و سامانه که یشی ده گه پریته وه لای^(۲).

تیبینی: ته وه ی نووسراوه رای زۆربه ی زانیانه له وبار وه، به لام من رایه کی دیکه م پی راستره، که له مه وسووعه ی: (ئیسلام و دهوله تدری) کتیبی دووهم: (بنه مایه کانی سیستمی حوکمرانیی ئیسلامی) دا هیئاومه و، کورته که ی ته وه یه که بابای هه لگه پاره سزای کوشتنی له سه ر نیه، مه گه ر وپرای هه لگه پانه وه که ی له دژی ئیسلام و مسولمانانیش بجه نگگی و، ته وکاته ش له سه ر دژایه تی و جه ننگر دنه که ی ده کوژری.

(۱) پروانه: (التوبة في ضوء القرآن الكريم)، ص (۳۸۳-۳۸۴).

(۲) (ابن قدامة) له (المغني) دا گوته ویه تی: (ولا يحكم بزوال ملك المرتد بمجرد رده عند أكثر أهل العلم... وإن راجع الإسلام، فملكه باق له) ج ۳، ص ۱۹۱.

۲- رینگری (الحرابة):

رینگری که له کتیبه فیهیه کاند، هه وه وشه (الحرابة) وه هه وشه (قطع الطريق) یه بۆ به کارهاتوه، سزایه که یه وهیه که له نایه تی ژماره (۳۳) ی (المائدة) دا دیاریکراوه:

﴿ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ... ﴾

واته: بینگومان سزای تهو که سانه که دژایه تی خواو پیغه مبه ده که ی ده که نه و خرایه له زویدا ده که نه، هه وهیه که: بکوژین، یان هه لبواسین، یان ده ست و پینان پیچه وانه (دهستی راست و پینی چهپ) بپین، یان له ولات دوور بخرنه وه.

ئجنا خه لکی رینگرو ئاشووبگیر، ته گهر پاش ده ستگیر کردن تۆبه بکه نه، ته وه مه گهر بۆ قیامه ت، دهن بۆ دنیا هیچ دادیان نادات، به لام ته گهر بهر له ده ستگیر کرانیان تۆبه بکه نه، ته وه رای به هیزتر ته وهیه که هه رچی مافی خوا (حق الله) یه له سهریان، لا ده چی، هه ره له سزای رینگرییه که وه بگره هه تا هه ر گوناح و تاوانیکی دیکه، وه که مه یخوری و زیناو... هتد^(۱)، چونکه خوا ی داد گه رو به خشه ر فه رموویه تی:

﴿ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾^(۲).

واته: (ته وه ی له نایه تی پینشودا گوترا سزای رینگرانه) بئجگه له وه که سانه ی که بهر له وه ی بیانخه نه ژیر رکیفتانه وه، تۆبه ده که نه، ته وه خوا (بۆ ته وان) لیبوردوه به به زه ییه.

(۱) پروانه: (المجموع شرح المذهب) للنووي، ج ۲، ص ۱۰۷، و (المغني) لابن قدامة، ج ۸، ص ۲۹۵.

(۲) المائدة: ۳۴.

۳- کوشتنی به ناههق:

لیره دا مه به ستمان له کوشتنی به ناههق، جوړی به ثانقه ست (العمد)ه، چونکه سزای کوشتن، وپرای کوشتنه ووی به ههق، که تۆله (قصاص)ی پیددلین: سی جوړه^(۱):

أ- کوشتنی به ثانقه ست (الْقَتْلُ الْعَمْدُ) که وه شەرعرانان پیناسه یان کردوه، ئه وهیه که سیک به ناههق و سته م و، به ئاگا لی بوون و زانیارییه وه، به شتیک له که سیک بدات، که به زوړیی ئینسان ده کوژی: (قصد من یَعْلَمُهُ مَعْصُومًا هَا يَقْتُلُ غَالِبًا).

ب- کوشتنی هه له ی به ثانقه ست چووینراو (القتل الخطأ شبه العمد) ئه میش بریتیه له وهی که سیک به ناههق و سته م و به زانیاریی پی بوونه وه به شتیک (وه که مچی، گوچان، زله) له که سیک بدات و بیکوژی، که ئه و شیوه لیدان و ئه و شته، به ده گمه ن نه بی، هه لکی پی نه مرئ (قصد من یعلمه معصوماً هاً لا یقتل غالباً).

ج- کوشتنی هه له ی پرووت (القتل الخطأ المحض) که ئه میش دوو جوړه:

یه که: هه له له کرده ودا (الخطأ في الفعل) که بریتیه له وهی بۆ وینه: تفهنگ له نیشانه یه که بگری، به لام بیته وهی پی بزانی، به که سیک بکه وی و بیکوژی.

دوو: هه له له مه به ستدا (الخطأ في القصد) بۆ وینه: تفهنگیک بگریته که سیک که پی وایه دوژمنه و خوینی هه لاله، پاشان ده ربکه وی که مسولمان و دوسته و کوشتنی ره وایه، ئنجا دیاره هه رچی جوړی هه له (خطأ)یه به هه ردووک شیوه که یه وه، گوناخی قیامهت و، تۆله ی دنیا یی نیه، به لام خوین (دیه) و سرینه وه (کفاره)ی هه یه، به لام جوړی به ثانقه ست چوو (شبه العمد) وپرای خوین و که ففاره تی دنیا، گوناخاریی قیامهتیشی به دواوویه، جوړی سییه میش (العمد المحض) ئه میش سزا دنیا ییه که ی، بریتیه له سه ریشک (مختار) کرانی خوین ته ستینی کوژراو، له نیوان

(۱) پروانه: (مجموع الفتاوی) (ابن تیمیة)، ج ۲۸، ص ۲۰۶، و: ج ۲۰، ص (۲۰۹-۲۱۰)، و: ج ۲۰، ص (۱۵-۱۸).

كوشتنه وه (قصاص) و، خوین وەرگرتن (دیه) و، لیبوردن (عفو) دا، وهك خوی دادگهر
فهرموویه تی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقَصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْ بِالْحَرْ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَىٰ
بِالْأُنْثَىٰ فَمَنْ عَفَىٰ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَأَتْبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَنٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ
مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۖ﴾^(۱).

واته: ئەى ئەوانەى ئیمانتان هیناوه! تۆله ستاندنه وه تان له كوژراواندا له سههر پیویست
کراوه، ئازاد به ئازادو، کۆیله به کۆیلهو، میینه به میینه، ئنجا ههركه سیك له
براکه یه وه له شتیك به خشرا (له كوشتنه وه یان له به شیکی خوین) ئەوه با خاوهن ههق
به چاکیی شوین ههقی خۆی بکهوئ و، بابای خوینده ریش به له باری تهسلیمی
بکات، ئەوه سووککردن و به زهیی نواندنی که له پهروهرد گارتانه وه.

ئنجا ههركاتیك قهتلی ئانقهست تۆبهی لیكرا، ئەوه بابای كوژهر (قاتل)
چ دواى تۆلهی لیوهر بگیری، چ خوین بدات، یان ببه خشری، به پرای زۆربهی
هه ره زۆری زانایان، مادام تۆبه کهی راست و ساغ بی، خوا له ههقی خۆی
دهیبه خشی و پاکی دهکاته وه.^(۲) ئەوانهش که رایان وایه كوژهری ئانقهست (قاتل
العمد) رپی تۆبه کردنی نیه، به لگهیه کی وایان به دهسته وه نیه، به پیچه وانیه
جه ماوه ری زانایانه وه، که چهندان به لگهی قورئان و سونه تیان به دهسته وهن و^(۳)،
ته نیا ته به لگهیهش به سه که: مادام بابای کافر بوئ هه بی تۆبه بکات و
لیی وهر بگیری، بۆچی كوژهر بوئ نیه، خۆ هه ر چۆن بی، کوفر له كوشتن
(قتل) گه وهر تهره؟!

(۱) البقره: ۱۷۸.

(۲) برۆانه: (فتح الباری) ج ۸، ص ۴۸۹۶، و: (تفسیر ابن کثیر) ج ۱، ص ۵۳۷.

(۳) برۆانه: (الفتاوی الکبری) لابن تیمیه، ج ۴، ص ۴۳۱، و: (مدارج السالکین) ج ۱، ص ۳۹۹.

۴- داوین پیسی:

مه به ستمان له داوین پیسی هم زیناو هم نیربازی (لواط) شه، چونکه له لای زۆریك له زانایان حوكمی نیربازییش، ته گهر له هی زینا توندتر نه بی که متر نیه،^(۱) دیاره حوكمی زیناو سزای بابای زیناکهر (زانی) یش ته گهر کورو کچ بن، سهده (۱۰۰) قه مچی و، سالیك دوور خستنه وه^(۲) (نقی) یه و، ته گهر ئافرهتی میرد کردوو و پیاوی ژن هی ناویش بن، که به (محسن) ناو ده برین، سزایه که یان به ردباران (رجم) کردنه هه تا مردن.

ئجها هه رچی سزای (زانی و زانیه) ی کورو کچه، ته وه له قور ئاندا هاتوه:

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾^(۳)

به لام سزای ژن و پیاو (الذیب)، ته وه له سونهتی پیغه مبهردا (صلی الله علیه وسلم) هاتوه، {هه رچه نده هه ندیک له زانایان مشت ومرو راجیاییان له وه باره وه هه یه و منیش پاش لیکۆلینه وه ی زۆر، رای دیکه م هه یه که ئیره گونجاو نیه بۆ خستنه رووی، به لام له ته فسیری سووردهتی (النور) دا، قسه ی ته واوی خو م له وه باره وه کردوه} بۆ وینه: {الذَّيْبُ بِالذَّيْبِ جَلْدٌ مِّائَةٌ وَرَمِيَ بِالْحِجَارَةِ}^(۴)، واته: پیاوی (۱) بر وانه: (الزواج عن الکبائر) ج ۲، ص (۷۸۳-۷۹۱)، که رای زانایان و مه زبه کانی به وردیی هی ناوه، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) له باره ی نیربازییه وه فهرمووده ی زۆرن، ته مه یه کیکیانه: (ومن وجدتموه يعمل عمل قوم لوط فاقتلوا الفاعل والمفعول به) رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وصححه الألباني في (الإرواء) ۲۳۵۰. تیبینی: له باره ی سزای نیربازییه وه له ته فسیری سووردهتی (هود) دا، له کاتی باسکردنی به سه رهاتی (لوط) و گه له کهیدا، قسه ی دیکه م کردوه، پیم وایه سزایه که ئازاردان و ته مبی کردنه نه ک کوشتن، کوشتنی بابای نیرباز و نیربازی له گهل کراو، به لگه یه کی به هیزی له سه ر نیه.

(۲) (أبو حنيفة) درووخستنه وه به (منسوخ) ده زانی، به لام زۆریه ی زانایان رایان وایه که نه سخ نه کرا وه ته وه، بر وانه: (الزواج ..) ج ۲، ص ۷۶۹.

(۳) النور: ۲.

(۴) أخرجه أحمد: ۲۲۷۱۸، ومسلم: ۱۴۳۹، وأبو داود: ۴۴۱۵، والترمذي: ۱۴۳۴، وابن

هاوسه ردار و ژنی شوو کردوو، یه کی سه د قامچی و به ردباران کردن، سزایانه، به لام وهك (ابن حجر الهيتمي) گوتویه تی: (وعامة العلماء على أن الجلد يدخل في الرجم)^(۱) زانیان به گشتیی رایان وایه که قه مچی لیڈان، چۆته نیو به ردبارانه وه، به به لگهی ئه وه که پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) (ماعز و غامدیة) ی به ردباران کردن و قه مچی لی نه دان، جا له باره ی تۆبه کردنی زیناکه ره وه، ئه گه ر تاوانه که هه ر له نیوان خو ی و خوادابی و خه لک پی نی نه زانیبی، ئه وه سزا (حدی) له سه ر پیویست نیه و، تۆبه ش پاکی ده کاته وه^(۲). به لام پاش ئاشکرا بوون و ئیسپات بوونی تاوانه که، ئه وه به رای زۆربه ی زانیان هه رچه نده تۆبه ش بکات، سزایه که ی له سه ر لاناچی^(۳)، به لام مادام به راستیی تۆبه ی کردبی، یان خو ی دانی به تاوانه که دا هیئابیی، ئه وه گوناچه که ی لی ده سپیته وه^(۴).

۵- سزای دزیی:

سزای دزیی مادام مه رجه شه رعیه کانی هاتبنه دی، بریتیه له برینی دهستی راستی بابای دز (سارق) له مه چه کییه وه^(۵)، وهك خوای بالاده ست فه موویه تی:

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^(۶).

ماجه: ۲۵۵۰، وابن حبان: ۴۴۲۵.

(۱) سه رچاوه ی پیشو، ج ۲ ص ۷۶۹.

(۲) پروانه: (الام) للشافعی، ج ۱، ص ۱۳۸، و: (سبل السلام شرح بلوغ المرام) للصنعاني، ج ۴، ص ۵.

(۳) (ابن العابدین) گوتویه تی: (أجمع العلماء على أن التوبة لا تسقط الحد في الدنيا، أي الحد الثابت عند الحاكم بعد الرفع اليه)، پروانه: (حاشية ابن العابدین) ج ۴، ص ۴.

(۴) پروانه: (جامع البيان) للطبري، ج ۲، ص ۱۲، تفسير آية الزمر: ۵۳.

(۵) مه چه کی ده ست: بازنه ی ده ست، جومگه ی ده ست (الرسغ).

(۶) المائدة: ۳۸.

واته: دهستی دزی پیاو و ئافرهت بپر، سزای کردهویان و ته مبی کردنه له خواوه خوا زالی کاربه جیه.

دهربارهی کاریگه‌ریی تۆبه بۆ لابردنی سزای دزی، شهوه زۆربهی زانایان ده‌لێن: که پیش به‌رزکردنهوه بۆ لای دهسته‌لاتی شه‌ریی و، تیک‌راشیان ده‌لێن: دواي شه‌وهی پنی راده‌گه‌یه‌نری، هیچ له حوکمه‌که‌ی ناگۆرئ، شه‌وه‌نده هه‌یه به‌رله‌وه‌ی بگه‌یه‌نریته دادگا، بابای شت لی دزراو (المسروق منه) ته‌گه‌ر بابای دز عه‌فوو بکات، زانایان یه‌کده‌نگن که سزای شه‌ریی دنیایی نادری^(۱)، به‌لام زۆربهی هه‌ره زۆریان رایان وایه که پاش گه‌یشتن به ده‌سه‌لاتی شه‌ریی، لیخۆشبوونی بابای خاوه‌ن مال، هیچ له مه‌سه‌له‌که ناگۆرئ^(۲)، به‌لام (أبو حنیفة) رای وایه شه‌وه‌کاته‌ش هه‌ر سزای شه‌ریی به‌سه‌ردا نادری^(۳)، به‌لام بۆ گوناخی دزییه‌که، شه‌وه بینگومان تۆبه‌ی راست و ساغ پیش و پاش سزادانه‌که‌ش نایه‌یلی و، خاوه‌نه‌که‌ی پاک ده‌کاته‌وه^(۴)، چونکه خوا فهرموویه‌تی:

﴿فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^(۵).

واته: جا هه‌رکه‌سیک پاش سته‌مکردنه‌که‌ی (که دزییه) تۆبه بکات و چاکه‌کاریی بکات، شه‌وه مسۆگه‌ر خوا ده‌گه‌رپته‌وه سه‌ری (به لی‌بورده‌وه) بینگومان خوا لی‌بورده‌ی به به‌زه‌یه.

(۱) بر‌وانه: (بداية المجتهد) لابن رشد، ج ۲، ص ۳۳۹، و: (الفقه على المذاهب الأربعة)، ج ۵، ص ۱۲۹.

(۲) بر‌وانه: (المغني) لابن قدامة، ج ۸، ص ۲۹۶، و: (رد المحتار على الدر المختار)، ج ۳، ص ۱۴۰، و: (نهاية المحتاج)، ج ۸، ص ۸.

(۳) بر‌وانه: (بدائع الصنائع) للکاساني الحنفي، ج ۷، ص (۸۸-۸۹)، و: (المغني) ج ۸، ص ۲۹۶.

(۴) به‌لام یه‌کیک له مه‌رجه‌کانی تۆبه‌ی راست و ساغ، وه‌ک پیشتر گوتوو‌مانه: گیرانه‌وه‌ی ماله دزراوه‌که‌یه، یان گه‌ردنی خو پێ ئازادکردنی خاوه‌ن مال.

(۵) المائدة: ۳۹.

دیاره کاتیك خوی کاربه جی پاش تۆبه کردنی بابای (دز) خوی به: تۆبه وەرگر (یتوب علیه) و لیبورد (غفور) و به به زهیی (رحیم) و هسف دهکات، مه به سستی ئه وهیه که به و سیفه ته به رزانه ی مامه لای له گه ل دهکات و، که سیکیش خوا: تۆبه ی لی و به گری و، لی بیوری و، به زهیی پیدای بیته وه، دیاره له گوناچه که ی پاک بۆته وه! به راستی منیش ئه م رایه م له لا به هیزو په سنده.

۶- بوختانی داوین پیسی (القذف):

ئه م تاوانه ش سزایه که ی هه شتا (۸۰) قه مچییه، وه ک خوی داد گهر فهرموویه تی:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾^(۱).

واته: ئه و که سانه ی که بوختان بۆ ئافره تانی داوین پاک ده کهن، پاشان چوار شایه دان ناهینن (بۆ ئیسه پاتی قسه که یان) (سزایان ئه وهیه) پیویسته هه شتا قه مچییان لی بدن و، هه رگیز شایه دییان لی وهرمه گرن و، ئه وانه ن لاری بووان.

دهرباره ی کاریگه ری تۆبه ش بۆ لابرندی سزاو گوناچی بوختان کردن، به کورتیی ده لاین: له سۆنگه ی ئه وه وه که سزای بوختان (حد القذف) یش وه ک هه ر کام له سزای کوشتن و زیناو دزیی، هه م هه قی خوا (حق الله) و هه م هه قی ئاده مزاد (حق الآدمی) یشه، به ر له وه ی پیی بزانی و به ریته لای داد وه ری شه رع (حاکم الشرع)، ئه وه تۆبه ی راست و ساغ ده بیته هوی لابرندی، به لام پاش گه یاندنی به ده سه لاتی شه رعیی (السلطة الشرعیة) ده بی حه تمه ن جیه جی بکری و، زانایان له سه ر ئه وه یه که ده نگن^(۲).

(۱) النور: ۴.

(۲) (ابن رشد) گوتویه تی: (وَأْتَفَقَ عَلَى أَنَّ التَّوْبَةَ لَا تَرْفَعُ الْحَدَّ) (بداية المجتهد) ج ۲، ص ۳۳۲، هه روه ها (ابن قدامة) گوتویه تی: (فإن تاب لم يسقط الحد..)، برپانه: (المغني) ج ۹، ص ۱۹۸.

به لّام بۆ گوناچه که ی، ئەوه به هوێ تۆبه ی راست و ساغه وه، وهک هه ر گوناچیکی دیکه خوا دهیسه پێته وه، چونکه خوا ی به خشنده فه رموویه تی:

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^(۱).

واته: (لیدانی هه شتا قامچی سزای بوختانه چیانه وێرای شایه تی لئ وهرنه گیران و به فاسق دانران).. بێجگه له و که سانه ی که پاش ئەوه (واته پاش هه شتا قامچی لیدانه که) تۆبه ده که ن و چاکه کاری ده که ن، ئەوه بێگومان خوا له گه لیان لێبوردی به به زه دییه^(۲).

به لّام ئایا حوکمی (شایه تی لئ وهرنه گیران)یش وێرای لاچوونی گوناخ و سزاو جهربه زه ی دوا پۆژ، لاده چی، یان نا؟! زانایان راجیایان هه یه:

هه رچی زۆربه یانن که له هاوه لّان: (عمر بن الخطاب و عبدالله بن عباس) خوا لێیان رازی بێ و، له شوێن که وتوان (تابعین): (عطاء و طاووس و مجاهد والشعبي الزهري) و، له پێشه و سهرمه زه به که ن (مالك و شافعي^(۳) و أحمد) یان، خوا لێیان خوش بێ، له نیودان، رایان وایه که: به لّئ مادام تۆبه یه کی راست و ساغ بکات و مه رجه کانی (که یه کیان چاکه کارییه) تیدا بێنه دی، ئەوه سزای شایه تی لئ وهرنه گیرانی شی، وهک گوناچار بێ قیامه ت، که به (فسق) ته عبیر کراوه، لاده چی^(۴).

(۱) النور: ۵۰.

(۲) (ابن قدامة) گوتویه تی: (فإن تاب لم يسقط الحدُّ، وزال الفسق بلا خلاف) بر وانه: (المغني) ج ۹، ص ۱۹۸.

(۳) خاوه نی (التوبة في ضوء القرآن الكريم) به ه لّئ، یان هه لّئ چاپی، له جیات ی (شافعي) (أبو حنيفة) ی نووسیوه، که بێگومان هه لّئیه، بر وانه: ص ۴۳۲.

(۴) بر وانه: (المغني) ج ۹، ص ۱۹۷، و: (أحكام القرآن) لابن العربي، ج ۳، ص ۲۷۱، و: (الفقه على المذاهب الأربعة) ج ۵، ص ۲۴۱.

به لام هه نڊيكيان كه (أبو حنيفة) يان له نيودايه، خوا ليی خوش بی، رایان وایه كه گونا هباریی قیامه تیان- پاش تۆبه- نامینی، به لام به شایه د نهشیان مۆریكه وه تا ماون له نیو چاوانیان نایته وه! ^(١)

به لام بیگومان رای زۆربه ی زانایان راسترو به لگه دارتره، كه ده توانین ئاماره به سی له به لگه کانیان بکهین:

یه که م: ده لێن: ئەو هه لاواردن (إستثناء)ی كه به دواى: ﴿وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ^(٢)، دا هاتوه، كه بریتیه له: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ^(٣)، پیوسته هه ردووک رسته ی: ﴿وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا﴾ و ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ بگریته وه، چونكه یه کسه ر به دواياندا باس کراوه، (فخرالدین الرازی) له وبارده گوتوو یه تی ^(٤):

(لو قال شخص: إن عبده حر وأمرته طالق إن شاء الله، فيرجع الإستثناء إلى الجميع) واته: ئە گهر كه سيك بلی: كۆيله كه ی ئازادو ژنه كه ی ته لاقی كه وتبی، ئە گهر خوا بیه وئ، ئە وه (إن شاء الله) یه كه بۆ هه موویان ده چیته وه.

له راستییدا رسته ی (وأولئك هم الفاسقون) رسته یه کی سه ره خو نیه و، به لگه هیانه وه (تعلیل) یكه بۆ هوی ره دکردنه وه ی شایه تییدانی بوختانكه ران، واته: مادام فاسقن به شایه دیان مه گرن، كه واته: هه ركاتیك (فاسق) نه مان شایه تییان لی ودرده گیرئ، هه ر بۆیه ش (الشعبي) به و كه سانه ی گوتوه كه رایان وابوو هه رگیز بوختان كه ر به شایه د ناشئ: (يقبل الله توبته ولا تقبلون شهادته!)، واته: خوا تۆبه ی لیوهر گرتوون و، ئیوه شایه دییان لیوهر ناگرن!

(١) بره وانه: (بدائع الصنائع للکاساني)، ج ٧، ص ٦٣.

(٢) النور: ٤.

(٣) النور: ٥.

(٤) بره وانه: (مفاتيح الغيب) كه به (التفسير الكبير) ناسراوه، ج ٢٣، ص ١٦١.

ئنجا ئه وه که هه ندیکیان وشه ی (أبدًا) هه رگیز، به به لگه دیننه وه، وه لامه که ی ئه وه یه که خوای دادگه ر مه به ستی ئه وه یه که: هه تا بوختانچی بی (مادام قاذفًا)، به لام که تۆبه ی کرد، دیاره ئه وه خه سلّه ته ی نامینێ و، ئه وه (هه رگیز) هشی له کوڵ ده بیته وه^(۱).

دووهم: بابای کافر ئه گه ر ده یان بوختانیشی کردبن دوای مسوڵمانبوونی، به یه کده نگیی زانایان شایه دیی لی وه رده گیرئ، چونکه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی^(۲): ((یا عمر! أما علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله؟!))^(۳)، واته: ئه ی عه مر! ئایا نازانی که ئیسلام (گوناحه کانی) پێش خو ی ناهیلئ؟.

ده جا بیگومان مسوڵمان شایسته تره که به هو ی تۆبه وه له هه موو شتیک پاک بیته وه، وه ک جارانی لی بیته وه، شایه دیی لی وه رگیرئ، به تایبه تیش که پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی: {الثَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ}^(۴)، واته: تۆبه کردو له گوناح، وه ک که سیکه که هه ر گوناحی نه بی.

سییه م: زانایان یه کده نگن له سه ر ئه وه که بابای کافرو کوژه رو داوین پیس و... هتد، هه رکاتی که تۆبه یان کرد، شایه دیی (شهادة) یان لیوه رده گیرئ، ده جا بوختانه که ش هه روایه، چونکه بوختان (قذف) له قه تل و زینا گه وره تر نیه!^(۵)

ئنجا هه رچه نده له چاو تاوانه کانی دیکه، زۆر له سه ر بوختان رۆیشتین، به لام پیوسته ته مه ش بگوترئ که زانایان له وه باره شه وه که ئایا: بابای تۆبه کار له بوختانکردن، ته نیا به وه نده مه داری سازده بی و به تۆبه کار (تائب) داده نرئ،

(۱) بره وانه: (الجامع لأحكام القرآن) للقرطبي، ج ۱۲، ص ۱۸۱.

(۲) بره وانه: (الأدب الشرعية)، لابن مفلح المقدسي، ج ۱ ص ۱۴۹.

(۳) أخرجه مسلم: ۱۲۱.

(۴) رواه ابن ماجه: ۴۲۵۰، وصححه الألباني.

(۵) بره وانه: (التفسير الكبير) ج ۲۳، ص (۱۶۱-۱۶۱).

که لهو تاوانه‌ی په‌شیمان بێ و، داوای لێ‌بوردن له خوا بکات و، عه‌زمی له‌سه‌ر دووباره نه‌کردنه‌وه‌ی جه‌زم بکات، یان ده‌بی وێ‌پرای ته‌وه گه‌ردنی خو‌شی به بابای بوختان پێ کردووی ئازاد بکات و، بلاویشی بکاته‌وه که درۆی کردو‌ه؟!

به‌شیکیان که (مالك وأحمد وابن جریر) یان له‌نی‌ودان، رای یه‌که‌میان هه‌یه و^(١)، به‌شیکیشیان که (سعید بن المسیب وعطاء وطاووس والشعبي وشافعي) یان له نی‌ودان، رای دووه‌میان هه‌یه و، رسته‌ی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا...﴾ ش پته‌وترین به‌لگه‌ی رای دووه‌مه^(٢)، ته‌وه‌نده هه‌یه ته‌وه‌نده به‌سه که بوختانه‌ر بلی: په‌شیمانم و دووباره‌ی ناکه‌مه‌وه‌و، به مه‌رج ناگیرئ که بلی: درۆم کردو‌ه (كَذَبْتُ) چونکه ره‌نگه قسه‌که‌ی راست بووبی، به‌لام به‌لگه‌ی شه‌رعی ته‌واوی ده‌ست نه‌که‌وتبی، که ئیسپاتی ده‌عوایه‌که‌ی پێ بکا، که چوار شایه‌دن:

﴿...ثُمَّ لَمَّا تَوَلَّوْا بَارِعَةً شُهِدَ...﴾^(٣)

ئنجا ته‌گه‌ر ناچار ی بکه‌ین هه‌ر بلی: درۆم کردو‌ه، ته‌وه ناچار ی ده‌که‌ین له‌سه‌رکردنی سه‌رپێچیه‌ک که درۆکردن (کذب) به‌لام بێگومان بۆ پێگوتن و گه‌ردنی خو‌ پێ ئازادکردن (التَّحْلُل) ی بابای بوختان پێکراو (مقذوف)، پێ‌یسته ره‌چاوی ته‌وه بکری که زیانی له قازانجی زیاتر نه‌بی، وه‌ک پێشتر باسمانکردو‌ه و، روونیشمان کردو‌ته‌وه که له جیاتی ته‌وه چی بکات^(٤).

(١) بر‌وانه: (جامع البيان) للطبري، ج ١٨، و: (فتح الباري) ج ٥، ص ١٥٧.

(٢) بر‌وانه: سه‌رچاوه‌کانی پێشوو: هه‌مان به‌رگ و لاپه‌ره.

(٣) النور: ٤.

(٤) بر‌وانه: خالی چواره‌م: (مه‌رجه‌کانی تۆبه‌ی راست و ساغ) بر‌گه‌ی (٨) (گیرانه‌وه‌ی مافی خاوه‌ن مافه‌کان.. و بر‌وانه: (الأداب الشرعية) ج ١، ص (١٠٨-١١٦).

۷- خواردن و خواردنه وه بۆنکردنی سه رخۆشکه ر:

مه ی (خمر) خواردنه وه خواردن و بۆنکردن و، هه ر جوړه به کارهینانیکی دیکه ی تیکرای ئه و شتانه ی که ئینسان سه رخۆش و مه ست ده که ن^(۱)، یه کیکه ئه و تاوانه زلانه ی که وێرای سزاو جه زربه ی دواړوژ، سزاو تۆله ی دنیاییشی بۆ دانراوه^(۲).

خوا عز وجل فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^(۳).

واته: ئه ی ئه وانه ی ئیمانان هه یه! بێگومان شه راب و قومارو بت و سه نه مه کان و تیره کان (ی فالگرته وه) پیسن له کرده ی شه یانن، ئنجا توخیان مه که ون، بۆئه وه ی سه رفراز بن.

پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) له ویاړه وه فره مایشتی یه کجار زۆرن بۆ نمونه: {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ}^(۴)، واته: هه موو سه رخۆشکه ریك شه رابه و هه موو سه رخۆشکه ریك هه رامه.

(۱) تیکرای زاناو پێشه وایان له سه ره ئه وه یه که دهنگن که هه ر ماده ده یه کی سه رخۆشکه ر چ ره ق، چ شل، چ تۆز بی، هه مان هوکمی شه رابی هه یه، چونکه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فرمویه تی: (کل مسکر خمر)، بره وانه: (الزواج عن إقتراف الكبائر)، ج ۲، ص (۷۹۷-۸۲۲) و: (جامع العلوم والحکم) لابن رجب، ص (۵۱۱-۵۱۶).

(۲) زانیان ده ریا ری ئه ندازه ی ئه و قه مچیانه ی که پێسته له بابای سه رخۆش بدرین راجیایان هه یه له نیوان چل (۴۰) و هه شتا (۸۰) دا (ابن تیمیه) له ویاړه وه گوته یه تی: (وَحَدُّهُ أَرْبَعُونَ جَلْدَةً أَوْ ثَمَانُونَ، إِنْ جُلِدَ ثَمَانِينَ جَاZ بِالْإِتْفَاقِ، وَإِنْ اقْتَصَرَ عَلَى الْأَرْبَعِينَ فَفِي الْأَجْزَاءِ نِزَاعٌ) بره وانه: (مجموع الفتاوی) ج ۲۴، ص (۱۱۷-۱۱۹).

(۳) المائدة: ۹۰.

(۴) أخرجه مسلم: ۲۰۰۳.

{كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ} ^(۱) ، واته: هەر خواردنه وهیهك سه رخۆش بکات
ئه وه چه رامه.

دهرباره ی سزادان و قه مچی لی دانی بابای مه یخۆره وه ش، فه رموویه تی: (من
شرب الخمر فاجلدوه، فإن عاد الرابعة، فاقتلوه) ^(۲) ، واته: هه رکه سیك مه ی
خواردنه وه، قه مچی لی بدن. ئنجا ئه گه ر بۆ جاری چوارده م هه ر خواردیه وه
بیکوژن، به لام (ابن حجر الهیتمی) گوتوویه تی: کوشتنی بابای مه یخۆره وه له
جاری چواره مدها، زانیان گوتوویه نه سه خ کراوه ته وه ^(۳).

دهرباره ی تۆبه کردنی بابای به کاره ی نه ری ماده ده عه قل لابه ره کان (مستعمل
المواد المخدرة)، ئه گه ر به رله وه بی که بگه یه نرینه لای دادگا و ده سه لاتی شه رعیی و،
له نیوان خۆی و خوادا بی، ئه وه وهك پیشتیش گوتمان هه م گوناحی قیامه ت
و، هه م سزای دنیا شی له سه ر لاده بات و پاکی ده کاته وه، (ابن تیمیه) له وباره وه
گوتوویه تی: (من تاب من الزنا والسرقة أو شرب الخمر قبل أن يرفع إلى الإمام
فالصحيح أن الحد يسقط عنه، كما سقط عن المحاربين إذا تابوا قبل القدره) ^(۴)،
واته: هه رکه سیك له زینا و دزی یان مه یخۆری تۆبه بکات، به رله وه ی بۆ لای
تیمام به رز بکریته وه، ئه وه رای راست ئه وه یه که سزای له سه ر لاده چی، وهك
چۆن ریگران هه رکات پیش به رده سترکان، تۆبه یان کرد، سزای شه رعییان له سه ر
لاده چی.

(۱) أخرجه أحمد: ۲۴۶۹۶، والبخاري: ۲۳۹، ومسلم: ۲۰۰۱.

(۲) أخرجه أحمد: ۶۱۹۷، وأبو داود: ۴۴۸۳، والنسائي: ۵۶۶۱، والحاكم: ۸۱۱۴، وقال:
صحيح على شرط الشيخين.

(۳) بر وانه: (الزواج عن الكبائر) ج ۲، ص ۸۱۲، هه روه ها (ابن تیمیه) اش هه روا ی
گوتوه، بر وانه: (مجموع الفتاوى) ج ۳۴، ص ۱۳۷، که گوتوویه تی: (القتل عند أكثر العلماء
منسوخ)، هه روه ها گوتوویه تی: (من أجود ما يُحتجُّ به أن القتل منسوخ، حديث: (لعه الله
ما أكثر ما يُؤثِّق به إلى النبي (صلى الله عليه وسلم)) بر وانه: ج ۲، ص (۲۹۶-۲۹۷).

(۴) بر وانه: (الفتاوى الكبرى) ج ۴، ص ۲۹۹.

به لّام نه گهر پاش بهرزكرانه وهی بۆ لای قاضی و دهسه لّاتی شه رعیی بی،
 نه وه وهك گوناح و تاوانه كانی دیکه، به رای زۆربه ی هه ره زۆری زانیان كه
 (أبو حنیفة ومالك وشافعي وأحمد) له یه كێك له دوو قسه كانیدا له نیویاندان،
 گوناحی قیامهت و نازارو نه شكه نجه ی نه وی، به گوێره ی ساغیی و راستیی
 تۆبه كه ی لاده چی، به لّام سزای شه رعیی دنیا لاناچی و، پیویسته قه مچی
 کاری بكری^(۱).

(۱) پروانه: (رحمة الأمة في اختلاف الأئمة)، ص ۲۸۶، و: (التوبة في ضوء القرآن الكريم)، ص (۴۴۸-۴۴۹). به لّام
 له ته فسیری سووڤه تی (المائدة) و، له کتیبی یازدهیه می مه وسووعه ی: {الإسلام كما يتجلى في
 كتاب الله} دا، پروونم کردۆته وه كه سزای مه یخوړیی سزایه کی دیارییکراو نیه و، له باز نه ی
 سیاسه تی شه رعیی دا نیه.

باسی سییه م: چۆنیه تی سڤینه وهی تۆبه، بۆ ئه و گوناخانه ی سزای دیاریکراویان بۆ دانه نراوه:

ئهو گوناخانه ی سزای شه رعی دیاریکراو (حد شرعی معین) یان بۆ دانه نراوه، وه ک هه وت گوناخ و تاوانه سزا بۆ دیاریکراوه کان نین، که بتوانین وا به ئاسانی سه رژمیران بکه یین، چونکه زۆر زۆرن و هه م جوړی گه وده هه م گچه که شیان هه یه، به لام به گشتی دوو به شن:

به شیکیان په یوه ستن به مال و سامانی به نده کانه وهو، به شیکیشیان هه ق و مافی ماددی نین و شتی مه عنه ویین.

یه که م: به شی یه که میان که مافه ماددییه کان (الحقوق المادية) ن، چه ندان ده قی قورئان و سونه ت له وبارده هه ن، که پیویسته له مولک و سامانی خه لکی وریا بین و، به ناهه ق توخنی نه که وین، بۆ وینه:

﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ بَالِغِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾^(۱).

واته: له نیوانتاندا سامانه کانتان به ناهه ق مه خو ن و (نه چن) مال و سامانه کانتان بکه نه به رتیل و بۆ دادوهرو حوکمرانه کانی به رن، بۆ ئه وهی به شیکی له مال و سامانی خه لکی به ناشه رعی بخو ن، له حالیکدا که ده سزانن (ئهو ره فتاره چ ره فتاریکی دزیوه)، (البغوي) له ته فسیری ئهو ئایه ته دا نووسیویه تی: (أي لا يأكل بعضكم مال بعض بالباطل، من غير الوجه الذي أباحه الله، وأصل الباطل، الشيء الذاهب والأكل بالباطل أنواع: قد يكون بطريق الغصب والنهب، وقد يكون بطريق الهوى والقمار وأجرة المغني، وقد يكون بطريق الرشوة والخيانة) پروانه: (معالم التنزيل) ج ۱، ص (۱۶۵-۱۶۶)، واته: یانی: هه ندیکتان مالی

هه ندیکتان به ناهه ق مه خۆن، به بی تهو رییه ی خوا به رهوای داناوه: باتیل له ریشه دا: شتی فهوتاوهو، خواردنی به ناهه قیش چهند جوریکه: ده گونجی له ریی دهسته به سهردا گرتن و بردنه وه بی و، ده گونجی له ریی ئاره زوو و قومار و گریی ئافره تی گۆرانی بیژه وه بی و، ده گونجی له ریی به رتیل و خیانه ته وه بی .

ئنجا له به ره وه ی ئیمه له بر گه ی هه شته م خالی چواره م (مه رجه کانی تۆبه ی راست و ساغ) دا، ئاماژه یه کمان به م مه سه له یه کردوه، لیژده دا دووباره ی ناکه ی نه وه به وهنده واز دینین که یه کی قسه یه که له (أبو حامد الغزالي) و (القرطبي) ده خوازینه وه:

أ- (الغزالي) گوتویه تی: (الأموال الحاضرة يَرُدُّهَا آخِذُهَا إِلَى الْمَالِكِ مَا يُعْرِفُ لَهُ مَالِكٌ مَعِيْنٌ، وما لَا يُعْرِفُ لَهُ مَالِكٌ، فعليه أَنْ يَتَصَدَّقَ بِهِ) ^(۱)، واته: تهو سامانانه ی که له به رده ستن، بابای به ناهه ق وهر گر ده یان گێڕیته وه بۆ خاوه نیان، ته گهر ناسراوو دیاریج، ته وه ش که خاوه نی ناسری، پیویسته بیکاته خیر.

ب- (القرطبي) یش له و باره وه گوتویه تی: (که له بهر درێژی یه کسه ر وه ریده گێڕینه سه ر کوردیی) ^(۲):

(رپیازو چۆنیه تی ره فتاری تهو که سه ی که مال و سامانی هه رامی که وتۆته لاو تۆبه ی کردوه، ده یه وی خویان لی پاک بکاته وه، ته وه یه که ته گهر به هو ی سوود (ربا) وه بوو، سه رجه م ته وه ی که به وه یه وه چنگی که وتوه، بیگێڕیته وه ده ست تهو که سه ی که قازانجی لی کردوه، ته گهر کابرا مابی، ته گهر نا له جیاتی وی بیکاته خیرو چاکه، ئنجا ته گهر هات و لی تیکه ل بوو، نه یزانی تهو ماله ی که له ده ستی دایه، چهنده ی هه لاله و چهنده ی هه رامه! ته وه پیویسته چاو ورد بکاته وه داخو ته وه ی پیویسته بیگێڕیته وه، چ ته ندازه یه که؟ هه تا ته واو دُنیا ده بی که ته وه ی ماوه هی خۆیه تی و هه رام نیه، ده بی هه ر لی بیگێڕیته وه

(۱) پروانه: (إحياء علوم الدين) ج ۴، ص ۳۷.

(۲) پروانه: (الجامع لأحكام القرآن)، ص (۳۶۶-۳۶۷).

بۆ ئەو کەسەى کە دەزانى ستمەى لى کردو، يان سوودى لى خواردو، بەلام ئەگەر بى هیوا بوو، ئە دۆزینەوێ بابای مافخورا، پێویستە بۆى بکاتە خێر.

بەلام ئەگەر هات و هیندەى هەق و مافى خەلکى کەوتبوو لا، کە دەیزانى بە هیچ شێوەىک بۆى نادریتەو بە خاوەنەکانیان، ئەو تۆبەکردنى لەو حالەدا بەو شێوەى دەبێ کە هەرچى هەیهەتى و بە دەستیهەديهەتى، يان بیداته نەداران، يان هەر شتێک کە بەرژەوێندى مسوڵمانانى تێدايه، بۆى خەرج بکات و، تەنیا ئەوێندەى بۆ بمیێتەو کە بەشى داپۆشینى عەوڕەتى و بژیوى ئەو رۆژەى بکات! چونکە هەر ئەو ئەندازیهى پى دەشى، کە لەکاتى تێگىراوى (إِضْطِرَار) دا لە مالى غەیر وەرى بگرێ، هەرچەندە بابای مال لى وەرگىراو پى ناخۆش بى).

دووهم: بۆ مافە مەعنەوییهکان، کە پێشتر لە خالى چوارەمدا ئاماژەمان بەمیش کردو، بۆ چۆنیهەتى تۆبە لىکردن و خۆ لىپاککردنەوێان، زانایان دوو رایان هەن^(۱):

یهک: دەلێن: پێویستە ئەو کەسەى مافەکانى لەسەرن، بابای خاوەن ماف، بۆ وێنە: غەیبەت کراو، جینو پیدراو، فیل لىکراو، درۆ لەگەل کراو، بى بەلێنێى لەگەل کراو.. هتد، ئاگادار بکاتەو لەو خراپەو ستمەى کە بەرانبەرى کردوویهەتى و، پاشان هەرچۆن بوو گەردنى خۆى پى ئازاد بکات و رازى بکات و قەناعەتى پى بىنێ، (غزالی) لەو بارەو گوتویهەتى: (وَعَلَيْهِ أَنْ يُعْرِفَ قَدْرَ جِنَايَتِهِ وَتَعَرُّضِهِ لَهُ فَالِاسْتِحْلَالَ الْمُبْهَمِ لَا يَكْفِي..)^(۲)، واتە: لەسەرى پێویستە کە ئەندازەى تاوانەکەى خۆى و، خراپە لەگەل کردنەکەى، پى بلێ و گەردنى خۆى پى ئازادکردنى گشتى بەس نیه.

دوو: دەلێن ئاگادارکردنەوێ بابای خاوەن ماف، مەرج نیهو تەنیا ئەوێندە بەسە کە ئە نۆوان خۆى و خوادا تۆبە بکات و، پاشان هەول بەدات لە چەند شوێنان و

(۱) برۆانە: (مدارج السالكين) لابن القيم، ج ۱، ص (۲۹۰-۲۹۱)، کە گوتویهەتى: (فإن العلماء

قد اختلفوا في كيفية التوبة منها على ثلاثة أقوال)، بەلام لە راستییدا هەر دهنەو بە دوو را.

(۲) برۆانە: (إحياء علوم الدين) ج ۴، ص (۳۷-۳۸).

چه ند غه بیه تی ئەو کەسە ی کردو، یان هەر جۆره زیانیکی دیکە ی مەعنەویی پی گه یاندو، بۆ سپێنەو ی، و پرای خیر بۆ کردنی، مەدح و ستایش و باسی خیر و چاکە ی بکات و ..هتد.

واش پێدەچی رای راست و دروست ئەو بێ کە بگوتری:

ئە گەر هات و بابای مافخو راو، بەو ستم و دەستدرێژییە ی زانیی، پێویستە بابای تۆبە کار (تائب) ئاگاداری بکاتەو، گەردنی خۆ ی پی ئازاد بکات و رازی بکات، مە گەر لە حالە تێکدا دلیا بی کە باس کردن و وروژاندن (إثارة) ی مەسە لە کە ئاکامی خراپی دەبی و، زیانی لە قازانجی پتر دەبی، ئەو چاکتر وایە هەر پێدەنگە ی لی بکات و، هەول بەدات بەشتی دیکە ی وەك دوعای خیر و مەدح و چاکە لە گە ل کردن، بۆ قەرەبوو (تعویض) بکاتەو.

بە لām ئە گەر بابای مافخو راو ستم لیکراو، نە یزانیبو، ئەو ئە گەر بابای تۆبە کار وایزانی کە پی ناخۆش نابی و، دلیاش بو کە ئازادی دەکات و چاوپۆشیی دەکات، با پی بلی و ئاگاداری بکاتەو داوای گەردننازیی لی بکات، بە لām ئە گەر گومانی وابو پی ناردەحت دەبی، یان لی خوش نابی، وازی لی بھینی چاکتر و سەلامەتتر^(۱).

من پیموایە: وەك چۆن تۆبە و گه پانه و ی راست و ساغ بۆ لای خوا، دەبیتە مایە ی پاك بوونەو ی ئینسان لە چلک و چه پەری گوناح و تاوانە سزا بۆ دیارکراو، هەو جار هەو جار یش ئەم جۆره گوناخانه ش لە ئینسان دەشوات و لادەبات، بە هیزترین بە لگەش بۆ ئیسپاتی ئەو قسە ی، ئەو یە کە خوای بە خشنە ی بە بەزە یی لە سوورە تی (الحجرات) دا فەرمو یە تی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّغْلِ يَسَّ الْأَنفُسُ الْفُسُوقُ

بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَّمْ يَتَّبِعْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِفْكٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

وهك دهیینن خوا -تبارك وتعالى- لهم دوو نایه تەدا، شهش جوړه گوناخی لهو گوناخانه كه ههقی مهعنه ویی بهندهكان دهخه نه تهستوی ئینسان، پروو کردوونه وه:

- ۱- گالته پیکردن ﴿لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ﴾
- ۲- عهیب لی گرتن ﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ﴾
- ۳- ناوو ناتۆره لی هه لدان ﴿وَلَا تَنَابَرُوا بِلَا لَفَظٍ﴾
- ۴- گومانی بهد پی بردن ﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ﴾
- ۵- جاسوویی به سه ره وه کردن ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾
- ۶- پاش مله به خراپ باس کردن ﴿وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾

ئنجای ئیستا با سه رنج بدین!

له کوژایی نایه تی ژماره (۱۱) دا، كه سی گوناخی یه كه م و دووهم و سییه می تیدا خراونه پرو، خوی زانا فهرموویه تی:

﴿يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِفْكٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾

واته: خراپترین ناو ناوی (فاسق) یتییوه، هه كه سیك تۆبه نه كات، ته وه تهوانن سته مكاران.

له مه وه ده فامر یتیه وه كه تهو گوناخانه، یه كه م: خاوه نه كه یان پیان فاسق ده بی، دووهم: هه كه سی تۆبه یان لی نه كات، ته وه سته مكار (ظالم) دو، دیاره سته مكاریش شایسته ی سزاو تۆله ی خوایه!

له کۆتایی ئایه تی ژماره (۱۲) ش دا، که سی گوناخی چوارهم و پینجه م و شه شه می تیدا باسکراون، فهرموویه تی:

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾^(۱)

واته: پارێزکاریی خوا بکهن، بێگومان خوا زۆر تۆبه وهرگری به بهزهیهه.

له مه شه وه ده فامریشه وه که ته و جوړه گوناخانه، له نه نجامی پارێزکاریی و گه پانه وه ی راست و ساغدا، خوا ده یانبه خشی و تۆبه ی بابای تۆبه کاریان له سه ر وهرده گری و، به بهزهیه ی خویشی مامه له ی له گه ل ده کات!

که واته: مسوگهر مسوگهر تۆبه ی راست و ساغ، مایه ی جۆشانی ده ریای بێنی ره حمه ت و که ره م و به خشی خوی په روه ردگاری به خشنده وه، بێگومان هیه چ گوناخ و تاوانیکیش، خوی له به رانه به ر شه پۆله کانی ده ریای ره حمه تی خوادا ناگری!

پاڤه پانده ئی مه که ئی ماموستانا عه لی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play App Store

له نۆزه کۆمه لایه ئیه که ئی مه که ئی ماموستانا عه لی بابیر

www.alibapir.com

پاڤه پانده ئی مه که ئی ماموستانا عه لی بابیر

عه لی بابیر/ AliBapir

عه لی بابیر/ AliBapir

که ئی ماموستانا عه لی بابیر

پاڤه پانده ئی مه که ئی ماموستانا عه لی بابیر

باسی چواره م: چۆنیه تی سپینه وهی تۆبه بۆ گوناچه زله کان:

خاوهن و نهجامدهرانی گوناچه گه وره کان (أصحاب ومرتكبي الكبائر) به گشتیی دوو حاله تیان هه ن:

حاله قی یه که م: که تۆبه یه کی راست و ساغیان له گوناچه کانیان کردبی، شه مانه به رای زۆربه ی هه ره زۆری نزیک به یه کدهنگیی زانایانی ئیسلام له (أهل السنة والجماعة والأشاعرة والمعتزلة)^(۱)، خوای لیبوردوه به به زهیی وهک گفت و به لیئنی داوه، لییان خو ش دهبی و پاکیان دهکاته وه، تاشکرایه که ده شلیین: گوناچه زله کان (کبائر) مه به ستمانی پیی سه رجه م گوناچه گه وره کانه، وهک کاتی خو ی پیناسه مان کردوون به: سزای دیارییکراو (العقوبة المحددة)^(۲) بۆ دانراو و، بۆ دانه نراوه وه.

(النووي) له وبارده گو تویه تی: (فمذهب أهل السنة وما عليه أهل الحق من السلف والخلف، إن مات مؤحداً، دخل الجنة قطعاً على كل حال، فإن كان سالماً من المعاصي كالصغير والمجنون، والذي اتصل جنونه بالبلوغ، والتائب توبة صحيحة من الشرك أو غيره من المعاصي، فكل هؤلاء يدخلون الجنة ولا يدخلون النار أصلاً)^(۳)، واته: رای ته هلی سوننه ت و ته وهی ته هلی هه ق له زانایانی پی شین و پاشین له سه رنی، ته وهیه که ته گه ر به ئیمان وه مردبی، هه رچۆن بی به مسو گه ری هه ر ده چیه به هه شت، ئنجا ته گه ر له گوناخان سه لامه ت بووبی، وهک مندا ل و شیت و، که سی ک به شیتی بالغ بووبی و، تۆبه کاری ک که تۆبه یه کی

(۱) برپوانه: (صحيح مسلم بشرح النووي) ج ۱، ص ۲۱۷، و: (التفسير الكبير) للرازي، ج ۱، ص ۱۲۴.

(۲) زاراوهی (حد) بۆ سزا شه رعیه یه کان، دواپی پهیدا کراوه، برپوانه: (مجموع الفتاوى)، ج ۲۸، ص (۱۳۸-۱۳۹).

(۳) برپوانه: (صحيح مسلم بشرح النووي) ج ۱، ص ۲۱۷.

راست و ساغی له شیرک یان باقی گوناچه کان کردبی.. تیکرای شهوانه بیتهودی بچنه دۆزه خه وه، یه کسه ر دهچنه به هه شتی.

ههروهها (التفتازانی) گوتویه تی^(۱): (إتفقت الأمة على العفو عن الصغائر مطلقاً وعن الكبائر بعد التوبة)، واته: ئۆمهت له سه ر شه ر پیککه وتوه (دیاره مه به ست زانیانی ئۆمه ته تی ئیسلامه) که گوناچه گچکه کان یه کسه ره، گه وره کانیش پاش تۆبه ده به خشرین.

ههروهها (الشهرستاني) یش هه مان قسه ی کردوه،^(۲) دیاره به لگه ی زانیانی ش له سه ر شه و یه کده نگیه، چه ندان ده قی راست و راشکاوی قورئان و سونه تن، بۆ وینه:

۱- ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ﴾^(۳)، واته: (خوا) شه و زاته یه که تۆبه له به نده کانی وهرده گری و له خراپه کان ده بو ری...

۲- ﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى﴾^(۴)، واته: به دلنیا یی من زۆر لیبورده بۆ هه ر که س بگه ریته وه، بر واییتی وکرده و ی باش بکات وراسته ری بی.

۳- ﴿إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾^(۵)، که پیشتر مانامان کردوه.

۴- ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا﴾^(۶)، واته: بیگومان خوا به شه و گار دهستی

(۱) پروانه: (شرح المقاصد) للتفتازاني، ص ۱۷۲.

(۲) پروانه: (الفصل في الملل والنحل) للشهرستاني، ج ۱، ص ۱۳۳.

(۳) الشوری: ۲۵.

(۴) طه: ۸۲.

(۵) النساء: ۱۷.

(۶) أخرجه أحمد: ۱۹۵۴۷، ومسلم: ۲۷۵۹.

خۆی دهکاتهوه، بۆ ئهوهی گوناحباری پوژگار بگهڕێتهوه، به پوژێ دهستی خۆی دهکاتهوه، تاکو گوناحباری شهوێ بگهڕێتهوه، ههتا خۆر له روژئاواوه ههڵدێ.

حاله‌تی دووهم: که به‌بی تۆبه‌کردن و گه‌رانه‌وه بۆ لای خوا مردوون، ته‌وانه‌ش به‌پای زۆربه‌ی هه‌ره زۆری ته‌هلی ئیسلام له (أهل السنة وبعض شیوخ المعتزلة والکلاویه والکرامیه والأشاعرة والمرجئة)، ده‌که‌ونه به‌ر ویست (مشیئة‌ی خوا، هه‌ر کامیکیانی ویست، لی‌ی ده‌بووری و ده‌یخاته به‌هه‌شته‌وه، بۆ هه‌ر که‌سی‌کیشی نه‌بویست، ئازاری ده‌دا، یاشان ده‌یخاته به‌هه‌شته‌وه^(۱).

(النَّووي) لهوبارده گوتوویه تی: (رأی أهل السنة والجماعة أن مرتكب الكبيرة إما أن يعفو الله تعالى عنه فيدخله الجنة، أو إن شاء عذَّبَه القدر الذي يريد سبحانه وتعالى ثم يدخله الجنة، فلا يُخَلَّدُ في النار) ^(۲)، واته: رَای تِه هلی سوننه و جهماعه تِه باردی تِه نجامدردی گوناحی گهورده، تِه ویدی که: یان تِه ودا خوای بهرز ددیه خشخ و دخیخته به ههشته ده، یان تِه گهر ویستی نازاری ددها بهو تِه ندازی ه ی که پاکیی و بهرزیی بو وی، دیه وی، پاشان دخیخته به ههشته ده، له تاگری دۆزه خدا به هه می شه ی نامنن ته وه.

هه‌روه‌ها هه‌رکام له (الرازي والشهرستاني)يش هه‌مان قسه‌يان کردوه⁽³⁾.

به لگهی زانو پیشه وایانیش له و باره ده، چهن دان ده قی قورئان و سونه تن، بو وینه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾^(۴) ،

(١) بروانه: (منهاج السنة النبوية)، لابن تيمية، ج١، ص١٤، و: (شرح المقاصد)، ص١٠٧، و: (الفصل في الملل والنحل)، ج٤، ص٤٥، و: (عمدة القاري شرح صحيح البخاري)، ج١، ص٥٩.

(٢) بروانه: (شرح صحيح مسلم) للنووي، ج ١، ص (٢١٧-٢٢٠).

(٣) پروانه: (إعتقادات فرق المسلمين) للرازي، ص ٧١، و: (الملل و النحل)، ج ١، ص (١٣٢-١٣٣) للمشهداني.

(٤) النساء: ١١٦.

واته: خوا به مسوگه ریی له وه نابوو ری که هاوبه شی بۆ دابنری، به لام بیجگه له وه هر که سیکی بوی لیی ده بووری.

۱- ﴿غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾^(۱)، واته: لیبوردی گوناح و وەرگری تۆبهیه..

۲- {وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَاخَذَ بِهِ فِي الدُّنْيَا، فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَظُهُورٌ وَمَنْ سَتَرَهُ اللَّهُ، قَدْ لِكَ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَذْبُهُ وَإِنْ شَاءَ عَقَرٌ لَهُ}^(۲)، که پیشتر مانامان کردوه.

۳- {أَخْرَجْتُ شَفَاعَتِي لِلْأَهْلِ الْكَبَائِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ}^(۳)، واته: تکای خۆم بۆ خاوهنی گوناحه زله کان له رۆژی قیامهتی هه لگرتوه.

ئهمهش به کورتیی چۆنیهتی سرینه وهی تۆبه (به لام تۆبهی راست و ساغ) بوو، بۆ سه رجه م گوناحه زله کان به هه موو جوړو شیوه کانیانه وه.

کو تای ی ئهم بر گه یهش به م روونکردنه وه پیویسته دینین:

(معتزله) کان رایان وایه که وەرگرتنی تۆبهی بهنده و پاککردنه وهی له گوناح و تاوانه کانی (پاش تۆبه کردن) له سه ر خوا فه رزه!!

به لام (أهل السنة) ئهو رایه ی مو عته زیله کانیان به بیته ده بیی به رانه ر به خوا دانا وه گو توویانه: خوا هیچ شتیکی نا گونجی له سه ر فه رزی، ئه وهنده هیه خوا خۆی به لی نی دا وه که تۆبه ی تۆبه کاران وەرگری و، له گوناح و هه له کانیان ببوو ری، ئنجا له به ره وهی بی به لی نیی و په یمان شکی نیی له خوا نا وه شیته وه، له سه ر ئه و بناغه یه ده توانین بلیین: به ته ئکید خوا تۆبه کان وەر ده گری و گوناحه کان ده بووری، چونکه خۆی فه رموویه تی و موژ ده ی به بهنده کانی دا وه، نه ک له به ره وهی له سه ری فه رزه^(۴).

(۱) غافر ۳:

(۲) أخرجه البخاري: ۶۴۱۶.

(۳) أخرجه البزار: ۳۲۵۴، قال الهيثمي (۲۱۱/۱۰): إسناده جيد.

(۴) بر وانه: (التفسير الكبير)، ج ۱۰، ص (۱۲۴-۱۲۵)، فخرالدين الرازي.

باسی پینجه م: چۆنیه تی سپینه وهی تۆبه بۆ ورده گوناح و هه له و په له کان:

پیشتریش باسی ئەو مەسەلەیه مان کرد، بۆیه به کورتیی ده لێین:

۱- به یه کدهنگیی زانایان (إجماع العلماء) تۆبه کردن له ورده گوناحه کانیش فەرزه، (الآلوسی) له وبارده گوتویه تی: (التوبة من الصغائر واجبة، علی ما نقل الأشعري، وحكى إمام الحرمين الإجماع علیه)^(۱)، واته: تۆبه کردن له گوناوه گچکه کانیش فەرزه، وهک (الأشعري) هیناویه تی و (إمام الحرمين) یش به کدهنگی زانایانی له سه ر گێراوه ته وه.

۲- به لām له وبارده که ئایا ته نیا خو پاراستن له گوناوه زله کان (الإجتنباب عن الكبائر) به سه بۆ به خشرانی گوناوه گچکه کان، یان پیویسته وێرای ئەوه کرده وهی باشیش ئەنجام بدری؟! زانایان راجیاییان ههیه، هه رچی زۆربه و جه ماوهریانن که (أهل السنة والجماعة) ده لێن: پیویسته وێرای خو دوورگرتن له گوناوه زله کان، کرده وه باشه کان (الأعمال الصالحة) یش ئەنجام بدات، (معتزلة) ش گوتویه انه: ته نیا خو پاراستن له گوناوه زله کان به سه!^(۲)

۳- به ندهش وای بۆ ده چی که ته گه ر چاک له چه مک و واتای (الکبائر) گوناوه زله کان، حالێ بین ئەو راجیاییه پاساوی نامی تی!

چونکه: وهک پیشتر پروومان کردۆته وه، له پیناسه ی گوناح و سه ری پچیدا، که وهک چۆن ئەنجامدانی قه دهغه کراوه کان (إرتکاب المحرمات) وهک قه تل و زیناو دزیی.. گوناوه، چواندنی فەرزه کان (ترك الواجبات) یش هه ر گوناوه!

که واته: خو پاراستن له گوناوه زله کان (إجتنباب الكبائر) کاتی که دیته دی، که ئینسانی مسو لمان، وێرای توخن نه که وتنی قه دهغه کراوه کان، دوو چاری چواندنی فەرزه کانیش نه بی، ئایه تی:

(۱) پروانه: (روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسبع المثاني)، ج ۱۲، ص ۵۹.

(۲) پروانه: (فتح الباري)، ج ۲، ص ۱۲.

﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرٌ لِلذَّكِرِينَ﴾^(۱) یش و ئەم بەسەر هاته ش،
کهوا پی دەچی ئایه ته که هو ی هاته خوار (سبب النزول) ی بی، چاکترین
به لگهی ئیساتی قسه ی بهندن:

{عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ! إِنِّي عَالَجْتُ امْرَأَةً فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ، وَإِنِّي أَصَبْتُ مِنْهَا مَا دُونَ أَنْ أَمْسَهَا، فَأَنَا
هَذَا قَافِضٌ فِي مَا شِئْتُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: لَقَدْ سَرَّكَ اللَّهُ لَوْ سَرَّتْ نَفْسَكَ، قَالَ: فَلَمْ
يَرُدَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا، فَقَامَ الرَّجُلُ فَانْطَلَقَ فَاتَّبَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا دَعَاهُ، وَتَلَا عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلْفًا
مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾^(۲) ، فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ!
هَذَا لَهُ خَاصَّةٌ؟ قَالَ: بَلَى لِلنَّاسِ كَافَّةً^(۳)

واته: پیاویک هاته خزمهت پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) گوتی: ئە ی
پیغه مبهری خوا! له و په ری شار خه ریکی ژنیك بووم و دهستم گه یاندی بی
ئهو دی له گه لی جووت بم، ئنجا ئەوه له بهر دهستم چیت دهوی بۆم بریار بده!
عومهر پی گوت: خوا بۆی پۆشیبووی، ئە گهر بۆ خۆت پۆشیبا یه! (ده لی)
پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) هیچی نه گوت، ئنجا کابرا هه ستاو رۆیی،
پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) پیاویکی دوا خست و بانگی کردو، ئەم
ئایه ته ی به سه ردا خوینده وه: {ئە مسه ره و سه ری رۆژ گار و چه ند به شیک له شه و گار
نوێژ به رپا بکه! بیگومان چاکه کان خراپه کان لاد به ن}، پیاویک له کۆمه له که
گوتی: ئە ی پیغه مبه ری خوا! ئەمه ته نیاو تاییهت بۆ ئەوه؟! فه رمووی: به لکو
بۆ تیکر ای خه لکه.

(۱) هود: ۱۱۴.

(۲) هود: ۱۱۴.

(۳) أخرجه مسلم: ۲۷۶۳.

کهواته: مشتومری نیوان (أهل السنة) و (معتزلة) لهم مهسه لهیه داو، بهو روونکردنه وه ده که گوتمان، دهیته راجیاییه کی وشهیی (إختلاف لفظي) و بهم جوړهش هیچ پیوست ناکات بلین، ثایه تی:

﴿إِنْ جَعَلْتُمْ كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفِرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾^(۱).

که پته وترین به لگه ی (معتزلة) یه، حوکمیکی ردها (مطلق) ی تیدایه و، به فرموده کانی پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) به نندار (مقیّد) کراوه، چونکه فرموده کانیش هر پشتگیری واتای ثایه ته که ده کن و لیان جیاواز نین، وهك سه رجهم فرمایشته کانی پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) له گهل ثایه ته کانی قورئاندا، بۆ وینه هم فرموده یه: {أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلُّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا: لَا يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ، قَالَ: فَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا}^(۲)، واته: ثایا ده زانن ته گهر بیت و به بهر دهر گای یه کیکتان دا رووباریکی لیبی و، هه موو روژیک پینج که رده تان خو ی لی بشوات، ثایا هیچ چلکی پیوه ده مینی؟! گوتیان: هیچ چلکی پیوه نامینی، فرمودی: ده جا نه وه وینه ی پینج نویژد کانه، که خوا گونا حانیان پی دهر پیته وه، کهواته: پینج نویژد فره زه کان (له فرموده ی دیکه شدا باسی جومعه و رده مه زانیش کراوه)، دهنه هو ی لابر دنی گوناچه گچکه کان، ده جا بیگومان وهك چو ن پاش ئیمان، نویژد کردن چاکترین چاکه (حسنه) یه، له دوا ی کوفرو شیرک و نیفاقیش، نویژد نه کردن خراپترین خراپه (سئیة) یه... کهواته: راسته به هو ی خو پاراستن له گوناچه گه وره کان، که یه کیان نویژد چواندانه، گوناچه گچکه کان دهر پیته وه.

(۱) النساء: ۳۱.

(۲) أخرجه البخاري: ۵۲۸، ومسلم: ۶۶۷.

باسی شه شه م: گۆرینی گوناح و تاوانه کان به چاکه و خیر:

یه کی دیکه له شوینه واره کانێ تۆبه ی راست و ساغ، بریتیه له گۆرینی خراپه و گوناحه کانێ بابای تۆبه کار، بۆ چاکه کان (الحسنات)، وه ک خوا یه روه ردگار فهرموویه تی:

﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^(۱).

واته: {گوناحباران جیگیان دۆزه خه} بیجگه له که سانی که ده گه پینه وه و ئیمان دین و کرده و ی باش نه نجام ددهن، تا نه وانه خوا خراپه کانیا بۆ به چاکان ده گۆرێ و، خوا لیبوردی به به زییه.

ئنجایه زانیان له باره ی چۆنییه تی نه و (گۆرانی خراپه به چاکه) یه، راجیایان هیه و، به گشتی دوو رایان هه ن:

یه که م: ده لێن: مه به ست له گۆرانی خراپه کانیا به چاکان له دنیا دایه و، گۆرینه که ش نه ویه که بابای گوناحکار پاش تۆبه کردن و گه پانه وه بۆ لای خوا، له سایه ی ئیمان و ته قوایه وه، له جیاتی خراپه و گوناح که جاران ده یکردن، سه رگه رمی چاکه و تاعه ت ده بی، (بخوي) له و باره وه گوتویه تی: (يُبَدِّلُهُمُ اللَّهُ بِقَبَائِحِ أَعْمَالِهِمْ فِي الشَّرِّ، مُحَاسِنِ الْأَعْمَالِ فِي الْإِسْلَامِ، فَيُبَدِّلُهُمُ بِالْشَّرِّ إِيمَانًا، وَبِقَتْلِ الْمُؤْمِنِينَ قَتْلَ الْمُشْرِكِينَ، وَبِالزَّنا عَقَّةً وَإِحْصَانًا)^(۲).

واته: خوا کرده وه ناقولایه کانێ نیو شیرکیان بۆ ده گۆرێ بۆ کرده وه چاکه کانێ نیو ئیسلامه تی، به و جوړه شیرکیان بۆ به ئیمان ده گۆرێ و، کوشتنی مسولمانان، بۆ کوشتنی هاو به شدانه ران و، داوین پیسییان بۆ داوین پاکیی و پارێز ده گۆرێ.

(۱) الفرقان: ۷۰.

(۲) پروانه: (معالم التنزيل)، ج ۵، ص ۱۵۷.

دووهم: دهلین: ئەو گوناح و خراپه به چاکه و تاعهت گۆرانهی تۆبه کاران له قیامهتدايهو، مه بهستيش لهو گۆرانه، ئەوهيه که خوی لیبوردو به خشنده له جی خراپه و گوناحه کانیان، چاکه و تاعهت یان له لیستی کردوه کانیاندا بۆدنهوسی.

ئهمانیش جگه له مانای ناشکرای ئایه ته که، چهند فهرموودهیه کیش به به لگه دینهوه، که ئهمه یه کیکیانه: {عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا، وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا، رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ فَيَقَالُ: اغْرُضُوا عَلَيْهِ صَعَارَ ذُنُوبِهِ، وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا، قَالَ: فَتُعْرَضُ عَلَيْهِ صَعَارَ ذُنُوبِهِ، فَيَقَالُ: عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا، وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا، فَيَقُولُ: نَعَمْ، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ، وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ أَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ، فَيَقَالُ لَهُ: فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً، فَيَقُولُ: رَبِّ قَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ لَا أَرَى هَاهُنَا، قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ضَحَكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ^(۱).

واته: پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی: وهک (أبو ذر) گیراویه ته وه: (من ده زانم کی له نه هلی به هه شتی دوایین که سه که ده چیه به هه شتی و، کی دوایین که سی نیو ناگری دۆزه خه، که لیی ده چیه ده ری.

پیاویکه رۆژی قیامه تی ده یئرئ و ده گوترئ: گوناحه گچکه کانی پیشان بدن، به لام گه وره کانی لی بشارنه وه، ئنجا گوناحه ورده کانی ده خرینه به رچاوو پیی ده گوترئ: فلان و فیسار رۆژه، فلان و فیسار کردوهیه ت کردوهو، فلان و فیسار رۆژه، فلان و فیسار کردوهیه ت کردوه! ده لی: به لی، ناتوانی نکوویی بکات، به لام هه ره له گوناحه زله کانی ده ترسی که به خرینه پیش چاوی، ئنجا پیی ده گوترئ: {فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً} له جی هه خراپه یه ک چاکه یه کت هیه! ئنجا ده لی: په روه رد گارم! هه ندیک شتم کردوه لی ره دا نایانینم! ئنجا من پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) بیی پیکه نی هه تا ددانه کانی ده رکه وتن!!

ههروهها هه مان فهرمووده (أحمد) یش هیئاویه تی و، له درێژدی فهرمایشته که دا
ئهم ته عیبره هاتوه: ((... وهو مشفق من الکبار، فَيَقَالُ: أعطوه مکان کل سیئه
حسنة)^(۱).

هه لێته ئهم مانایهش هیچ گری و ئیشکالیکی نیه، وهک واقعییش هه
راسته، بابای گهراوه (تائب) له جیاتی خراپه، چاکه دهکات، شایانی باسیشه
که رهخه لێگرانی لایه نگرانی ئهم رایه، چهند به لگهیه کی عه قلییان هیئاونهوه،
به لام هیچ به لگه ی قورئان و سونه تیای پی نیه، به لگه عه قلییه کانیشیان
زیاتر له بازنه ی به دوور زانیان (استبعاد) دا ده سوور پێنه وه. بۆ وینه^(۲):

۱- چۆن گوناخی بوغزی تراو له لای خوا، ده گۆرپی بۆ کردوویه کی خۆ شوێستراوی خوا؟!!

۲- ئه گه خراپه و گوناخه کان به چاکه و تاعهت گۆرپان، ده بوایه تۆ به کاریکی
گوناخکار، حاڵی له بابیه کی گوناخ نه کردو چاکتر بی، ئه مهش راست نیه که
ئینسانی بی گوناخ، له هی خاوهن گوناخ، چاکتر نه بی!

۳- وهک چۆن چاکه یه که له ئینسان هه لده وه شیته وه، خراپه ی نایه ته جی، به لکو
ته نیا خۆی نامینی و هیچی دیکه، خراپهش به هه مان شیوه، که به هۆی تۆ به وه
لاچوو، ناگونجی چاکه بیته شوینی.

به لام پاش هه والدان ی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) هیچ کهس
هه قی قسه و را ده برینی نامینی و، ئه وه به لگه عه قلیانهش که لایه نگرانی رای
یه که م هیئا بوونیانه وه، جگه له وهی که ده بی هه میشه له به رانه ر به لگه راست
و راشکاو (صحيح صريح) ی شه رعیدا، عه قل به خۆیدا بچیتته وه و چاو به خۆیدا
بگیریتته وه، به لئ و وێرای ئه وهش، هیچ کام له به لگه عه قلییه کان هیزو پێژکی
وایان نیه وهک گوتوو مانه: سه رجه میان له جوغزی به دوور زانیان (استبعاد) دا

(۱) برهانه: (المسند)، ج ۵، ص ۱۵۷.

(۲) ئه وه به لگانه (ابن القیم) له کتیی (طرق الهجرتین)، ص ۲۴۶ دا، له خاوهنی ئه وه
رایه وه هیئاو نی و وا پێناچی خۆی له گه لیان هاو ده نگبی.

ده خولینه وده، ته میښ به ته نیا پاساو (مېرړی) ته ټولې ته ټایه ته قور ټایه
راشکاوو ټاشکرایه نیه:

﴿ فَأُولَٰئِكَ يَبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۖ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾^(۱).

به لې خواي په روه ردگار، به خسه به رانه به به نده کانی و خاوهن لوتف
و لې بوردیه به ټو پوښینی گوناح و خراپه کانیان و، به به زه یی و میهره بانه ټو
گورینیان به چاکه و تاعهت و، که ږم و به خشنده یی بیسنووری خواش شتی وای
لیده و شته وده، که له هیچ عه قل ته ندیشه و خه یالیکدا جی نه یته وده نه حه و ته وده.

پېشموایه^(۲) راستر وایه که ټو ته فسیری ټایه تی ناوبراو بگوتړی: هیچ
ناکوکیه که له نیوان رای یه که م و دوو دما نیه، که ناچار بین حه تمه ن یه کیان
بگرین و، ته وی دیکه واز لې به نین، چونکه: خواي به خشنده ی به به زه یی،
به موله قی فمویه تی: (يَبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ) که واته: چاکتر وایه
هه ردووک رایه کان پیکه وده کو بکه یه وده بلین: خوا هم له دنیا و هم له
قیامه تدا، خراپه و گوناخه کانی بابای ټو به راست و ساغ کردو، به چاکه و
تاعهت ده گورې، له دنیا دا له سایه ټو به و تیمان و پاریزکاریه وده، وایان
لیدی، که له موده و له جیاتی خراپه، چاکه و له باتی سه ریچی (معصية)،
فهرمانه ری (طاعة) بکه، له دواړو ژیشدا خوا له جی هه خراپه یه که،
چاکه یه کیان ټو داده نی، وده که له ده قی فمویه تی پیغه مبه ردا (صلى الله عليه
وسلم) هاتوه، که پېشتر هی ناومانه و هه ر کام له (مسلم) و (أحمد) له (أبو ذر
الغفاري) یه وده گپړاویانه ته وده^(۳).

(۱) الفرقان: ۷۰

(۲) خاوهنی کتیبی (التوبة في ضوء القرآن الكريم) یش هه مان رای په سه ندی کردوه،
بروانه: ص (۵۰۹-۵۱۰)، و پیم وایه (ابن جریر الطبري) یش وده عاده تی خوی له
فراوانکردنی چه مک و واتای ټایه ته کانی قور ټاندا که به موله قی هاتبن، مادام نیشانه یه که
له سه ر ته سکړدنه وایان نه بی، هه مان رای هیه.

(۳) له ته فسیری سووړه تی (الفرقان) دا زیاتر قسه مان له سه ر چه مکي ته ټایه ته کردو وده وده

لیره شدا کۆتایی به تهوهری یه کهم له بهشی ههوتهم دینین، که بریتی بوو له خستنه پرووی: (شوینهواری تۆیه له سرینهوهی گوناخدا) و دهچینه سهر تهوهری دووهم و کۆتایی له بهشی ههوتهم، که بریتی له: (کاریگهریی و بهرهه می گه پانه وه بۆ لای خوا، له چاککردنی ئینساندا).

له تۆیه کۆمهڵه نهیه مان له ههتلان
www.alibapir.net
English عربي كوردی

AliBapir/عەلی بابیر
راگه باری مەکتەبی مامۆستا عەلی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir
Google Play App Store

AliBapir/عەلی بابیر
کەناڵی
راگه باری مەکتەبی مامۆستا عەلی بابیر

ئێره ههردوو رایه کهمان پیکه وه کۆکردونه وه، به لام (الطبري) رای یه که می ههلبژاردوه وه، هی دووهمی به نه گونجاو و دوور داناوه.

تهوهری دووهم:

کاریگه‌ریی و به‌رهه‌می گه پانه وه بۆ لای خوا (توبه)،
له چاککردنی ئینساندا

خوێنه‌ری به‌پێز!

له راستییدا کاریگه‌ریی تۆبه و گه پانه وه بۆ لای خوا، کاریگه‌ریی (تأثیر)یه‌کی هه‌مه‌لایه‌نه‌یه، خێرو به‌ره‌که‌ت و به‌رهه‌مه‌کانی تۆبه، زۆرو جو‌راو جو‌رن و، دیاره گه‌وره‌ترین و چاکترین و پێرۆزترین به‌رهه‌می گه پانه وه بۆ لای خوا، ئه‌وه‌یه که له دوا‌پۆژدا دێته‌دی، که لی‌بوردن و به‌خشین و به‌زه‌یی خ‌وای په‌روه‌ردگارو تاوانپۆشه، به‌لام ئیمه لی‌رده‌دا ته‌نیا ئاماژه به هه‌ندی‌ک له به‌رهه‌مه دنیا‌یه‌کانی تۆبه ده‌که‌ین، که یی‌گومان په‌یوه‌ندی راسته‌وخۆ و پته‌ویشیان به دوا‌پۆژه‌وه هه‌ر هه‌یه، ئنجا هه‌رچۆن بووه، ئیمه هه‌ول ده‌ده‌ین که له قه‌ده‌ر قه‌باره‌ی ئهم کتێبه، له هه‌وت با‌سی کورت و گو‌شرا‌ودا، به‌رهه‌مه‌کانی تۆبه و کاریگه‌ریی له پاک‌سازی و چاک‌سازی ئینساندا به‌خه‌ینه‌روو.

باسی یه‌که‌م: کاریگه‌ریی تۆبه له‌سه‌ر ڤووح و جه‌سته:

وه‌ک چۆن گوناح و سه‌رپێچیه‌کان، کاریگه‌ریی و به‌دو خراپییان له‌سه‌ر ئینسان هه‌یه، به پێچه‌وانه‌وه‌ش چاکه و فه‌رمانبه‌رییه‌کان (الحسنات والطاعات) یش کاریگه‌ریی ئیجابیی و چاکیان له‌سه‌ر ئینسان هه‌یه، به ڤووح و عه‌قل و جه‌سته‌یه‌وه، خ‌وای به‌رزو مه‌زن له‌وباره‌وه فه‌رمویه‌تی:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^(۱).

واته: ههركه سيك له نير يان مێ، كردهوهی چاك بكات و برواداریش بێ،
ئهوه بێگومان له ژيانكی بهختهوه رانهی (پاك و چاك) دا دهیژیه نین و (له
دوارۆژیشدا) به پێی چاكترینی ئهوهی دهیانكرد، پاداشتیان ددهینه وه.

دیاره گه پانه وه بۆ لای خواش، نهك هه ر كردهوهی چاكه، بگه سه رچاوه و
بناغه ی كرده وه چاكه كانه.

ئجلا لێردها به په سه ندی ده زانم كه یه كێك له كورته باسه كانی كێبێ:
(رێگای صالح بوون و به ره و خواچوون) كه زۆر په یوه ندیی به م مه سه له یه وه
هه یه بخوازمه وه^(۱).

په رێزی چاكه و خراپه له ژيانی ئینساندا:

عه بدو لای كورێ عه بباس خوا له خوێ و بابی رازی بێ، له باره ی په رێزی
چاكه و خراپه وه له ژيانی ئینساندا گوتویه تی: (إن للحسنة ضياء في الوجه،
ونوراً في القلب، وقوة في البدن، وسعة في الرزق، ومحبة في قلوب الخلق،
وإن للسيئة سواداً في الوجه، وظلمة في القلب، ووهناً في البدن، ونقصاً في
الرزق، وبغضة في قلوب الخلق)^(۲).

ئهم قسه به پێزی (ابن عباس) كه به ئاشكرا پووناكیی بنه ماله ی پێغه مبه ری
(صلی الله علیه وسلم) پێوه دیاره، ده (۱۰) یاسای گزنگی ده باره ی کاریگه ربی و
شوینه واری چاكه كردن و خراپه كردنی له ژيانی ئینساندا تێدان، پێنجییان
په یوه ندییان به به ره مه می چاكی چاكه كرده وه هه یه، كه ئه مانه:

(۱) بره وانه: لاپه ره (۵۷، ۵۸) له چاپی سییه م، ۱۴۲۱.

(۲) ئهم قسه یه (ابن القیم) له (الوابل الصیب) دا هیناویه تی و، له گه لێك شوینی دیکه شدا
باسكراوه.

۱- گه شی و دره وشاوه بی پروو (ضیاء فی الوجه)، خواش فهرموویه تی:

﴿سَيَمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾^(۱).

واته: له تهنجامی سهجده بردنه وه، نیشانه یان له پرووه کانیاندايه.

۲- پرووناکی دڵ و دهروون (نوراً فی القلب)، خواش فهرموویه تی:

﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ﴾^(۲).

واته: ئنجا ئایا که سینک خوا سینیه بۆ ئیسلام گوشاد کردبێ و، له لایه ن پهروهرد گاریه وه له سه ر رۆشنیایی بی (وهك بابایه کی سینیه تاریکی دلپهق وایه؟!).

۳- به هیزی جهسته (قوة فی البدن)، خواش له سه ر زمانی (هود) - علیه السلام - فهرموویه تی:

﴿وَيَقَوْمٌ أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدَّكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ﴾^(۳).

واته: نه ی گه له کهم! داوای لیبردن له پهروهرد گارتان بکه ن، پاشان بگه رپینه وه بۆ لای، بارانی به خورزه م و رپژنه تان به سه ردا دهبارینیو، وپرای هیزی خۆتان، هیزو پیزی دیکه شتان بۆ زیاد دهکات.

۴- فراوانبوونی رۆزی (وسعة فی الرزق)، خواش فهرموویه تی:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾^(۴).

واته هه رکه سینک پارێزکاری له خوا بکات، دهرووی خیری لی دهکاته وهو، بیته وهی چاوه روانیی بکات بژیوی ددهات.

(۱) الفتح: ۲۹.

(۲) الزمر: ۲۲.

(۳) هود: ۵۲.

(۴) الطلاق: ۲-۳.

۵- خۆشویستران له دلی خه لکی دا (ومحبة في قلوب الخلق)، خواش فه رموویه تی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا﴾^(۱).

واته: بیگومان نهو که سانه ی ئیمانیا ن هه یه و کردوه باشه کان ده که ن، خوا خۆشه و یستییا ن بۆ پهیدا ده کات، له (دلی خه لکیدا).

هه روه ها پینجیشیا ن باسی په ریژی شوومی خراپه کردن ده که ن، که ئه مانه ن:

۱- رهشی و تلخی دهم و چاو (سواداً في الوجه)، خواش فه رموویه تی:

﴿قَالَمَّا الَّذِينَ اَسْوَدَتْ وُجُوهُهُمْ اَكْفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ﴾^(۲).

واته: ئنجا ئه وانه یان که روویان رهش و تلخ هه لگه راوه (پیا ن ده گو تر ی) ئایا پاش ئیمان هی نا تان کافر بوونه وه!!

۲- تاریکی دل و دهر وون (ظلمة في القلب)، خواش -عز وجل- ده فه رموی:

﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾^(۳).

واته: خوا گالته یان پیده کات و جله ویا ن بۆ شل ده کات، که له سه ر کیشی خویاندا سه راسیمه بن.^(۴)

۳- بی هیژی لهش (وَوَهَنَّا في البدن)، خواش -سبحانه وتعالی- فه رموویه تی:

﴿وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبِيثَ﴾^(۵).

(۱) مریم: ۹۶.

(۲) آل عمران: ۱۰۶.

(۳) البقرة: ۱۵۰.

(۴) زانایان گو توویانه: (العَمَةُ للبصيرة، كالْعُمِّي للبصر). سه راسیمه یی بۆ دهر وون، وهک کویری وایه بۆ چاو.

(۵) الأعراف: ۱۵۷.

واته: هه‌رچییه‌ك كه پیس و زیانبه‌خشه (له خواردن و خواردنهوه جل و به‌رگ و كهل و پهل و ... هتد)، لییان قه‌ده‌غه ده‌كات.

٤- كه‌م و كورتیی بژیو (ونقصاً في الرزق)، خواش -عزّ وجل- فهرموویه‌تی:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا﴾^(١).

واته: هه‌ر كه‌سیك ر‌وو له به‌رنامه‌ی من وه‌رگێڕی، بیگومان گێڕۆدی گوزهرانی ته‌نگ و تالّ ده‌بی.

٥- بوغزێنراویی له دلی خه‌لكیدا (وبغضةً في قلوب الخلق)، خوی کاربه‌جیش له‌سه‌ر زمانی (لوط) -عليه السلام- فهرموویه‌تی:

﴿قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ﴾^(٢).

واته: (لوط) به‌ گه‌له‌كه‌ی خوی فهرموو: به‌راستی من له ر‌ق لیبووه‌وانی کردوه‌كه‌تانم.

شایانی باسیشه‌ كه ئیستا به‌هۆی به‌ره‌وپێشچوونی زانستی پزیشک‌گه‌ری (علم الطب) به‌ گشتیی و، زانیاریی ده‌روونزانیی به‌ تایبه‌تی، بۆته‌ شتیکی ر‌وون و بی چه‌ندوچوون، كه هه‌ركام له ر‌ووح و جه‌سته‌ کاریگه‌ریی پته‌وو به‌تین و راسته‌وخۆیان له‌سه‌ر په‌كدی هه‌یه‌و، زۆر له نه‌خۆشی و ده‌رده‌ جه‌سته‌یه‌كان، ر‌یشه‌و هۆکاره‌که‌یان ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ ر‌ووح و دلّ و ده‌روون و عه‌قل و خوو و خه‌سله‌ت و نه‌خۆشییه‌ په‌نه‌انییه‌كان.

ده‌جا هیچ گومانیش له‌وه‌دا نیه‌ كه ته‌نجام دانی هه‌ر گوناح و خراپه‌یه‌ك، برین و زامیكه‌ كه له ر‌ووح و ده‌روون ده‌کری و، هه‌ر چاکه‌و خێرکیش، هه‌توان و چاره‌سه‌ریکی ته‌و برین و زامه‌ مه‌عنه‌وییانه‌یه‌و، (تۆبه‌)ش هه‌نگاوی په‌كه‌م و به‌ردی بناغه‌و سه‌رچاوه‌ی، سه‌رجه‌م کردوه‌ چاک و په‌سه‌ندو ر‌ه‌فتارو ر‌ه‌وشته‌ به‌رزو جوانه‌کانه.

(١) طه: ١٢٤.

(٢) الشعراء: ١٦٨.

باسی دووهم: کاریگه‌ریی گه پانه وه بۆ لای خوا، له سه‌ر ئیمان و عه‌قیده و له خوا نزیکه‌وتنه‌وه‌ی ئینسان:

ئه‌گه‌ر گوناح و تاوانه‌کان به‌ گشتیی، چ چواندنی فه‌رزان بن، چ توخکه‌وتنی سه‌رپێچییان، چ ناشکراو دیاربهن، وه‌ک قه‌تل و داوێن پیسیی و رێگریی و... هتد، چ په‌نه‌ان و شیراوه‌ بن، وه‌ک بوغزو کینه‌و هسه‌دو به‌دگومانیی و خۆبه‌زلگریی و... هتد، نیشانه‌و به‌لگه‌ی له‌ خوا دووری ئینسان، تاعه‌ت و کرده‌وه‌ چاکه‌کانیش به‌ گشتیی و، به‌ تابه‌ت گه‌پانه‌وه‌ بۆ لای خوا، به‌لگه‌و نیشانه‌ی له‌ خوا نیزیکیین، بۆیه‌ گه‌پانه‌وه‌ بۆ لای خوا (التوبة إلى الله) کاریگه‌رییه‌کی گه‌وره‌و گرنگی له‌ سه‌ر ئیمان و خواناسیی و، گه‌شه‌پێکردنی و پته‌وو مه‌حکه‌م کردنی هه‌یه‌.

له‌ راستییدا وه‌ک چۆن ئیمان و عه‌قیده، له‌ سۆنگه‌ی گوناح و سه‌رپێچییه‌کانه‌وه‌، کزو لاواز ده‌بێ و گه‌رم و گورپی و شۆق و رووناکیی جوانیی و په‌وه‌قی که‌م ده‌بێ و، بگره‌ جاری واش هه‌یه‌ هه‌ر نامینێ و، وه‌ک گوتراره‌: (المعاصي برید الکفر) گوناحه‌کان پۆسته‌ی کوفرن، به‌ پێچه‌وانه‌شه‌وه‌: گه‌پانه‌وه‌ بۆ لای خوا ده‌بێته‌ مایه‌ی هێزو پێزی ئیمان و عه‌قیده، گه‌رم و گور داهینانی دل و ده‌روون و، وه‌شۆق هینانی و، جوانکردن و رازاندنه‌وه‌ی به‌هۆی خواناسیی و ئیمانه‌وه‌.

به‌لێ له‌ راستییدا تۆبه‌ مشتومالکاری ئیمان و عه‌قیده، هه‌ر بۆیه‌ش نه‌ک ته‌نیا زانایان و پێشه‌وايان، بگره‌ پێغه‌مبه‌رانی هه‌لبژاردوه‌و پایه‌ به‌رزى خواش -عليهم الصلاة والسلام- له‌ ئاماده‌مه‌وه‌ تاكو خاته‌م، سه‌رجه‌م به‌ خه‌سله‌تی به‌رزى تۆبه‌کردن و بۆ لای خوا گه‌پانه‌وه‌، مه‌دح و ستایش کراون و، خواى لیبورده‌و به‌خشنده‌ روونی کردۆته‌وه‌، که‌ تۆبه‌کردن و بۆ لای خوا گه‌پانه‌وه‌و داواى لیبوردن له‌ خوا کردنی ته‌و زاته‌ به‌رزو ناوازان، مایه‌ی پله‌و پایه‌ بۆ به‌رزکرانه‌وه‌و، هه‌لبژاردنیان بووه‌ له‌ لایه‌ن خواى کاربه‌جێوه‌، با سه‌رنجی ته‌م چه‌ند ئایه‌ته‌ به‌دین:

۱- ﴿وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ۖ ثُمَّ اجْنَبْنَاهُ رَبَّهُ ۖ فَنَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ۖ﴾^(۱).

واته: ئادهم سه ریچی له په روهرد گاری کردو، له ئاکامدا سه رگهردان بوو، پاشان، په روهرد گاری هه لیبژاردو تۆبه ی لی ودرگرت و ری پروونی کرد.

که واته: له نه نجامی تۆبه کردن و داوای لیبوردن کردنی ئادهمدا -علیه السلام-، خوا دووباره به په رحمت و به خششی خوی گه پاره ته وه سه ری و هه لیبژاردوه و ری پروونی کردوه! واته: هه رچی به هوی سه ریچییه کانه وه دۆراندویه تی، هه مووی و بگره به زیادیشه وه، به هوی تۆبه وه تی هه له یناوه ته وه قه ره بووی کردۆته وه.

۲- ﴿وَلَقَدْ دَاوُدُ إِنَّمَا فَنَنَّهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ ۖ وَخَرَّ رَاكِعًا ۖ وَأَنَابَ ۖ فَغَفَرْنَا لَهُ ۖ ذَٰلِكَ ۖ وَإِنَّ لَهُ ۖ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ ۖ﴾^(۲).

واته: داوود زانی که تاقیمان کردۆته وه، بۆیه داوای لیبوردنی له په روهرد گاری کردو گه پاره وه، ئنجا ئیمه ش له وه به خشیمان و، بیگومان بو وی له لایه ی ئیمه، پله و پایه ی نیزیك و چاکترین جیگا و ریگا هیه.

به لی، دواایش داوود -علیه السلام- پاش گه پانه وه داوای لیبوردنکردن، خوی په روهردگار نیزیکی و پایه به رزیی راده گه یه نی!

ئنجا هه ر له ئایه تی دوا ی ته ویشدا فه رموویه تی:

﴿يٰۤاٰدَمُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِیْفَةً فِی الْاَرْضِ ۖ﴾^(۳).

واته: ئه ی داوود! ئیمه تۆمان له زه ویدا به جینشین داناوه.

(۱) طه: ۱۲۱-۱۲۲.

(۲) ص: ۲۴-۲۵.

(۳) ص: ۲۶.

۳- ﴿وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾^(۱).

واته: سوله یمانان به داوود به خشی، که چاکترین بهنده بوو، چونکه ده گه پانهوه بو لای خوا.

که واته: ئینسان به هوئی گه پانهوه بو لای خوا، همیشه داوای لیبوردن لیکردنی، ده چیته ریزی بهنده په سنده کانی خواوه، که زور لیی نیزیکن.

۴- ﴿إِنَّهُ لَيَعَانُ عَلَى قَلْبِي، وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةً مَرَّةً﴾^(۲)، واته: بیگومان ته می بیئاگایی به سهر دلدا دی و، من له رورژینا سهد جار داوای لیبوردن له خوای زال و پایه بهرز ده که م.

وهك ده بینین پیغه مبهری خاتهم (صلی الله علیه وسلم) به هوئی گه پانهوه بو لای خوا، داوای لیبوردن لی کردنیوه، تهم ومژی جاروبار بیئاگایی (غفلة) له سهر دل و دهروونی، همیشه به پرووناکیی ئیمان و یادی خوا، رۆشن و ناوهدان و مشت و مال ده کات!

له نوره کومه لایه نه به کانی
www.alibapir.com

AliBapir

archive/details/alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

QR codes

www.alibapir.com

فارسی - عربي - English

علي بابير/ AliBapir

علي بابير/ AliBapir

له ناله
راکړلاندی مکتبه یی ماموستا علی بابیر

QR codes

راکړلاندی مکتبه یی ماموستا علی بابیر

باسى سېيەم: كارىگەرىي تۆبە لە پرووى خواپەرستىيەو:

گەرانەو ە بۆ لای خوا، كە دل و دەروونی ئىنسان مشت و مال دەكات و ئىنسان لە خوای خوێ وە نيزىك دەخات، كارىگەرىيەكى گەورەى لەسەر لایەنى خواپەرستىي (عبادة) ھەيەو، دەيتە مايەى گەرم و گورپى ئىنسان و چوست و چالاكىي، بۆ بەندايەتيي و پەرستنى چاكتر و قوولتر بۆ خوا، تام و چيژ وەرگرتنى زياتر.

بەندە بە ئەزموونی تايبەتى خۆم بۆم دەرکەوتو، لەو کاتانەدا، كە تۆبەى چاکتر و قوولتر جیدديترم کردو، باشتەر بۆ لای خوا گەراومەو، بۆ پۆشینی گوناخە کانم و خاوين کردنەو داشۆرینم لە ھەلەکانم لیي پاراومەو، تام و چيژى زياتر و چاکترم لە خوا پەرستىيەکان (العبادات)م کردو.

ھۆي ئەو ھالەتەش ئەوێە كە دل و دەروونی ئىنسان لە سۆنگەى گوناخ و سەريپچيەکانەو، نەخۆش دەبێ و، بەھۆي نەخۆش کەوتنیشەو، ميزاجی تیک دەچێ و، نە جەستەو رووحي وەك پيويست توانای ئەنجامدانى خوا پەرستىيەکانیان دەبێ و، نە دل و دەروونیش تام و چيژيان لیي دەكات! وەك چۆن نەخۆشییە جەستەییەکان، دەبنە ھۆي خواردن و خواردنەو پي نەخوران و، تام و چيژو سوود لیي وەرنەگرتنى، خواردن و خواردنەوکان!

خوای پەروردگاریش لە دیاریبکردنى خەسلەتە سەرەکییەکانى ئەھلى ئيماندا، تۆبەو گەرانەو ە بۆ لای خواي، خستۆتە پيش ھەموو خەسلەتەکانەو، تەنانەت خواپەرستىيش!

﴿التَّائِبُونَ الْعَمَدُونَ الْحَمْدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ...﴾^(۱)

باسی چوارهم: په وشتی بهرز و جوان یه کیکه له بهرهمه کانی تۆبه:

شتیکي ناشکرایه که خواي کاربه جی هرچی خراپ و شووم و بی خیره، له نیازو مه بهست و قسه و کارو کردهوو په فتاره کان، قه دهغه ی کردهوو، خستویه ته خانه ی (حرام) دوهو، تهنه ها تهو شتانه شی به پیویست (فرض، واجب) یان په سهند (مستحب) داناون، که به مسوگه ریی خیرو قازانج و به هرهو بهرژ دوه ندیی جهسته و گیان و تاك و کومه لیان تیدایه، له دنیاو قیامت و دواړو ژیشدا، وده فهرموویه تی:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾^(۱).

واته: (خوا به زهیی خوی تاییه ت کردهو) بهو که سانه وه که شوین په وانه کراوی هه وائل پیدراوی نه خوینده وار (واته موحه ممد (صلی الله علیه وسلم)) ده که ون، که دهیینن (ناوونیشانی) نووسراوه له ته وپرات و ئینجیلی بهرده ستیاندا، که فهرمانیان به هرچی چاک و په سهنده، پی دهکات و هرچی خراپ و ناپه سهنده پیشگیریان لی دهکات..

دهجا ییگومان هر که سیکیش له سونگهی شوین پی هه لگرتنی پیغه مبهری نه خوینده وار دوه (صلی الله علیه وسلم) شان بداته بهر نه نجامدانی هرچی چاک و په سهنده (المعروف) و، توخنی هرچی به دو ناپه سهند (المنکر) نه که وی، مانای وایه که م و زور په وشت و خوی وده هی پیغه مبهری په وشت بهرزو مه زن (صلی الله علیه وسلم) ده چی، که له سایه ی بهر یوچه وونی به گویره ی قورئانه وه، وده (عائشة) ی هاوسه ری گوتوویه تی: {كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ}^(۲)، بوو بوو به خاوه نی په وشت و خوی مه زن: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾^(۳).

(۱) الأعراف: ۱۵۷.

(۲) أخرجه مسلم: ۷۴۶.

(۳) القلم: ۴.

دیاره ده‌عوای مسوڵمانان بوون و گه پانه وه بۆ لای خواش، له هیچ کهس ناسه‌لمینری، تا‌کو شوین پیی پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) هه‌لنه‌گری: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^(۱)، واته: بلی ته‌گه‌ر (راسته) خواتان خو‌شده‌وی، په‌یره‌ویم لی بکه‌ن، خواش خو‌شی ده‌وین و، له گونا‌حه‌کانیشتان ده‌بو‌ری و، خوا لی‌بو‌رده‌ی به‌به‌زییه.

باسی پینجه‌م: به‌ره‌می گه‌پانه‌وه‌ بۆ لای خوا، له‌ پوو‌ی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه:

هیچ گومان‌ی تیدا نیه‌ که‌ بابای بۆ لای خوا گه‌راوه‌، ده‌ست له‌ گونا‌ح و تاوان هه‌لگرتو‌وی پاک بو‌وه‌وه، که‌ خوا مو‌ژده‌ی خو‌شویستنی خو‌ی پیداه‌:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾^(۲).

واته: یی‌گومان خوا زۆر تۆبه‌کاران و خو‌ پاکه‌ره‌وانی خو‌شده‌وی، به‌لی بابای تاوا هه‌م بۆ خو‌ی و، هه‌م بۆ خیزان و بنه‌ماله‌ی و، هه‌م خزم و ده‌رو دراوسی و هاوشارو هاوولا‌تیانی، سو‌وده‌خس و سه‌ر به‌ خێرو جوامیره‌.

چونکه‌ یی‌گومان ته‌وه‌ی که‌ ده‌بیته‌ هو‌ی گه‌نده‌ل و پوو‌چه‌ل و کرم‌ل‌کردنی میلله‌ت و کۆمه‌لگا‌و، نه‌مانی هیمنی و ئاسایش و دل‌نایایی و، بلا‌بو‌ونه‌وه‌ی ترس و له‌رزو بی‌باوه‌ری و به‌دگومان‌یی و ده‌راوک‌ئی و..هتد، بلا‌بو‌ونه‌وه‌و ته‌شه‌نه‌کردنی ته‌و گونا‌ح و تاوان و خراپه‌کاریانه‌یه، که‌ ئیسلام له‌ پینا‌وی پاراستنی: دین و ژیان و وه‌چه‌و ئاب‌روو و عه‌قل و مال و ئاسایش (الدین والحیاة والنسل والعرض والعقل والمال والأمن) ی کۆمه‌لگا‌دا، چه‌ندان جو‌ره‌ سزای سه‌ختی بۆ دانا‌ون، که‌ پی‌شتر باس‌مان کردن.

(۱) آل عمران: ۳۱.

(۲) البقرة: ۲۲۲.

به لای هەر کۆمه لگاو میلله تیک، له سایه ی جیه جیکردنی شه ریه تی خواوه، شه و
حه وت شته ی تیدا پارێزراوین، که شه رعزانان به هه وت شته پیوسته کان (الضروریات
السبع) ناویان بردوون، که بریتین له: تاییین و ئابروو و ژیان و سامان و وه چه و
عه قل و ئاسایش، شه و ییگومان کۆمه لگایه کی ساغ و سه لامه ت و تۆکمه و توندو
تۆل ده بی، ده جا ییگومان بابای بۆ لای خوا گه پراوه بۆ خوا صولحاو، بهر له
هه ر شتیک له و گوناح و تاوانه پیس و نه گریسانه دوور ده که ویتته وه، که خوا له
دنیاو دواړۆژیشدا، سه خترین سزاو جه زه به ی بۆ ئه نجامده رانیان داناوه.

باسی شه شه م: به ره مه می تۆبه له رووی جه نگ و جیهاده وه:

هه رکاتیک ئینسان به راستیی به ره و خوا گه پرایه وه، له گه لای ئاشت بۆ وه
لای نزیک بۆ وه، خۆی و هه رچی هه یه تی، به سه خاوه ته وه له پیناویدا به خت
ده کات و ده به خشی، چونکه به راستیی سه نگه ری پشه وه (الخذق الامامی) ی
شه یتان بۆ شه ر له گه لکردن و زه فه ر پێبردنی مروف، نه فسیه تی، هه رکاتیک
ئینسان له خودی خۆیدا له به رانه ر شه یتاندا شکستی خوارد، له هه یچ سه نگه رو
به ره (جبهه) یه کی دیکه دا خۆی ناگریته وه!

هه رو ده ها به پێچه وانه شه وه هه ر راسته و، هه رکاتیک ئینسان له جوغزی نه فسیدا
به شه یتان وێرا، مه گه ر چۆن، ده نا شه یتان جارێکی دیکه خۆی بۆ ناگریته وه.

تنجا ئاشکرایه که تۆبه و بۆ لای خوا بادانه وه، روو به چاکه و تاعه ت
گه پانه وه، خالی وه رچه رخان (نقطه إنعطاف) ی ئینسانه، بۆ دژایه تییکردنی
شه یتان و زه فه ر پێبردنی و پشت له زه وی دانی، چ شه یتانی جندو، چ هی
مروف، هه ر بۆیه ش خوی بالاده ست فه رموویه تی:

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ
وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي

بَايَعْتُمْ بِهِ ۖ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ التَّائِبُونَ الْعَبْدُونَ الْحَمِيدُونَ
الْمُسْتَخِرُونَ الرَّكَعُونَ السَّجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

واته: ینگومان خوا، گیان و سامانی له برواداران کریوه که به ههشتیان
بداتی، له ږیی خوادا دهجنگن دهکوژن و دهکوژین، (تهوه) به ښینیکی راسته
که له تهوږات و ټینجیل و قورټاندا داویهتی، ټنجا ټایا کی به به ښینی خوی
وه فادارتره له خوا؟ کهواته شادمان بن بهو سهودایه کی په یمانتان له سهری
داوهو، هه ښه وه شه به مراد گه یشتنی مه زن، (برواداران ټیکیش تهو به ښینه یان
پی ده بریته سهر که) توبه کاران، خوا په رستان، ستایشی خوا که ران، ږوژو و گران،
ږکووع به ران، سه جده به ران، فه رمان به چاکه که ران و، ږی له خراپه گران و،
پار ټه رانی سنووره کانی خوان و، موژدهش بده به برواداران ټیک (که خاوهنی تهو
خه سلته تانه به سه رختنی خوا، بۆ یان و به مراد گه یاندنیان).

وهک ده بینین خوی زانای په نهان و ناشکرا، یه که مین خه سلته تی بنچینه یی و
گرنگی، تهو که سانه کی که ټاماده ن خویان بۆ خوا فیدا بکه ن و سه رومالیان به خت
بکه ن، به گه ږانه وه بۆ لای خوا (التوبة إلى الله) داناوه! جیی سه رنج تهو دیه
که نۆیه مین خه سلته تیان (واته موجهیدان و جهنگاوه رانی ږیی خوا) بریته له
پاراستنی سنووره کانی خوا (حفظ حدود الله)! واته: ته نیا که سانی که شایسته یی
و توانای تهو دیان هه یه، که سنووره کانی ټایین و به رنامه ی خوا پار ټه گاریی لی
بکه ن، که بهر له هه رشتیک به هو ی گه ږانه وه بۆ لای خوا، ده ست هه لگرتن له
هه له و ناشه رعیه کهانه وه، توانیبیان سنووره کانی ټایین و شه رعی خوا له جوغزی
خویاندا پار ټزن، ته گه رنا به ردی گه وړه نیشانه ی نه وه شاننده (من لم یکن لنفسه
فکیف یكون لغيره!!)، که سی که بۆ خوی خیرنه داته وه، بۆ خه لکیش سوودی نابی.

باسی حه وته م: به رهه می گه پانه وه بۆ لای خوا، له پوو ی سیاسیی و مشوور لیخواردنی مسوولمانانه وه:

به ره که ت و به رهه میکی دیکه ی له گه ل خوا ئاشتبوونه وه ی ئینسان و بۆ لا گه پانه وه ی، بریتیه له وه که بابای تۆ به کار دوا ی شه وه ی به هوی تۆ به وه، خوی پاک و چاک ده کات و، گوناح و ناشه رعیه به کان له خوی دوور ده خاته وه، به فه رمان به ری (طاعة) و چاکه کان خوی جوان ده کات و ده رازیتته وه، به کسه ر ده که ویتته بیرو ته ندیشه ی پاکسازی و چاکسازی ده ور به رو میلله ت و ولاتی، تا کو شه گو ران کاری (تغییر)ی که به سه ر خوی دا هیناویه تی، به سه ر خه لک و ولاتیشیدا ته نجامی بدات، دیاره هه میشه ش خو گو رین بناغه ی خه لک گو رینه، وه ک خوی په ره ردگار فه رموویه تی:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^(۱).

واته: بێگومان خوا حاله ت و واقعی هیچ کۆمه لێک ناگو رێ، تا کو شه وان حاله تی ده رووینی خویان نه گو رن.

به لێ هه رکاتی که ئینسان بۆ لای خوا گه رایه وه، خوی له خله ت و خال و ژهنگ و ژاری هه له وه په له وه ناشه رعیه به کان بژا رکردو، هه ستی به پاکبوونه وه ی خوی کرد، ده سته به جی ده که ویتته بیرو هه ولێ بژا رکردنی خه لک و کۆمه لگای ده ور به ریشی، تا کو ده ور به ره که یشی، وه ک خوی لێ بکات و، شتیکی نامۆ (غریب) نه بی له کۆمه لگا و واقعی ده.

هه ر بۆیه شه که ده بینین له رابردو و دا ئیستاش، ته هلی کوفرو خراپه و تاوان، هه رگیز چاویان به خه لکی بۆ لای خوا گه راوه ی پاک و چاک، هه لئه هاته وه، دانوویان له گه لێان نه کو لیه، چونکه زانیویانه وه ده زانن که ئایین و شه ریعه تی

خوا، له شوێنکه وتووێژکانی خۆی داوا دهکات: ئەو ههق و چاکی و پاکییی خۆیان پهییان پێی بردوو دهستیان لێی گیربووه، له خۆیاندا کورتی ههڵنههێنن و، بێ درهنگ به خهڵک و میللهتیشیان بگهیهنن و، کۆمهڵگا و لانی پێرازینهوه!

سه رنج بده! چۆن گهلی (لوط) -عليه الصلاه والسلام- که کۆمهڵکی پیس و پهست و نه گریس بوون، به (لوط) و ئەو دهستهیهی که ئیمانیا پێ هیناووه، بۆ لای خوا گهراونهوه، دهڵین:

﴿أَخْرِجُوهُمْ مِّنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَّنْظَهُرُونَ﴾^(۱)

واته: له ئاوهدانیهی خۆتان و دههریانیهین، چونکه ئەوانه کهسانیکن خۆیان پاکسازی دهکهن!

به لێ گهلی رهوشت نزمی (لوط) -عليه السلام- زانیویانه که (لوط) و کۆمهڵه بروادارو بۆلای خوا گهراوه کهی دهوری، پاش قۆناغی خۆ پاکسازی کردن، دهگهنه قۆناغی پاکسازی و چاکسازی کۆمهڵگاکهشیان و، سه رهنجام ئەوان (گهله سه رگهردان و رهوشت پهسته که) ژیا و گوزهرانی نه فامانه و پیس و پهستیان لێ تیکدهچی، که وەک چۆن قالدوچه هۆگری تام و بۆنی ریخ و تهرس بووه، به بۆنی عهترو گولاو گینژ دهبی، ئەوانیش هۆگری ئەو جوړه ژیا و گوزهرانه ئازدهلیی و، بگره له ئازدهلییش خراپترو نزمتره بوون!!

به لێ ئەمهیه هۆکار بنه رتهیی دژایهتی کردن و به رهنگار بوونه وهی حیزب و رژی و کۆمهڵگا نه فامیه کان (الأحزاب والأنظمة والمجتمعات الجاهلیة)، له گهڵ ئەو گهنج و لاوه هیدایهت دراو بۆ لای خوا گهراوه پاک و چاکانه دا، که به تهئکید چاویان به رینایی نادات، له خهڵک و کۆمهڵگای سه رگهردان و پیس و پۆخلیان رابمێنن و، دهسته پاچه نه دهست له ئەرنۆیان وهریستن و، ته نیا به وهنده وازیستن که زیکی: (لا حول ولا قوة إلا بالله) بخوین!

شایانی باسیشه:

مه بهست له کۆمه لگای نه فامیی (المجتمع الجاهلي) هه ر کۆمه لگایه که، که یه کینک یان زیاتر له خهسلهت و بۆ چوون و ڤه فتارو هه لسوکه وته پیچه وانه ی شه رعییه کانی تیدابن، ئیدی مه رج نیه که هه تهمه ن کافرو له ئایین دهر چوویی، هه ر بۆیه ش خوای به رزو مه زن هه ر کام له: به رنامه ی هوکمرانی (الحکم)، گومان ی خراب به خوا بردن (الظن السیء بالله)، جوانیی و عه وڤه تی خو دهر خه ستی ئافره تان و، (تبرج النساء)، ده مار گیریی و دلگه رم بوونی به ناهه ق (الحمیة) ی، به یی نافامییتی (جاهلي) ناو بردوون:

أ- ﴿أَفَحُكْمَ الْجَهْلِيَّةِ يَبْغُونَ...﴾ المائدة: ۵۰.

ب- ﴿...يَطْئُونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَهْلِيَّةِ...﴾ آل عمران: ۱۵۴.

ج- ﴿...وَلَا تَبَرَّجْ تَبَرُّجَ الْجَهْلِيَّةِ...﴾ الأحزاب: ۳۳.

د- ﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَهْلِيَّةِ...﴾ الفتح: ۲۶.

کهواته: هه ر کام له هوکم و به رنامه و، هه ست و نه ست و بیروبو چوون و، عاده ت و نه ریّت و، ڤه وش ت و ڤه فتاری، ناشه رعییانه و دژو پیچه وانه ی هه ق، به چه ند حاله ت و دیار دیه کی نه فامانه و هه لقولاوی واقعیکی نه فامییتی (جاهلیه) داده نرین، هه رچه نده خه لکه که ش هه موو جار ی، یان هه موویان کافر نه بن!

خوینه ری به ڤیزو شیرین!

لیره شدا کۆتایی به م به شی هه وته مه دینین، که ته رخانمان کړدبوو بۆ باس و توێژنه و ی کاریگه ریی و شوینه وارو به رهه می گه ڤانه وه بۆ لای خوا، له سپرینه و ی گوناح و چاککردنی ئینساندا.

دیاره شه م باسه ش گه وڤه ترین باسی بابه ت (موضوع) ی تۆبه بووو، ییگومان به رهه م و شوینه واره کانی تۆبه ش سه نگی مه هه کینی و، به لگه و نیشانه ی جه وهه رو

نیوه پۆکینی، چونکه وهك گوتراوه: درخت به بهر دهکی دناسری (الشجرة بثمرها)، ئنجا پاش ئاراسته کردنی (دوا قسه م) کو تاییی به م کتیه دینن.

دوا قسه م:

خوینه ره به پێزو خو شه ویسته کانم!

دوا قسه م که عه زتان بکه م له باره ی تۆ به و گه پانه وه بۆ لای خوا وه، ته وه به که هیچ کامتان هیچ کاتیک پێی وانه یی: پێویستی به تۆ به نیه و لێی بێ نیاز ده! به لکو هه موو ئینسانیک له هه ر پله یه کی ئیمان و مسو لمانه تییدا بی و، له هه ر قوناغ و هه ل و مه رجیک دی ندار ییدا بی، به ر ده وام پێویستی به گه پانه وه بۆ لای خوا هه ر هه یه و، هیچ کاتیک له هیچ حال و هه ل و مه رجیکدا، لێی بێ نیاز نابێ، به لگه شم ته وه به که پێغه مبه رانی هه ل بژارد ه و پاک و پایه به رزی خوا ی لێ بورد ه به به زه یی، له ئاده مه وه هه تا خاته م، -علیهم افضل الصلوات و اتم التسلیمات-، به ر ده وام سه ر گه رمی گه پانه وه بۆ لای خوا و، داوا ی لێ بوردن لێ کردنی بوو و، بۆ وینه: ته وه تا گه و ره سه و ره ی پێغه مبه ران موحه ممه دی کو ری عه بدوللا- علیه من الصلاة اذومها ومن التسلیمات اکملها-، خوا ی په و ره د گار له کاتی گرتنی شاری مه که و رز گار کردنی له چنگا لی شیرک و کوفردا، فه رمانی پێ کرد وه، که به پاکی بگری و ستایشی بکات و، داوا ی لێ بوردنی لێ بکات و بگه ریته وه بۆ لای!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۖ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۚ﴾ ٢ ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ ١.

واته: به ناوی خوا ی به به زه یی به خشن ده، کاتیک یار مه تی خوا هات و (شاری مه که که) ئازادیی بۆ هات و، خه لکت دی کو مه ل کو مه ل دهاته نه نیو ئایینی

خواوه، به ستایشکردنه وه په روږد گارت له هر هه له په لیهك به دوور بگره، داوای لیږدنی لیږكه، چونكه بیگومان نهو زور گه راوږیه (بۆ سهر بهنده کانی به به زهیی و به خششه وه).

هه روږه ها له فەرمووده راست (صحيح) ده کاند هاتوه كه پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) پاش ته واکړدنی نویژی فەرزو سهلام دانه وهی سی جارن دیغه رموو: {اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ} ^(۱) داوای لیږدنی له خوا ده کهم..

ثنجا با سه رنج بدهین و رامینین! ثایا نه گهر پیغمبر یکی وهك (محمد المصطفی) كه گه ورو سه روږی وه چهی ناده مه: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ} ^(۲)، له دواي نه نجامدانی دوو خواپه رستی گه ورو وهك: نازاد کړدنی مه کهه، كه گه وروترین قه لای شیرك و كوفر بووه، له نیوه دور گهی عه ربه بیداو، نویژ بهر پاكردن، كه گه وروترین جوړه خواپه رستی تایبه تییه، پیوست و په سند بی، بگه ریته وه بۆ لای خوا، داوای لیږدنی لی بکات، ده بی نیمه ومانان كه فەرمان بهری و چاکه کانیشمان له چاو هی پیغمبر ی کۆتایی (صلی الله علیه وسلم) وهك گوناح و سه ریچی وان، چ جای گوناح و هه له په لیه زور و زه ونده کانمان، چهنده هوجیی توبه ی به رده وام و، داوای لیږدنی له خوا کړدنی په یتا په یتا بین؟!

به لای توبه و داوای لیږدنی له خوا کړدنی، پاکه رده وه مشت و مالکاری دل و دهر وونه و، ته نانه ت پیغمبر ی کۆتایی (النبي الخاتم) یش (صلی الله علیه وسلم) فەرموویه تی: {إِنَّهُ لِيُغَانُ عَلَى قَلْبِي، وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةً مَرَّةً} ^(۳)، واته: بیگومان ته می بیئا گایی به سهر دلما دی و، من له روژیدا سه د جار داوای لیږدنی له خواي زال و پایه به رز ده کهم.

(۱) أخرجه مسلم: ۵۹۱.

(۲) أخرجه مسلم: ۲۲۷۸، وأبو داود: ۴۶۷۳.

(۳) أخرجه مسلم: ۲۷۰۲.

که واته: گه ږانه وه بۆ لای خوا (التوبة إلى الله) هیچ کهس لای یې نیاز نیه. زانای پایه به رزیش (عبدالقادر الگیلانی) خوا لای خوشبې له و باره وه چه ند قسه یه کی جوانی کردوون، که دهیانکه یه نه (مسك الختام) ثم دوا قسه یه مان: (التوبة فرض عين في حق كل شخص، ولا يتصور أن يستغني عنها أحد من البشر، لأنه إن خلا عن معصية الجوارح، فلا يخلو عن الهم بالذنب بالقلب، وإن خلا، فلا يخلو عن وسواس الشيطان، بإيراد الخواطر المتفرقة المذهلة عن ذكر الله عز وجل، فإن خلا، فلا يخلو عن غفلة وقصور في العلم بالله وبصفاته وأفعاله، فلكل حال طاعات وذنوب وحدود وشروط، فحفظها طاعة، وتركها معصية، والغفلة عنها ذنب، فيحتاج إلى توبة وهي الرجوع عن التعويج الذي وجد إلى سَنَنِ الطريق المستقيم الذي شُرِع له. فالكل مفتقر إلى التوبة، وإنما يتفاوتون في المقادير، فتوبة العوام من الذنوب، وتوبة الخواص من الغفلة، وتوبة خواص الخواص من ركون القلب إلى سوى الله عز وجل..)^(۱).

واته: {توبه کردن پیوستییه کی تاییه تییه له سهر هه موو که سیك و، ناگونجی که هیچ ئینسانیک لای یې نیاز بی، چونکه (ئینسان) ته گهر سه ریچی ته ندامه رواله تییه کانیشی نه بی، له مه به ستی گوناح له دل گرتن خالی نابی، ته گهر ته وهش نه بی، له خوتخوته ی شهیتان قوتار هه ر نابی، که خه یالی پرزو بلاوی له یادی خوی زال و پایه به رز بیئاگا که ری به سه ردا دیتی، ته گهر له وهش خالی بی، له بی ئاگایی و که م و کووړی له باره ی زانیاری به خواو به سیفه ته کانی و کرده وه کانی، هه ر به دوور نابی، چونکه هه ر حاله تیک چه ند جوړه خواپه رستییه ک و، چه ند جوړه گوناحیک و، چه ند سنوورو مه رجیکی هه ن، که پاراستنیان فه رمانبه رییه و، چواندنیان سه ریچییه و، لی بیئاگا بوونیان گوناحه! که واته: پیوستی به توبه هیه، که بریتییه له گه ږانه وه و ده ست

(۱) بر وانه: (الآداب الشرعية والحقوق المرعية) لابن المفلح المقدسی، ج ۱، ص ۱۶۳، که له: (الغنی لطایب طریق الحق) ی (عبدالقادر الگیلانی) یه وه هیناویه تی.

هه لگرتن لهو لاربوون و لادانهی که له رۆشتندا به رهو راسته شه قامیك که بۆی دیاریی کراوه، پهیدا بووه.

مادام وابی هه موویان هه ر ئاتاجی گه پانه وه بۆ لای خوان، به لام له شیوه ئه ندازدها جیا جیان:

گه پانه وهی خه لکی گشتیی، ده ست هه لگرتنیانه له گوناچه کان و، گه پانه وهی خه لکی تایبه تی، په شیمانیی و وازه یانیانه له له خوا بی ئاگابوون، به لام بۆ لای خوا گه پانه وهی به نده تایبه تی تایبه تییه کان (خواص الخواص)، بریتیه له په شیمانیی و داوای لیبوردن کردنیان، له دل به رهو غهیری خوا بالاده ست و پایه بهرز چوون!

سا خواجه! به ناوه هه ره چاکه کانت و، صیفه ته هه ره به رزه کانت، لی ت دده پارینه وه که هیدایه تمان بدهی بۆ تۆ به یه کی راست و ساغ، که له چلک و چه په ری گوناخ و هه له کانمان پاکمان بکاته وه، به رهو به ندایه تی چاکترو زیاتر بۆ تۆ، نیزیکمان بخته وه، به رهو مه نزلگای دوا پۆژ بامان بداته وه، له ریزی دوژمنان و ناحه زانی کافرو ده غه ل و یاخیی و لاری و گوناچاران، جیامان بکاته وه، له نیوان کۆمه لی پیغه مبه ران علیهم الصلاة والسلام و ئیمان پته وان و شه هیدان و چاکاندا، جیمان بۆ بکاته وه، ئامین.

۲۲ محرم ۱۴۲۲ ک - ۲۰۰۱/۴/۱۶ ز

هه ورامان - ئه حمه د ئاوا

پیدا چوونه وهی بۆ چاپی چواره م

۲۸ جه مادی دووه می

۱۴۳۱ ک - ۲۰۱۰/۶/۱۱ ز

هه ولیر

بهره‌مه‌کانی دانەر

ژ	کتیبه‌کان	بەروارو چاپ	تیبینی
أ / کتبیبه کوردیییه‌کان			
	قورئان و سوننه‌ت		
١	پوخته‌یه‌ك ده‌رباره‌ی ئیسلام له‌بەر رۆشنایی سورەتی فاتحه‌دا	چاپی یه‌ك/١٩٨٤ چاپی دوو/٢٠٠٦	
٢	با له خزمه‌ت قورئاندا بێن، {كۆی هه‌ردوو‌ك كتیبی: (چۆن باشت‌ له قورئان به‌هره‌مه‌ند ده‌بین؟) و (ئهرکی سه‌رئامان به‌رانبه‌ر به قورئان)ه}	چاپی یه‌ك/٢٠٠٨ چاپی دوو/٢٠١٥	
٣	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی یه‌كه‌م: سووره‌ته‌كانی: (الفاتحة) و (البقرة)	چاپی یه‌ك/٢٠١٢	
٤	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی دووهم: سووره‌تی: (آل عمران)	چاپی یه‌ك/٢٠١٢	
٥	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی سێیه‌م: سووره‌تی: (النساء)	چاپی یه‌ك/٢٠١٣	
٦	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی چواره‌م: سووره‌تی: (المائدة)	چاپی یه‌ك/٢٠١٤	
٧	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی پێنجه‌م: سووره‌تی: (الأنعام)	چاپی یه‌ك/٢٠١٥	
٨	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی شه‌شم: سووره‌تی: (الأعراف)	چاپی یه‌ك/٢٠١٦	
٩	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی حه‌وته‌م: سووره‌تی: (الأنفال)	چاپی یه‌ك/٢٠١٦	
١٠	ئه‌فسیری قورئانی به‌رزو به‌پێژ، به‌رگی هه‌شته‌م: سووره‌تی: (التوبة)	چاپی یه‌ك/٢٠١٧	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
۱۱	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی نویه: سوورهتی: (یونس)	چاپی یهك/۲۰۱۸	
۱۲	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی دهیه: سوورهتی: (هود)	چاپی یهك/۲۰۱۸	
۱۳	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی یازدهیه: سوورهتی: (یوسف)	چاپی یهك/۲۰۱۹	
۱۴	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی دوازدیهیه: سوورهتهکانی: (الرعد، ابراهیم، الحجر)	چاپی یهك/۲۰۲۰	
۱۵	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی سێزددهم: سوورهتی: (النحل)	چاپی یهك/۲۰۲۰	
۱۶	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی چوارددهم: سوورهتی: (الاسرا)	چاپی یهك/۲۰۲۰	
۱۷	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی پازدهم: سوورهتهکانی: (الکھف، مریم)	چاپی یهك/۲۰۲۰	
۱۸	تهفسیری قورئانی بهرزو بهپیژ، بهرگی شازدهم: سوورهتهکانی: (طه، الأنبياء)		
۱۹	شوینکهوئنی سوننهتی پیغهمبهر ﷺ له ئیوان کهتمه رخه می و زیدده پۆیدا	چاپی یهك/۲۰۱۵	
۲۰	پێیازی پیغهمبهری خوا: پێناسه و گرنگیی و پێویستی	چاپی یهك/۲۰۱۸	
بیروبوواو فیکری ئیسلامی			
۲۱	ده بهرێك راجوونی ئیسلام و پێچکان	چاپی یهك/۱۹۸۵ چاپی سن/۲۰۰۶	
۲۲	پێیازی پیغهمبهر (صلی الله علیه وسلم) کامیه؟!	چاپی یهك/۱۹۸۹	دواتر خرایه نێو کتیبی (مسوولمانی کامل: بهشی یه کهم: بیروباوهری مسوولمان)

ژ	کټیبه کان	بهروارو چاپ	تېبینی
۲۳	پروژه‌ی به‌رنامه‌ی په‌روه‌رده و فیکرکړنی ئیسلامیانه	چاپی په‌ک/۱۹۹۵	دواثر خرایه نټو کټیبه: (پروژه‌ی به‌رنامه‌ی فیکری کار ئیسلامی)
۲۴	پروژه‌ی به‌رنامه‌ی فیکری کار ئیسلامی	چاپی په‌ک/۱۹۹۶	
۲۵	بڼه‌ما شه‌رعیه‌کان و هیل‌ه گشتیبه‌کانی کومه‌لی ئیسلامی	چاپی په‌ک/۲۰۰۱ چاپی چوار/۲۰۱۴	وه‌رگپراوه‌ته سهر زمانی عه‌ره‌بیش
۲۶	چهند مه‌سه‌له‌یه‌کی باوی سهرده‌م، سهرنجیکي واقیعیانه‌وه‌له‌سه‌نگاندن‌یکي شه‌رعیانه	چاپی په‌ک/۲۰۰۲ چاپی شه‌ش/۲۰۱۶	وه‌رگپراوه‌ته سهر زمانی عه‌ره‌بی و تورکی و فارسیش
۲۷	خواناسی، ئاین، ئیمان (دروه‌شاه‌یی ئیسلام و پووجه‌لیی ئیلحاد)	چاپی په‌ک/۲۰۰۲ چاپی سن/۲۰۲۰	
۲۸	ناوه‌ه‌ره‌جوانه‌کانی خوا "سبحانه‌وتعالی"	چاپی په‌ک/۲۰۱۳	
مه‌وسووعه‌ی: ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامی له‌به‌ر پوښنای قورئان و سوننه‌تدا، (۶ به‌رگ)			
۲۹	به‌رگی په‌که‌م: ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامی چیه‌و چونه‌؟		چاپی په‌ک/۲۰۰۶-۲۰۰۸ چاپی دوو/۲۰۱۶
۳۰	به‌رگی دووه‌م: خوا به‌یه‌کگرتن له‌به‌دیته‌ن‌رایه‌تی و په‌روه‌ردگارټییدا		
۳۱	به‌رگی سټیهم: خوا به‌یه‌کگرتن له‌ناو و سیفته و له‌په‌رستراوټییدا		
۳۲	به‌رگی: چواره‌م: ئیمان به: فریشته‌کانی خوا، کټیبه‌کانی خوا، پیغه‌مبه‌رانی خوا		
۳۳	به‌رگی پټنجه‌م: ئیمان به: روژی دواپی و قه‌زاو قه‌ده‌ر		-
۳۴	به‌رگی شه‌شم: تایبه‌تمه‌ندی و دیدوبوچوونه‌کانی په‌په‌وانی پټیازی‌راست		

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
۳۵	مسولمانی کامل: به شی یه کهم: بیروباوه پری مسولمان	چاپی یه ک/ ۱۹۹۷	دواثر خرایه نیتو کتیبی (ئیمان و عه قیده ی ئیسلامی له بهر پۆشنای قورئان و سوننه تدا)
۳۶	تهوژمی ئیسلامی و عه لمانی و خاله هاوبه ش و جیاوازه کانیان	چاپی یه ک/ ۲۰۰۸ چاپی سن/ ۲۰۱۵	زۆربه ی به (۲۴) ئالقه له ههفته نامه ی (هاوولاتی) و، تهووی دیکه ش به (۹) ئالقه له ههفته نامه ی (ئاوینه) دا بلاوکراوه تهووه
۳۷	پروونکردنهووی بنه ما شه رعیه کان و هپله گشتیه کان کۆمه لی ئیسلامی	چاپی یه ک/ ۲۰۱۲ چاپی سن/ ۲۰۱۴	
۳۸	تهرجه مه ی کوردی عه قیده ی طه حاوی	چاپی دوو/ ۲۰۱۷	
۳۹	پروونکردنهووی عه قیده ی طه حاوی	چاپی یه ک/ ۲۰۱۵	
۴۰	سیکۆلاریزم و دیموکراسی له ئه زموونی کوردستاندا (دیه پتی سال)	چاپی یه ک/ ۲۰۱۶	وه رگێردراوه بۆ زمانی عه ره بی و، شیوه زاری کرمانجی
۴۱	دره وشاوه یی ئیمان و پوچه لپی ئیلحاد، له بهر پۆشنای زگمک و عه قل و زانست و وه حییدا	چاپی یه ک/ ۲۰۱۹ چاپی دوو/ ۲۰۲۰	
مه وسووعه ی: بیرکردنهووی ئیسلامی له نیتوان وه حی و واقیعا			
۴۲	کتیبی یه کهم: پێناسه و چیهت و سه رگوزشته و سه رچاوه کان و گرنگی: بیرکردنهووی ئیسلامی	چاپی یه ک/ ۲۰۱۸	-
۴۳	کتیبی دووهم: هپله گشتیه کان پێبازی جه ماوه ری مسولمانان	چاپی یه ک/ ۲۰۱۸	-
۴۴	کتیبی سێهم: تهوژمه سه ره کییه کان میژووی مسولمانان	چاپی یه ک/ ۲۰۱۸	
۴۵	کتیبی چواره م: پایه کان بیرکردنهووی ئیسلامی	چاپی یه ک/ ۲۰۱۹	-

ژ	کتىبەكان	بەروارو چاپ	تەبىنى
۴۶	كتىبى پىنجەم: چەند پرسىكى فيكرى هەنووكەيى جۆراوجۆر	چاپى يەك/۲۰۱۹	-
زنجىرهى: باچاكر ئىسلام بناسىن! ئەم سى ئالقەيە: دوايى خراڭە نىو مەسووعەي: (ئيمان و عەقىدەي ئىسلامىي) يەوھ			
۴۷	ئالقەي يەكەم: سەلماندى بوونى خوا	چاپى يەك/۱۹۸۸	-
۴۸	ئالقەي دووھەم: پىغەمبەران "عليهم الصلاه والسلام"	چاپى يەك/۱۹۸۹ چاپى دوو/۱۹۹۰	-
۴۹	ئالقەي سىيەم: پۆزى دوايى	چاپى يەك/۱۹۹۰	-
۵۰	ئالقەي چوارەم: ئايىن	-	دوايى خرايە نىو كىتەي: (خواناسىي، ئايىن، ئيمان)
۵۱	بىررۈ بىرۈ	چاپى يەك/۱۹۹۰	-
فىقھى ئىسلامىي			
	مەسووعەي: خواپەرستىي ئىسلامىي (۴ بەرگ)	چاپى يەك/۲۰۰۰ چاپى دوو/۲۰۰۹	-
۵۲	بەرگى يەكەم: خواپەرستىي بەگشتىي، وردە بابەتە خىلافيەكان، پاك و خاوپىي		-
۵۳	بەرگى دووھەم: نوپۇز بەرپاكردن يەكەمىن درووشمى خواپەرستىي		-
۵۴	بەرگى سىيەم: زەكات و مال بەخشىن		-
۵۵	بەرگى چوارەم: پۆزۈ گرتن، حەج و عومرەكردن، زىكرى خواكردن		-
۵۶	بىنچىنە گرنگەكانى ھەلسە و كەوتى شەرىعيانەو ژىرئە لەگەل وردە بابەتە خىلافيەكاندا	چاپى يەك/۱۹۹۹	بۆ زمانى عەرەبىش وەرگىرپراوھ
۵۷	جەژن و يادو بۆنەكان و ھەلسەنگاندنىك	چاپى يەك/۲۰۱۳	-
۵۸	چەند بابەتتىكى ھونەرىي لەبەر پۇشنائى قورئان و سوننەتدا	چاپى يەك/۲۰۰۹ چاپى دوو/۲۰۱۵	بۆ زمانى فارسىيىش تەرجمە كراوھ

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
۵۹	چه ند بنه مایه کی گرنگی مآل و سامان به خشین له پری خوادا	چاپی یه ک/ ۲۰۱۳	
تهزکیه ی نه فس و پهوشت و ئاکار			
۶۰	یادی خوا، گرنگی یادی خوا له ژپانی مروڤدا	چاپی یه ک/ ۱۹۸۷	
۶۱	پښتای صالح بوون و بهره و خوا چوون، تهزکیه ی نه فس له بهر پوښنایی قورئان و سوننه تدا	چاپی یه ک/ ۱۹۹۰ چاپی پینج/ ۲۰۱۲	وه رگپر داوه پو زمانی عه ربه ی و فارسیش
۶۲	تهزکیه و ته بایی و، یه کپیزی و برای	چاپی یه ک/ ۱۹۹۸	
۶۳	مزگه و ته کانی کوردستان له نئوان ئاوه دانکردنه وه و ویرانکردندا	چاپی یه ک/ ۱۹۹۹	
۶۴	گه پانه وه بۆ لای خوا (سبحانه و تعالی)، به ره و خوا وه رچه رخان و، وازه پتان له گناه و سه رپنجی و، گوڤانکاری پیشه یی به سه ر خوډا هیتان	چاپی یه ک/ ۲۰۰۱ چاپی پینج/ ۲۰۱۰	
۶۵	شه هید کینه و چ پله و پایه یه کی هه یه ؟!	چاپی یه ک/ ۲۰۰۲	
۶۶	باسیک له باره ی بیننی خوی به رزو مه زنه وه، له دنیا و دواړوژدا	چاپی یه ک/ ۲۰۱۵	
۶۷	گیانی ژپان: باش خوا په رستن و خو پاک و چاک کردن	چاپی یه ک/ ۲۰۱۵	
۶۸	مه و سوو عه ی: پهوشت و ئاکاری ئیسلامی له بهر پوښنایی قورئان و سوننه تدا	چاپی یه ک/ ۲۰۱۶	
۶۹	ئه ده ب و پهوشته کومه لابه تیبه کان له بهر پوښنایی وه حی و عه قلا	چاپی یه ک/ ۲۰۲۰	
بانگه وازو کاری ئیسلامی			
۷۰	کومه لی خوا	چاپی یه ک/ ۱۹۸۸	
۷۱	پیشمه رگه ی ئیسلام، یان مسوئمانی موجهید کا په و چونه ؟	چاپی یه ک/ ۱۹۸۸ چاپی چوار/ ۲۰۲۰	
۷۲	دهردو ده رمانی بزووتنه وه ی ئیسلامی	چاپی یه ک/ ۱۹۹۰	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
۷۳	بزووتنه وهی ئیسلامی له دوو پانی مان و نه ماندا	چاپی یهك / ۱۹۹۳	
۷۴	بزووتنه وهی ئیسلامی و قۆناغی نوێ	چاپی یهك / ۱۹۹۴	
۷۵	هه لسه نگاندن و هه لۆیستمان له م قۆناغه		
۷۶	تیگه یشتن	چاپی یهك / ۱۹۹۶	
۷۷	چه ند پێروونییهك بۆ ئیسلامیه كانی کوردستان	چاپی یهك / ۱۹۹۷	
۷۸	بزووتنه وهی ئیسلامی و ئاسۆیه کی گهش و پروون، بنه ما شه رعیه کان و بنچینه ئه خلاقییه کان	چاپی یهك / ۱۹۹۷	
۷۹	ئیسلام و کیشه هه نووکه یی یه کان	چاپی یهك / ۱۹۹۸	
۸۰	زانایانی ئیسلام کین و چۆن؟	چاپی یهك / ۲۰۰۲ چاپی سی / ۲۰۱۱	وه رگێ پراوه ته سه ر زمانی عه ره بی
۸۱	کۆمه لی ئیسلامی: ئامانج و هه لۆیسته کان	چاپی یهك / ۲۰۰۲	
۸۲	هه لسه کوته له گه ل خه لکی دا، چه ند ئامۆژگارییهك بۆ ئه ندام و موچه میدانی کۆمه لی ئیسلامی	چاپی یهك / ۲۰۰۱	وه رگێ پراوه ته سه ر زمانی عه ره بی
۸۳	چۆن له جیهاد تی بگه ین؟	چاپی یهك / ۱۹۹۸	
۸۴	جیهاد له پێی خوا داو چه ند سه رنج و ئاگا داریهك	چاپی یهك / ۲۰۰۲	
۸۵	جیهاد له پێی خوا دا/ بۆ ئه وهی به هه له له جیهاد تینه گه ین و له سه ر جه نگ کردنه مان قه رزدار نه بی نه وه	چاپی یهك / ۲۰۰۱	
۸۶	جیهاد له پێی خوا دا چی یه و بۆچی ده کری و چۆن ده کری؟	چاپی یهك / ۲۰۰۲	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیپینی
۸۷	چهند پېروونییهك بۆ خوشك و برپايمان له هه‌نده‌ران	چاپی یه‌ك / ۲۰۰۲	
۸۸	ئىسلام و مسوڵمانه‌تی و كارى ئىسلامی، له‌بەر پۆشنای قورئان و سونه‌تدا	چاپی یه‌ك / ۲۰۰۶	
۸۹	هاوپه‌یمانیتی له‌بەر پۆشنای قورئان و سونه‌تدا	چاپی یه‌ك / ۲۰۰۹	
۹۰	به‌شدارییکردن له‌ هه‌لبژاردن و په‌رله‌ماندا، هه‌لسه‌نگاندنێکی شه‌رعییانه‌و ژیرانه	چاپی یه‌ك / ۲۰۰۹ چاپی دوو / ۲۰۱۳	چاپی یه‌كهم به‌ دوو ئالقهي جياواز به‌ دوو ناوینیشانی جياواز كراوه، به‌م شێوه‌یه‌: ئالقهي یه‌كهم: به‌لگه‌كانی ئەوانه‌ی به‌شدارییکردن له‌ هه‌لبژاردن و په‌رله‌ماندا به‌شه‌ری نازان و هه‌لبه‌شاندنه‌وه‌یان. ئالقهي دووهم: به‌لگه‌كانی په‌وانی به‌شدارییکردن له‌ هه‌لبژاردن و په‌رله‌ماندا
۹۱	هه‌له‌وشاندنه‌وه‌ی بیروپاوه‌ په‌فتاره په‌رگیره‌نه‌کانی پێکخراوی (داعش)	چاپی یه‌ك / ۲۰۱۵ چاپی دوو / ۲۰۱۷	وه‌رگێڕاوه‌ته‌ سه‌ر زمانی فارسی
۹۲	با لادان و تاوانی په‌رگیران، به‌رانبه‌ر به‌ ئىسلام ئەمانخا‌ه‌ دوودلی و گومان	چاپی یه‌ك / ۲۰۱۵	وه‌رگێڕاوه‌ته‌ سه‌ر زمانی فارسی
۹۳	په‌رگیریی: پێناسه‌ی، نیشانه‌کانی په‌رگیران، هۆکاره‌کانی په‌رگیریی، شوێنه‌وارو ده‌رهاویشه‌کانی، چاره‌سه‌ری	چاپی یه‌ك / ۲۰۱۵	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
۹۴	به رهرو بانگه وازیکی راست و په سهن	چاپی یه ک / ۲۰۱۹	
۹۵	هه لسه نگان د نیکو کاری ئیسلامی	چاپی یه ک / ۲۰۱۹	
۹۶	کن شایسته ی مینبه ر و میحرا به	چاپی یه ک / ۲۰۲۰	
زنچیره ی بنه ما شه رعیه کانی کۆمه لئ ئیسلامی			
۹۷	ئالقه ی یه که م: به لگه شه رعیه کانی بنیاتانی کۆمه لئ ئیسلامی	چاپی یه ک / ۲۰۰۱	
۹۸	ئالقه ی دووهم و سییه م: حوکمی لادانی خه لیفه و کاربه ده ستانی مسو لمان له کاتی لاری و ستمه کارییدا	چاپی یه ک / ۲۰۰۱	
۹۹	ئالقه ی چواره م : شیخ ئه بو به صیرو هه لسه نگان د نیکو شه رعیه کانه و ژیرانه ی فه توانامه که ی	چاپی یه ک / ۲۰۰۱	وه رگێردراوه ته سه ر زمانێ عه ره بیی
وتاری کۆنگره کانی کۆمه لئ ئیسلامی کوردستان			
۱۰۰	کارو پرۆژه ی ئیسلامییمان (وتاری کۆنگره ی یه که می کۆمه لئ ئیسلامی)	چاپی یه ک / ۲۰۰۵ چاپی دوو / ۲۰۰۶	
۱۰۱	پاپۆرق : ئیمانی، فیکری، سیاسی کۆمه لئ ئیسلامی کوردستان (وتاری کۆنگره ی دووهمی کۆمه لئ ئیسلامی)	چاپی یه ک / ۲۰۱۰	
۱۰۲	چاوپێدا گێرانه وه یه کی بارودۆخی نیوخۆمان و واقعی ده ره کییمان (وتاری کۆنگره ی سییه می کۆمه لئ ئیسلامی)، ۳۰ / ۵ / ۲۰۱۵	چاپی یه ک / ۲۰۱۶	
نه ته وایه تی و مه سه له ی کورد			
۱۰۳	کوردستان بۆ وێران بوو و چۆن ئاوه دان ده یته وه ؟!	چاپی یه ک / ۱۹۸۹	
۱۰۴	مه سه له ی کورد چیه و چۆن و به چی چاره سه ر ده کری؟	چاپی یه ک / ۱۹۸۹	

ژ	کیتبەکان	بەروارو چاپ	تیبینی
۱۰۵	حوکمی گەرانەوہ ژێر نیری طاغوت لە پوانگە ی ئیسلامەوہ	چاپی یەك/ ۱۹۹۰ چاپی دوو/ ۲۰۰۵	
۱۰۶	سۆزی نەتەوا یەتی و بیرى ناسیۆنالیزم لە تەرازووی ئیسلامدا	چاپی یەك/ ۱۹۹۰ چاپی سن/ ۲۰۰۵ چاپی چوار/ ۲۰۱۸	
۱۰۷	چارەسەری کێشە ی کورد لە نێوان ئیمان و پەرلەماندا	چاپی یەك/ ۱۹۹۲	
۱۰۸	چەند پێنموویەك بۆ حالەتی ئیسلامی لە کوردستاندا	چاپی یەك/ ۱۹۹۶	
۱۰۹	جەژنی قوربان و جەنگی قەلاتووکان	چاپی یەك/ ۲۰۲۰	
سیاسەت و حوکمرانی			
۱۱۰	چەند بابەتێکی سیاسی هاوچەرخی لەبەر پۆشنایی عەقل و وەحیدا	چاپی یەك / ۲۰۱۰	
مەوسووعە ی ئیسلام و دەولەتداری، (۴ بەرگ)			
۱۱۱	بەرگی یەكەم: قەوارە ی سیاسی لە ئیسلامدا: بەلگەکانی پێویستبوونی، چۆنیەتی بنیاتنایی، سروشت و یناغە ی فیکری، پێناسە ی چەند وشە و زاراوە یەك		چاپی یەك/ ۲۰۱۴
۱۱۲	بەرگی دووهم: بنەمایەکانی سیستەمی حوکمرانی لە ئیسلامدا		
۱۱۳	بەرگی سێهەم: (سێ دەستەلاتەکان): یاسادانان - جێبەجێکردن - دادوەری		
۱۱۴	بەرگی چوارەم: نامسوڵمانان لە کۆمەڵگا و دەولەتی ئیسلامیدا		
۱۱۵	پوانییتی ئیسلامیانە بۆ واقعی ئیستانمان	چاپی یەك/ ۲۰۰۹ چاپی دوو/ ۲۰۱۷	
۱۱۶	قورئان و پاکسازیی و چاکسازیی لە هەریمی کوردستاندا	چاپی یەك/ ۲۰۱۸	
۱۱۷	گرنگیی پەوشت لە سیاسەتدا	چاپی یەك/ ۲۰۱۹	
۱۱۸	واقعی دژواری ئۆممەت هۆکار و چارەسەر	چاپی یەك/ ۲۰۲۰	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
ئافرهت و خیزان			
۱۱۹	ئافرهتی مسوولمانی کورد، مافه شهرعییه کانی و ئهرکه گرنکه کانی	چاپی یهك / ۲۰۰۳ چاپی دووهم / ۲۰۰۳	
۱۲۰	مهوسووعه ی : ئافرهت و خیزان له سایه ی شهریعه تدا	به رگی یهكهم چاپی یهك / ۲۰۰۲ به رگی یهك و دوو چاپی سن / ۲۰۱۳	
میژوو			
۱۲۱	پوخته ی ژياننامه ی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم)، دهرس و په نده کانی	چاپی یهك / ۲۰۰۹ چاپی سن / ۲۰۱۳	
۱۲۲	چه ند مه لۆیهك له خهرمانی ته مه نم (بیره وه رییه کانم)، به شی یهكهم (۱۹۶۱-۱۹۹۱)	چاپی یهك / ۲۰۱۵	
۱۲۳	به رکوئیکی کارو چالاکی و پرووداوه کانی ژیانم (۲۰۱۷-۱۹۶۱)	چاپی یهك / ۲۰۱۸	بۆ هه ردوو زمانی عه ره بیی و ئینگلیزی وه رگی رداوه
دپدارو گف و گو			
۱۲۴	سنووره قه ده غه کان مه شکینن! (چاوپیکه و تنی دکتور حسین محمد عزیز)	چاپی یهك / ۲۰۰۱ چاپی دوو / ۲۰۰۴	-
۱۲۵	ئه شکه نجه و زیندان، پێشمه رگه یهك بیست و دوو مانگ له زیندانی داگیرکه ردا	چاپی یهك / ۲۰۰۵ چاپی سن / ۲۰۰۹	وه رگی رداوه ته سه زمانی عه ره بی، هه روه ها دوو ته رجه مه ی فارسی شی کراوه و چاپ و بلاو کراوه ته وه، هه روه ها بۆ زمانی ئینگلیزی شی وه رگی رداوه و چاوه پێی چاپه
۱۲۶	گه نچ له چه مکه هه نووکه بییه کاند	چاپی یهك / ۲۰۱۰	

ژ	کتىبەكان	بەروارو چاپ	تەبىنى
زنجىرەى بابەتە ھەنووکەىيەكان			
۱۲۷	گەنجەكانمان لە نىوان پەسەنايەتیی و لاسایی کردنەویدا (۱)	چاپى يەك / ۲۰۰۶	بۆ زمانى فارسييش وەرگىراوه
۱۲۸	با وریا بین! دارووخانی پەشت كۆمەلگاكەمان بەرەو ھەلدێر دەبات (۲)	چاپى يەك / ۲۰۰۲ چاپى دوو / ۲۰۰۶	
۱۲۹	بەدوورخستنهوێ ئافرەت لە ئىسلام چ زىانیك دەكەین؟! (۳)	چاپى يەك / ۲۰۰۷	-
۱۳۰	چۆنیهتی بوونە پێشەنگ و بنیاتنانی بنكەى جەماوەریی (۴)	چاپى يەك / ۲۰۰۷	
۱۳۱	سیاسەتی ئىسلامی و چەند پروونکردنەوێك (۵)	چاپى يەك / ۲۰۰۷	
۱۳۲	چەند بنەمایەکی گرنگی وتاریی (۶)	چاپى يەك / ۲۰۰۶	بۆ زمانى فارسييش وەرگىراوه
۱۳۳	قوتابیانی زانیاری شەریعی و چەند سەرنج و پێنمایی يەك (۷)	چاپى يەك / ۲۰۰۷	
۱۳۴	خوو پەشتی بەرزو پەسند سەنگی مەحەکی مسوڵمانەتییە (۸)	چاپى يەك / ۲۰۰۷	
۱۳۵	بانگەواز بۆ لای خودا چى یەو چۆنەو بە کێ دەکێ؟! (۹)	چاپى يەك / ۲۰۰۷	بۆ زمانى فارسييش وەرگىراوه
۱۳۶	قوتابیانی لەم ھەل و مەرجەدا، پێویستە چۆن بن و چى بکەن؟! (۱۰)	چاپى يەك / ۲۰۰۸	
۱۳۷	واقیعی ھەریمی کوردستان، دیدیکی ئىسلامییانە (۱۱)	چاپى يەك / ۲۰۰۸	
۱۳۸	سروش و پایەکانی خێزان و مەسەلەى چەندێکی لە تەرازووی شەرع و عەقڵدا (۱۲)	چاپى يەك / ۲۰۰۹	ئەم نامیلکەى بە (۱۴) ئالقە لە پۆژنامەى (پۆژنامە)دا بلاوکراوئەو

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
۱۳۹	کاری ئیسلامی و پهواندنه وهی چه ند ته م ومژیک (۱۳)	چاپی یه ک / ۲۰۱۱	
۱۴۰	حوکمی له ئیسلام هه لگه پانه وه و هه لسه نگاندیک (۱۴)	چاپی یه ک / ۲۰۱۱	
۱۴۱	مه لای گه وره ی کۆیه و ته فسیره که ی و چه ند سه رنجیک (۱۵)	چاپی یه ک / ۲۰۱۱	
۱۴۲	لیکۆلینه وه یه ک له باره ی : هه بوون و نه بوونی نه سخ له قورئاندا (۱۶)	چاپی یه ک / ۲۰۱۲	
۱۴۳	تاقیکردنه وه ی خوا بۆ به نده کانی چی یه و چۆنه ؟ (۱۷)	چاپی یه ک / ۲۰۰۳ چاپی دوو / ۲۰۱۲	
۱۴۴	په وه ندی کورد له هه ندهران و ئه رکی سه رشانی (۱۸)	چاپی یه ک / ۲۰۱۲	
۱۴۵	خاتوون مه لازن : ئافره تیک هه لکه وتوو و هاوسه ریک ناوازه (۱۹)	چاپی یه ک / ۲۰۱۲	
۱۴۶	گه نج و قه یرانی رووحی: هۆکار، شوینه وار، چاره سه ر (۲۰)	چاپی یه ک / ۲۰۱۷	
۱۴۷	ژبان له سایه ی ئیماندا و په وانده وه ی گومانه کان (۲۱)	چاپی یه ک / ۲۰۱۷	
ب/کتیبه عه ره بییه کان			
	موسوعة : الإسلام كما يتجلى في كتاب الله	ط الاولی / ۲۰۱۵	
که له چاپی یه که مدا (۸) به رگه و، له چاپی دووه میدا له (۱۲) کتیدا ده بن، به م شیوه یه:			
۱۴۸	الكتاب الأول: الإسلام: معرفة صحيحة بالمخالق عز وجل والخلق	ط الثانية / ۲۰۱۶	
۱۴۹	الكتاب الثاني: تعريف الإيمان	ط الثانية / ۲۰۱۷	
۱۵۰	الكتاب الثالث: الإيمان بالله تبارك وتعالى: الخالق الرب المالك الإله ذي الأسماء الحسنی والصفات العلی	ط الثانية / ۲۰۱۷	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
١٥١	الكتاب الرابع: الإيمان بالملائكة و بالجن	ط الثانية/٢٠١٧	
١٥٢	الكتاب الخامس: الإيمان بكتب الله الحكيم	ط الثانية/٢٠١٧	
١٥٣	الكتاب السادس: الإيمان برسول الله تعالى وأنبيائه الكرام	ط الثانية/٢٠١٧	
١٥٤	الكتاب السابع: خاتم النبيين محمد صلى الله عليه وسلم: موجز سيرته وبراهين نبوته	ط الثانية/٢٠١٨	
١٥٥	الكتاب الثامن: الإيمان باليوم الآخر وموجز عن القدر	ط الثانية/٢٠١٨	
١٥٦	الكتاب التاسع: إهداء الإنسان بهدى الله، أو الالتزام الفردي بشريعة الله	ط الثانية/٢٠١٨	
١٥٧	الكتاب العاشر: إلتزام المجتمع بشريعة الله تعالى	ط الثانية/٢٠١٩	
١٥٨	الكتاب الحادي عشر: تطبيق المجتمع للشريعة و معالم الدولة في الإسلام	ط الثانية/٢٠٢٠	
١٥٩	الكتاب الثاني عشر: الإسلام: نظرة سديدة تجاه الناس وتعامل صحيح معهم	ط الثانية/٢٠٢٠	
١٦٠	نقض فكرة التطرف	ط الاولى/٢٠١٦-لندن، ط الثانية/ ٢٠١٧، -القاهرة (نقض التطرف ودحض أفكار المتطرفين)	
١٦١	ضيف و قضية (مقابلة مع قناة العربية)	ط الاولى/٢٠٠٦	-
١٦٢	لقاء خاص (مقابلة مع قناة العالم)	ط الاولى/٢٠٠٦	
١٦٣	حديث مختصر حول مايجري على الساحة العراقية	ط الاولى/٢٠١٦	
١٦٤	طريق الصلاح والسير الى الله / تزكية النفس في ضوء القرآن والسنة	ط الاولى/٢٠١٢	

ژ	کتیبه کان	بهروارو چاپ	تیبینی
١٦٥	أمیر وراء القضبان	ط الاولی / ٢٠٠٩ ط الثاني / ٢٠١٣	
١٦٦	مسائل عصریة رائجة	ط الثانية / ٢٠١٤	
١٦٧	قواعد مهمة في التعامل الشرعي الحكيم مع المسائل الفرعية الخلافية	ط الاولی / ٢٠١١	
١٦٨	علماء الإسلام من هم وماهي صفاتهم؟	ط الاولی / ٢٠٠٥ ط الثالثة / ٢٠٢٠	
١٦٩	الأصول الشرعية والخطوط العامة للجماعة الإسلامية	ط الأولى / ٢٠٠١ ط الثالثة / ٢٠١٢	
١٧٠	كيف نتعامل مع الناس؟	ط الأولى / ٢٠٠٢	
١٧١	حوارات ساخنة حول قضايا راهنة، في ميادين الفكر والفقه والدعوة والسياسة	ط الاولی والثانية / ٢٠١٨	
١٧٢	الديموقراطية والعلمانية في تجربة كوردستان	ط الأولى / ٢٠١٧	
١٧٣	خلاصة أحداث حياتي ونشاطاتي الفكرية والسياسية (١٩٦١-٢٠١٧)	ط الأولى / ٢٠١٨	
١٧٤	نظرات فاحصة في قضايا شاخصة: الإسلام والأمة، القضية الكوردية، الوضع العراقي	ط الأولى / ٢٠١٨	
ئهو کتیبانه ی له ژیر چاپن			
١٧٥	ته فیسیری قورئانی بهرزو به پیز/ تاكو سوو په تی: (الناس) خوا پشتیوان بن کارکردن تیتیدا بهرده وام ده بن، بۆ هه رچی زووتر چاپ کردنی		
	مه وسووعه ی: به ره و باشت تیتگه یشتن و پیگه یشتن		
١٧٦	به رگی به که م: واقعی دژواری ئۆممه ت: هوکارو چاره سه ر		
١٧٧	به رگی دووهم: هه لسه نگاندنیکی کاری ئیسلامیی		
١٧٨	به رگی سییم: چۆنیه تی گوڤینی کوومه لگا و پاکسازی و چاکسازی تیتدا کردنی		

[illegible]

کورتەیهک له میژووی ژیاانی مامۆستا عهلی باپیر

• ناو: عهلی باپیر و هتمان

له دایکبووی: سالی (۱۹۶۱ز) دا له قهزای پشدر سهر به پارێزگای سلێمانی.

• زانیارییه ئیسلامیه کانی له پهیمانگای ئیسلامی (رانیه و سلێمانی) و له لای زانیانی کوردستانی عێراق و (دواتریش کوردستانی ئێران) به دهستهێنان، له سالی (۱۹۸۰ز) دا قورئانی به پێزی له بهر کردوه.

• له سالی (۱۹۸۱ز) دا له لایهن رژیمی به عهسه وه بریاری دهستگیرکردنی دراوه، هه ربۆیه ئه وکات عێراقی جیهێشتوه و ئاوازی ئێران بووه، که ئه وکاته له قوناغی دووهمی زانکۆ بووه، کۆلیجی شریعهت.

• له سالی (۱۹۸۳ز) دا گه پراوته وه کوردستانی عێراق و له به پێوه به رایهتی ئه وقافی هه ولێر تاقیکردنه و دی ئیمامهتی داوه، له مزگه وتی (نۆرسی) له شاری رانیه دامه زراوه، بهردهوام بووه له سهر دهرس گوته وه و بانگه وازی ئیسلامی و... هتد.

• یه که مین به رهه می له سالی: (۱۹۸۳) زدا نووسیوه به ناوی: (پوخته یهک دهربارهی ئیسلام) پاشان کتیب و به رهه مه کانی بهردهوام بوون که ئیستا ژماره یان له سه د (۱۰۰) تیپه پریوه، له مه و سووعه و کتیب و نامیلکه و، به زمانی کوردیی و عه ره بی و، هه ندیک له کتیه کانیشی که به زمانی کوردیی نووسیونی، بۆ زمانه کانی: عه ره بی و، فارسی و، تورکی و، ئینگلیزی و گه پراوان.

• له سالی (۱۹۸۷ز) دا پاش سالانیك له خهباتی ئاشكراو نهینی پهیوهست له گهڵ {بزوتنهوهی پهیوهندی ئیسلامیی} دا، كه له كۆتایی ههفتایه كانی سهدهی پێشوو دا رێكخستنه نهینییه كانی دامهزران، چۆته چیاو دهستی به خهباتی چهكداریی كردوه له چوارچیۆی بزوتنهوهی ئیسلامییدا، كه له چهند ناوچهیه كی كوردستاندا بنكه و باره گای سهربازی ههبوو دژی رژیمی به عس و، هیزی هه مزهی له بناری چیا ی قه ندیل دامهزراند.

• له سالی (۱۹۸۸ز) دا بووه به ئه ندامی مه كته بی سیاسیی بزوتنهوهی ئیسلامیی.

• له سالی (۱۹۹۱ز) دا رۆلی هه بووه له راپه رپینی تازاری (۱۹۹۱ز) داو وریا كرده وهی خه لکی كوردستان، له مه به ست و ئامانجه كانی راپه رپینی جه ماوه ریی و ناساندنی بزوتنهوهی ئیسلامییدا.

• تاكو سالی (۲۰۰۱ز) له نیۆ بزوتنهوه دا درێژهی به خهباتی خۆی داوه، له هه مان سالدا له گه ل زۆریه ی هه ره زۆری هیژو مه لبه نده كانی بزوتنهوهی ئیسلامیی له بهر چه ند هۆكارێکی مه نه هجیی (كۆمه لی ئیسلامیی كوردستان) راگه یانراو به ئه میری كۆمه لی ئیسلامیی هه لێژێردا.

• له (۲۰۰۳/۷/۱۰ز) له سنووری سلیمانیی له لایه ن هیژه كانی ئه مه ریکاوه به تۆمه تی نارها ده ستگیركراو، بۆ ماوه ی (۲۲) مانگ له زینداندن مایه وه، هه ر له زینداندن مه وسووعه ی: (الإسلام كما يتجلي في كتاب الله) له دوازه كتیب و زیاتر له چوار هه زار (۴۰۰۰) لاپه ردا نووسی و، له (۲۰۰۵/۴/۲۸ز) دا له زیندان رزگاری بوو.

• تا ئیستا زیاتر له (۱۰۰) به ره مه ی هه یه له: مه وسووعه و كتیب و نامیلکه، له بهاره كانی: (فیکری ئیسلامیی و عه قیده و فیه و حوكم و سیاسه ت و ته زکیه ی نه فس و ئه خلاق و، به رپه رچدانه وهی بیرو رێچکه نامۆیه كان و... هتدا.

• له هه لێژاردنه كانی سالی (۲۰۱۰-۲۰۱۴ز) دا، بۆ ئه نجوومه نی نوینه رانی عێراق له سه ر بازنه ی پارێزگای هه ولێر كانید بووه، دهنگی یه كه می هیئاوه، زیاتر له (۶۰،۰۰۰) دهنگ.

- www.alibapir.net

نیوه پرۆك

- پیشكه شه ۷
- پیشكه کی چاپی شه شه م ۹
- پیشكه کی چاپی پینجه م ۱۲
- پیشكه کی چاپی چواره م ۱۴
- پیشكه کی چاپی سییه م ۱۶
- پیشكه کی چاپی دوووم ۱۷
- پیشكه کی چاپی یه كه م ۲۱
- ری خوشكردن ۳۰

به شی یه كه م

- پیناسه ی (توبه) ۳۳
- تهوهری یه كه م: پیناسه ی (توبه) گه رانه وه بۆ لای خوا، له روانگهی زمانه وه ۳۵
- تهوهری دوووم: پیناسه ی گه رانه وه بۆ لای خوا (توبه) له روانگهی شه رعه وه ۳۷

به شی دوووم

- حوكمی گه رانه وه بۆ لای خوا (توبه) ۴۳
- تهوهری یه كه م: توبه فه رزی عه ینه ۴۵

تهوه ری دوو: تۆبه پئویسته گشتگیر بی و تیکرای گوناچه کان بگریتهوه..... ۴۸

تهوه ری سی: پئویسته تۆبه که بهردهوام بی ۵۲

تهوه ری چوار: پئویسته دهستبهچی تۆبه له گوناچه کان بکری ۵۴

بهشی سییه م

چۆنیه تی تۆبه کردن و تۆبه ی راست و ساغ (التوبة النصوح)..... ۵۷

تهوه ری یه که م: چۆنیه تی تۆبه کردن ۵۹

تهوه ری دووه م: تۆبه ی راست و ساغ (التوبة النصوح) یانی چی!! ۶۶

بهشی چواره م

مهرجه کانی تۆبه ی راست و ساغ و هوکار و فاکته ره کانی سه ر و بهرگرتنی ۶۹

تهوه ری یه که م: مهرجه کانی تۆبه ی راست و ساغ ۷۱

۱- مسوڵمانی تی: ۷۱

۲- ته نیا خوا پئ مه به ست بوون (الإخلاص): ۷۲

۳- په شیمان بوونه وه (الندم): ۷۳

۴- ده ست هه لگرتن و وازه یان له گوناچه: ۷۴

۵- دان به گوناچه ده یان: ۷۴

۶- ئیراده ی پته و و دل دامه زران، له سه ر نه گه پانه وه سه ر گوناچه: ۷۴

۷- چاکه کاری و قهره بوو کردنه وه ی پابردوو: ۷۵

۸- گێرانه وه ی مافی خاوه ن مافان و بۆ قهره بوو کردنه وه یان: ۷۶

۹- راست راوه ستاوی و به ملاولادا، لانه دان: ۷۷

- ۱۰- ده رخستن و ئاشکراکردنی تۆبه، لهو گوناخانهی که به ئاشکرا کردوونی:..... ۷۹
- ۱۱- ده بێ تۆبه کردن بهر له کاتی سه ره مهرگ بێ:..... ۸۱
- ۱۲- پێویسته بهر له کاتی خۆر گه پانه وه وه له ها تانی له پۆژه لهاته وه بێ:..... ۸۳
- ته وه ری دووهم: فاکته رو هۆکاره کانی سه رگرتنی تۆبه ی راست و ساغ..... ۹۰
- ۱- هه ولدان بۆ هه رچی زیاتر له خوا نزیکبوونه وه دامه زرانندی ئیمان:..... ۹۰
- ۲- دوو ره په ریژی له براده ری خراپ و دوورکه وتنه وه له شوینی تیدا گوناچار بوون:..... ۹۱
- ۳- له شه یتان وریابوون و له خو پرسینه وه:..... ۹۳
- ۴- به رده وام بوون له سه ر په شیمانیی و داوای لێبوردن له خوا کردن:..... ۹۴
- ۵- سه رگه رم بوون به کرده وه ی چاک و زیکرو پارانه وه وه:..... ۹۸
- ۶- گه شینی و ئومید و هیوای پته و به ره حمه ت و به خشنده یی خوا بوون:..... ۱۰۰
- ۷- نه به زین و کول نه بوون و کۆلنه دان، به هۆی دووباره لادان و خلیسکانه وه:..... ۱۰۲

به شی پێنجه م

- تۆبه له چی و چی ده کری؟!..... ۱۰۵
- ته وه ری یه که م: ناوه گشتیه کانی گوناخ و سه ریچییه کان..... ۱۰۸
- ته وه ری دووهم: گوناخه کان یه کسان نین، به لām تۆبه کردن له هه موویان فه رزه ۱۱۲
- گوناخی زل (الکبیره):..... ۱۱۵
- گوناخی گچکه (الصغیره):..... ۱۱۶
- ته وه ری سییه م: ئه و هۆیاکه ی که حوکمی گوناخه گچکه کان ده گوێن بۆ ه ی گه وره ۱۱۸

- یەك: بەردەوام بوون (المواظبة): ۱۱۸
- دوو: سووربوون (الإصرار) لەسەر كردنی: ۱۱۹
- سێ: بە گچكەو كەم سەیركردنی گوناح: ۱۲۰
- چوار: پێ دڵخۆشبوون: ۱۲۰
- پێنجەم: بە ئاشكرا ئەنجام دانی و نەشاردنەوهی: ۱۲۱
- شەش: هەڵخەڵەتان بە پۆشینى خوا: ۱۲۱
- هەوت: ئەنجامدرانی گوناحی گچكە لەلایەن زانایەكى پێشپەرەو و چاو لێكراوەوه: ۱۲۲

بەشى شەشەم

- شوێنەواری خراپ و شووم و زیانی گوناح و تاوان بۆ تاك و كۆمەڵ ۱۲۵
- یەكەم: شوێنەواری شومی گوناح لە ژیاى تاكدا ۱۲۸
- یەك: بێهێزبوونی ئیرادە: ۱۲۸
- دوو: بوونە بازىچەو ئامرازى یارى بەدەست شەیطانەوه: ۱۲۸
- سێ: نەمانى چاكەو خێروخۆشى و گرفتاربوون بە ژین تالیى و شپىزە حالییەوه: ۱۲۹
- دوو: لە ژیاى كۆمەڵگادا ۱۳۱
- یەك: پەرتەوازەو پەراگەندە بوون، بۆ چەند تاقم و پێرێكى پێكەوه دژو ناكۆك: ۱۳۲
- دوو: گێڕۆدەبوون بە جۆرەها بەلاوگرفتارى و مەینەتییهوه: ۱۳۳
- سێ: لە پێ راست هەڵەبوون و خۆشویستنى كۆیرە پێیان: ۱۳۵

بەشى هەتەم

- كارىگەرى و بەرهەم و شوێنەواری گه پانهوه لای خوا لە سپینهوهی گوناح و چاكکردنى ئینساندا ۱۳۷

- تهوه ری یه کهم: کاریگه ری و شوینه واری تۆبه له سرینه وهی گوناخدا ۱۴۰
- باسی یه کهم: مانای سرینه وهی گوناخ به شتی: ۱۴۰
- باسی دووهم: تۆبه ئه و گوناخانه ش که سزای دیارییکراویان به دانراوه، ده سپیتهوه: ... ۱۴۵
- ئایا سزاو تۆله شه رعیه کان ده بنه مایه ی سرینه وهی گوناخ و تاوانی خاوه نانی ئه و جوړه گوناخ و تاوانانه؟! ۱۴۶
- ۱- له ئایین هه لگه پانهوه (الردة): ۱۴۹
- ۲- ریگری (الحراة): ۱۵۲
- ۳- کوشتنی به ناهه ق: ۱۵۳
- ۴- داوین پیسی: ۱۵۵
- ۵- سزای دزی: ۱۵۶
- ۶- بوختانی داوین پیسی (القذف): ۱۵۸
- ۷- خواردن و خواردنه وه و بۆنکردنی سه رخۆشکه ر: ۱۶۳
- باسی سییه م: چۆنیه قی سرینه وهی تۆبه بۆ ئه و گوناخانه ی سزای دیارییکراویان بۆ دانه نراوه: ۱۶۶
- باسی چواره م: چۆنیه قی سرینه وهی تۆبه بۆ گوناخه زله کان: ۱۷۲
- باسی پینجه م: چۆنیه قی سرینه وهی تۆبه بۆ ورده گوناخ و هه له و په له کان: ۱۷۶
- باسی شه شه م: گۆرینی گوناخ و تاوانه کان به چاکه و خیر: ۱۷۹
- تهوه ری دووهم: کاریگه ری و به رهه می گه پانهوه بۆ لای خوا (توبه)، له چاککردنی ئینساندا ۱۸۴
- باسی یه کهم: کاریگه ری تۆبه له سه ر پووح و جه سه ته: ۱۸۴

- په ریژی چاکه و خراپه له ژیا نیساندا: ۱۸۵
- باسی دووهم: کاریگه ری گه پانه وه بۆ لای خوا، له سه ر ئیمان و عه قیده و له خوا
نزیکه وه تنه وه ی ئینسان: ۱۸۹
- باسی سییه م: کاریگه ری تۆبه له پرووی خوا په رستییه وه: ۱۹۲
- باسی چواره م: ره وشتی به رز و جوان یه کیکه له به ره مه کانی تۆبه: ۱۹۳
- باسی پینجه م: به ره مه می گه پانه وه بۆ لای خوا له پرووی کومه لایه تییه وه: ۱۹۴
- باسی شه شه م: به ره مه می تۆبه له پرووی جه نگ و جیهاده وه: ۱۹۵
- باسی هه وته م: به ره مه می گه پانه وه بۆ لای خوا، له پرووی سیاسی و مشوور لیخواردنی
مسو لمانانه وه: ۱۹۷
- دوا قسه م: ۲۰۰
- به ره مه مه کانی دانهر ۲۰۵
- کورتیه که له میژووی ژیا نی ماموستا عه لی باپیر ۲۲۱

پاڤانډنی مهکتبه ی ماموستا عه لی باپیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

له تۆره کومه لایه تییه که له کانی

Stay connected on social media

نخ منکم بۆر موافق التواصل الاجتماعي

www.alibapir.net

English - عربي - گۆردی

عەل باپیر/ AliBapir

عەل باپیر/ AliBapir

که نای

پاڤانډنی مهکتبه ی ماموستا عه لی باپیر

WhatsApp

Telegram

Phone

پاڤانډنی مهکتبه ی ماموستا عه لی باپیر

گه پانه وه بۆلای خوا

ئهم كۆتیه

لینکۆلینموهیهکی پشوودریژانهیه، لهبارهی بهرمو خوا گهرانهوه
(توبه)وهو، تییذا تیشک خراوته سمر:

- چمک و واتای بهرمو لای خوا گهرانهوه.
- حوکمی بهرمو لای خوا گهرانهوه و توبهکردن له گوناھ و سمرپنچیهکان.
- شیوازو چۆنیهتیی توبهکردن و توبهی راست و ساغ (التوبه النصوح).
- مهرچهکانی توبهی راست و ساغ و، هۆکارو فاکتهرهکانی سمروبه رگرتنی.
- ئهو شتانهی پنیویسته توبهیان لێبکری.
- شوینمواری خراپ و شوومی گوناھ و تاوان، بۆ تاک و کۆممل.
- کاریگهریی توبه له سهرینهوهی گوناھدا.
- بهرهم و شوینمواری توبه له چاککردنی مرۆفدا.
- کاریگهریی گهرانهوه بۆ لای خوا - سېبانه وتعالی - لهرووی:
- ئیمان و عهقیدهو، خواپهرستی و ، خو و رهوشت و، کۆمهلایهتیی و، جهنگ و جیهادو، حوکمرانی و سیاسیهوه.

www.alibapir.net

/alibapir1

/alibapir

نوسینگهی تافسیر

بۆ بلاوکردنهوه

همولێز - شەقامی - ٣٠مەتری ئەمەشێت منارەمی چۆلی

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

TafseerOffice

